

DET KONGELIGE
FORSVARSPARTEMENT

St.prp. nr. 1

(2004–2005)

FOR BUDSJETTERMINEN 2005

Utgiftskapitler: 1700–1795

Inntektskapitler: 4700–4799

Innhold

Del I

Innledende del	9	3.5.10	Helhetlig system for styrkeoppbygging	36
1 Sammenheng	11	3.5.11	Nytt beredskapssystem for Forsvaret	36
1.1 Sikkerhetspolitiske utviklingstrekk	11	3.5.12	Øvelser	36
1.2 Hovedmål og prioriteringer	11	3.6	Styrkeproduksjon	37
1.3 Økonomiske rammer	14	3.7	Personell	38
2 Sikkerhetspolitiske utviklingstrekk og norske hovedprioriteringer	15	3.8	Eiendomsforvaltning og avhending	39
2.1 Norske sikkerhetsinteresser	15	3.9	Investeringer	39
2.2 Sikkerhetspolitikken gråsoner	15	3.9.1	Materiellinvesteringer	40
2.3 Sikkerhetspolitiske utfordringer ...	16	3.9.2	Investeringer i bygninger og eiendommer	40
2.4 Utviklingen i FN	16	3.10	Forskning og utvikling	40
2.5 Utviklingen i NATO	17	3.11	Miljøvern	41
2.6 Utviklingen i EU og ESDP	18	4 Rapport for virksomheten i 2003		42
2.7 USA og den transatlantiske dimensjonen	19	4.1	Innledning	42
2.8 Forholdet til Russland	20	4.2	Budsjettutvikling	43
2.9 Nordsjøstrategien	21	4.3	Forsvarsdepartementet	43
2.10 Norden og de baltiske stater	21	4.4	Struktur og organisasjon	44
3 Hovedmål og prioriteringer	22	4.4.1	Felles ledelse	44
3.1 Regjeringens hovedmål	22	4.4.2	Øvrige strukturendringer	44
3.2 Mål og virkemidler	22	4.5	Virksomhetsområder	44
3.3 Økonomiske rammer	24	4.5.1	Styring	44
3.4 Oppfølging av langtidsplanene 2002–2005 og 2005–2008	24	4.5.2	Utdanning	45
3.4.1 Generelt	24	4.5.3	Internasjonalt militært engasjement	47
3.4.2 Felles	25	4.5.4	Investering	48
3.4.3 Landstridskrefter	29	4.5.5	Drift og vedlikehold	49
3.4.4 Sjøstridskrefter	30	4.5.6	Personell	49
3.4.5 Luftstridskrefter	31	4.5.7	Kystvakten	50
3.5 Operativ virksomhet	32	4.5.8	Forskning og utvikling	50
3.5.1 Transformasjon	32	4.6	Forsvarsbygg	51
3.5.2 Operativ evne	33	4.7	Forsvarets forskningsinstitutt	51
3.5.3 Deltakelse i operasjoner i utlandet	33	4.8	Nasjonal sikkerhetsmyndighet	52
3.5.4 Operativ logistikk	34	4.9	Miljørapport	52
3.5.5 Strategisk sjø- og lufttransportkapasitet	34	5 Informasjonssaker		54
3.5.6 Spesialstyrker	34	5.1	Norsk assosiert medlemskap i Air Transport Air to Air Refuelling and other Exchange of Services (ATARES) og European Airlift Centre (EAC)	54
3.5.7 Kystvakten	35	5.2	Norsk formannskap i Western European Armaments Organisation (WEAO)	54
3.5.8 Totalforsvar og sikring av vitale samfunnsinteresser	35	5.3	European Defence Agency (EDA) .	54
3.5.9 Vern mot atom, radiologiske, biologiske og kjemiske våpen	35			

5.4	Norsk formannskap i Nordic Armaments Co-operation (NORDAC)	54
5.5	Befalets stillingsvern	54
5.6	Evalueringsprosjekt 1 (LP-1) i Program Golf	55
5.7	Styrking av forvaltningskompetansen i Forsvaret	56
5.8	Vedrørende Forsvarets flystripe på Kjeller	56
5.9	Ny distriktsstruktur i Heimevernet – navn og nummerering på heimevernsdistriktene	56
5.10	Forsvarets salg av Østre Bolærne ..	57
5.11	Fremtidig helikoptervirksomhet på Sola	58
5.12	Nasjonal militærmedisinsk poliklinikk	58
5.13	Psykiatrisk/psykosomatisk oppfølging av personell	58

Del II

Budsjettforslag	59
Programområde 04 Militært forsvar	61
<i>Programkategori 04.10 Militært forsvar m.v. ..</i>	<i>61</i>
Kap. 1700 Forsvarsdepartementet (jf. kap. 4700)	63
Kap. 4700 Forsvarsdepartementet (jf. kap. 1700)	64
Kap. 1710 Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg (jf. kap. 4710)	64
Kap. 4710 Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg (jf. kap. 1710)	68
Kap. 1719 Fellesutgifter og tilskudd til foretak under Forsvarsdepartementet	68
Kap. 1720 Felles ledelse og kommandoapparat (jf. kap. 4720)	73
Kap. 4720 Felles ledelse og kommandoapparat (jf. kap. 1720)	74
Kap. 1723 Nasjonal sikkerhetsmyndighet (jf. kap. 4723)	74
Kap. 4723 Nasjonal sikkerhetsmyndighet (jf. kap. 1723)	75
Kap. 1725 Fellesinstitusjoner og -utgifter under Forsvarsstaben (jf. kap. 4725)	75

Kap. 4725 Fellesinstitusjoner og -inntekter under Forsvarsstaben (jf. kap. 1725)	78
Kap. 1731 Hæren (jf. kap. 4731)	79
Kap. 4731 Hæren (jf. kap. 1731)	81
Kap. 1732 Sjøforsvaret (jf. kap. 4732)	81
Kap. 4732 Sjøforsvaret (jf. kap. 1732)	83
Kap. 1733 Luftforsvaret (jf. kap. 4733)	84
Kap. 4733 Luftforsvaret (jf. kap. 1733)	85
Kap. 1734 Heimevernet (jf. kap. 4734)	86
Kap. 4734 Heimevernet (jf. kap. 1734)	88
Kap. 1735 Etterretningstjenesten	88
Kap. 1740 Forsvarets logistikkorganisasjon (jf. kap. 4740)	89
Kap. 4740 Forsvarets logistikkorganisasjon (jf. kap. 1740)	90
Kap. 1760 Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg (jf. kap. 4760)	90
Kap. 4760 Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg (jf. kap. 1760)	103
Kap. 1790 Kystvakten (jf. kap. 4790)	104
Kap. 4790 Kystvakten (jf. kap. 1790)	105
Kap. 1791 Redningshelikoptertjenesten (jf. kap. 4791)	105
Kap. 4791 Redningshelikoptertjenesten (jf. kap. 1791)	106
Kap. 1792 Norske styrker i utlandet (jf. kap. 4792)	106
Kap. 4792 Norske styrker i utlandet (jf. kap. 1792)	108
Kap. 1795 Kulturelle og allmenntilgjengelige formål (jf. kap. 4795)	108
Kap. 4795 Kulturelle og allmenntilgjengelige formål (jf. kap. 1795)	110
Kap. 4799 Militære bøter	110

Forslag til vedtak om bevilgning for budsjetterminen 2005, kapitlene 1700–1795, 4700–4799	112
--	------------

Vedlegg 1

Ordninger i tilknytning til verneplikten	118
--	-----

Tabelloversikt

Tabell 3.1	Forsvarsrammen 2005 ift. 2004 ..	24	Tabell 6.6	Budsjettekniske endringer	79
Tabell 3.2	Felleselementer	28	Tabell 6.7	Utdanning i Hæren	80
Tabell 3.3	Landstridskrefter	30	Tabell 6.8	Budsjettekniske endringer	82
Tabell 3.4	Sjøstridskrefter	31	Tabell 6.9	Utdanning i Sjøforsvaret	83
Tabell 3.5	Luftstridskrefter	32	Tabell 6.10	Budsjettekniske endringer	84
Tabell 3.6	Hovedsatsinger i 2005	40	Tabell 6.11	Utdanning i Luftforsvaret	85
Tabell 4.1	Bevilgningsmessige endringer ...	43	Tabell 6.12	Budsjettekniske endringer	86
Tabell 4.2	Førstegangstjeneste	46	Tabell 6.13	Utdanning i Heimevernet	87
Tabell 4.3	Status avlønnede personer i FMO, omregnet til årsverk	50	Tabell 6.14	Budsjettekniske endringer	89
Tabell 6.1	Prosjekter over 100 mill. kroner (i mill. kroner)	67	Tabell 6.15	Formålstabell	92
Tabell 6.2	Forsvarsattachéer ved norske utenriksstasjoner	69	Tabell 6.16	Kategori 1-prosjekter	93
Tabell 6.3	Tildeling til sivile organisasjoner	72	Tabell 6.17	Potensielle kategori 1-prosjekter i konsept-, definisjons- og utviklingsfasen	99
Tabell 6.4	Budsjettekniske endringer	73	Tabell 6.18	Fellesfinansierte prosjekter (postene 44, 48 og 01)	103
Tabell 6.5	Budsjettekniske endringer	76			

Oversikt over bokser

Boks 2.1	NATOs toppmøte i Istanbul	17	Boks 2.2	Utviklingen av EUs felles sikkerhets- og forsvarspolitikkk	19
----------	---------------------------------	----	----------	---	----

DET KONGELIGE
FORSVARSDEPARTEMENT

St.prp. nr. 1

(2004–2005)

FOR BUDSJETTERMINEN 2005

Utgiftskapitler: 1700–1795

Inntektskapitler: 4700–4799

*Tilråding fra Forsvarsdepartementet av 10. september 2004,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Bondevik II)*

*Del I
Innledende del*

1 Sammendrag

1.1 Sikkerhetspolitiske utviklingstrekk

Norges sikkerhetsinteresser var tidligere primært definert innenfor det euroatlantiske området, men globaliseringens effekter har redusert relevansen av et så avgrenset perspektiv. Geografisk avstand er i mindre grad enn tidligere et kriterium for ivaretagelse av nasjonal sikkerhet. Stikkord som internasjonal terrorisme, informasjonsangrep via internett, spredning av masseødeleggelsesmidler og -våpen, og langtrekkende våpensystemer, samt alvorlig internasjonal kriminalitet, illustrerer nødvendigheten av et globalt perspektiv. Det eksisterer ingen trussel om militært angrep fra en annen stat mot norsk territorium på kort og midlere sikt, men Norges betydelige ressurser, geostrategiske beliggenhet og internasjonale virksomhet kan medføre anslag og andre direkte konsekvenser som kan true viktige nasjonale interesser.

De europeiske lands sikkerhet er i økende grad udelelig, og norsk sikkerhet kan ikke ses isolert fra europeisk sikkerhet, verken politisk, juridisk, økonomisk, miljømessig eller militært. En generell og overordnet norsk sikkerhetsinteresse forblir derfor knyttet til videreføring og styrking av det transatlantiske og europeiske sikkerhetssamarbeidet.

FN spiller en nøkkelrolle for norsk sikkerhetspolitikk. Norsk sikkerhet er nært knyttet til eksistensen av velfungerende ordninger for sikkerhetssamarbeid i en global ramme. Det endrede risikobildet bidrar til å forsterke dette poenget ytterligere. Samarbeidet innenfor rammen av FN er av stor betydning for Norge, og Norge er tjent med at internasjonale sikkerhetsutfordringer finner sin løsning innenfor en bred konsensus, basert på prinsippene i FN-pakten og gjennom forankring i folkeretten.

Innenfor den overordnede rammen som legges av FN, er NATO hjørnesteinen i norsk sikkerhets- og forsvarspolitik. NATOs primære geografiske fokus er fortsatt det euroatlantiske området, med hovedvekt på forebygging, begrensning og løsning av regionale kriser og konflikter som kan utvikle seg til å true sikkerheten til ett eller flere medlemsland. De nye sikkerhetsutfordringene har imidler-

tid et mer globalt nedslagsfelt. Dette har fått følger for NATO-samarbeidet.

Vedtakene fra NATOs toppmøte i Istanbul i juni 2004 viser at alliansen videreutvikler og tilpasser seg behovene for å effektivt kunne håndtere nye sikkerhetsutfordringer. Istanbul var det første toppmøtet etter utvidelsen med syv nye medlemsland og viser hvordan alliansens forsvars- og sikkerhetsrolle er blitt utvidet. Vedtaket om et utvidet NATO-engasjement i Afghanistan for å støtte den afghanske regjeringens innflytelse utenfor Kabul, er et viktig eksempel på dette. Videre vedtok toppmøtet etter anmodning fra den nye irakiske regjeringen å bidra med NATO-støtte til opplæring av irakiske sikkerhetsstyrker, slik at disse bedre kan ivareta sikkerhetsoppgavene i Irak.

De nærmeste årene vil EU ventelig bli mer fremtredende som konsultasjonsforum og politisk aktør for ivaretagelse av europeisk og internasjonal sikkerhet og stabilitet. EUs økte evne til koordinert anvendelse av diplomatiske, politiske, økonomiske, militære og juridiske virkemidler, vil fortsatt kunne få konsekvenser for NATO og det transatlantiske forholdet.

Utviklingen av en enhetlig europeisk forsvars- og sikkerhetspolitikk (ESDP) er positivt også sett med norske øyne. Et styrket ESDP fører til at den europeiske pilaren i det transatlantiske sikkerhetsfellesskapet styrkes. Norge ønsker å bidra til at Europa fremstår som en mer slagkraftig, enhetlig og synlig aktør. Ved å utvikle europeiske kapasiteter vil Europa i større grad kunne ta ansvar for europeisk og global sikkerhet og stabilitet.

1.2 Hovedmål og prioriteringer

Å forbedre Forsvarets operative evne er hovedformålet med den pågående omstillingen. Utviklingen av Forsvaret til et moderne, fleksibelt og alliansetilpasset sikkerhetspolitisk virkemiddel fortsetter. Forsvaret vil gjennom å løse sine oppgaver bidra til å oppfylle Norges sikkerhets- og forsvarspolitiske mål, og både oppgaver Norge i stor grad må løse alene og oppgaver som må løses i samarbeid med allierte, er styrende for Forsvarets strukturutvikling.

Det skal etableres en balanse mellom Forsvarets oppgaver, struktur og ressurstilgang, og virksomheten skal baseres på et nært samarbeid med relevante sivile myndigheter og på en verneplikt som praktiseres i tråd med Forsvarets behov. Gjennom driftsinnsparingstiltak skal ressurser frigjøres og primært omdisponeres til prioriterte områder som øvelser og annen operativ virksomhet, og materiellinvesteringer. Forsvarets styrkestruktur bygges opp med kapasiteter og personell som vil kunne løse oppgaver både hjemme og ute, slik at de vil gi gjensidig forsterkende synergieffekter i løsningen av de ulike oppgavene.

Langtidsplanen som Stortinget vedtok 10. juni i 2004, fastsetter forsvarspolitikken for perioden 2005–2008 og overlapper i budsjettåret 2005 med langtidsplanen for 2002–2005. Forsvarsplanen for kommende periode forutsetter at de vedtatte omstillingsmålene i planen 2002–2005 nås. Nye mål og virkemidler for den videre omstilling og modernisering av Forsvaret er trukket opp i den nye planen. Regjeringen følger opp disse vedtatte planene i forslaget til forsvarsbudsjett for 2005 og viderefører det høye budsjettnivået med en total forsvarsramme på 30,4 mrd. kroner.

Driftsinnsparingsmålet i langtidsplanen 2002–2005 på minimum 2 mrd. kroner årlig innen utgangen av 2005 sammenlignet med et alternativ uten omlegging, ligger fast. Årlig drift av Forsvarets militære organisasjon i 2005 skal utgjøre maksimalt 19,8 mrd. kroner. Videre forutsetter planen en bemanningsreduksjon på minimum 5 000 årsverk ift. september 2000 og en reduksjon av eiendoms- og bygningsmassen med minimum 2 mill. kvm – fra 6 mill. kvm til 4 mill. kvm – innen utgangen av 2005. Budsjettforslaget i 2005 legger opp til å nå alle disse målene.

Omleggingen har så langt gått etter planen på de fleste områder, og det er oppnådd en dreining av ressursstrømmen fra støttevirksomhet til operativ virksomhet. Driftsinnsparingsmålet for 2003 ble i store trekk oppnådd, med en reduksjon på 1 235 mill. kroner ift. et alternativ uten omlegging. Utrangering av bygningsmasse gikk langt på vei etter plan, med en utrangering av 440 000 kvm. Dette gir en reduksjon så langt i omstillingsperioden på 1,3 mill. kvm av målet på 2 mill. kvm. Det ble oppnådd en netto reduksjon på i overkant av 2 200 årsverk ved utgangen av 2003. De største gjenstående utfordringene er bemanningsreduksjoner og reduksjoner i personell driftskostnader, fremfor alt i Forsvarets logistikkorganisasjon. Dette vil derfor være et overordnet prioritert område i 2005.

Budsjettet for 2005 legger opp til en driftsreduksjon i Forsvarets militære organisasjon på ca. 2 ¼ mrd. kroner ift. et alternativ uten omlegging,

dvs. ca. ¼ mrd. kroner bedre enn målkravet. Dette skjer samtidig som Forsvaret i perioden har håndtert et høyere ambisjonsnivå enn opprinnelig lagt til grunn, eksempelvis gjennom etablering av *NATO Response Force-4* og tilfredsstillelse av forpliktelser gjennom *Prague Capabilities Commitment*. Videre har Forsvaret evnet å dekke inn stadig større kostnader forbundet med operasjoner i utlandet innenfor den ordinære driftsrammen, og tæring på forbrukslagre og beredskapsbeholdninger er kraftig redusert. Sist, men ikke minst, har Forsvaret lykket i å få kontroll over den kraftige driftskostnadsveksten som fant sted i 1990-årene.

Forsvarets militære organisasjon innførte nytt lønns- og regnskapssystem og kontoplan i november 2003. Det oppsto betydelige overgangsproblemer ved innføring av det nye systemet, som til slutt resulterte i at regnskapet for 2003 ikke ble godkjent. Fra 2004 oppfyller Forsvaret kravene i statens økonomiregelverk innenfor lønn og regnskap, og det er iverksatt en rekke tiltak for å løse de overgangsproblemene som oppstod i 2003.

Langtidsplanen av 10. juni 2004 fastsetter ytterligere omstillingsmål for perioden 2005–2008. Minimum 2 mrd. 2004-kroner skal forskyves fra logistikk- og støttevirksomhet til operativ virksomhet og materiellinvesteringer, sammenlignet med 2004-nivået. Av dette frigjøres netto minimum 600 mill. kroner fra Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO). Antall årsverk i Forsvarets militære organisasjon skal bringes ned til anslagsvis 15 000 (eksklusive gevinster knyttet til den videre moderniseringen av FLO), Forsvarets eiendommer, bygg og anlegg (EBA) skal reduseres til maksimalt 3,5 mill. kvm og husleieutgiftene pr. kvadratmeter reduseres med inntil 20 pst. Disse økonomiske og administrative delmålene skal gjennomføres snarest mulig, og senest innen utgangen av 2008.

For at Forsvaret lettere kan fokusere på de strategiske målene og kjernevirksomheten og oppnå reelle kostnadsreduksjoner, vil Forsvaret på ulike måter involvere privat virksomhet. Det vil kunne omfatte bortsetting, partnering og offentlig privat samarbeid (OPS) i større utstrekning enn til nå.

Den *operative aktiviteten* vil i 2005 bli noe høyere eller videreføres på samme nivå som i 2004. I Hæren vil produksjonen til internasjonale operasjoner og aktiviteten ved Hærens jegerkommando bli prioritert og øke iht. planlagt deltakelse i flernasjonale operasjoner og ambisjoner for Forsvarets spesialstyrker. Sjøforsvaret opprettholder seilingsmønsteret med bl.a. tilstedeværelse i Nord-Norge. Aktiviteten ved Marinejegerkommandoen øker iht. økte ambisjoner for Forsvarets spesialstyrker. Kystvakten vil bli tilført ekstra midler for å styrke slepebåtberedskapen i Nord-Norge. Fokus i Luft-

forsvaret ligger på produksjon av operativ evne og operative aktiviteter, slik som opprettholdelse av antall flytimer, og vil i 2005 produsere til Forsvarets styrkestruktur og internasjonalt engasjement. Innenfor *Heimevernet* er fokus i 2005 rettet mot igangsatt gjennomføring av kvalitetsreformen, med dertil endring av organisasjon og bemanning. Styrkeproduksjon og operativ virksomhet vil opprettholdes på samme nivå som i 2004.

I *transformasjonsprosessen* er overgangen til et nettverksbasert forsvar med felles databasert informasjonssystem som knytter sensorer, beslutningstakere og våpensystemer sammen, et viktig satsingsområde. Bedre evne til å operere sammen med allierte styrker, også med mindre og høyt spesialiserte styrker – såkalte nisjekapasiteter – er en annen del av denne satsingen. Innenfor militær transformasjon er det også prioritert å utvikle norske deployerbare styrker med økt tilgjengelighet og evne til å møte aktuelle sikkerhetsutfordringer.

Kapasiteter som inngår i *Prague Capabilities Commitments* (PCC) er viktige, og utviklingen av disse vil fortsette i 2005. De kapasiteter PCC skal fremskaffe, vil være en forutsetning for en vellykket etablering av *NATO Response Force* (NRF). Styrkebidragene til NRF må tilfredsstille meget høye operative krav, og norsk deltakelse i utviklingen av NRF vil bli en prioritert operativ virksomhet for utvalgte styrker i Forsvaret. I denne forbindelse vil deler av eksperimenteringen, treningen og øvingen av NRF bli søkt lagt til Norge, bl.a. som del av virksomheten ved Alliert kompetansesenter for operasjoner under vinterforhold som skal etableres som del av Fellesoperativt hovedkvarter (FOHK) i Stavanger. Også Senter for militære erfaringer ved FOHK, vil være en ressurs mht. erfaringsbasert kompetanseoverføring til utvikling av det norske styrkebidraget i NRF.

Norges engasjement i *utenlandsoperasjoner* er en av Forsvarets prioriterte oppgaver. Slike operasjoner vil alltid foregå i en flernasjonal ramme. Norge har imidlertid begrensede militære ressurser og vil av den grunn ikke kunne delta i et større antall militære operasjoner samtidig. Målet er at Norge skal kunne delta aktivt med prioritet til de operasjoner som NATO påtar seg.

Relevante bidrag til NATO-operasjonen i Afghanistan forblir et nasjonalt militært hovedsatsingsområde i 2005, som støtte til nasjonsbyggingen i Afghanistan og som ledd i kampen mot internasjonal terrorisme. På Balkan vurderes utviklingen totalt sett å være positiv. Norge vil fortsatt bidra til den NATO-ledede styrken i Kosovo (KFOR) i 2005. Det planlegges også en begrenset deltakelse i den EU-ledede styrken i Bosnia når denne tar over ansvaret etter NATO. I Irak planlegges det med et

mindre norsk bidrag. I Sudan er Forsvaret forbedret på deltakelse i en FN-operasjon med et begrenset antall stabsoffiserer. For øvrig planlegges det med å stille observatører og stabsoffiserer til FN og koalisjonsoperasjoner på omtrent samme nivå som i 2004.

Omleggingen av Forsvaret og endringer i NATO får konsekvenser for *øvelsesåret 2005*. NATOs øvingsprogram er under revidering, og Forsvaret foretar nå nye vurderinger av øvingsvirksomheten for fremtiden, sett ift. sentrale prioriteringer, kapasiteter og konsepter, øvingsbehov og kostnader. Den sentrale øvelsen i 2005 vil være vinterøvelsen *Battle Griffin* i Trøndelag, hvor det legges opp til bred internasjonal deltakelse. Øvelsen fokuserer på oppdragstyper som NRF forventes å skulle løse.

Verneplikten gir god og stabil tilgang til egnet personell og bidrar til at Forsvaret kan rekruttere de beste til tjeneste i den operative strukturen og til utdanning i Forsvaret, ikke minst med tanke på flernasjonale operasjoner hjemme og ute. I takt med reduksjonen av Forsvarets styrkestruktur, er behovet for antallet vernepliktige redusert, og verneplikten vil i fremtiden derfor basere seg på Forsvarets behov. Den etablerte praksis med selektiv og differensiert verneplikt medfører klare utfordringer både ift. økonomi, godtgjørelser, byrdefordeling og rettferdighet. De som fullfører førstegangstjenesten, skal belønnes for dette i form av statushevende tiltak, herunder en gradvis økning av dimisjonsgodtgjørelsen. Regjeringen legger derfor opp til en opptrapping som ytterligere vil øke dimisjonsgodtgjørelse fra 8 900 kroner i 2004 til 15 000 kroner i 2005 for de vernepliktige som gjennomfører tolv måneders førstegangstjeneste.

Også i 2005 prioriteres betydelige midler (7 435 mill. kroner) til materiellinvesteringer. Disse ressursene prioriteres til etablering og modernisering av den vedtatte styrkestrukturen. Det er fortsatt tung satsing innenfor Sjøforsvarets investeringsportefølje, der fregattprosjektet er den største enkeltinvestering – også sett i et totalperspektiv. Anskaffelsen av nye Skjold-klasse missiltorpedobåter står for den nest største omsetningen av investeringsmidler i Sjøforsvaret i 2005, og den tredje største totalt sett. Satsingen innenfor luftforsvarsstyrker er også betydelig, der prosjektet for anskaffelse av nye enhetshelikoptre står for en stor del av ressursbruken sammen med flere prosjekter rettet mot kampflyvåpenet. For Hærens del medgår store deler av investeringsmidlene til videreføring av stridsvognprosjektet (Leopard 2). Resterende investeringsmidler i Hæren vil bli prioritert til materiell til avdelinger som kan nyttes i flernasjonale operasjoner og til videreføring av pågående

prosjekter. En felles satsing mot et nettverksbasert forsvar er representert med store investeringer i Link-16, et prosjekt for overføring av felles situasjonsbilde mellom feltavdelinger og opprettholdelse av vår kapasitet til kommunikasjon med norske avdelinger globalt.

Bevilgningen til nasjonalfinansierte og fellesfinansierte bygg- og eiendomsprosjekter er reelt redusert med 14,2 pst. Bevilgningen til nasjonalfinansierte prosjekter vil i 2005 i all hovedsak gå til å videreføre og ferdigstille pågående prosjekter som i stor grad er en følge av omstillingen som ble igangsatt i 2002. Det er derfor i liten grad planlagt oppstart av prosjekter i 2005. Sistnevnte vil i hovedsak være bygg- og eiendomstiltak som er et resultat av innføring av nye materiellsystemer. I denne proposisjonen legges det frem ett nytt prosjekt med kostnadsramme over 100 mill. kroner for oppstart i 2005 (Setermoen – flerbrukshall). For fellesfinansierte prosjekter er utgiftene i hovedsak knyttet til etableringen av Joint Warfare Centre på Jåtta,

Stavanger og ferdigstillelse av Sindre II-radarer. I 2005 er de største utbetalingene knyttet til Regionfelt Østlandet og nytt ledelsesbygg på Akershus.

1.3 Økonomiske rammer

Regjeringens budsjettforslag legger opp til et forsvarsbudsjett med en utgiftsramme på 30 398,9 mill. kroner og en inntektsramme på 969,6 mill. kroner. Utgiftsrammen øker nominelt med 1 183,4 mill. kroner (4,1 pst.) og reelt med 69,8 mill. kroner (0,2 pst.) sammenlignet med saldert budsjett 2004. Budsjettet er fordelt med 7 435 mill. kroner til materiellinvesteringer, 1 768,7 mill. kroner til nasjonalfinansierte og fellesfinansierte bygg- og eiendomsinvesteringer og totalt 21 195,2 mill. kroner til drift av forsvarssektoren totalt sett. Det er avsatt 800 mill. kroner til operasjonsrelaterte merutgifter ifm. norske styrker i utlandet i 2005. I tråd med gjeldende praksis er budsjetterte inntekter innarbeidet i utgiftsrammen.

2 Sikkerhetspolitiske utviklingstrekk og norske hovedprioriteringer

For en utførlig redegjørelse for de sikkerhets- og forsvarspolitiske rammebetingelser viser regjeringen til St.prp. nr. 42 (2003–2004), *Den videre moderniseringen av Forsvaret i perioden 2005–2008*. Gjennomgangen i denne proposisjonen oppsummerer noen sentrale punkter i den sikkerhetspolitiske redegjørelsen i St.prp. nr. 42 (2003–2004), med oppdatering på de saksfelt der det har foregått en videre utvikling våren og sommeren 2004.

2.1 Norske sikkerhetsinteresser

Norges sikkerhetsinteresser var tidligere primært definert innenfor det euroatlantiske området, men globaliseringens effekter har redusert relevansen av et så avgrenset perspektiv. Når betydningen av geografisk avstand ift. potensielle eller faktiske trusler mot sikkerheten er blitt mindre, svekkes også et geografisk betinget perspektiv som kriterium for ivaretagelse av nasjonal sikkerhet. Stikkord som internasjonal terrorisme, informasjonsangrep via internett, spredning av masseødeleggesmidler og -våpen, og langtrekkende våpensystemer, samt alvorlig internasjonal kriminalitet, illustrerer nødvendigheten av et globalt perspektiv.

NATO's rolle og funksjon er inne i en tilpassningsfase i lys av et endret globalt risikobilde og økningen i antall medlemsland. EUs rolle er tilsvarende i en utviklingsfase i etterkant av økningen i antall medlemsland og et fordypet samarbeid i bredden og dybden, innbefattet sikkerhet og forsvar. Russland har også endret sin rolle gjennom tilnærmingen til Vesten, og vil gjennom fortsatt konsolidering av demokratiske prinsipper og grunnverdier bli en mer forutsigbar og tillitsbringende partner for både Norge, EU og NATO. USA har også endret sin sikkerhetspolitikk og tilnærming til internasjonal terrorisme de senere år, bl.a. som en følge av terroranslaget 11. september 2001, med konsekvenser både for NATO og for USAs forhold til Europa.

De europeiske lands sikkerhet er i økende grad udelelig, og norsk sikkerhet kan ikke sees isolert fra europeisk sikkerhet, verken generelt, politisk, juridisk, økonomisk, miljømessig eller militært. En generell og overordnet norsk sikkerhetsinteresse

forblir knyttet til videreføring og styrking av det transatlantiske og europeiske sikkerhetssamarbeidet. Et styrket bilateralt samarbeid er et viktig ledd i dette.

I etterkant av EU- og NATO-toppmøtene i juni 2004, hvor EUs medlemsstater ble enige om en grunnlovstraktat, og NATO kom samstemmig ut om alliansens videre utvikling, er det viktig for Norge å søke et tettest mulig samarbeid med EU samtidig som vi videreutvikler og forsterker samarbeidet i NATO og med USA.

2.2 Sikkerhetspolitikkenes gråsoner

De senere års alvorlige terrorhendelser direkte rettet mot en rekke ulike land, har medført at det har utviklet seg et syn på terrorisme som en type virksomhet som har til hensikt å presse frem en politisk endring gjennom å ramme grunnfestede demokratiske verdier, et lands økonomiske stabilitet, og samfunnets trygghet og sikkerhet.

Handlinger som tidligere ble kategorisert som alvorlig kriminalitet har derved fått nye dimensjoner og aspekter, og havner i området mellom kriminalitet og væpnet angrep. I denne gråsonen kan terrorhandlinger eller annen alvorlig kriminalitet føre til en krise *med sikkerhetspolitiske dimensjoner*. En krise med sikkerhetspolitiske dimensjoner er i denne sammenheng en situasjon hvor en stats territorielle integritet og politiske suverenitet utfordres på en direkte måte uten at det dreier seg om et militært angrep i tradisjonell forstand. Slike handlinger har en form for politisk utpressing som sitt viktigste motiv, og ikke økonomisk vinning. Dette skiller terrorisme fra tradisjonell alvorlig kriminalitet.

Terroraksjoner planlagt i eller utenfor Norge, og utført i Norge eller mot norske interesser i utlandet av grupper med opprinnelse utenfor Norges grenser, kan være et angrep mot grunnleggende nasjonale sikkerhetsinteresser og true norsk sikkerhet på en direkte måte. Gjennom å overtre Norges territorielle integritet og norske myndigheters politiske suverenitet vil slike aksjoner raskt kunne utvikle seg til en krise med sikkerhetspolitiske dimensjoner. En slik terroraksjon vil

derfor være en hendelse som truer både statssikkerheten og samfunnssikkerheten. Å møte internasjonal terrorisme krever derfor et nært og fleksibelt samarbeid mellom Forsvaret og politiet.

2.3 Sikkerhetspolitiske utfordringer

De sikkerhetspolitiske utviklingstrendene vi har vært vitne til de senere år har gitt et uforutsigbart risikobilde som i hovedsak er knyttet til faktorer utenfor vårt nærområde. Norges betydelige ressurser, geostrategiske beliggenhet og internasjonale virksomhet kan likevel medføre anslag og andre direkte konsekvenser som kan true viktige nasjonale interesser. Det eksisterer derimot ingen trussel om militært angrep fra en annen stat mot norsk territorium på kort og midlere sikt.

Dette betyr at det er uforutsigbarhet og et uoversiktlig risikobilde som fremstår som de viktigste faktorene for utformingen av norsk sikkerhets- og forsvarspolitik i de kommende år. Vår sikkerhet kan ikke ivaretas gjennom en ensidig fokusering på konvensjonelt forsvar av det norske territoriet. Uforutsigbarheten og risikobildet tilsier at norsk sikkerhet best ivaretas gjennom å bidra til fred, stabilitet og en gunstig internasjonal utvikling, for på den måten å redusere risikoen for kriser, konfliktspredning, væpnet konflikt og krig – innbefattet internasjonal terrorisme. Det er derfor viktig at norsk sikkerhetspolitikk er helhetlig i sin tilnærming til potensielle trusler og internasjonale konflikter, og har et variert utvalg av sikkerhetspolitiske virkemidler å spille på for å bidra til så vel nasjonal som internasjonal sikkerhet.

Norges nærområde kan deles inn i tre ulike områder; Nordområdet, Østersjøområdet og Nordsjøområdet. Disse tre områdene utgjør randsonen rundt fastlands-Norge og representerer hver for seg ulike geografiske, historiske og politiske særegenheter. Av disse nærområdene er Nordområdet viktigst for utformingen av norsk sikkerhetspolitikk. Nordområdet preges av rike naturressurser i store havområder og er det sted der Norge har en direkte grense mot stormakten Russland. Disse to faktorer er langt på vei avgjørende for Nordområdedimensjonen. I Østersjøområdet og Nordsjøområdet vil eventuelle sikkerhetsutfordringer involvere våre allierte og andre stater mer direkte i en tidlig fase sammenlignet med Nordområdet, og derav innebære andre tilnærmingmåter og forutsetninger.

Muligheten for fremtidige episoder, kriser og konflikter i norske områder kan ikke avskrives helt, noe sikkerhetspolitikken må ta høyde for. Slike hendelser vil imidlertid være av en annen karakter enn storkrigsscenariet fra den kalde kri-

gen. Situasjoner med moderne kriser og episoder, herunder også terrorisme, kan oppstå meget raskt. Konsekvensene for norske økonomiske interesser og norsk samfunnssikkerhet vil kunne bli store. For å unngå dette og redusere negative konsekvenser, må Norge kunne demonstrere selvstendig vilje og evne til å ta ansvar for egen sikkerhet, og samtidig legge forholdene til rette for å kunne møte utfordringene sammen med våre allierte dersom situasjonen skulle kreve det.

I det globale perspektivet er det først og fremst internasjonal terrorisme som i dag kan utgjøre en direkte trussel mot Norge og norske interesser. Internasjonal terrorisme kjenner ingen grenser, og også Norge kan fremstå som et mulig mål for slik virksomhet. En potensiell trussel fra masseødelegelsesmidler er til stede, og denne trusselen kan materialisere seg også i vår del av verden. Norsk sikkerhetspolitikk må ta høyde for denne trusselen, og være i stand til å møte den i vårt nærområde, så vel som lenger borte.

2.4 Utviklingen i FN

FN spiller en nøkkelrolle for norsk sikkerhetspolitikk. Norsk sikkerhet er nært knyttet til eksistensen av velfungerende ordninger for sikkerhetssamarbeid i en global ramme. Det endrede risikobildet bidrar til å forsterke dette poenget ytterligere. Samarbeidet innenfor rammen av FN er av stor betydning for Norge, og Norge er tjent med at internasjonale sikkerhetsutfordringer finner sin løsning innenfor en bred konsensus basert på prinsippene i FN-pakten og gjennom forankring i folkeretten. Norge legger avgjørende vekt på FN som et globalt og overordnet sikkerhetspolitisk fastpunkt.

FN disponerer ikke selv de nødvendige ressurser som gjør organisasjonen i stand til å gjennomføre alle de fredsoperasjoner som det kan være nødvendig å etablere i arbeidet for internasjonal fred og sikkerhet. Fra FNs side har det derfor vært ønskelig at regionale organisasjoner som EU, NATO og AU (Den Afrikanske Union) påtar seg et større ansvar, og FN har i en rekke tilfeller gitt mandat til operasjoner der medlemsland eller regionale organisasjoner står for den faktiske gjennomføringen, som for eksempel i Afrika, i Afghanistan og på Balkan. Gjennom en slik arbeidsdeling kan regionale organisasjoner avlaste FN, og derved styrke FNs rolle og handlekraft. Operasjoner som ledes av FN, og operasjoner som gjennomføres med et FN-mandat på vegne av verdensorganisasjonen, står derfor ikke i et motsetningsforhold, snarere tvert imot. Begge deler dreier seg om å støtte FNs arbeid for internasjonal fred og sikkerhet.

Rapporten fra *The Panel on United Nations Peace Operations* (Brahimi-rapporten fra august 2000) er i stor grad fulgt opp av FN-sekretariatet, og har bl.a. ført til en styrking av plankapasiteten ved FN-sekretariatets avdeling for fredsbevarende operasjoner, herunder evne til samhandling med andre impliserte avdelinger i sekretariatet. FNs evne til hurtigere å få hovedkvarter og styrker på plass i nye operasjoner er også forbedret gjennom styrking av FNs *Stand-by Arrangements System*, relevante finansieringsordninger og etablering av en strategisk materiellreserve.

2.5 Utviklingen i NATO

Innenfor den overordnede rammen som legges av FN, er NATO hjørnesteinen i norsk sikkerhets- og forsvarspolitik. NATOs geografiske fokus er det euroatlantiske området, med hovedvekt på forebygging, begrensning og løsning av regionale kriser og konflikter som kan utvikle seg til å true sikkerheten til ett eller flere medlemsland. De nye sikkerhetsutfordringene har imidlertid et mer globalt nedslagsfelt, noe som har fått følger for NATO-samarbeidet.

NATO ivaretar sin funksjon gjennom evnen til å kunne møte trusler og sikkerhetsutfordringer der de oppstår, og arbeider aktivt for å fremme sikkerhet og stabilitet i hele det euroatlantiske området.

Fra i hovedsak å ha vært en planleggingsorganisasjon under den kalde krigen da hovedfunksjonen var militær avskrekking, har NATO gått over til å bli en organisasjon som aktivt leder og gjennomfører ulike typer militære operasjoner. Dette har vært en krevende prosess som organisasjonen har løst gjennom omstilling og nyskapning.

NATO har i 2004 operasjoner i Afghanistan (ISAF – *International Security Assistance Force*), Kosovo (KFOR – *Kosovo Force*), Bosnia (SFOR – *Stabilisation Force in Bosnia and Hercegovina*) og Middelhavet (*Operation Active Endeavour*). Alliansen har også støttet sine medlemsland ifm. særskilte arrangementer som ikke nødvendigvis er av sikkerhetspolitisk natur. NATO ivaretok således luftovervåkning ifm. europamesterskapet i fotball i Portugal og kronprinsbryllupet i Spania. Under De olympiske leker i Athen bidro NATO med luftovervåkning, maritime styrker og et ARBC (Atom-, Radiologiske, Biologiske og Kjemiske våpen)-element for å styrke beredskapen mot terrorangrep.

NATOs operasjon i Bosnia har vært vellykket og SFOR-operasjonen avsluttes innen utgangen av 2004. EU etablerer samtidig en ny type operasjon i Bosnia med større vekt på sivile oppgaver. Norge har sagt seg villig til å delta i EU-operasjonen med

Boks 2.1 NATOs toppmøte i Istanbul

Vedtakene fra NATOs toppmøte i Istanbul i juni 2004 viser at alliansen videreutvikler og tilpasser seg behovene for å effektivt kunne håndtere nye sikkerhetsutfordringer. Istanbul var det første toppmøtet etter utvidelsen med syv nye medlemsland og viser hvordan alliansens forsvars- og sikkerhetsrolle er blitt utvidet. Vedtaket om utvidet NATO-engasjement i Afghanistan for å støtte den afghanske regjeringens innflytelse utenfor Kabul, er et viktig eksempel på dette. Videre vedtok toppmøtet, etter anmodning fra den nye irakiske regjeringen, å bidra med NATO-støtte til opplæring av irakiske sikkerhetsstyrker, slik at disse bedre kan ivareta sikkerhetsoppgavene i Irak.

NATO har et omfattende engasjement for å bidra til en positiv utvikling i Europas nærområder. I Istanbul ble samarbeidet med Russland, Ukraina og land i Sentral-Asia og Kaukasus utvidet. Det ble videre vedtatt å videreutvikle NATOs middelhavsdialog og å engasjere alliansen mer aktivt i samarbeid med landene i et utvidet Midtøsten, det såkalte Istanbul Cooperation Initiative. På Balkan har NATO oppnådd sine målsetninger med SFOR-operasjonen i Bosnia, og det ble vedtatt å overlate videreføringen av det internasjonale militære engasjementet til EU fra desember 2004.

På toppmøtet ble den nye kommandostrukturen i NATO vedtatt, og oppbemanning vil skje frem mot 2006 da den nye strukturen skal være fullt implementert. Norge vil være bredt representert på ulike nivåer og i ulike funksjoner i den nye kommandostrukturen.

Kampen mot terrorisme står sentralt for å ivareta NATO-landenes sikkerhet. Under toppmøtet ble det vedtatt en utvidet tiltakspakke for å bedre evnen til forsvar mot terrorisme. Økt samarbeid med partnere og samarbeidsland er en del av denne tiltakspakken.

Som del av videreutviklingen av NATOs evne til å håndtere hele bredden av sikkerhetsutfordringer, ble det i Istanbul vedtatt å gjennomføre endringer i hvordan medlemslandene skal frembringe etterspurte militære styrker for bedre å bidra til pågående og nye operasjoner. Det ble samtidig vedtatt å gjennomføre tiltak som vil øke anvendbarheten av de allierte styrker for bedre å kunne ivareta hele bredden av NATOs ulike oppgaver. Dette er tiltak som inngår i NATOs transformasjon.

et begrenset bidrag, men det konkrete styrkebidraget vil bli fastsatt senere. NATO vil likevel forbli i området med et hovedkvarter for å ivareta sine forpliktelser ifm. Dayton-avtalen.

Forpliktelsene og solidaritetsprinsippet i Atlanterhavspaktens artikkel 5 gjelder for alle medlemsland, nye som gamle. Som 11. september 2001 viste, kan et omfattende terrorangrep styrt utenfra mot en alliert anses som væpnet angrep i artikkel 5s forstand. Terrorhandlingen i Madrid i mars 2004 utløste derimot ikke artikkel 5-forpliktelser. Dette viser at omstendighetene rundt et eventuelt terrorangrep styrt utenfra, herunder det angrepne lands egen oppfatning av situasjonen og eventuelle anmodninger om bistand, vil ligge til grunn for en vurdering i det enkelte tilfelle. NATOs råd vil på dette grunnlag avgjøre om forpliktelsene etter artikkel 5 skal komme til anvendelse.

Hovedfokus under toppmøtet i Istanbul var å fortsette omstillingen av NATO for å møte de nye sikkerhetsutfordringene. Denne omstillingen er helt nødvendig og har klare likhetstrekk med de nasjonale omstillingsprosesser. Både NATO og Norge har tatt viktige skritt fremover i denne prosessen, og Nordsjøstrategien er et viktig ledd i transformasjonen av det norske Forsvaret.

På toppmøtet var det bred enighet om å endre NATOs planleggingsprosesser. Det ble også enighet om å styrke koordineringen av styrkegenereringen til NATOs operasjoner. Dette gir medlemslandene lengre planleggingshorisont og større mulighet til å konsentrere sine styrkebidrag. Fra norsk side ble det understreket at medlemslandene i størst mulig grad må unngå å legge restriksjoner på de nasjonale styrkebidragene til NATO-operasjoner, slik at de tilgjengelige styrkene kan utnyttes mer effektivt.

Erfaringene fra opprøret i Kosovo, mars 2004, der de norske styrkene løste sine krevende oppgaver på en svært god måte, viste at det var behov for en harmonisering av medlemslandenes retningslinjer for bruk av sine styrkebidrag. I fremtiden vil deltagerlandene harmonisere sine regler slik at alle styrker stort sett kan løse de samme oppdrag. Dette vil gi større fleksibilitet og derved bedre evne til å møte uforutsette situasjoner.

Det er nå etablert enighet om å fastsette klare mål for hvor store andeler av medlemslandenes militære styrker som skal være i stand til å rykke ut på kort varsel, nasjonalt og internasjonalt, for å løse skarpe oppdrag, og for hvor store styrker medlemslandene til en hver tid bør være i stand til å ha utplassert i pågående operasjoner. Slike kriterier er også viktig i en byrdefordelingssammenheng, både innenfor Europa og over Atlanterhavet.

Den sikkerhetspolitiske rollefordelingen mellom EU og NATO, og med det også mellom EU og USA, er i endring. Det er av grunnleggende betydning at samarbeidet mellom EU og NATO forblir konstruktivt og baseres på åpenhet, samarbeid og gjensidig koordinering.

2.6 Utviklingen i EU og ESDP

De nærmeste årene vil EU ventelig bli mer fremtredende som konsultasjonsforum og politisk aktør for ivaretagelse av europeisk og internasjonal sikkerhet og stabilitet. EUs økte evne til koordinert anvendelse av diplomatiske, politiske, økonomiske, militære og juridiske virkemidler, vil fortsatt kunne få konsekvenser for NATO og det transatlantiske forholdet.

EUs toppmøte i juni 2004 vedtok en ny grunnlovstraktat for EU som skal til ratifisering i de enkelte medlemsland de kommende år. Dette vedtaket har i seg selv ingen direkte innflytelse på det europeiske samarbeidet innenfor sikkerhets- og forsvarspolitik, men er et kraftig signal om ytterligere forsterket samarbeid mellom EUs medlemsland. Utviklingen forsterker således EUs ambisjon om å utøve en slagkraftig felles utenriks- og sikkerhetspolitikk (*Common Foreign and Security Policy* – CFSP), slik det ble tatt til orde for gjennom EUs sikkerhetspolitiske strategi (*A Secure Europe in a Better World. European Security Strategy* – også kjent som «Solana-papiret»). De senere års styrking av EUs sikkerhets- og forsvarspolitik (*European Security and Defence Policy* – ESDP), både på det politiske og praktiske plan, bidrar også til å styrke EU som aktør på den sikkerhetspolitiske arenaen.

En del av EUs fordypning av det forsvars- og sikkerhetspolitiske samarbeidet skjer innenfor det avtaleverket som er utviklet mellom NATO og EU. Dette rammeverket er kalt Berlin+, og ble slutført i mars 2003. Det viktigste elementet i Berlin+ avtalen er prinsippet om at NATO, i de tilfeller der alliansen som organisasjon ikke ønsker å involvere seg, kan stille kollektive militære kapasiteter til rådighet for EU-ledede operasjoner.

EU styrker også sin evne til å utføre uavhengige (autonome) militære operasjoner basert kun på egne ressurser. En nyopprettet EU planleggingscelle skal kunne fungere som operativt hovedkvarter ifm. autonome EU-operasjoner. Initiativet er nok et eksempel på EUs ambisjon om å styrke sin selvstendige krisehåndteringsevne, dvs. å ikke være avhengig av NATO (les: USA).

Det er fremdeles et stykke igjen til EU har en felles forsvarspolitik. Særlig mangler EU betyde-

Boks 2.2 Utviklingen av EUs felles sikkerhets- og forsvarspolitik

Under EUs toppmøte i juni 2004 ble det fattet vedtak om å overta den militære operasjonen i Bosnia etter NATOs SFOR fra desember 2004. Den nye operasjonen – *Althea* – vil videreføre det tidligere styrkenivået på ca. 7000 soldater, og vil bli den største og mest omfattende EU-operasjonen så langt.

EU-toppmøtet vedtok samtidig å etablere 7–9 såkalte *EU Battle Groups*. Disse stridsgruppene vil hver bestå av ca. 1500 soldater og skal kunne settes inn på kort varsel i ulike konfliktområder. EU har spesielt lagt vekt på at disse stridsgruppene skal understøtte FN for gjennomføring av stabiliserings- og konfliktforebyggende operasjoner, innbefattet humanitære operasjoner. Afrika trekkes frem som et særlig aktuelt innsettingsområde.

Toppmøtet besluttet videre å opprette en organisasjon på forsvarssiden – *European Defence Agency* (EDA) – som vil få i oppgave å fremskaffe de nødvendige militære kapasiteter for å oppnå målsettingene i Solana-papiret (*A Secure Europe in a Better World. European Security Strategy*). For å utføre denne oppgaven vil EDA få ansvar for europeisk forskning og utvikling innenfor forsvarssektoren, europeisk samarbeid om materiellanskaffelser og forsvarssamarbeid. EDA vil således overta de funksjonene som *Western European Armaments Group* (WEAG) og *Western European Armaments Organisation* (WEAO) har i dag, og hvor Norge er fullt medlem. Som en følge av dette forventes WEAG nedlagt i løpet av 2004, mens WEAO forventes å videreføre sin rolle som forvalter av europeiske forsknings- og teknologiprogrammer inntil de juridiske og praktiske forutsetninger for EDAs overtakelse også av denne oppgaven er på plass (jf. egen informasjonssak om WEAO).

lige militære kapasiteter som er nødvendige for å kunne gjennomføre større og mer krevende militære operasjoner. Imidlertid har unionen tatt betydelige steg i retning av å bli en mer synlig og samkjørt sikkerhetspolitisk aktør, og EU vil i fremtiden spille en økende rolle for europeisk sikkerhet og stabilitet.

Det er viktig at ESDP utvikler seg på en måte som utfyller og ikke konkurrerer med NATO. Det er enighet i begge organisasjoner om at NATO og

EU skal utfylle hverandre, men utviklingen av ESDP fører til at det blir stadig flere tangeringspunkter mellom EU og NATO. I praksis er det NATO som har tilpasset seg utviklingen i EU det siste tiåret, selv om NATOs etablerte rolle og oppgaver setter visse grenser for hvilke oppgaver det er aktuelt for EU å påta seg. Dette har ført til at enkelte spenninger i forholdet mellom de to organisasjonene har kommet til overflaten ved enkelte anledninger.

Utviklingen av en enhetlig europeisk forsvars- og sikkerhetspolitikk er positivt også sett med norske øyne. Et styrket ESDP fører til at den europeisk pilaren i det transatlantiske sikkerhetsfellesskapet styrkes. Norge ønsker å bidra til at Europa fremstår som en mer slagkraftig, enhetlig og synlig aktør. Ved å utvikle europeiske kapasiteter vil Europa i større grad kunne ta ansvar for europeisk og global sikkerhet og stabilitet.

Norges muligheter til å påvirke utviklingen av ESDP er minimal. Som NATO-medlem har vi, iht. de arrangementene som er bestemt mellom EU og NATO, formelle rettigheter når EU i sine operasjoner benytter seg av NATOs ressurser. I tillegg har vi sammen med resten av «+5 gruppen», bestående av allierte europeiske ikke-EU land (Island, Romania, Bulgaria, Tyrkia og Norge), rett til å bli konsultert om forsvars- og sikkerhetspolitiske spørsmål. Arrangementene er imidlertid en kanal som gir liten mulighet for reell påvirkning.

Norge har deltatt i EU-operasjoner, noe som gir et visst praktisk kontaktpunkt mot ESDP. Ved å delta i slike operasjoner signaliserer vi til våre europeiske partnere at vi ønsker å bidra til utviklingen av ESDP.

Vår posisjon som ikke-EU land krever en aktiv europapolitikk. Norge kan ikke stille seg på utsiden av de prosesser og initiativ som lanseres av EU. Derfor tar Norge, i den grad vi slipper til, del i det flernasjonale arbeidet i EU for å utvikle militære kapasiteter, samtidig som vi søker å knytte oss tettest mulig til *European Defence Agency* (EDA). Det er viktig at vi forblir en seriøs og kompetent samarbeidspartner innen det europeiske forsvarsmateriellsamarbeidet, og på den måten kunne få innflytelse i EDA. Regjeringen vil derfor fortsette å arbeide aktivt for å sikre norske interesser og påvirkningsmuligheter i EDA.

2.7 USA og den transatlantiske dimensjonen

Det tok over ti år før de strukturelle konsekvensene av den kalde krigens slutt begynte å avtegne seg for alvor også på det transatlantiske plan. USAs dominerende posisjon i internasjonal politikk, og

det faktum at nasjonal sikkerhet har fått økt betydning i amerikansk politikk, har betydelige føringer på USAs politikk på den internasjonale arena og overfor Europa. Det endrede risikobildet har ført til nye internasjonale samarbeidsmønstre, noe som fremfor alt kommer til syne gjennom kampen mot internasjonal terrorisme. Tidligere fiender samarbeider om å motvirke, begrense og om nødvendig bekjempe nye og felles trusler. Den udramatiske oppsigelsen av ABM (*Anti-Ballistic Missile*)-avtalen i juni 2002 og den russisk-amerikanske avtalen av mai 2002 som begrenser aktive strategiske kjernefysiske stridskoder til mellom 1700 og 2200, er uttrykk for viktige endringer i de strategiske forhold. Ovennevnte avtale mellom USA og Russland åpner også for samarbeid om forsvar mot ballistiske missiler. Dette tema diskuteres bl.a. innenfor rammen av NATO-Russland rådet (NRC) i NATO.

Et annet trekk ved det nye strategiske bildet er større politiske forskjeller mellom USA og enkelte sentrale europeiske allierte, noe som på utvalgte områder har ført til mer markante interessemotsetninger. Slike motsetninger har til dels blitt forsterket ved at den sikkerhetspolitiske rollefordelingen mellom EU og NATO, og med det også mellom EU og USA, er i støpeskjeen. På amerikansk side synes man å mene at enkelte europeiske alliertes ambisjoner om å øke EU's rolle som en sikkerhets- og forsvarspolitisk aktør, på områder som tradisjonelt har vært NATOs domene, er uheldig. Samtidig har de amerikanske erfaringene fra Irak og Afghanistan demonstrert betydningen av å ha europeiske allierte som aktive bidragsytere. Spørsmålet om nasjonal handelfrihet uten internasjonale bindinger (unilateralisme) kontra nært samarbeid av gjensidig natur med allierte (multilateralisme), er følgelig blitt et sentralt tema i amerikanske politikk.

De transatlantiske bånd er fortsatt sterke, og ovennevnte motsetninger bør derfor ikke overdrives. Det gamle skjebnefellesskapet fra den kalde krigen er endret, men ikke borte. Den gjensidige avhengigheten var åpenbar i møtet med trusselen fra Sovjetunionen. Ved bortfallet av denne trusselen er den gjensidige avhengigheten naturlig nok mindre fremtredende, men de euroatlantiske bånd bygger på grunnleggende gjensidig avhengighet og felles verdier som går utover politikk og økonomi. Samtidig skal man ikke undervurdere de vanskeligheter som følger av institusjonelle forhold, ulik trusseloppfatning, misforholdet i militær styrke over Atlanterhavet og ulik tilnærming til håndtering av nye sikkerhetsutfordringer. Dette skaper utfordringer, også for Norge. I så henseende er det svært viktig for Norge at NATOs rolle som transatlantisk konsultasjonsorgan styrkes.

Samtidig er det viktig å delta aktivt i det fremvoksende europeiske forsvarssamarbeidet – enten bilateralt eller multilateralt.

2.8 Forholdet til Russland

Norges forhold til Russland er i økende grad preget av større tillit og åpenhet, og dagens Russland utgjør ingen militær trussel mot Norge. Likevel vil Russland fortsatt være en sentral rammefaktor for utformingen av norsk sikkerhets- og forsvarspolitikk. Utviklingen i Russland har gått i retning av større innenrikspolitisk stabilitet, hvor trendene i hovedsak synes å gå mot økonomisk fremgang og demokratisk konsolidering, dog med en styreform som ikke nødvendigvis tilsvarende de vestlige demokratier. Russland synes i dag å ha valgt å satse på et nært samarbeid med NATO, EU og USA.

Våre to land grenser opp mot hverandre i et område av stor ressursmessig og strategisk betydning. Russland legger fremdeles stor vekt på sine strategiske kjernevåpen, og basene på Kola og i Nordvest-Russland spiller følgelig fortsatt en sentral strategisk rolle. Dette vil neppe endre seg i overskuelig fremtid, og i lys av denne realitet vil det mest sannsynlig forbli utstasjonert betydelige russiske militære kapasiteter i dette området.

Norsk samfunnssikkerhet berøres direkte av den potensielle forurensningsfaren knyttet til militær eller tidligere militær aktivitet i Nordvest-Russland. Dette gjelder også de russiske sivile kjernekraftverk og fyrlykter med radioaktive batterier. Økt olje- og gassutvinning på russisk side i nord, samt omfattende skipstransport av olje langs vår kyst, vil gi økt risiko for forurensning. Denne utfordringen må håndteres. Flernasjonalt samarbeid og fortsatt felles innsats for å redusere og fjerne potensielle miljøtrusler mot Barentshavets sårbare økologi og mot samfunnssikkerheten, er her avgjørende. På disse felt har Norge og Russland sammenfallende interesser.

Norske interesser er tjent med at Russland involveres i et nært politisk og militært samarbeid med NATO så vel som EU og USA. I NATO-Russland rådet møter de allierte Russland som en likeverdig partner. Det er imidlertid ingen automatikk i at et slikt utvidet samarbeid vil skape en kvalitativ endring i det bilaterale forholdet mellom Norge og Russland. Forholdet mellom Norge og Russland vil fortsatt være preget av det asymmetriske forholdet mellom en småstat og en stormakt.

Det er fra norsk side viktig å forhindre situasjoner der Russland bilateralt kan sette Norge under press. I denne sammenheng vil en overordnet multilateral ramme for forholdet til Russland være viktig. Et Russland som søker sikkerhet i fellesskap

med andre er avgjørende for europeisk og internasjonal sikkerhet og stabilitet, og derved et viktig bidrag til større forutsigbarhet.

2.9 Nordsjøstrategien

Nordsjøstrategien er en overordnet politikk for å sette flere eksisterende og kommende bilaterale samarbeidsavtaler inn i en helhetlig ramme. Nordsjøstrategien er et norsk initiativ og innebærer at Norge bygger videre på og initierer nye bilaterale avtaler, og systematiserer et nært løpende samarbeid med fire spesielt nære allierte (Storbritannia, Tyskland, Nederland, Danmark). Geografisk nærhet og stor grad av sikkerhetspolitisk interessefellesskap, foruten et eksisterende og omfattende politisk, økonomisk og militært samarbeid, gjør disse landene til naturlige strategiske partnere for Norge. Nordsjøstrategien innebærer avtaler mellom Norge og de enkelte andre landene, og ikke gjensidig mellom alle landene som gruppe. Nordsjøstrategien utelukker ikke et nært samarbeid med andre allierte og partnere på utvalgte områder, eksempelvis Polen og Canada.

Nordsjøstrategiens sentrale målsetting er gjennom kosteffektive løsninger å øke deltakerlandenes operative evne og militære kapasiteter. Strategien tar sikte på utvikling av felles militære kapasiteter og evne til å operere effektivt sammen gjennom planlegging og gjennomføring av operasjoner, etablering av felles styrkeenheter, felles utdanning, øvelser og trening samt gjennom felles anskaffelse, vedlikehold og drift av materiell. Ved å utvide det flernasjonale militære samarbeidet på utvalgte områder, vil Forsvarets operative evne styrkes. Militært samarbeid med utvalgte land vil også bidra til å knytte disse landene til trening og øving i Norge, og derigjennom bidra til å ivareta våre nasjonale sikkerhetsinteresser.

Nordsjøstrategien har blitt aktivt fulgt opp i 2004 gjennom flere bilaterale avtaler, og vil bli ytterligere utvidet i 2005.

2.10 Norden og de baltiske stater

Norden og Østersjøregionen preges av økende gjensidig samarbeid og stabilitet. Det nordiske samarbeidet på det sikkerhets- og forsvarspolitiske området har fått økt betydning for Norge, ikke minst fordi samarbeidet mellom NATO og EU er i utvikling. Norge har i løpet av 1990-tallet videreutviklet det forsvarspolitiske samarbeidet med de andre nordiske land. Dette samarbeidet bidrar positivt til politisk og militær fleksibilitet. De nordiske land har en rekke sammenfallende interesser i sikkerhetspolitikken, og de har lang erfaring fra et nært samarbeid på en rekke forskjellige samfunnsområder. Videre gjør de nordiske lands ulike tilknytningsformer til EU og NATO den nordiske sikkerhetspolitiske dialogen til en viktig innfallsport for Norge til EU.

Det nordiske sikkerhetspolitiske samarbeidet vil primært ha fokus på internasjonale fredsoperasjoner med FN-, EU- eller OSSE-mandat, samt på hvordan vi sammen kan redusere kostnader på sentrale forsvarsområder som drift, produksjon, vedlikehold og anskaffelser.

De nordiske land er fortsatt dypt engasjert i de tre baltiske land på forsvarssiden. De baltiske lands medlemskap i både EU og NATO muliggjør nå et tettere forsvarsrelatert samarbeid i regionen. Norge har siden 1992 deltatt aktivt i arbeidet med å bygge opp og modernisere de baltiske landenes forsvar, gjennom et bredt spekter av prosjekter og tiltak. På sikt vil den bilaterale støtten til de baltiske land bli avviklet i den form vi kjenner i dag, og i stedet finne sted innenfor den normale rammen av NATO-medlemskapet.

3 Hovedmål og prioriteringer

3.1 Regjeringens hovedmål

Regjeringens hovedmål for den økonomiske politikken er arbeid til alle, økt verdiskaping, videreutvikling av det norske velferdssamfunnet, rettferdig fordeling og bærekraftig utvikling. Et sterkt og konkurransedyktig næringsliv er en forutsetning for å nå disse målene.

På lang sikt er det veksten i fastlandsøkonomien som bestemmer utviklingen i velferden i Norge. Den økonomiske politikken må derfor legge avgjørende vekt på å fremme verdiskaping og produktivitet både i offentlig og privat sektor. Regjeringen har forbedret rammevilkårene for næringsvirksomhet og vil fortsette arbeidet med å redusere skatter og avgifter og iverksette andre tiltak som kan øke vekstevnen i økonomien.

Regjeringen vil følge retningslinjene for en forsvarelig, gradvis innfasing av oljeinntektene i økonomien som det var bred enighet om ved Stortingets behandling av St.meld. nr. 29 (2000–2001). Den økonomiske politikken må samtidig bidra til en stabil utvikling i produksjon og sysselsetting. Retningslinjene innebærer at pengepolitikken rettes inn mot lav og stabil inflasjon. På den måten har pengepolitikken fått en klar rolle i å stabilisere den økonomiske utviklingen.

Veksten i internasjonal økonomi tok seg opp i løpet av fjoråret. Samtidig har oppgangen blitt bredere basert. Det er imidlertid fortsatt betydelig usikkerhet knyttet til utviklingen framover. Dette har bl.a. sammenheng med store ubalanser i amerikansk økonomi og virkningene på den økonomiske veksten av en vedvarende høy oljepris.

Etter to år med relativt svak utvikling i norsk økonomi tok veksten seg opp i andre halvår i fjor. Lave renter og solid inntektsvekst stimulerer innenlandsk etterspørsel. Videre har rentedifferansen overfor utlandet blitt kraftig redusert, slik at kronen, målt ved industriens effektive kronekurs, har svekket seg betydelig siden desember 2002. Styrkingen av kronen gjennom 2002 er dermed langt på vei reversert. Sammen med sterkere vekst i internasjonal økonomi innebærer dette at utsiktene for de konkurranseutsatte næringene framstår som lysere enn for ett-to år siden.

Oppsvinget i norsk økonomi reflekteres i en mer positiv utvikling i arbeidsmarkedet. Sysselsettingen har økt moderat siden i fjor sommer, og bedriftsundersøkelsen fra Aetat understøtter inntrykket av at etterspørselen etter arbeidskraft er i ferd med å ta seg opp. Samtidig trekker lysere utsikter i retning av at flere personer aktivt søker arbeid. Dette er i tråd med erfaringer fra tilsvarende konjunkturfaser. Oppgangen i arbeidsstyrken har bidratt til å dempe nedgangen i arbeidsledigheten i første halvår i år. I Nasjonalbudsjettet 2005 legges det til grunn at sysselsettingen vil fortsette å øke gjennom inneværende og neste år, mens arbeidsledigheten gradvis avtar.

3.2 Mål og virkemidler

Forsvarspolitikken for perioden 2005–2008 er fastsatt gjennom Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004). Denne nye langtidsplanen overlapper i budsjettåret 2005 langtidsplanen for 2002–2005. Forsvarsplanen for kommende periode forutsetter at de vedtatte omstillingsmålene i planen 2002–2005 nås. I den nye langtidsplanen for 2005–2008 videreføres Forsvarets omstilling og modernisering gjennom å øke Forsvarets operative evne og andel av anvendbare styrker med høy reaksjonsevne. Regjeringen følger opp dette i forslaget til forsvarsbudsjett for 2005, og viderefører det høye budsjettnivået med en total forsvarsramme på 30,4 mrd. kroner.

Utviklingen av Forsvaret til et moderne, fleksibelt og alliansetilpasset sikkerhetspolitisk virkemiddel fortsetter. I perioden 2002–2005 etableres det en bedre balanse mellom Forsvarets oppgaver, struktur og ressurstilgang. Virksomheten baseres på et nært samarbeid med relevante sivile myndigheter og på en verneplikt som praktiseres i tråd med Forsvarets behov. Fokus settes på å sikre og fremme norske interesser, gjennom evne til å håndtere et bredt spekter av sikkerhetsmessige utfordringer både nasjonalt og internasjonalt.

De forsvarspolitiske mål som styrer Forsvarets virksomhet er:

- Alene og sammen med allierte sikre norsk suverenitet, norske rettigheter og interesser, samt

bevare norsk handlefrihet mot militært og annet press.

- Sammen med allierte, gjennom deltakelse i fler-nasjonale fredsoperasjoner og internasjonalt forsvarssamarbeid, bidra til fred, stabilitet, håndhevelse av internasjonal rett og respekt for menneskerettighetene, samt forebygge bruk av makt fra stater og ikke-statlige aktører mot Norge og NATO for øvrig.
- Sammen med allierte bidra til kollektivt forsvar av Norge og andre allierte iht. våre allianseforpliktelse, og til om nødvendig å møte ulike typer anslag og angrep med tvangsmakt for å sikre norsk og kollektiv sikkerhet.
- Bidra til å ivareta norsk samfunnssikkerhet i den lavere del av krisespekteret, redde liv og begrense konsekvenser av ulykker, katastrofer og anslag.

Forsvaret vil gjennom å løse sine oppgaver bidra til å oppfylle Norges sikkerhets- og forsvarspolitiske mål. Oppgavene danner dermed grunnlaget for utformingen av virksomhet, kompetanse, kapasiteter og operativ evne. Den operative evne er Forsvarets evne til å løse sine pålagte oppgaver.

Oppgavene deles inn i nasjonale oppgaver, oppgaver som løses i samarbeid med allierte og andre oppgaver. De to første kategoriene skal – som en balansert helhet – være styrende for Forsvarets strukturutvikling. Dette innebærer at de nasjonale og internasjonale oppgavene ikke står i et motsetnings- eller konkurranseforhold, men tvert imot utfyller hverandre, slik at utførelsen av dem gir gjensidig forsterkende effekt. Forsvarets kapasiteter vil i hovedsak kunne brukes både hjemme og ute, og i prinsippet vil det ikke eksistere noe skille mellom personell/kapasiteter for henholdsvis nasjonale og internasjonale oppdrag.

Andre oppgaver vil i seg selv ikke være dimensjonerende for styrkestrukturen, men løses i den grad det er mulig med den strukturen som etableres og de ressurser som er tilgjengelige for å ivareta de to første kategoriene av oppgaver.

For å sikre en forsvarsstruktur som er i balanse også i et lengre tidsperspektiv, skal de samlede driftsutgifter i perioden 2005–2008 reduseres gjennom iverksetting av en rekke innsparings tiltak. De frigjorte ressurser skal primært omdisponeres til å styrke operativ virksomhet og materiellinvesteringer.

Driftsinnsparingsmålet for omleggingsperioden 2002–2005 på minimum 2 mrd. 2002-kroner årlig innen utgangen av 2005 sammenlignet med et alternativ uten omlegging, ligger fast. Årlig drift av Forsvarets militære organisasjon i 2005 skal følge lig utgjøre maksimalt 19 873 mill. kroner. Drifts-

budsjettet for Forsvarets militære organisasjon for 2005 er på 19 636 mill. kroner, dvs. 237 mill. kroner bedre enn målet. Videre ligger følgende mål fast for omleggingsperioden 2002–2005:

- En bemanningsreduksjon på minimum 5 000 årsverk i forhold til september 2000.
- En reduksjon av eiendoms- og bygningsmassen med minimum 2 mill. kvm – fra 6 mill. kvm til 4 mill. kvm.

Budsjettforslaget legger opp til å nå alle målene for 2002-2005.

Ved behandlingen av Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004), sluttet Stortinget seg til ytterligere omstillingsmål for perioden 2005–2008. Formålet er å styrke Forsvarets operative evne, fleksibilitet og utholdenhet gjennom en mer fleksibel styrkestruktur som kan løse ulike oppgaver, hjemme og ute. Ved full effekt forskyves minimum 2 mrd. 2004-kroner fra logistikk- og støttevirkksomhet til operativ virksomhet og materielinvesteringer, relativt til 2004-nivået. Av dette frigjøres netto minimum 600 mill. kroner fra Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO).

Videre skal følgende økonomiske og administrative delmål søkes oppnådd snarest mulig, og senest innen utgangen av 2008:

- Antall årsverk i Forsvarets militære organisasjon bringes ned til anslagsvis 15 000, eksklusiv effektivisering knyttet til den videre moderniseringen av FLO.
- Forsvarets eiendommer, bygg og anlegg reduseres til maksimalt 3,5 mill. kvm.
- Husleieutgiftene pr. kvm reduseres med inntil 20 pst.

For å oppnå økt fokus på strategiske områder, kvalitetsforbedring av kjernevirksomheten og reelle kostnadsreduksjoner, vil Forsvaret aktivt benytte ulike former for løsningsmodeller som også involverer privat virksomhet.¹ Disse formene er henholdsvis bortsetting, partnering og offentlig-privat samarbeid (OPS).

Bortsetting er prosessen med å overlate hele eller deler av en avdelings/enhets funksjon(er) til en eller flere eksterne leverandører, som forpliktes til å levere avtalte ytelser tilbake. *Partnering* omfatter ulike typer gjensidige forpliktende, langsiktige avtaler mellom to eller flere parter, der integrerte arbeidsformer ofte anvendes og finansieringen i all hovedsak forestås av den offentlige part. OPS er en samarbeidsform der privat leverandør finansierer størstedelen av en utbygging/materiellanskaf-

¹ I enkelte tilfeller vil samarbeidet også kunne omfatte andre deler av offentlig virksomhet.

felse, og stiller sitt produkt til rådighet for det offentlige mot leie i et visst antall år. OPS vil kun unntaksvis bli vurdert benyttet, og aldri hvis motivet er alternativ finansiering alene.

Beslutninger om iverksetting av slike løsninger vil følge føringer gitt i Innst. S. nr. 234 (2003–2004) og vil baseres på grundige vurderinger, der alle relevante forhold belyses, også samfunnsøkonomiske. Det skal dokumenteres at slike løsninger gir mer kostnadseffektive og bedre tjenester for Forsvaret. I den forbindelse forutsettes det at løsningene alltid skal være totaløkonomisk fordelaktige for Forsvaret, når de samlede kostnader, effekter og nytte er vurdert i et levetidsperspektiv.

3.3 Økonomiske rammer

Regjeringens budsjettforslag legger opp til et forsvarsbudsjett med en utgiftsramme på 30 398,9 mill. kroner og en inntektsramme på 969,6 mill. kroner. Utgiftsrammen øker nominelt med 1 183,4 mill. kroner (4,1 pst.) og reelt med 69,8 mill. kroner (0,2 pst.) sammenlignet med saldert budsjett 2004. Budsjettet er fordelt med 7 435 mill. kroner til materiellinvesteringer, 1 768,7 mill. kroner til nasjonalfinansierte og fellesfinansierte EBA-investeringer og totalt 21 195,2 mill. kroner til drift av forsvarssektoren totalt sett. Det er avsatt 800 mill. kroner til operasjonsrelaterte merutgifter ifm. norske styrker i utlandet i 2005. I tråd med gjeldende praksis er budsjetterte inntekter innarbeidet i utgiftsrammen.

Tabell 3.1 Forsvarsrammen 2005 ift. 2004

	Vedtatt 2004 budsjett (2004-kroner)	Forslag 2005 (2005-kroner)	Reell pst. vis endring
Total forsvarsramme	29 215 569	30 398 943	0,2 pst.
Drift	19 814 172	21 195 214	2,5 pst.
EBA-investeringer	2 002 141	1 768 729	-14,2 pst.
Materiellinvesteringer	7 399 256	7 435 000	-2,0 pst.
Totale investeringer	9 401 397	9 203 729	-4,6 pst.

Tabellen ovenfor viser utviklingen på forsvarsbudsjettet for 2005 sett ift. vedtatt 2004-budsjett. Kolonnen for reell prosentvis endring gir uttrykk for reell endring, og er beregnet ved å korrigere for pris- og lønnskompensasjon og ved å se bort fra tekniske endringer i 2005-budsjettet (kompensasjon for el-avgift og tekniske justeringer Forsvarsbygg).

3.4 Oppfølging av langtidsplanene 2002–2005 og 2005–2008

3.4.1 Generelt

Forsvaret slutfører i 2005 arbeidet med å nå målene som er satt for omleggingsperioden 2002–2005. Samtidig startes arbeidet med å nå målene som er satt for den videre moderniseringen av Forsvaret i perioden 2005–2008, i lys av Stortingets behandling av Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004). Moderniseringen av Forsvaret i perioden 2002–2005 og i perioden 2005–2008 må således ses i nær sammenheng.

De fastsatte nye målene for perioden 2005–2008 er krevende. De bygger på konkrete resultater som allerede er oppnådd, og utgjør derfor en naturlig videreføring av omleggingsarbeidet i perioden 2002–2005. For å oppnå størst mulig effekt tilstrebes at allerede iverksatte og nye tiltak utfyller hverandre og skaper positiv synergi. Fordi ny lang-

tidsplan for Forsvaret overlapper gjeldende plan f.o.m. 2005, kan en rekke effektiviseringstiltak iverksettes hurtigere enn om Forsvaret skulle ventet til 2006, og det kan i enda større grad unngås at ressurser brukes på de deler av Forsvaret som skal utfases.

Den vedtatte omleggingen for perioden 2002–2005 er hovedsakelig i rute. De største gjenstående utfordringene knytter seg til bemanningsreduksjoner og reduksjoner i personell driftskostnader, fremfor alt i Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO). Dette vil derfor være et prioritert område i 2005.

Gjennom behandlingen av Innst. S. nr. 234 (2003–2004) har Stortinget gitt sin tilslutning til en serie tiltak i perioden 2005–2008, som samlet sett vil være avgjørende for å lykkes i det videre moderniserings- og omstillingsarbeidet. Disse er knyttet til prioriteringen av operativ virksomhet og materiellinvesteringer, maksimal effektivisering av logistikk- og støttevirksomheten, økt satsing på å

skape en personellstruktur med hensiktsmessig kompetanse-, grads- og aldersstruktur, og en betydelig økt vekt på flernasjonalt samarbeid. Videre forutsetter omleggingen en mer aktiv bruk av løsninger som kan omfatte ulike former for samarbeid med private aktører på områder der dette i lys av en totalvurdering fremstår som hensiktsmessig, samt en målrettet bruk av nye teknologiske løsninger i omleggingsarbeidet. Hovedfokus for omleggingsarbeidet i 2005 vil være rettet mot å skape et mest mulig solid og helhetlig utgangspunkt for arbeidet med å nå de omleggingsmål som er etablert for perioden 2005–2008, samt å realisere planene for første år i kommende periode etter forutsetningene.

Forsvaret legger med dette budsjettforslaget opp til å nå målet om å redusere driftsutgiftene i Forsvarets militære organisasjon med to mrd. kroner, relativt til år 2000, og sammenlignet med et alternativ uten omlegging. Dette skjer samtidig som Forsvaret i perioden har håndtert et høyere ambisjonsnivå enn opprinnelig lagt til grunn, eksempelvis gjennom etablering av NRF-4 og oppfølging av forpliktelser gjennom *Prague Capabilities Commitment*. Videre har Forsvaret evnet å dekke inn stadig større kostnader forbundet med operasjoner i utlandet innenfor den ordinære driftsrammen, og tæring på forbrukslagre og beredskapsbeholdninger er kraftig redusert. Sist, men ikke minst, har Forsvaret lyktes i å få kontroll over den kraftige driftskostnadsveksten som fant sted i 1990-årene.

3.4.2 Felles

Strategisk ledelse og kommandostruktur

Ledelsesreformen har styrket evnen til strategisk ledelse og styring av forsvarssektoren. En viktig prioritering for regjeringen er å videreføre arbeidet knyttet til å optimalisere arbeidsprosessene i den øverste ledelsen av Forsvaret, slik at man får realisert ytterligere effektiviseringsgevinster. For det andre vil den strategiske ledelsen bli gjenstand for ytterligere strømlinjeforming. Departementet vil vurdere en videre strukturell utvikling av den integrerte sivil-militære strategiske ledelsen med bakgrunn i rammebetingelsene for Forsvarets videre utvikling.

Forsvarets ledelses- og kommandostruktur må, som resten av Forsvaret, tilpasses i struktur og arbeidsform, til rådende rammebetingelser. Moderne teknologi, sammen med redusert antall enheter i den operative strukturen, vil muliggjøre en slankere og mer nettverksbasert ledelsesstruktur, med et redusert antall kommandonivåer og -enheter.

I henhold til Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004), videreføres omorganiseringen av kommandostrukturen ved at Landsdelskommando Sør (LDKS) i Trondheim nedlegges. Landsdelskommando Nord (LDKN) på Reitan videreføres under Fellesoperativt hovedkvarter (FOHK).

Heimevernet (HV)

Heimevernet (HV) vil påbegynne en kvalitetsreform i løpet av 2005 som virkeliggjøres gjennom endringer i HVs ledelse og styrkeproduksjon, samt støtte- og basestruktur. 18 distrikter reduseres til 13. Antall årsverk ved de 13 gjenværende øker noe sammenlignet med dagens struktur, for å kunne løse mer omfattende territorielle oppgaver og styrkeproduksjonsoppgaver.

HV viderefører dagens grunnleggende befalsutdanning og tilpasser gjennomføringen til de endringer som foretas i grunnleggende befalsutdanning i øvrige forsvarsgrener. HVs egen befalsutdanning vil fortsette som før og vil komplettere ordningen med overføring av vernepliktig befal fra forsvarsgrenene. Denne utdanningen gjennomføres ved en rekke korte målrettede kurs. HVs nye organisasjon skal i hovedsak være klar innen 1. januar 2006.

Endringene i risikobildet betyr at HVs tradisjonelle oppgaver ikke lenger alene vil være dimensjonerende for HVs struktur. Et modernisert HV er relevant for suverenitetshevdelses- og nasjonale krisehåndteringsoppdrag, og for bistand til å ivareta samfunnssikkerheten. HV skal kunne forsterke annen militær tilstedeværelse i utsatte områder, og ivareta andre typer spesielle oppdrag som forsterket grensevakt, styrkebeskyttelse, sikring av nasjonale styrker og mottak av allierte forsterkninger. I tillegg kan HV etter anmodning yte bistand til sivile myndigheter. Særlig viktig anses bistand for å forebygge og bekjempe den type terroranslag som politiet har primæransvaret for å håndtere.

HV må derfor være bedre i stand til å konsentrere styrker der behovet måtte oppstå. HV skal utvikle en kjerne av styrker på høy beredskap – *innsatsstyrker*, mens de mer tradisjonelle oppgavene lokalt ivaretas av forsterknings- og oppfølgingsstyrker.

Ressurser som frigjøres gjennom endringene i basestrukturen, legger til rette for HVs oppgaver iht. kvalitetsreformen. Gitt den budsjettprofil som langtidsplanen legger opp til, er det allerede i 2005 lagt opp til en økning av materiellinvesteringer, med ytterligere økning frem mot 2008.

Lokalisering av Vest-Finnmark Heimevernsdistrikt 17

Regjeringen foreslår at Vest-Finnmark Heimevernsdistrikt 17 etableres på Porsangermoen.

Ved behandling av Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004), besluttet Stortinget bl.a. å opprette et Heimevernsdistrikt omfattende Vest-Finnmark, og at regjeringen skulle komme tilbake til Stortinget med anbefaling om lokalisering av distriktsstaben enten til Alta eller Porsanger.

Alta Heimevernsdistrikt 17 er i dag lokalisert til Alta. Distriktet rekrutterer godt, har velfungerende lokaliteter på Altagård og på Kvenvikmoen og benytter Kvenvikmoen skyte- og øvingsfelt i sin virksomhet. Distriktet administrerer utdanningen av utskrevet befal (HVUB) til Heimevernet på Porsangmoen og vil starte førstegangstjeneste samme sted fra 2006.

Porsangmoen har stor ledig kapasitet. Garnisonen har i tillegg til HVUB, en avdeling på ca. ett kompani fra Hæren. Regional støttefunksjon Vest-Finnmark, Porsanger tekniske verksted og Forsvarsbygg er lokalisert til leiren. Nærheten til Halkavarre skyte- og øvingsfelt gjør leiren til en viktig garnison, både rent nasjonalt, men også som arena for alliert trening. Det vises i denne sammenheng til St.prp. nr. 42 (2003–2004) der det fremgår at departementet vil følge opp aktiviteten knyttet til Halkavarre, for å sikre at bruk av skytefeltet også reflekteres gjennom tilstedeværelse på Banak og Porsangmoen.

Etablering av distriktsstaben på Porsangmoen vil ikke ha vesentlige operative konsekvenser, selv om det største rekrutteringspotensialet ligger i Alta. Etablering på Porsangmoen vil innebære at Forsvarets aktivitet i Vest-Finnmark samles på ett sted, ledig bygningsmasse i Alta og deler av Kvenvikmoen avhendes, og driften av Kvenvikmoen skyte- og øvingsfelt avvikles. Virksomheten til Forsvarets logistikkorganisasjon, Regional støttefunksjon og Forsvarsbygg i Finnmark vil bli effektivisert, og det kan tas ut synergieffekter både ved at HV-distriktsstaben og utdanningsfunksjonen samlokaliseres, samt gjennom samarbeid med Hærens utdanningsavdeling.

Isolert sett vil det bli dyrere å drifte heimevernsdistriktet på Porsangmoen fordi HV vil måtte ta sin del av felleskostnadene for å drifte leiren. Dette er imidlertid kostnader som Forsvaret ville hatt uansett. Totalt sett vil derfor Porsangmoen bli en mer kostnadseffektiv leir å drifte, ikke minst fordi felleskostnadene kan fordeles på flere brukere, men også fordi overkapasiteten på infrastrukturen reduseres. Ser man bort fra garnisonens felleskostnader, er det ingen vesentlig forskjell mel-

lom driftskostnadene for selve distriktsstaben på de to stedene.

Ved etablering på Porsangmoen kan det i Alta realiseres et innsparingspotensial på personellsiden på ca. 7 mill. kroner per år tilknyttet eiendom, bygg og anlegg (EBA), Forsvarets logistikkorganisasjon og Regional støttefunksjon Finnmark, samt et innsparingspotensial av øvrige driftsutgifter på Kvenvikmoen på ca. 2 mill. kroner per år. Det kan videre realiseres et antatt avhendingspotensial tilknyttet EBA i Alta på ca. 21 mill. kroner. Ved etablering i Alta ville disse kostnader måtte videreføres.

Ved etablering på Porsangmoen trenger Forsvaret i tillegg ikke å gjennomføre en nødvendig oppgradering av Kvenvikmoen skyte- og øvingsfelt, beregnet til i størrelsesorden 70 mill. kroner, bl.a. for å tilfredsstille nye krav til skytebaner.

På bakgrunn av ovenstående foreslår regjeringen at Vest-Finnmark heimevernsdistrikt nr. 17 etableres på Porsangmoen.

Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO) og operativ logistikk- og støttestruktur

Den pågående omstilling av FLO er rettet mot å samordne tjenester og etablere felles prosesser mellom forsvargrenene. Forsvarets operative behov må i enda større grad være avgjørende for hvilke tjenester og produkter FLO skal være ansvarlig for å levere. De organisasjonsmessige endringer som er under gjennomføring og planlegging tilknyttet FLO, er avgjørende for å nå effektiviseringsmålene for Forsvarets omlegging. Ikke minst er disse omorganiseringene et viktig virkemiddel for å redusere antall årsverk i innværende planperiode, slik Stortinget har bestemt. Jo raske omstillingen av FLO virkeliggjøres, desto tidligere vil frigjorte ressurser kunne omdisponeres for å styrke Forsvarets operativitet, slik et bredt flertall i Stortinget har sluttet seg til.

Ved behandlingen av Innst. S. nr. 93 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 12 (2003–2004), vedtok Stortinget at FLO skulle videreutvikles i fase 3 ved opprettelse av en prosessbasert internstruktur, i utgangspunktet basert på en struktur på fire divisjoner. Vedtaket var bl.a. en oppfølging av tidligere stortingsvedtak, jf. Innst. S. nr. 25 (2000–2001), jf. St.prp. nr. 55 (1999–2000) og Innst. S. nr. 232 (2002–2003), jf. St.prp. nr. 53 (2002–2003). Utviklingen av FLO krever en gjennomgripende tilnærming, gjennom å vurdere nye drifts- og eierformer, styringsprinsipper og konsepter. En slik tilnærming er reflektert i de tiltak for forsterket omstilling av FLO som ble presentert i St.prp. nr. 42 (2003–2004) om den videre modernisering av For-

svaret, og som Stortinget sluttet seg til gjennom behandlingen av Innst. S. nr. 234 (2003–2004). Et flertall i forsvarskomiteen understreker i innstillingen klart betydningen av å effektivisere FLO for den videre moderniseringen av Forsvaret. Støttevirksomheten må først og fremst tjene Forsvarets operative behov. Tilgjengeligheten i logistikk- og støttevirksomheten skal økes betydelig. I nytt logistikk- og støttekonsept for Forsvaret skal FLO være en styrkebrønn for logistikktenester til operative styrker ved øvelser, deployeringer og flernasjonale operasjoner. Dette innebærer at FLO må ha en minimumskapasitet av personell og tjenester som kan rykke ut til operative oppdrag.

Den pågående omstillingen av FLO innebærer betydelige utfordringer for denne organisasjonen spesielt og Forsvaret mer generelt. Opprettholdelse av nødvendig tempo i tilpasningene og effektiviseringen, samt påkrevet nedbemanning, er krevende. Det vil bli lagt betydelig vekt på at den videre fremdriften i arbeidet, sett i sammenheng med den helhetlige omstillings- og moderniseringsprosessen, er god.

For at Forsvaret på den best mulige måte kan møte de utfordringer, men også benytte de betydelige muligheter, som ligger i den omfattende omstillingen av FLO, er det iverksatt et arbeid hvor omstillingen av FLO, både i innværende og neste langtidperiode, blir sett under ett. Hensikten er at alle omstillingstiltak skal kunne ses i sammenheng, og størst mulig innsparingsgevinst realiseres raskest mulig, innenfor faglige og personellmessig forsvarlige rammer. Vedtatte mål skal nås innenfor gitte frister på en helhetlig og fremtidsrettet måte. Med sikte på å øke relevansen og kvaliteten på den støtten som ytes, utnyttelse av synergieffekter internt i og mellom forsvarsgrenene, samt tilpasninger til de endrede krav og behov som gjør seg gjeldende i understøttelsen av de operative styrkene, tilstrebes det en mest mulig kostnadseffektiv organisering av logistikk- og støttestrukturen og av Forsvarets styrkeproduksjon. Av de innsparingsmål Stortinget har pålagt skal gjennomføres i FLO, gjenstår 850 mill. kroner, hvorav anslagsvis 400 mill. kroner er gjenstående fra perioden 2002–2005, mens 450 mill. kroner er FLOs andel av de 600 mill. kroner som ble pålagt FLO og RSF i forbindelse med behandlingen av Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004). Stortinget understreket i sistnevnte sammenheng også at innsparingsmålene var minimumskrav, og at gevinstene skulle realiseres snarest mulig.

Med utgangspunkt i Stortingets føringer legger regjeringen vekt på at forsvarssjefen må ha vide fullmakter i forbindelse med omstillingen av FLO. I tråd med Stortingets føringer i Innst. S. nr.

234 (2003–2004) ledes prosessen av sjef FLO som ansvarlig på vegne av forsvarssjefen. Det legges stor vekt på å trekke arbeidstakerorganisasjonene med i arbeidet, i tråd med gjeldende regelverk og Stortingets understrekning av betydningen av dette, jf. Innst. S. nr. 93 (2003–2004).

For å oppnå innsparinger i minst denne størrelsesorden er det nødvendig å kutte organisasjonsledd og –nivåer, fjerne/reducere stabsledd og revurdere FLOs regionale organisasjon. Det tas derfor sikte på å skille ut Forsvarets investeringsvirksomhet (hovedsakelig dagens FLO/Materielldivisjonen/Investering) i en egen enhet. Enheten kan da organiseres slik at den senere kan skilles ut som egen etat. Regjeringen har dette til vurdering og vil komme tilbake til Stortinget med saken. Frem til eventuell etablering av en egen etat må investeringsenheten, på samme måte som resten av FLO, rasjonaliseres i størst mulig grad, som et bidrag til å oppnå de overordnede innsparingsmålene.

FLOs driftsrelaterte virksomhet vil kunne reorganiseres i en enda mer prosessbasert modell, med utgangspunkt i prosessene systemstyring, vedlikehold og forsyning samt IKT. En konsekvens av dette vil være at divisjonsledelsesnivået legges ned. Mest mulig av den utførende virksomheten vil søkes desentralisert til de områder der de operative enheter driver sin virksomhet, og organiseringen av PRE-nivåets oppgaver vil i så fall endres og i stor grad desentraliseres til et større antall baser. Dagens PRE-nivå vil i så fall bli lagt ned.

Alle disse grepene vil gi betydelige synergieffekter, effekter som er avgjørende for å realisere de pålagte innsparinger i FLO. Antall organisasjonsmessige nivåer reduseres, og gradsnivået på ledelsessjiktet kan dermed tas et hakk ned.

De endelige konklusjonene om fremtidig organisering av FLO vil foreligge etter at man har forhandlet med arbeidstakerorganisasjonene i tråd med hovedavtalenes bestemmelser. Helheten av denne prosessen vil kunne medføre endringer i den organisering som ble beskrevet i St.prp. nr. 12 (2003–2004).

Det arbeides for at en ny helhetlig organisasjonsplan/fred for FLO vil være ferdig innen utgangen av 2004. På bakgrunn av dette vil tiden frem til april 2005 primært bli brukt til identifisering og innplassering av personell. Arbeidet skjer i nært samråd med arbeidstakerorganisasjonene, jf. gjeldende regler i arbeidslivet, herunder hovedavtalene og arbeidsmiljøloven, slik også flertallet i forsvarskomiteen presiserte i Innst. S. nr. 93 (2003–2004).

Det er iverksatt prosesser slik at FLO/Tungt vedlikeholdsdivisjonen snarest mulig kan omorganiseres til statlig/privat eid aksjeselskap, skilt ut

fra Forsvarets organisasjon. Dersom det ikke er hensiktsmessig å etablere selskapet som privateid i første omgang, vil det bli søkt overført til Nærings- og handelsdepartementet, og forvaltes derfra ut fra ordinære krav til avkastning inntil selskapet eller selskapene kan privatiseres. Målet med endringen er først og fremst å skape bedre overensstemmelse mellom faktisk vedlikeholdsbehov og eksisterende produksjonskapasitet i Forsvaret. Frem mot utskillelsen vil TV, på samme måte som resten av FLO, rasjonaliseres i størst mulig grad, som bidrag til å oppnå de overordnede innsparingskravene. Relevante administrative støttefunksjoner tilknyttet Regional støttefunksjon og andre støttetjenester under basevirksomheten, vil bli overført til FLO/Driftsdivisjonen snarest mulig og senest innen 1. januar 2006.

Nye felleskapasiteter

I tråd med Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004), opprettes Forsvarets kompetansesenter for Logistikk (FKL) på Base Sessvollmoen. Senteret forutsettes å samordne og videreføre hoveddelen av aktiviteten i følgende eksisterende avdelinger: Utdannings- og kompetansesenter for Hærens logistikkvåpen (LOGUKS), som nedlegges, Hærens logistikkskole, Forsvarets kompetansesenter for vognføreropplæring, Forsvarets hundeskole, Forsvarets militærpolitiskole og Forsvarets ammunisjons-/EOD-skole, samt deler av virksomheten ved Befallsskolen for Hærens logistikkvåpen. I tillegg er Medisinsk utdannings- og kompetansesenter (MUKS) etablert på Sessvollmoen, og Forsvarets skole for ARBC (atom, radiologisk, biologisk og kjemisk krigføring) flyttes til Sessvollmoen.

Basen vil bli et kompetansesenter innenfor logistikk, forvaltning, sanitet og ARBC for Forsvaret. Dette er kapasiteter som er nødvendige for å understøtte deployering og drift av operativ struktur. Underavdelingene etableres som bidragselementer til deployerbare styrker.

Videre opprettes Forsvarets kompetansesenter for KKIS (kommando-, kontroll- og informasjonssystemer) på Jørstadmoen ved Lillehammer. Utdannings- og kompetansesenteret for Hærens Samband (SBUKS) på Jørstadmoen nedlegges samtidig. Det nye senteret vil bestå av ledelse/stab, felles styrkeproduksjon og en operativ KKIS-enhet. Kompetansesenteret vil ivareta informasjonsstyring og -forvaltning. Informasjonssikkerhet ivaretas av Forsvarets sikkerhetsavdeling (FSA), og en mindre enhet samlokaliseres med KKIS-senteret, underlagt FSA.

Etablering av et felles kompetansesenter vil bidra til å legge grunnlaget for en felles informasjonsstruktur, som en viktig del i utviklingen mot et nettverksbasert forsvar (NBF). Et felles kompetansesenter vil i betydelig grad styrke styring og koordinering av aktiviteter og utvikling innenfor KKIS, både nivåmessig og mellom forsvarsgrenene. Man vil øke muligheten for å anvende fellesløsninger, for derved å unngå irrasjonell ressursbruk. Det vil bli en bedre kostnadskontroll ved at det blir færre grensesnitt å håndtere mot andre aktører.

Forsvarets kompetansesenter for elektronisk krigføring (FKEK) opprettes med utgangspunkt i dagens EK-miljø på Rygge, støttet med personell fra alle forsvarsgrener. Senteret skal ha både operative oppgaver og styrkeproduksjonsoppgaver, og vil inngå i den totale kapasiteten for informasjonsoperasjoner.

Tabell 3.2 Felleselementer

Strukturelementer 2008	Antall	Tiltak 2005
Fellesoperativt hovedkvarter	1	Videreføres
Landsdelskommando Nord	1	Videreføres, og rendyrkes bl.a. som krisestyringskommando
Landsdelskommando Sør		Legges ned
Territoriell kommandostruktur (HV-distrikter)	13	18 HV-distrikter legges ned og 13 nye HV-distrikter opprettes
Forsvarets spesialstyrker	3	Se Land-, Sjø-, og Luftstyrkestruktur
Etterretnings tjenesten	1	Videreføres
Felles ISTAR-enhet	1	Etableringen med elementer fra Hæren, Sjø- og Luftforsvaret videreføres

Tabell 3.2 Felleselementer

Strukturelementer 2008	Antall	Tiltak 2005
Luftbåren bakkeovervåkning (AGS)	1	Fellesprosjekt i NATO
Strategisk sjøtransport		Fellesprosjekt i NATO, videreføres
Strategisk lufttransport		Fellesprosjekt i NATO, kapasitet er tilgjengelig fra 2005
Luft-til-luft-tanking (MRTT)		Fellesprosjekt i NATO, videreføres
Deployerbar logistikkstøtte	5	Operativ logistikk- og støttestruktur videreutvikles
Kapasitet for informasjonsoperasjoner (Mil INFO OPS)	1	Felles kompetansesenter for EK etableres
Felles KKIS-enhet	1	Felles enhet for Forsvarets operative IKT-ressurser og -miljøer opprettes
Fleksible sanitetsmoduler		Videreutvikles
Kjemisk analyselaboratorium	1	Opprettelse i 2006 forberedes
Sivil-militær koordineringsenhet (CIMIC-enhet)	1	Videreføres
Ekspløsvryddeenhet (EOD-kompani)	1	Videreføres
Vertslandsstøttebataljoner	2	Videreutvikles

3.4.3 Landstridskrefter

Endringene i omleggingen og moderniseringen av Hæren i forhold til dagens organisasjon, er flere. I henhold til Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004), blir Hærens operative styrkeproduksjons- og kompetansevirksomhet organisert i to enheter, *Hærens styrker (HSTY)* og *Hærens transformasjons- og doktrinekommando (TRADOK)*. I tillegg videreføres Hærens jegerkommando (HJK) direkte underlagt Generalinspektøren for Hæren (GIH).

Utdanning og trening av Hærens operative kapasiteter vil foregå i de operative avdelingene som videreføres og utvikles innenfor rammen av HSTY. Omorganiseringen innebærer at hoveddelen av aktiviteten i de våpensive utdannings- og kompetansesentrene ivaretas av HSTY.

I tillegg etableres TRADOK som skal utvikle og tilpasse Hæren basert på de til enhver tid overordnede militærfaglige føringer eller endrede politiske forutsetninger. Hovedoppgaven vil være å forestå utvikling, tilpasning og implementering av nye konsepter for Hæren innenfor doktrine, strukturelementer, operative kapasiteter og materiell.

Hæren utvikles til å omfatte en langt større andel anvendbare avdelinger. Dette er nødvendig for å kunne ivareta krav til rask reaksjonsevne, fleksibilitet og kvalitet som kreves i det rådende sikkerhetsbildet. Hærens operative hovedleveranse planlegges mot slutten av kommende planperiode å være en deployerbar brigade, Brigade Nord. Brigadens kapasiteter skal organiseres for å ivareta høy kontinuerlig operative evne og en best mulig utnyttelse av Hærens kapasiteter i forhold til Forsvarets totale oppgavespekter.

Tabell 3.3 Landstridskrefter

Strukturelementer 2008	Antall	Tiltak 2005
Brigade N (mekanisert infanteribrigade)	1	Etableres med grunnlag i eksisterende struktur. Initiell kapasitet etableres innen utgangen av 2005, denne skal siden videreutvikles. Brig N skal ha differensiert beredskap
Mekanisert infanteribataljon (hurtig reaksjonsstyrke i FIST-H)	1	Telemark bataljon inngår i Brig N
Mekanisert infanteribataljon (reaksjons- og oppfølgingsstyrke i FIST-H)	1	Videreføres, inngår i Brig N
Brigade 6 (mobilisering)	1	Brig Ns reservemateriell utgjør sammen med allerede ferdig utdannet personell, rammen for Brig 6
Brigade 5 og 12	0	Legges ned, overflødig materiell nyttes som grunnlag for Brig 6
Mobil taktisk landkommando	1	Etableres med utgangspunkt i 6. divisjonskommando, men med noe redusert ambisjon
Divisjons-/korpssavdelinger:		
Modulbasert ISTAR-enhet	1	Initiell kapasitet etableres fom. 2005, inngår i felles ISTAR-enhet
Maskin- og konstruksjonskp.	1	Videreføres
Bro- og oversettingskp.	1	Videreføres
Transportbataljon, inkl. drivstoffenhhet	1	Etableres
MP-bataljon	1	Videreføres
Sanitetsbataljon	1	Videreføres
Transportkontrollkompani	1	Videreføres
Øvrige divisjonsavdelinger under 6. divkdo.	0	Utfases
Øvrige mob-avdelinger under landsdelskommandoene	0	Utfases
Hærens jegerkommando	1	Videreutvikles
Grensevakt	1	Videreføres
HM Kongens Garde	1	Videreføres
Landheimevern	1	Videreføres, tilpasses ny HV-struktur

3.4.4 Sjøstridskrefter

På grunnlag av langtidsplanen for 2002–2005 er Sjøforsvaret inne i en omfattende effektiviserings- og omorganiseringsprosess som har ledet frem til etablering av tre hovedenheter: Kysteskadren, Kystvakten og Sjøforsvarets skoler. Imidlertid tas det sikte på en videre tilpasning og effektivisering av kompetanse- og styrkeproduksjonsmiljøene.

I neste langtidsperiode vil en større andel av

sjøkapasitetene bli modernisert og fornyet. Sjøstyrkene blir tilført to nye fartøyklasser samt enhetshelikopter for fregatter og kystvakt, noe som styrker Sjøforsvarets evne og utholdenhet innenfor maritime operasjoner med høy beredskap, tilstedeværelse, overvåkning og suverenitetshevdelse. Parallelt med innfasingen av nye kapasiteter vil flere eksisterende fartøyklasser utfases. Sjøforsvarets struktur blir dessuten redu-

sert ved at stasjonære kystartillerianlegg og sjøminer er på vei ut av den operative strukturen.

Tabell 3.4 Sjøstridskrefter

Strukturelementer 2008	Antall	Tiltak 2005
Fregatter Oslo-klassen	0	Utfases i takt med innfasing av Fridtjof Nansen-klassen
Fregatter Fridtjof Nansen-klassen	4 av 5	Første fartøy leveres høsten 2005
MTB Hauk-klassen	14	Utfases i takt med innfasing av Skjold-klassen
MTB Skjold-klassen	3 av 6	Under bygging
Ubåter Ula-klassen	6	Videreføres
Mineryddere	6	To fartøy utfases i 2005
Mineleggere	0	Ett fartøy utfases i 2005
Logistikk-, kommando- og støttefartøy	1–5	Ulike løsninger vurderes
Sivilrekvirerte fartøy	7	Ingen tiltak i 2005
Kystjegerkommando	1	Videreføres i redusert omfang. Inngår i felles ISTAR-enhet
Marinejegerkommando	1	Videreføres
Minedykkerkommando	1	Videreutvikles
Taktisk maritim kommando (CNOTG)	1	Videreutvikles
Kystvakten	4 + 7 innleide	Ett nytt fartøy innfases i 2005
Indre kystvakt	10	OPP-løsning for inntil 10 fartøy
Sjøheimevern	1	Videreføres, tilpasses ny HV-struktur

3.4.5 Luftstridskrefter

Det vil i neste langtidsperiode fortsatt bli lagt vekt på å endre Luftforsvarets operative struktur i retning av mer fleksible og deployerbare styrker med kort reaksjonstid. Dette fordrer også enkelte mindre justeringer i organisasjonen.

Basestrukturen i Luftforsvaret videreføres med to hovedflystasjoner, fem flystasjoner og to stasjoner for luftovervåkning og stridsledelse (LOS), mens all aktivitet tilknyttet mobiliseringsflyplassene Evenes, Torp, Langnes, Flesland og Værnes avvikles innen 1. januar 2005.

Ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 342 (2000–2001), jf. St.prp. nr. 45 (2000–2001), ble det besluttet å benytte Sola som base for maritime helikoptre for 330-, 334- og 337-skvadronene i forbindelse med innføringen av nye enhetshelikoptre (NH-90) for fregatter og kystvakt. Ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf.

St.prp. nr. 42 (2003–2004), ble vedtaket behandlet på nytt. Forsvarsdepartementet har med bakgrunn i den siste behandlingen satt i gang arbeidet med et konkret forslag til lokalisering, med de premissene som ligger i innstillingen. Forslaget skal foreligge før innfasingen av de nye enhetshelikoptrene. Det planlegges for at enhetshelikoptrene for Kystvakten i nord, når disse ikke er på fartøy eller er under opp trening og vedlikehold av leverandør, lokaliseres på Bardufoss. Samtidig må kostnadsbesparelser ved felles vedlikehold, opplæring og trening for Forsvarets maritime helikoptertjeneste sikres.

LUKS er en samlebetegnelse for Luftforsvarets utdannings- og kompetansevirksomhet på Base Rygge, som består av Luftoperativt inspektorat (LOI), Luftkommando- og kontrollinspektorat (LKKI), Bakkebasert støtteinspektorat (BBSI) og Luftvernets utdannings- og kompetansesenter (FLVUKS), jf. Innst. S. nr. 342 (2000–2001). For å

skape større likhet mellom utdannings- og kompetansemiljøene i forsvarsgrenene, nedlegges inspektoratene som selvstendige enheter, og virksomheten videreføres under LUKS på Base Rygge.

Forsvarsdepartementet viser til Stortingets behandling av Innst. S. nr 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004), og de vedtak som ble fattet i tilknytning til departementets pågående

arbeid med å finne frem til en hensiktsmessig fordeling av virksomheten ved Base Gardermoen, Rygge og Kjeller. Departementet viser i denne sammenheng til at det forventes godkjenning fra AVINOR/luftfartsmyndighetene før man kan komme tilbake med konkrete forslag til en hensiktsmessig fordeling av virksomheten.

Tabell 3.5 Luftstridskrefter

Operative strukturenheter 2008	Antall	Tiltak 2005
F-16 kampfly	48 (+ 9)	Kampflyene gjennomgår planlagt oppgradering
C-130 transportfly	4–6	Taktisk transportflykapasitet videreføres i et begrenset tidsrom, deretter vurderes interimsløsning, enten gjennom oppdatering eller leie/lease, inntil permanent kapasitet er tilgjengelig
Orion maritime overvåkningsfly	4+2	Oppdatering av fire fly videreføres
DA-20 Jet Falcon EK-fly	2+1	Oppdatering videreføres
Bell 412 transporthelikoptre	18	Totalt seks Bell 412 skal i løpet av 2005–2006 inngå i spesialstyrkeenhet Luft
NH-90 maritime helikoptre	14	Innfasing av enhetshelikopter fom. 2005/2006 forberedes
Sea King redningshelikoptre	12	Videreføres
UAV-kapasitet		Innfasing av initiell kapasitet f.o.m. 2006 forberedes. Inngår i felles ISTAR-enhet
Luftovervåkning og stridsledelse	2	ARS Mågerø og ARS Sørreisa videreføres
Luftvern	2	Ett deployerbart og ett mobiliseringsbatteri oppgraderes til NASAMS II. Øvrig NASAMS utfases
Deployerbar basestøtte	2	Videreføres og oppdateres
Spesialstyrkeenhet Luft	1	Etableres som del av 137. Luftving
Luftheimevern	1	Videreføres, tilpasses ny HV-struktur

3.5 Operativ virksomhet

Den *operative aktiviteten* vil i 2005 i hovedsak økes noe eller videreføres på samme nivå som i 2004. I Hæren vil produksjonen til internasjonale operasjoner og aktiviteten ved Hærens jegerkommando bli prioritert og øke iht. planlagt deltakelse i flernasjonale operasjoner og ambisjoner for Forsvarets spesialstyrker. Sjøforsvaret opprettholder seilingsmønsteret med bl.a. tilstedeværelse i Nord-Norge. Aktiviteten ved Marinejegerkommandoen øker iht. økte ambisjoner for Forsvarets spesialstyrker. Fokus i Luftforsvaret ligger på produksjon av operativ evne og operative aktiviteter, så som opprettholdelse av antall flytimer. Innenfor *Heimevernet* er fokus i 2005 rettet mot igangsatt gjennomføring av kvalitetsreformen, med dertil endring av organisa-

sjon og bemanning, samtidig som styrkeproduksjon og operativ virksomhet vil opprettholdes på samme nivå som i 2004.

3.5.1 Transformasjon

Transformasjon er en kontinuerlig og proaktiv prosess, der nyskapende konsepter, doktriner og kapasiteter utvikles og integreres for å forbedre og/eller effektivisere Forsvaret, herunder styrkedets evne til operativt samvirke nasjonalt og internasjonalt. Dette er høyt prioritert nasjonalt og i NATO-sammenheng. I Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004), er transformasjon relatert til strukturutvikling i kommende langtidsperiode beskrevet. Transformasjon vil i denne sammenheng si å endre form, egenskap, opera-

sjonskonsept og funksjon til Forsvarets styrker. Hensikten er å tilpasse våre militære kapasiteter slik at de er best mulig egnet til å møte aktuelle sikkerhetsutfordringer, og til å løse Forsvarets oppgaver både nasjonalt og i alliansesammenheng.

3.5.2 Operativ evne

Overgangen til et nettverksbasert forsvar med utvikling mot et felles databasert informasjonssystem som knytter sensorer, beslutningstakere og våpensystemer sammen, er en del av denne transformasjonsprosessen. Utviklingen i retning av bedret evne til å kunne operere sammen med allierte styrker, også med mindre og høyt spesialiserte styrker – såkalte nisjekapasiteter – er en annen del av denne satsingen. Dette krever samtidig økt fokus på flernasjonalt trening og øving slik at styrker er interoperable og samtrente, dvs. at de er teknologisk, kompetanse- og prosedyremessig i stand til å operere effektivt sammen med andre styrker.

Et annet prioritert område innenfor militær transformasjon vil være å utvikle norske deployerbare styrker med økt tilgjengelighet for å møte aktuelle sikkerhetsutfordringer. Et viktig flernasjonalt prioritert område, der Norge deltar, vil fortsatt være realisering av kapasiteter som inngår i *Prague Capabilities Commitments* (PCC). De kapasiteter PCC skal fremskaffe, vil være en forutsetning for en vellykket etablering av *NATO Response Force* (NRF).

Norsk deltakelse i utviklingen av NRF vil bli en prioritert operativ virksomhet for utvalgte styrker i Forsvaret. Styrkebidragene til NRF må tilfredsstille meget høye operative krav. I denne forbindelse vil en del av eksperimenteringen, treningen og øvingen av NRF bli søkt lagt til Norge, bl.a. som del av virksomheten ved Alliert kompetansesenter for operasjoner under vinterforhold (AKOV), som skal etableres som del av Fellesoperativt hovedkvarter (FOHK) i Stavanger. Også Senter for militære erfaringer (SME) vil være en ressurs mht. erfaringsbasert kompetanseoverføring til utvikling av det norske styrkebidraget i NRF. Norsk støtte til denne delen av transformasjonsvirksomheten vil ha høy prioritet for utvikling av norske styrker og for å legge forholdene til rette for militær transformasjon på bred basis i NATO.

3.5.3 Deltakelse i operasjoner i utlandet

Forsvarets deltakelse i militære operasjoner i utlandet er en integrert og vesentlig del av norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk. Gjennom bl.a. innsats i stabiliserende operasjoner, har Forsvaret vært med på å sikre internasjonal fred og stabilitet.

Vårt engasjement i utenlandsoperasjoner vil all-

tid foregå i en flernasjonalt ramme, og Forsvaret har i de senere årene vært engasjert i en rekke flernasjonale operasjoner i utlandet. Gjennom dette har Forsvaret opparbeidet kompetanse og evne til å utføre et bredt spekter av oppdrag i samarbeid med forskjellige aktører.

Den militære operative virksomheten utenlands tjener flere hensikter. Dels bidrar den til Norges sikkerhet ved at man bekjemper potensielle trusler før de eventuelt utvikler seg til en akutt trussel mot Norge, dels bidrar deltakelsen i slike operasjoner til å vedlikeholde et godt forhold til våre viktigste allierte og dels bidrar virksomheten til å vedlikeholde og utvikle Forsvarets operative evne. Demonstrasjon av internasjonal solidaritet og alliansesolidaritet står sentralt. Deltakelse i utenlandsoperasjoner er derfor en av Forsvarets høyest prioriterte oppgaver.

Norge har imidlertid begrensede militære ressurser og vil av den grunn ikke kunne delta i et større antall militære operasjoner samtidig. Målsettingen er at Norge skal kunne delta aktivt med prioritet til de operasjoner som NATO påtar seg.

Det er nødvendig at Forsvaret som et sikkerhetspolitisk virkemiddel, har fleksibilitet og reaksjonsevne til å kunne stille relevante militære bidrag på kort varsel dersom situasjonen krever det. Slike bidrag bør være av substansiell karakter sett i forhold til våre begrensede tilgjengelige militære ressurser, og deltakelse i slike aktiviteter og operasjoner prioriteres derfor nøye.

Aktiv deltakelse i NATOs stående flåtestyrker og innmelding til beredskapsstyrken *NATO Response Force* (NRF), er en sentral del av vår allianseforpliktelse og et viktig bidrag til kollektiv sikkerhet. Det planlegges med norsk deltakelse i alle NRF-kontingenter, med varierende bidrag fra de tre forsvarsgrenene. Merutgifter forbundet med eventuell iverksettelse av deltakelse i NRF-operasjoner må tilleggsfinansieres.

Relevante bidrag til NATO-operasjonen i Afghanistan forblir et nasjonalt militært hovedsatsingsområde i 2005, som støtte til nasjonsbyggingen og som ledd i kampen mot internasjonal terrorisme. Det planlegges med et bidrag til NATOs maritime operasjon *Active Endeavour*. På Balkan vurderes utviklingen totalt sett å være positiv. Norge vil fortsatt bidra til den NATO-ledete styrken i Kosovo (KFOR) i 2005. I Bosnia planlegges en begrenset deltakelse i den EU-ledede styrken når denne tar over ansvaret etter NATO. I Irak planlegges det med et mindre norsk bidrag. I Sudan er man forberedt på deltakelse i en FN-operasjon med et begrenset antall stabsoffiserer og sanitetspersonell. Endelig planlegges det med å stille observatører og stabsoffiserer til FN og koalisjonsoperasjoner på samme nivå som i dag.

3.5.4 Operativ logistikk

Som en følge av de endrede behovene i den operative strukturen, vil det gjennomføres en videreføring av og ytterligere modernisering innenfor operativ logistikk og støttestruktur. Målet er økt fleksibilitet, tilgjengelighet og deployeringsevne for disse enhetene. Kapasitetene som etableres, vil kunne benyttes både til å understøtte nasjonale styrkebidrag og som selvstendige styrkebidrag internasjonalt, samt understøtte nasjonal krisehåndtering.

For å sikre nødvendig initiell utholdenhet til Forsvarets operative avdelinger, må det medbringes forsyninger i tilstrekkelig mengde, og logistikkapparatet må ha samme mobilitet og deployerbarhet som de styrker det støtter. I tillegg etableres en logistikkorganisasjon som er i stand til å etterforsyne og vedlikeholde de stridende avdelingene. Samtidig må det etableres et helhetlig logistikkonsept som strekker seg fra Norge og inn i operasjonsområdet og som ivaretar et totalansvar for den operative logistikk- og støtteorganisasjonen.

For at avdelingene skal kunne løse sine oppgaver på en effektiv måte, må det etableres beredskapsbeholdninger som er tilpasset operasjonsområdet, tilgang i markedet og de oppdrag som skal utføres.

3.5.5 Strategisk sjø- og lufttransportkapasitet

Et prioritert område innenfor militær transformasjon er å gi norske deployerbare styrker økt tilgang på strategisk sjø- og lufttransportkapasitet iht. PCC. Norge signerte i juni 2004 en *Memorandum of Understanding* (MOU) for fremskaffelse av strategisk lufttransport innenfor rammen av *Prague Capabilities Commitments*. Kapasiteten skal frembringes ved lease/leie av et antall flytimer og være operativ i løpet av 2005.

Norge ble våren 2004 opptatt som assosiert medlem i European Airlift Centre (EAC) i Eindhoven i Nederland. EAC fungerer som et service- og koordineringssenter som skal gi medlemslandene driftsinnsparinger og økt fleksibilitet gjennom å effektivisere transportflyvirksomheten innad og blant medlemslandene. I løpet av de første tre månedene ga dette medlemskapet Norge en direkte besparelse på ca. USD 600 000. Målet for 2005 er å bli fullt medlem og på noe lengre sikt å se på mulighetene for en sammenslåing av *Sealift Co-ordination Centre* (SCC) og EAC for på den måten å kunne spare drifts- og personellkostnader.

Norge spiller en sentral rolle i utviklingen av

strategisk sjøtransport i NATO og har lederansvaret for høynivågruppen som er etablert for å dekke NATOs behov på dette området. I tillegg til å analysere maritime aspekter for å utvikle kapasiteter, har gruppen nå startet to delaktiviteter.

Den ene aktiviteten er etableringen av en multinasjonal kapasitetspakke for 2004 bestående av en rammeavtale på åtte til ni transportskip. Dette ble gjort under forsvarsministermøtet i desember 2003, hvor ni nasjoner undertegnet en avtale, *Multinational Implementation Arrangement* (MIA). Arbeidet har hatt god fremdrift, og planleggingen for å videreføre kapasitetspakken i 2005 og fremover med en intensjon om å øke kapasiteten, er kommet godt i gang. Som del av kapasitetspakken i 2005 skal den norske beredskapskontrakten på ett Ro/Ro-skip videreføres for 2005.

Den andre delaktiviteten som er igangsatt, er SCC i Eindhoven i Nederland. Denne ble etablert av Nederland, Storbritannia og Norge høsten 2003. Senteret har som formål å koordinere og utnytte brukernes eksisterende ressurser for strategisk sjøtransport mest mulig kostnadseffektivt. Senteret ga en direkte kostnadsbesparelse til brukerne på 5,4 mill. euro i 2003. Tre andre nasjoner, Belgia, Danmark og Tyskland, har signert avtalen våren 2004, og flere nasjoner har intensjoner om å signere. Målet for 2005 er å få med flere nasjoner i samarbeidet og å utvide senterets aktiviteter.

3.5.6 Spesialstyrker

Forsvarets spesialstyrker er strategiske styrker som gir en fleksibel kapasitet til å møte skiftende utfordringer. Dette gjelder i forbindelse med suverenitetshevdelse og krisehåndtering, og i forebygging og bekjempelse av terrorisme.

Spesialstyrkene kan på anmodning til Forsvarsdepartementet fra justismyndighetene også gi bistand til å forebygge og bekjempe terroranslag som politiet har primæransvaret for å håndtere. I henhold til Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004), skal spesialstyrkenes kapasitet økes, først og fremst for å bedre vår nasjonale handlefrihet, fleksibilitet og utholdenhet. Både operative erfaringer og utviklingen i NATO har synliggjort behovet for å forbedre denne kapasiteten for å tilpasse den til NATOs og nasjonale krav. Spesialstyrkene er avhengig av støtte fra andre avdelinger både i form av transportfly, helikoptre og fartøyer med hensyn til deployering, samt taktisk innsetting og støtte. Det skal etableres en integrert luftving som en øremerket ressurs for spesialstyrkene.

3.5.7 Kystvakten

Kystvakten (KV) er Forsvarets sentrale aktør innenfor suverenitetshevdelse og myndighetsutøvelse i norske jurisdiksjonsområder til havs. Kystvaktens aktive tilstedeværelse er viktig for å kunne håndtere større og mindre episoder både i norsk territorialfarvann og i øvrige norske jurisdiksjonsområder. KV har også en sentral rolle i statlig slepebåtberedskap i Nord-Norge, og er en av Forsvarets viktigste bidragsytere til sivile myndigheter innenfor søk, redning og kystberedskap. Regjeringen prioriterer å styrke slepebåtberedskapen i Nord-Norge, og FD vil i 2005 tildele KV 18 mill. kroner for innleie av fartøy med nødvendig slepekapasitet.

Et stort og vedvarende press på ressursene i havet gjør tilstedeværelse og kontrollvirksomhet til havs til et prioritert område også i 2005. Aktiviteten planlegges derfor videreført på 2004-nivå, med prioritet på de ytre havområdene.

Kystvaktens struktur er under omlegging. I 2005 innføres et nytt innleid fartøy innenfor rammen av en ti-års kontrakt. Videre foretas en sammenslåing av indre kystvakt (IKV) og bruksvakt (BV). Den nye strukturen (IKV/BV) vil bestå av inntil ti fartøyer. Totalt legges det opp til en struktur med elleve havgående fartøyer og inntil ti fartøyer for kystnære operasjoner. En utskiftning av eldre fartøysmaterieell forventes å bidra til en mer effektiv utøvelse av kystvaktjenesten. Antall flytimer til kystvaktformål planlegges videreført på 2004-nivå.

I henhold til Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004), skal oppdateringen av luftkontrollradaren på de helikopterbærende fartøyene fullføres. Dette vil bidra til å nå en tilfredsstillende status hva angår helikopteroperasjoner fra fartøyene. De samme fartøyene vil i planperioden gjennomgå en forlengelse av helikopterdekket og oppdateringer i hangaren, som nødvendige tilpasninger til nye enhetshelikoptre (NH-90). I 2005 planlegges gjennomført tilpasninger til NH-90 for to av fartøyene, og installering av ny luftkontrollradar planlegges igangsatt andre halvår 2005.

3.5.8 Totalforsvar og sikring av vitale samfunnsinteresser

Et av de overordnede målene for norsk sikkerhetspolitikk er å sikre samfunnet mot anslag og angrep fra statlige og ikke-statlige aktører. Mulige anslag mot samfunnssikkerheten er i dag en større trussel enn tidligere. Samfunnssikkerhet har derfor fått en mer fremtredende rolle i utformingen av sikkerhetspolitikken.

Totalforsvarskonseptets grunnprinsipp har vært at samfunnets samlede ressurser skal kunne settes inn for å understøtte forsvaret av Norge. Konseptet har vært basert på særlige fullmaktslover og Forsvarets behov for støtte når vilkårene har vært til stede. Fremveksten av internasjonal terrorisme har medført at det er nødvendig å se den tradisjonelle totalforsvarstenkningen i lys av det nye trussel- og risikobildet.

I henhold til Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004), skal Forsvaret bidra til samfunnssikkerheten innenfor rammen av et totalforsvarskonsept. Et slikt helhetlig og moderne konsept for totalforsvar består av gjensidig støtte mellom Forsvaret og det sivile samfunn i hele krisespektret. På områder av samfunnssikkerhetsarbeidet hvor sivile instanser har primæransvaret, er det en forutsetning at Forsvaret bidrar med utgangspunkt i tilgjengelige kapasiteter, kompetanse og ressurser etablert for å løse de militære hovedoppgavene.

Forsvaret skal som et av virkemidlene for å oppnå de sikkerhetspolitiske målene, bidra til å ivareta norsk samfunnssikkerhet, redde liv og begrense konsekvensene av ulykker, katastrofer, anslag og angrep fra statlige og ikke-statlige aktører. De av disse oppgavene som gjelder den lavere del av krisespektret, skal ikke være dimensjonerende for styrkestrukturen, men løses innenfor rammene av denne. Territorialforsvarets innretting, utrustning og trening skal imidlertid vektlegge evnen til å bidra også til å løse slike oppgaver, bl.a. gjennom kvalitetsreformen i Heimevernet.

Forsvarets støtte til det sivile samfunn knyttet til ikke-militære hendelser med kjemiske og biologiske midler, er først og fremst kompetanse og rådgiving. Forsvaret har et begrenset antall enheter med primærinnetting mot militær-operative forhold, samt rådgiving og beslutningsstøtte til beslutningstakerne. Regjeringen varslet i St.meld. nr. 39 (2003–2004) at det sivil-militære samarbeidet innenfor beredskap mot masseødeleggelsesmidler skal videreutvikles. Det skal legges særlig vekt på å konkretisere rutiner for utveksling av kompetanse og utstyr mellom militære og sivile etater.

3.5.9 Vern mot atom, radiologiske, biologiske og kjemiske våpen

Økt risiko for terrorangrep med bruk av ARBC (atom, radiologiske, biologiske og kjemiske) våpen, har medført behov for et mer effektivt og samordnet vern mot disse truslene.

I henhold til Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004), er beskyttelse av de militære styrker mot ARBC-midler, både for den

enkelte soldat og på avdelingsnivå, planlagt forbedret. I tillegg vurderes egne enheter for ARBC-vern opprettet. Disse kapasitetene vil ha evne til søk, påvisning og rens av ARBC-forurensning, og vil også kunne benyttes som et bidrag til økt samfunnssikkerhet på områder som Forsvaret ikke har primæransvaret for.

Det er i tillegg igangsatt et arbeid for nærmere å vurdere den videre utvikling av de militære ARBC-kapasiteter utover det som er beskrevet i Innst. S. nr. 234 (2003–2004). Vurderingen skal lede frem til en fremtidsrettet strategi for å sikre best mulig beredskap mot slike trusler på militær side. Vurderingen skal omfatte organisasjons- og ansvarsforhold, koordinering, samt utnyttelse av kompetanse og ressurser innenfor ARBC-vern.

3.5.10 Helhetlig system for styrkeoppbygging

Dagens mobiliseringssystem for Forsvaret ble etablert for å sikre en best mulig utnyttelse av Forsvarets ressurser ved kriser, væpnet konflikt og krig. Systemet har ivaretatt styrkeoppbygging av hele den tradisjonelle krigsorganisasjonen. På bakgrunn av de omorganiseringer som er gjennomført i Forsvaret, med økt vekt på stående avdelinger, vil mobiliseringssystemet vurderes med tanke på alternative løsninger for styrkeoppbygging. Sentrale mål vil være å tilpasse styrkeoppbyggingssystemet til nye trusselsituasjoner, endret forsvarsstruktur og Forsvarets nye innretning, med bl.a. økt fokus på operasjoner i utlandet. Departementet har initiert en gjennomgang av dagens mobiliseringssystem. Det nye styrkeoppbyggingssystemet (SOS) vil utvikles i 2005 og tentativt, evt. delvis, iverksettes fra 2006.

3.5.11 Nytt beredskapssystem for Forsvaret

Tilpasningen av Beredskapssystemet for Forsvaret (BFF) til NATOs nye krisestyringsverktøy (NCRS), samt til de endrede sikkerhetspolitiske forutsetninger og utfordringer, vil fortsette i 2005. Koordinert revidering av beredskapsplanverket på militær og sivil side gir et godt grunnlag for effektiv disponering av totalforsvarets ressurser.

3.5.12 Øvelser

Omleggingen av Forsvaret og endringer i NATO får konsekvenser for øvelsesåret 2005. NATOs øvingsprogram er under revidering, og Forsvaret foretar nå nye vurderinger av øvingsvirksomheten for fremtiden, sett i forhold til sentrale prioriteringer, kapasiteter og konsepter, øvingsbehov og kostnader. Øvingsprogrammet er imidlertid alle-

rede preget av at planlagte NATO/PfP-øvelser vil falle bort eller endre karakter.

Ved utarbeidelse av Forsvarets nasjonale øvingsprogram prioriteres Forsvarets nasjonale og allierte forpliktelser med vekt på reaksjonsevne, strategisk mobilitet og evne til å lede operasjoner. Dessuten fokuseres det på krisehåndtering og fredsoperasjoner, samt tiltak mot internasjonal terrorisme og masseødeleggelsesvåpen. Både trenings- og øvingsmønsteret vil i stor grad ha som formål å bidra til transformasjon av Forsvarets militære kapasiteter.

I et alliansebasert forsvar er det viktig for Norge å trekke øvingsvirksomhet til landet både bilateralt og i en NATO-ramme. Dette gjøres ved å tilby øvingsopplegg som er tidsriktige og som tilrettelegger for utvikling og eksperimentering av nye kapasiteter og nye operasjonskonsepter. Dette innebærer bl.a. deltakelse fra *Allied Command Transformation* (ACT) og *Joint Warfare Center* (JWC) i både øvingsplanlegging, gjennomføring og etterarbeid/analyse.

Alliert kompetansesenter for operasjoner under vinterforhold (AKOV) ble i 2004 etablert som en interimsorganisasjon under Fellesoperativt hovedkvarter (FOHK) ved Stavanger. AKOV vil i 2005 bli etablert som en fast organisasjon og vil være et sentralt norsk bidrag til alliansens transformasjonsarbeid, spesielt i forhold til utviklingen av *NATO Response Force* (NRF). Kompetansesenteret utgjør et viktig element i arbeidet med å gjøre det attraktivt for allierte styrker å trene i Norge.

Alliert treningssenter nord (ATS/N) i Harstad og Alliert treningssenter sør (ATS/S) på Voss er viktige elementer i tilretteleggingen for alliert trening. I tillegg tilbys treningsmuligheter ved Garnisonen i Porsanger og Østerdal Garnison.

På luftsiden er Ørland hovedflystasjon og Bardufoss flystasjon spesielt utpekt til å ta imot utenlandske luftstyrker på trening. I de tilfeller der skarpskyting vil foregå i Halkavarre skytefelt, skal utenlandske flystyrker søkes lagt til Bodø flystasjon, avdeling Banak.

Utenlandsk fartøysaktivitet skal i størst mulig grad ha Haakonssvern (Bergen) i Sør-Norge og Olavssvern (Tromsø) i Nord-Norge som utgangspunkt.

Ved all alliert/utenlandsk aktivitet i Norge skal det i de tilfeller det er mulig, søkes å få øvd samvirke med nasjonale styrker. Utbyttet av slik samtrening har så langt vært meget positivt.

Selv om omstillingen av Forsvaret ikke har gitt rom for en nasjonal krisehåndteringsøvelse på strategisk nivå i 2005, forventes deltakelse i NATOs krisehåndteringsøvelse «*Crises Management Exercise 2005*» (CMX 2005) å gi godt utbytte også

nasjonalt bl.a. ifm. anvendelse av det nye beredskapssystemet i NATO (NCRS) og Norge (BFF/SBS). Årets CMX inkluderer, i tillegg til NATOs medlemmer, også partnernasjonene Sverige, Østerrike, Sveits, Irland, Kroatia og Finland.

Den sentrale øvelsen i 2005 vil være vinterøvelsen *Battle Griffin* i Trøndelag, hvor det legges opp til bred internasjonal deltakelse. Øvelsen fokuserer på oppdragstyper som NRF forventes å skulle løse.

Som et ledd i samarbeidet i *Proliferation Security Initiative* (PSI), blir Norge invitert til å delta på øvelser innenfor dette samarbeidet. For kalenderåret 2005 er det planlagt syv øvelser hvorav en «papirøvelse» som er planlagt gjennomført i Norge høsten 2005. Forsvarsdepartementet vil stå som ansvarlig for planlegging og gjennomføring av øvelsen. Det forventes deltakelse fra hovedtyngden av de 15 landene som utgjør kjernegruppen i samarbeidet. De resterende seks øvelsene vil gjennomføres som «*maritime-ground interdiction*»- eller «*air-ground interdiction*»-øvelser med en geografisk spredning fra Middelhavet via Det indiske hav til Stillehavet. Under disse øvelsene er hovedvekten lagt på etterretningssamarbeid, operativt samarbeid og avklaring av juridiske og folkerettslige spørsmål. Norge vil delta med observatører eller styrkeelementer i enkelte av øvelsene.

For øvrig vil øvingsprogrammet inneholde øvelser som dekker behovene for samøving mellom Forsvaret og politiet ifm. antiterror-operasjoner (øvelsene *Gemini* og *Orion*), krisehåndtering i Barentshavet (øvelse *Barents Rescue*), samt en beredskapsøvelse knyttet til episodehåndtering ifm. internasjonale operasjoner (øvelse *Samaritan Ekspress*).

3.6 Styrkeproduksjon

Verneplikten gir god og stabil tilgang til egnet personell og bidrar til at Forsvaret kan rekruttere de beste til tjeneste i den operative strukturen og til utdanning i Forsvaret, ikke minst med tanke på flernasjonale operasjoner hjemme og ute.

I takt med reduksjonen av Forsvarets styrkestruktur er behovet for antall vernepliktige redusert, og verneplikten vil i fremtiden derfor basere seg på Forsvarets behov, jf. Innst. S. nr. 234 (2003–2004) og St.prp. nr. 42 (2003–2004). Samtidig er det viktig å kunne tilby en meningsfylt, lærerik og positiv tjeneste for å sikre en bred forankring i befolkningen, og at fordeling av byrdene synes rimelig. Kvaliteten på utdanningen av de vernepliktige vil her være avgjørende.

Den etablerte praksis med selektiv og differensiert verneplikt medfører klare utfordringer både i forhold til økonomi, godtgjørelser, byrdefordeling

og rettferdighet. De som fullfører førstegangstjenesten, skal belønnes for dette i form av statushevede tiltak, herunder en gradvis økning av dimisjongodtgjørelsen. Med den økningen som ble lagt inn i St.prp. nr.1 (2003–2004), er godtgjøringen på 8 900 kroner for en vernepliktig som gjennomfører tolv måneders førstegangstjeneste. Regjeringen legger opp til en opptopping som allerede i 2005 vil gi de vernepliktige en dimisjongodtgjøring på opp til 15 000 kroner.

Varigheten av førstegangstjenesten i Hæren, Sjø- og Luftforsvaret vil fortsatt være tolv måneders tjeneste, men antallet vernepliktige vil bli dimensjonert ut fra forsvarsgrenenes behov. Førstegangstjeneste i HV vil i kommende planperiode kunne omfatte større deler av vernepliktsmassen, og utdanningsmodellen legger opp til minst fire måneders førstegangstjeneste.

Ordningen med inntil seks ukers førtidsdimisjon under førstegangstjenesten videreføres, men vil kun gjelde mannskaper med tolv måneders tjeneste og ut fra hensyn til arbeid og/eller utdanning. Mannskaper med kortere tjenestetid kan førtidsdimitteres inntil 14 dager før, grunnet utdanning eller jobb. Inntil fire ukers forkortelse av tjenestetiden kan av andre grunner unntaksvis gjennomføres for de med tolv måneders tjeneste, og inntil to uker for avdelinger med kortere tjenestetid, dersom dette ikke har konsekvenser for overføringstransporter, utdannings- eller tjeneste-/beredskapsmessige forhold.

Den enkeltes skikkethet og samlede kompetanse i forhold til Forsvarets behov vil i større grad være avgjørende for innkalling til tjeneste. Sesjonen vil få en enda viktigere funksjon med hensyn til å velge kvalifisert mannskap og hensiktsmessig fordeling av disse ved innrykk. Sesjonsordningen vil ytterligere forbedres for å sikre rett person på rett plass og dermed minst mulig frafall under førstegangstjenesten. Dette er også et viktig statushevede tiltak. Et mål for kommende langtidsperiode er å øke kvinneandelen i Forsvaret, slik at den ved utgangen av 2008 utgjør minimum 15 pst. Fra og med 2005 vil derfor kvinner innkalles til sesjon. Flere kvinner i Forsvaret og flere jenter som gjennomfører førstegangstjeneste vil kunne endre på strukturer, metoder, opplæring og holdninger. Flere kvinner i Forsvaret vil også bidra til å opprettholde den legitimitet som verneplikten har i folket og styrke båndene mellom kvinnene og Forsvaret. Det vil bety en styrking av Forsvaret i lokalsamfunnet, noe som vil være avgjørende ift. et mindre arbeidsintensivt forsvar, med færre militærleire og færre vernepliktige. Forsvaret skal og må være en avspeiling av samfunnet for øvrig, slik at Forsvaret ikke blir distansert for folk flest.

Det vil ikke bli iverksatt straffetiltak mot kvinner som, til tross for innkallingen, unnlater å møte til sesjon. Tiltaket forventes å øke rekrutteringen av kvinner til verneplikten og bidra til økt kvinneandel i Forsvaret.

For å kunne nå innsparingsmålene for omleggingen, må driftsutgiftene for Forsvaret reduseres. På denne bakgrunn har repetisjonstjeneste utenom Heimevernet lav prioritet og holdes på et minimumsnivå i 2005, men kan differensieres etter treningsstandard og beredskapsbehov.

Et moderne, fleksibelt og gripbart forsvar må være basert på solid kompetanse. Flexibilitet på mange felt tar lang tid å bygge opp. Forsvaret må derfor vedlikeholde og videreutvikle et effektivt og attraktivt utdanningssystem. Militære utdannings- og kompetanseinstitusjoner skal fokusere på fagområder som ikke dekkes gjennom det sivile utdanningssystem. Forsvaret fikk i 2003 myndighet til å tildele en sivil godkjent bachelorgrad ved de tre krigsskolene og Hærens ingeniørhøgskole. Det arbeides for at også militær utdanning på masternivå skal godkjennes på lik linje med sivil utdanning, og at ansvaret for de akademiske felt samles ved Forsvarets skolesenters (FSS) kompetansemiljøer. FSS skal utvikles til å bli en nasjonal og internasjonalt anerkjent institusjon for tidsmessig kompetanse og drive forskningsbasert undervisning på militærfaglige områder. Kravene til omstilling og effektivisering fremover fører til en videre samordning av utdanningen og en sterkere fokusering på de fellesoperative aspektene. Dette medfører bl.a. at Forsvarets forvaltningsskole (FFS) nedlegges (jf. romertallsvedtak nr. VI 3), og at et fagmiljø som besitter utviklingskompetanse på strategisk og operasjonelt nivå innenfor logistikk og bestillerkompetanse innenfor forvaltning og ressursstyring, opprettholdes innenfor FSS. Virksomhet innenfor FFS som omfatter oppgaver knyttet til taktisk og praktisk logistikk, overføres til det nye Forsvarets kompetansesenter for logistikk (FKL).

Lærlingeordningen videreføres i samsvar med Forsvarets behov, men vil bli vurdert bl.a. med sikte på en mulig utvidelse til flere fagfelt.

3.7 Personell

Det overordnede målet for personellpolitikken er å ha et høyt motivert personellkorps med kompetanse til å løse hele bredden av Forsvarets oppgaver. For å få en balansert personellstruktur i tider hvor Forsvarets behov er i stadig utvikling, fokuseres det på fleksible løsninger tilpasset fremtidige utfordringer. En god og fremtidsrettet personellpolitikk sammen med utfordrende og meningsfull tjeneste, vil fortsatt være avgjørende for å beholde

kvalifisert arbeidskraft og sikre nødvendig kompetanse i Forsvaret. Implementering av personellpolitiske tiltak innenfor rekruttering, kompetanse, karriere- og lederutvikling, likestilling, lønn, familie og HMS-arbeid har høy prioritet.

Arbeidet med å rekruttere personell til den operative strukturen og flernasjonale operasjoner vil fortsatt gis høy prioritet, i tråd med at styrkebidragene i fremtiden i større grad vil bestå av stående avdelinger. Det legges i den kommende langtidsplanen opp til å øke ytterligere innslaget av vervede, da dette er nødvendig for å øke anvendbarheten, reaksjonsevnen og kvaliteten i Forsvarets operative avdelinger. Med vervede forstås grenaderer og matroser tilsatt i åremålsstillinger for kortere perioder. De er midlertidige tjenestemenn med militær status og omfattes av gjeldende lover, avtaler og bestemmelser for tjenestemenn i Forsvaret. Rekruttering, tegning av kontrakt og fordeling til forberedende tjeneste iverksettes under førstegangstjenesten. Dagens ordninger med lønn og kontrakter for de vervede vil bli gjennomgått i lys av fremtidig aldersstruktur og tjenestemønster i den operative strukturen.

En gradvis innføring av avdelingsbefalsordningen iverksettes iht. Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004). Ordningen vil gi store effekter på sikt, primært i form av endringer i lønnsbildet og reduserte driftsutgifter knyttet til utdanningssektoren. Begrunnelsen for ordningen er relatert til Forsvarets strukturelle og personellmessige utfordringer, herunder overproduksjon av eldre befal og mangelen på kontinuitet og erfaring på lavere nivå i organisasjonen. Departementet har også startet en vurdering av det totale personell- og lønssystemet i Forsvaret, særlig knyttet til en gjennomgang av variable tillegg. Forsvarssjefen vil ha ansvaret for tiltak som krever forhandlingsløsninger.

Sikring av de planlagte årsverksreduksjonene i Forsvaret og tiltak for å redusere personellkostnadsveksten vil også i 2005 være de viktigste tiltakene for å redusere driftsutgiftene, og er avgjørende for å lykkes med omleggingen. Det er utarbeidet planer for bruken av de viktigste personellpolitiske tiltak for å stimulere til frivillig avgang. Disse må dimensjoneres ift. organisasjonen, og de tiltak som er iverksatt, skal sikre en balansert personellstruktur, både med hensyn til totalt antall, kompetanse og alderssammensetning.

Det er et hovedmål for personellområdet å implementere justert befalsordning slik den er vedtatt av Stortinget, jf. Innst. S. nr. 234 (2003–2004), innen 1. januar 2005. Justeringene i befalsordningen omfatter i hovedsak innføring av avdelingsbefalsordningen og beordringsplikt til opera-

sjoner i utlandet. Avdelingsbefalsordningen skal sikre økt kontinuitet, erfaring og kompetanse på lavere nivå i Forsvarets organisasjon. Beordringsplikten skal sikre at belastning og kompetanse knyttet til operasjoner i utlandet fordeles i hele befalskorpset, samtidig som den skal sikre Forsvaret forutsigbar tilgang på personell til operasjoner i utlandet. Det skal også innføres beordringsplikt for enkelte kategorier sivile. Det er viktig å implementere disse endringene så raskt som mulig. Forsvarsdepartementet arbeider med de mer detaljerte retningslinjer som vil danne grunnlaget for revidering av Forsvarets personellreglementer. Personellorganisasjonene vil bli involvert i dette arbeidet etter Hovedavtalens bestemmelser.

Stortinget vedtok også at stillingsvernet for offiserer skal harmoniseres med det som gjelder i staten for øvrig. Departementet utreder hvordan denne harmoniseringen skal implementeres, gitt de særlige forhold som gjelder militært ansatte ift. tilsettvilkår og beordringsplikt. Det tas sikte på å implementere harmoniseringen senest innen 1. januar 2005.

Forsvaret arbeider med likestilling gjennom en rekke tiltak, bl.a. rettet mot økt rekruttering av kvinner til befals- og krigsskolene. I 2003 var 15 pst. av søkerne til en utdanning i Forsvaret (lærlingeplasser og befalsskoler) kvinner. I 2004 var andelen kvinner blant søkerne til befalsskoleopptaket over 20 pst. Målet er å øke andelen av kvinnelig befal og vervede fra dagens 6,5 pst. til minimum 7 pst. innen utgangen av 2005. I de kommende årene kan det forventes en større andel kvinner i ledelsen i Forsvaret, ettersom rekrutteringsgrunnlaget for de høyere stillingene blir større. Målet om 13 pst. kvinnelige sivile ledere er nådd.

3.8 Eiendomsforvaltning og avhending

I langtidsplanen for 2002–2005 er det fastsatt som mål å redusere Forsvarets eiendom, bygg og anlegg (EBA) med minimum to mill. kvm, fra seks mill. kvm til fire mill. kvm, innen utgangen av 2005. Dette er fulgt opp i forslaget til forsvarsbudsjett for 2005. I langtidsplanen for 2005–2008 er målet å redusere eiendoms- og bygningsmassen til maksimalt 3,5 mill. kvadratmeter, og redusere husleieutgiftene med inntil 20 pst. sammenlignet med 2004-nivået. Disse målene i den nye langtidsplanen skal gjennomføres snarest mulig og senest i 2008.

Forsvarsbygg er en vesentlig bidragsyter til omleggingen av Forsvaret og er forsvarssektorens instrument for å følge opp ovennevnte mål. Virksomheten skal del-realisere målene for omleggingen og bidra til at Forsvaret samlet lykkes med omstillingen. Hovedfokus for Forsvarsbygg skal

rettes mot gjennomføring av pågående omstilling parallelt med oppstart av omstillingen i den nye planperioden. Oppfølging av målene i omleggingen av Forsvaret har første prioritet.

Det vil kreves en betydelig effektivisering og rasjonalisering av Forsvarsbygg for å frigjøre ressurser i ønsket utstrekning.

Forsvarsbyggs hovedfokus skal fortsatt rettes mot å:

- effektivisere egen virksomhet med vekt på kostnadsreduksjoner for alle tjenester som ytes
- utvikle nye konsepter for eiendoms- og bygningsløsninger tilpasset et mindre stasjonært og mer fleksibelt forsvar og gjennomføre prioriterte investeringer som er nødvendige for en rask og effektiv omlegging til ny struktur
- gjennomføre avhending av utrangert EBA så kostnadseffektivt som mulig for gjennom salgsinntekter fra avhendingen og reduserte driftskostnader, å bidra til å sikre omstillingen og øke investeringstakten i prioriterte områder.

Det påhviler alle brukere av EBA et særskilt ansvar for å utrangere bygninger og anlegg som ikke lenger er nødvendige for å gjennomføre egen virksomhet.

3.9 Investeringer

Stortinget ble ifm. fremleggelsen av St.prp. nr. 42 (2003–2004) orientert om departementets arbeid med å styrke den strategiske styringen på investeringsområdet. Departementet har på denne bakgrunn utviklet og iverksatt et nytt konsept for fremskaffelse av materielle kapasiteter i forsvarssektoren. Konseptet innebærer bl.a. endringer i roller og ansvar innenfor investeringsvirksomheten og søker å sikre departementet bedre styring i de tidlige fasene av materiellanskaffelsene. En vellykket implementering vil bidra til at man i et totalperspektiv oppnår mer kostnadseffektive løsninger og får en styrket evne til å håndtere den samlede investeringsporteføljen.

Hovedutfordringen på investeringssiden i 2005 er å rette investeringene inn mot den struktur som ble vedtatt ved behandlingen av Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004). Samtidig skal de fleste av beslutningene truffet ifm. behandlingen av Innst. S. nr. 342 (2000–2001), jf. St.prp. nr. 45 (2000–2001), og Innst. S. nr. 232 (2001–2002), jf. St.prp. nr. 55 (2001–2002), søkes videreført.

Som omtalt i St.prp. nr. 1 (2003–2004) arbeides det med tilpasning av investeringsporteføljen og utbetalingene til de gjeldende planer for Forsvarets strukturutvikling. Det er forut for 2004 inngått en

rekke kontrakter for å sikre leveranser til tidligere besluttede strukturmålsettinger. Dette fører til at det er et meget høyt forpliktelsesnivå i porteføljen. Forsvarsdepartementet gjennomfører tiltak for å tilpasse porteføljen til den besluttede struktur, jf. Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004). I totalporteføljen må derfor mange betalingsplaner endres. Dette kan også innebære avslutning eller reforhandling av eksisterende juridisk bindende forpliktelser. Det kan medføre særskilte utgifter som må dekkes innenfor budsjett-rammene.

3.9.1 Materiellinvesteringer

Budsjettforslaget for 2005 innebærer en videre satsing på å etablere og modernisere den vedtatte styrkestrukturen. Anskaffelsen av nye fregatter er den største enkeltinvestering i Forsvaret. Dette er hovedårsaken til at den tyngste satsingen er innenfor Sjøforsvarets investeringsportefølje. Videre har anskaffelsen av nye Skjold-klasse missiltorpedobåter forventet en betydelig omsetning av Forsvarets investeringsmidler i 2005. Prosjektet for anskaffelse av nye enhetshelikoptre har omtrent tilsvarende forventet utbetaling og står for en stor del av ressursbruken innenfor luftforsvarsstyrker sammen med flere prosjekter rettet mot kampflyvåpenet. For Hærens del går store deler av investeringsmidlene med til panservern, pansrede kjøretøyer og stridsvogner. En felles satsing mot et nettverksbasert forsvar er representert ved store investeringer i Link-16, et prosjekt for overføring av felles situasjonsbilde mellom feltavdelinger og opprettholdelse av vår kapasitet til kommunikasjon med norske avdelinger globalt.

Tabell 3.6 Hovedsatsinger i 2005

Prosjekt
6088 Nye fregatter
6300 Skjold-klasse MTB
7660 Enhetshelikopter til Forsvaret
5026 Pansrede spesialkjøretøy – brukt materiell
5036 Panserbekjempelse middels rekkevidde
5060 Brukte Leopard 2 A4
2765 Link 16

Alle prosjektene er omtalt enkeltvis under kapittel 1760.

3.9.2 Investeringer i bygninger og eiendommer

Bevilgningen til eiendom, bygg og anleggsprosjekter (EBA-prosjekter) vil i 2005 i all hovedsak gå til å videreføre og ferdigstille pågående prosjekter som i stor grad er en følge av omstillingen som ble igangsatt i 2002. Det er derfor i liten grad planlagt oppstart av prosjekter i 2005. Sistnevnte vil i hovedsak være EBA-tiltak som er et resultat av innføring av nye materiellsystemer. I denne proposisjonen legges det frem ett nytt prosjekt med kostnadsramme over 100 mill. kroner for oppstart i 2005 (Setermoen – flerbrukshall). For fellesfinansierte prosjekter er utgiftene i hovedsak knyttet til etableringen av Joint Warfare Centre på Jåtta, Stavanger og ferdigstilling av Sindre II-radarer. I 2005 er de største utbetalingene knyttet til Regionfelt Østlandet og nytt ledelsesbygg på Akershus.

3.10 Forskning og utvikling

Forsknings- og utviklingsvirksomheten (FoU-virksomheten) i Forsvaret gjennomføres innenfor områder som er av betydning for utviklingen av en effektiv organisasjon, valg av operasjonskonsepter og doktriner samt valg av teknologiske løsninger for understøttelse av Forsvarets prioriterte oppgaver sett i sammenheng. Forsvarets egne FoU-miljøer skal konsentrere virksomheten på områder hvor bruk av ekstern kompetanse ikke er kostnadseffektivt. Samarbeid med eksterne fagmiljøer skal videreutvikles og styrkes på områder hvor dette gir samlet synergieffekt, herunder internasjonale fagmiljøer.

Forsvarets FoU-virksomhet styres i all hovedsak av Forsvarsdepartementet, som gjennomgår fordelingen av, og innretningen på, FoU-innsatsen med sikte på bidrag til måloppnåelse som nevnt ovenfor. En ny policy for FoU i Forsvaret, som planlegges utgitt høsten 2004, vil danne grunnlaget for virksomheten.

En stor andel av FoU-aktiviteten finansieres over investeringskapitlet. En del av disse midlene inngår som en utviklingsdel integrert i enkelte investeringsprosjekter. Eventuell nasjonal egenutvikling som er integrert i investeringsprosjekter, vil bli vurdert som en del av investeringsbeslutningene.

Det vil foregå FoU-aktivitet innenfor en rekke fagområder finansiert over egne poster. Dette beløper seg til ca. 440 mill. kroner

I tillegg vil det foregå FoU-aktiviteter for anslagsvis 680 mill. kroner som en integrert del av investeringsprosjekter. Eksempler på dette er

utvikling av Nytt sjømålsmissil og deltakelse i Joint Strike Fighter-programmet.

Forsvarsdepartementet yter også midler til forskning innenfor humanistiske eller samfunnsvitenskapelige fag. Formålet med dette er å bidra til relevant kompetanseoppbygging bl.a. innenfor sikkerhetspolitikk.

3.11 Miljøvern

Forsvaret følger opp lovverk og regler for naturforvaltning, biologisk mangfold, grunn- og vannforurensning, støy og luftforurensning ved etablering, drift og avhending av eiendommer, bygg og anlegg. Miljøledelse vil bli videreutviklet, og bidrar til å gjøre miljøhensyn til en integrert del av alle plan- og beslutningsprosesser. Det vil bli utarbeidet en årlig miljøredegjørelse, og et system for miljøvisjon etableres. Forsvaret vil kontinuerlig forbedre sin miljøprestasjon.

Det påligger Forsvaret et ansvar for å skaffe seg oversikt og kontroll med sin virksomhet, herunder dens innsatsfaktorer og produkter, som kan medføre en ikke ubetydelig påvirkning av miljøet. Forsvaret skal derfor ha miljøinformasjon som er relevant i forhold til sitt eget ansvarsområde og funksjoner, og gjøre denne allment tilgjengelig.

Forsvarets miljøhandlingsplan legges til grunn for miljøvernarbeidet i 2005. Organisering og bruk av miljøvernkompetansen vil bli vurdert og tilpasset et transformert forsvar for å sikre ivaretagelsen av Forsvarets spesielle behov innenfor operativ virksomhet, styrkeproduksjon og logistikk. Som følge av norsk deltakelse i flernasjonale operasjoner skal miljø- og kulturminnevern reflekteres i organisasjon, kompetanse og holdninger, hjemme så vel som i utlandet.

Forsvaret vil skaffe seg oversikt over miljøkonsekvenser av operativ virksomhet, ved operasjoner i utlandet og ved operasjoner og øvingsvirksomhet hjemme, herunder ved utenlandske enheters bruk av skyte- og øvingsfelt i Norge. Miljøredegjørelse for operasjoner og etter øvelser vil bli utarbeidet, som en del av miljøledelse innenfor operativ virksomhet.

Miljøhensyn inngår som en viktig planleggingsfaktor ved alle anskaffelser til Forsvaret og skal være en integrert del av anskaffelsesprosessene. Alle krav til miljøhensyn skal være oppfylt før nytt materiell tas i bruk. Det skal være synlig og klart at Forsvaret, så langt som mulig, velger de miljømessig gunstigste løsninger. Spesielle krav til miljøhensyn innenfor logistikk ved operasjoner utenlands, må ivaretas.

4 Rapport for virksomheten i 2003

4.1 Innledning

Forsvaret har siden medio 2001 gjennomført en omfattende omlegging. Året 2003 var det andre året i omleggingsperioden 2002–2005. Omleggingen har så langt vært vellykket og i hovedtrekk gått etter planen. Gjennom omleggingen har man lykket med å dreie ressursstrømmen fra støttevirksomhet til operativ virksomhet. Forsvarets samlede operative evne har antagelig aldri vært bedre. Videre er den operative nasjonale beredskap styrket, og våre styrkebidrag til internasjonale operasjoner blir av omverden ansett som relevante, av høy kvalitet og i tråd med gjeldende operative krav.

Den vedtatte omleggingen er i rute med hensyn til gjennomføring av vedtatte endringer i Forsvarets struktur og organisasjon. Det andre året i omstillingsperioden viser en betydelig resultatoppgått ift. de fastsatte økonomisk-administrative hovedmålene. I store trekk er delmålet for året 2003 innenfor driftsområdet oppnådd, med en reduksjon på 1 235 mill. kroner ift. et alternativ uten omlegging. I 2003 ble det utrangert omkring 440 000 kvm bygningsareal. Så langt i omleggingsperioden er det utrangert totalt 1,3 mill. kvm bygningsmasse, av målet på 2 mill. kvm innen utgangen av 2005. Utrangering av EBA går iht. plan. Det ble avhendet 242.000 kvm. i 2003. Totalt for omstillingsperioden er det avhendet 550.000 kvm. bygningsmasse. Avhending av EBA ga et nettoresultat på 237 mill. kroner i 2003. Fremdriften i reduksjon av antall årsverk har ikke vært i henhold til plan i 2003. Forsvaret er pålagt å redusere antall årsverk med minimum 5 000 ift. antallet pr. 1. september 2000. Etter planen skal dette være gjennomført innen 31. desember 2005. Totalt sett har Forsvaret oppnådd en netto reduksjon på i overkant av 2 200 årsverk pr. januar 2004. Den resterende delen av reduksjonen må tas ut i 2004 og 2005.

Det er gjennomført en betydelig styrking av strategisk ledelses evne til realistisk, helhetlig og langsiktig forsvarsplanlegging, styring og kontroll, samtidig som Forsvarets øverste ledelse er blitt strømlinjeformet og kraftig slanket ift. årsverk. Den nye organiseringen av den øverste ledelsen av Forsvaret har medført en betydelig integrasjon av sivil og militær kompetanse i det daglige arbeidet.

Dette legger godt til rette for en bedret politisk styring av Forsvaret, samtidig som det bidrar til at fagmilitære råd på en helt annen måte enn tidligere integreres i det politisk-strategiske arbeidet. Med dette har Norge etablert en strategisk ledelse som samsvarer med den øverste ledelsen av forsvaret i de fleste andre NATO-land.

Den øverste ledelsen av Forsvaret har utviklet, og er i ferd med å implementere, nye verktøy i etatsstyringen. Hensikten er å benytte verktøy som bidrar til et klarere fokus på strategiske mål og som gjør det mulig å ha fokus på og håndtere risikoaspektet knyttet til måloppnåelse. Videre har man i 2003 lagt til rette for at den øverste ledelsen av Forsvaret skal ha et enhetlig styringssystem som sikrer optimal forståelse for, og forankring av, strategiske mål i organisasjonen. Et enhetlig, helhetlig og gjennomgående styringssystem bidrar til målrettet mobilisering av ressurser på alle nivåer i organisasjonen.

I 2003 har Forsvaret ivaretatt arbeidet med program Golf og innføringen av et fellesintegrert forvaltningssystem (FIF). Anvendelsen av ny informasjonsteknologi vil understøtte et nytt planhierarki i Forsvaret, som tar utgangspunkt i langtidsplanen og bryter denne ned i planer på mellomlang og kort sikt. Dette vil ytterligere bedre evnen til realistisk budsjettering, både på lang, mellomlang og kort sikt.

Norsk sikkerhet er sterkt knyttet til internasjonal sikkerhet. I 2003 var det derfor viktig for Norge å bidra til internasjonal stabilitet og en internasjonal rettsorden basert på prinsippene i FN-pakten og det forpliktende allianse samarbeidet i NATO. Norge har derfor spilt en aktiv rolle internasjonalt for å sikre grunnleggende nasjonale interesser. Samvirke med andre allierte er nødvendig for å kunne håndtere potensielle nasjonale utfordringer, samt å kunne oppfylle våre allianseforpliktelser i NATO.

Forsvarssjefens militærfaglige utredning (MFU) ble ferdigstilt i 2003. Utredningen anbefaler videreføring av omleggingen av FMO, og er et viktig skritt i retning av å modernisere Forsvaret. I 2003 la derfor Forsvaret et svært godt grunnlag for på sikt å fortsatt kunne fremstå som ett av norske myndigheters viktigste instrumenter for å sikre og

fremme nasjonale interesser, suverenitet og territoriell integritet.

Det er i 2003 gjennomført betydelige organisasjonsendringer i NATOs kommandostruktur, med etablering av en operativ kommando og en kommando for transformasjon. *Joint Head Quarter* (JHQ) North i Stavanger ble lagt ned, og *Joint Warfare Centre* (JWC) ble etablert samme sted. Dette gir Norge en unik posisjon til å ha en førende rolle i NATOs arbeid knyttet til modernisering av alliansens militære styrker. Plasseringen av JWC i Stavanger er en stor anerkjennelse for Norge og har styrket vår troverdighet som en seriøs bidragsyter og alliansepartner.

4.2 Budsjettutvikling

Ved Stortingets sluttsaldering («Blå bok») var budsjettets utgiftsramme på 29 614 mill. kroner. Endringer gjennom året gjorde at budsjettet bevilgningsmessig ble redusert til 29 276 mill. kroner ved årets slutt, dvs. en reduksjon på 338 mill. kroner. Bevilgningsmessige endringene er vist i detalj i tabellen nedenfor.

I tillegg til nevnte bevilgningsendringer, hadde Forsvaret til disposisjon overførte midler fra 2002 på 1 127 mill. kroner.

Det totale beløpet som ble overført fra 2003 til 2004 var på 404 mill. kroner, eller ca. 1,4 pst. av forsvarsbudsjettet. Av dette utgjør 147 mill. kroner mindretgifter på investeringspostene, og 258 mill. kroner mindretgifter på driftspostene.

Tabell 4.1 Bevilgningsmessige endringer

			(i 1000 kr)
+/-	Innstilling	Proposisjon (2002–2003) eller (2003–2004)	Sum
-	B.Innst. S. nr. 1 (2002–2003)	St.prp. nr. 1 (2002–2003) statsbudsjettet medregnet folketrygden – generelt rammekutt	-43 462
-	Innst. S. nr. 212 (2002–2003)	St.prp. nr. 65 (2002–2003): Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden – Revidert nasjonalbudsjett	-240 000
-		Forsvarsdepartementets andel av innsparingsfullmakt gitt av Stortinget til Finansdepartementet	-28 601
-	Innst. S. nr. 92 (2003–2004)	St.prp. nr. 20 (2003–2004): Om endringer i løyvingar mv. i forsvarsbudsjettet for 2003 – omgruppering	-26 028
=	Rammereduksjon		-338 091

4.3 Forsvarsdepartementet

Forsvarsdepartementet fulgte i 2003 opp den omfattende og nødvendige omleggingen som Forsvaret er i gang med. FD satte i 2003 spesielt fokus på å øke organisasjonens evne til å gjennomføre de vedtatte mål og planer. En vesentlig del av arbeidet knyttet til fremleggelsen av Forsvarets langtidsproposisjon for perioden 2005–2008, ble gjennomført i 2003. Den fremlagte langtidsproposisjonen bygger på Forsvarssjefens militærfaglige utredning 2003. Med denne langtidsproposisjonen har departementet foreslått en innretting av Forsvaret i tråd med endringene i internasjonale rammebetingelser og sikkerhetspolitiske utfordringer.

Utvidelsene av NATO iht. vedtakene på Praha-toppmøtet i november 2003 har krevd oppfølging fra departementet både i NATO og bilateralt. Departementet vektla i 2003 å videreutvikle Partnerskap for fred (PfP)-samarbeidet.

I 2003 videreutviklet departementet det sikkerhets- og forsvarspolitiske samarbeidet i Norden, og forsterket samarbeidet med landene rundt Nordsjøen innenfor rammen av den etablerte «Nordsjøstrategien». Det ble videre lagt vekt på å ivareta norske interesser iht. utviklingen av EUs sikkerhets- og forsvarspolitikk (ESDP), herunder norske styrkebidrag til EU.

Det bilaterale militære samarbeidet med Russland, ivaretagelse av norske interesser på rustningskontrollområdet, videreutvikling av alliert

politikk knyttet til internasjonal terrorisme og asymmetriske utfordringer, var i 2003 prioriterte arbeidsoppgaver for departementet.

Norges aktive militære utenlandsengasjement gjør det særlig aktuelt å følge opp utviklingen innenfor folkerett og humanitær rett, samt å ivareta norske interesser og forpliktelser på dette området. Departementet har derfor besluttet å støtte Det juridiske fakultet ved Universitetet i Oslo med økonomiske midler til å starte opp utvikling av ny kompetanse innenfor internasjonal humanitær rett og krigens folkerett.

Forsvarsdepartementet igangsatte i 2003 et utredningsarbeid med sikte på å styrke den strategiske styringen av investeringsområdet. Arbeidet var organisert som et prosjekt, der første fase gikk ut 2003 og inn i påfølgende år. Arbeidet i fase 1 hadde til hensikt å utvikle et nytt konsept for anskaffelse av materiell og infrastruktur i hele forsvarssektoren, med fokus på departementets tidligere involvering i investeringsprosjektene og alternative fremskaffelsesstrategier. Fase 1 ble avsluttet medio 2004.

Forsvarsdepartementet begynte i 2003 en utprøving av nye arbeidsformer. Hensikten var å vinne erfaringer knyttet til dette. Dette la komiteens flertall til grunn ifm. Stortingets behandling av Innst. S. nr. 232 (2001–2002), jf. St.prp. nr. 55 (2001–2002). Erfaringene danner grunnlag for innrettingen og den videre utviklingen av departementet i fremtiden.

4.4 Struktur og organisasjon

4.4.1 Felles ledelse

I forbindelse med behandlingen av Innst. S. nr. 342 (2000–2001), jf. St.prp. nr. 45 (2000–2001), vedtok Stortinget at Forsvarets overkommando skulle legges ned og at det skulle opprettes en forsvarsstab samlokalisert med Forsvarsdepartementet tidligst mulig og senest innen 31. desember 2004. Ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 232 (2001–2002), jf. St.prp. nr. 55 (2001–2002), ble det vedtatt at forsvarssjefen og hans strategiske funksjoner skulle integreres i Forsvarsdepartementet. Samtidig ble det besluttet at en ny forsvarsstab av begrenset størrelse skulle opprettes og samlokaliseres med det nye integrerte departementet. I 2003 ble det opprettet et integrert Forsvarsdepartement og etablert en Forsvarsstab (FST) på Akershus festningsområde. Hovederfaringene fra denne prosessen er så langt positive.

4.4.2 Øvrige strukturendringer

Struktur- og organisasjonsendringer ble gjennomført iht. plan i 2003.

Forsvarets hundeskole ble flyttet fra Seiersten fort ved Drøbak til Hauer seter ved Sessvollmoen, samtidig som den administrative kommando ble overført fra Sjøforsvaret til Hæren. Drone-tjenesten, på Vigdel stasjon ved Sola, ble overført fra Sjøforsvaret til Luftforsvaret.

Som en følge av Golf Leveranseprosjekt 1 (LP-1) ble Forsvarets regnskapsadministrasjon etablert i Bergen og Forsvarets lønnsadministrasjon opprettet i Harstad.

Det er planlagt å flytte seks HV-distriktsstaber til ny lokalisering, hvorav fire skulle flytte i 2003. Tre flyttinger ble gjennomført: Agder HV-distrikt 07 til Kjevik, Møre- og Romsdal HV-distrikt 11 til Setnesmoen og Rogaland HV-distrikt 08 flyttet inn i nye lokaler i Vatneleiren i 2003. Flyttingen av Nord-Hålogaland HV-distrikt 15 til Bjerkvik er utsatt til 2004. Sør-Hålogaland HV-distrikt 14 skal flytte fra Mosjøen til Drevjamoen så snart tilfredsstillende EBA er etablert.

FLO/Investering ble etablert 1. januar 2003, ett år før opprinnelig plan, med definert kjernevirksomhet som basis for felles arbeidsprosesser. Organisasjonen har gjennomføringsansvar for Forsvarets prosjekter og er ansvarlig for den årlige likviditetsstyringen av investeringsmidlene.

Organisasjonen for regionale støttefunksjoner (RSF) ble forhandlet med arbeidstakerorganisasjonene i 2003. Det arbeides videre med å videreutvikle RSF-ene.

4.5 Virksomhetsområder

4.5.1 Styring

Program Golf

Program Golf er et omstillingsprogram som består av flere prosjekter der effektiv utnyttelse av IT er et sentralt virkemiddel. Sentrale milepæler for programmets fremdrift i 2003 var at alle hovedkrav til økonomisystemer i reglement for statlig økonomistyring ble innfridd og at klart forbedret styringsinformasjon ift. omleggingen av Forsvaret ble fremskaffet. Utfordringen var bl.a. å samle et svært stort antall (over 100) forskjellige regnskapsenheter til ett felles system for å avstemme det helhetlige regnskapet.

Etter gjennomført forprosjekt ble leveranseprosjekt 1 (LP-1) startet i februar 2003. Arbeidet med LP-1 pågikk gjennom hele 2003. Nytt regnskapsystem og ny kontoplan ble innført i november 2003. Det oppstod betydelige overgangsproblemer

på områder som avstemming av regnskapet, sporbarhet av oppdrag og utbetaling av lønn. Dette ga konkrete utfordringer i 2003, som resulterte i at regnskapet ikke ble godkjent av Riksrevisjonen. Gjennom LP-1 har man oppnådd at Forsvaret oppfyller kravene i statens økonomiregelverk innenfor lønn og regnskap fra og med regnskapsåret 2004. Det er etablert et nytt felles ekstern- og internregnskap i hele Forsvaret gjennom harmoniserte og forbedrede prosesser.

Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO)

En felles investerings- og utviklingsorganisasjon ble opprettet 1. januar 2003 som følge av Stortingets behandling av Innst. S. nr. 232 (2001–2002), jf. St.prp. nr. 55 (2001–2002). Horisontal samhandel mellom forsvarsgrenene og FLO ble iverksatt fra samme dato, som et ledd i prosessen mot kundefinansiering av FLOs virksomhet.

Arbeidet med videreutviklingen av FLO pågikk gjennom hele 2003. Ved behandlingen av Innst. S. nr. 93 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 12 (2003–2004), besluttet Stortinget fremdriften i omstillingen av FLO ift. tidligere vedtak, ved at det ble opprettet en prosessbasert internstruktur, i utgangspunktet basert på en struktur på fire divisjoner.

FLO skal i fremtiden i hovedsak være kundefinansiert, med den øvrige del av FMO som viktigste kunde. Det er kundens virksomhetsområder, lokalisering, behov og krav som skal være styrende for hvilke oppgaver FLO skal utføre, hvilket omfang logistikkvirksomheten skal ha, hvor denne skal drives og med hvilken kvalitet. Aktiviteter som kunden ikke benytter seg av, vil bli nedlagt. FLO skal derfor gjennomgående endres til en organisasjon som til enhver tid skal ha muligheten til å tilpasse seg kundens behov og lokalisering i tråd med endringer hos kunden, eller ved endrede rammevilkår fra andre aktører i FLO sine omgivelser. Dette er en suksessfaktor ift. målet om å være en troverdig, foretrukket og konkurransedyktig logistikkorganisasjon.

4.5.2 Utdanning

Kompetanseutvikling og innføring av akademiske grader

Utdanningsvirksomheten i Forsvaret ble i 2003 videreført basert på de intensjoner som er beskrevet i St.prp. nr. 45 (2000–2001) og St.meld. nr. 22 (1992–93). Utdanningsvirksomheten ble rettet inn mot styrkestrukturens kompetansebehov, samtidig som fredsorganisasjonen ble tilført nødvendig kompetanse. Som forutsatt ble et færre antall

elever tatt opp på grunnleggende, videregående og høyere utdanning ved militære skoler i 2003. Dette gjelder for alle nivåer unntatt Forsvarets stabsskole I som hadde en økning som følge av omleggingen til ny studieordning.

Som et ledd i å etablere en helhetlig og gjennomgående ledelse og koordinering av utdanningen i Forsvaret, ble *Forsvarets utdanningskonferanse* arrangert høsten 2003. Hensikten var å klargjøre roller og grensesnitt og å legge grunnlaget for videre samarbeid med implementering av en ny utdanningsordning, samt nettverksbygging i utdanningskjeden.

Antallet gjennomførte funksjonsrettede kurs har igjen økt etter at Forsvarets forvaltningsskole (FFS) og Forsvarets kompetansesenter for internasjonal virksomhet (FOKIV) var ferdige med oppbygging og omorganisering og nå har gjennomført et helt utdanningsår. Videre har det vært gjennomført langt flere fjernundervisningskurs og e-læringskurs i 2003. Forsvarets studiesenter Bardufoss ble underlagt Forsvarets skolesenter i 2003.

Innføringen av militær bachelorgrad og utredning av militær mastergrad har satt sitt preg på 2003 innen kompetanseoppbygging. Årets uteksaminerte kadetter fra Sjøkrigsskolen ble tildelt bachelorgrad. Fra Krigsskolen på Linderud og Luftkrigsskolen ble enkelte kadetter tildelt bachelorgrad på grunnlag av annen utdanning sammen med krigsskoleutdanningen. Det er i løpet av året også utviklet en ny rammeplan for et felles bachelorstudium innen logistikk.

I tillegg til rutinemessig deltakelse i arbeidsgrupper og andre fora innen NATO, PfP og i Norden innen kompetanseutvikling, er det faglige nettverk i løpet av 2003 utviklet ved Forsvarets skolesenter. Det er innledet samarbeid med flere internasjonale utdanningsinstitusjoner, både sivile og militære, ifm. utvikling av kurstilbud.

Voksenopplæringen

Det totale volumet av virksomheten er redusert i 2003, spesielt innenfor hovedmål 3; Økt kompetanse og helhetlig utdanning for den enkelte. Det har i 2003 imidlertid vært en betydelig økning av antall vernepliktige som har deltatt i individuell yrkes- og studieveiledning/karriereplanlegging. Dette antas å ha sammenheng med økende ledighet blant dimittenter. Handlingsplanen mot soldatledighet inngår i voksenopplæringens virksomhet. Markedsundersøkelsen i 2003 ifm. vurdering av evt. *outsourcing*, viste at voksenopplæringen med «beste praksis», var konkurransedyktig – både økonomisk, organisatorisk og faglig.

Tillitsmannsordningen (TMO)

I forbindelse med nedleggelse av Forsvarets overkommando og opprettelse av Forsvarsstaben (FST), ble Tillitsmannsordningen overført til Forsvarets forvaltnings- og servicesenter (FF&S), med styringslinjer direkte til FST.

Sommeren 2003 var Landssekretariatet for TMO etablert iht. innstillingen fra utvalget som foretok en helhetlig vurdering av TMO. Erfaringene etter første driftsår er positive og kontinuiteten er sikret på en god måte. Tilknytningen til Forsvarets militære organisasjon fungerer godt. TMO preges av omstillingen på de lavere nivåene i ordningen. Man er i dag tilknyttet de regionale støttefunksjonene (RSF), hvor den endelige organiseringen ennå ikke er fastsatt. En stor reduksjon i antall RSF-er vil kunne medføre behov for endret tilknyt-

ning til den militære organisasjonen under Forsvarets øverste ledelse, og behov for å revidere TMOs reglement.

Førstegangstjenesten

Som følge av Forsvarets omstilling, har førstegangstjenesten de senere år vært preget av reduserte inntak. Rekvirert styrke i 2003 ble som året før, fastsatt ut fra Forsvarets behov og beregnet for en styrke første utdanningsdag på ca. 12 000. I alt var det 174 kvinner blant de vernepliktige første utdanningsdag. I løpet av 2003 mottok Vernepliktsverket 1 960 søknader om sivil verneplikt. Antall søknader om sivil verneplikt viser en stabil tendens sammenlignet med de siste årene. Samtlige fikk søknaden innvilget.

Tabell 4.2 Førstegangstjeneste

Førstegangstjeneste	1999	2000	2001	2002	2003
Planlagt styrke første utdanningsdag	19 200	16 042	13 661	13 588	11 883
Faktisk styrke første utdanningsdag	17 870	15 278	13 671	15 292	12 144
Andel faktisk styrke ift. planlagt (pst.)	93	95	100	112	102
Fullført førstegangstjeneste	14 778	12 876	10 866	10 257	11 991
Andel ift. faktisk styrke første utdanningsdag (pst.)	83	77	77	70	88

Øving og trening

Året 2003 er i all hovedsak gjennomført iht. FSJs øvingsprogram. Det har vært avvik ift. gjennomførte avdelingsutvekslinger, samt ift. programmet for utenlandsk trening i Norge. Det har ikke blitt gjennomført noen NATO-øvelse i Norge. Den største øvelsen var øvelse *Joint Winter 2003*.

Joint Winter 2003 ble gjennomført i Troms med stor deltakelse fra Hæren, Sjøforsvaret, Luftforsvaret og Heimevernet. På grunn av pågående operasjoner i andre deler av verden, ble utenlandsk deltakelse på øvelsen lavere enn opprinnelig planlagt. Øvelsen var fokusert omkring samvirke på taktisk nivå, og resultatet av øvelsen var meget tilfredsstillende. Øvelsen var en verdifull erfaring for deler av Forsvarets innsatsstyrker.

Øvingsplanen for spesialstyrkene ble gjennomført med hovedvekt på øvelsene *Gemini* og *Orion*. Disse øvelsene ga verdifull trening til Forsvarets og Politiets kommandokjede, og avdelinger mht. planlegging og gjennomføring av kontraterroroperasjoner. Øvelsene hadde bred deltakelse fra Poli-

tiet, Forsvaret, industrien og berørte departementer. *Gemini* ble gjennomført på Nordmøre og *Orion* i Tromsø.

Øvelse *Nordic Peace* ble gjennomført i Finland i september 2003. Norge deltok med elementer fra Telemark bataljon, Forsvarets innsatsstyrke (FIST), FIST-Hær, FIST-Luft, FIST *Civil – Military Co-operation* (CIMIC) team 3, samt med stabsoffiserer i NORDCAPS-brigaden. Øvelsen ble gjennomført med deployering og redeployering iht. nasjonalt konsept, og ga et meget godt utbytte for deltakende avdelinger og for Forsvarets operative ledelse, som ledet planleggingen og gjennomføringen av deployeringen.

Som et ledd i Barentssamarbeidet og som et samarbeidsprosjekt mellom hovedkvarterene i Nord-Norge, Nord-Sverige og i Nord-Finland, ble øvelse *Barents Trust* gjennomført som en *Command Post Exercise* (CPX) i Boden. Øvelsen karakteriseres som meget vellykket.

NATO Air Meet (NAM) ble gjennomført i Polen i september. Her deltok Norge med åtte F-16, to DA-20, en C-130 Hercules og en *Air Control*

Unit med tilhørende støtteelementer. *NAM* var årets største flyøvelse i Europa med bred deltakelse fra tidligere og nye NATO-land. Hensikten var å øve prosedyrer og gjennomføring av taktiske luftoperasjoner. Øvelsen ga mulighet for verdifull samtrening med allierte i større scenarier.

Elementer fra 6. Divisjon deltok på øvelse *Gainful Sword* i Polen i rollen som responsavdeling for det tysk-nederlandske armékorpsset. Denne typen øvelse gir meget verdifull kompetanse, og er en viktig del av å kunne tilby en relevant kommando som er i stand til å håndtere utenlandske avdelinger som deltar på øvelser i Norge.

Forsvaret deltar i stadig større grad med enkeltindivider og komponenter i øvelser i utlandet, i stedet for som tidligere med hele avdelinger. Dette bidrar til å bygge opp verdifull kompetanse, spesielt i stabs- og ledelsesfunksjoner. Fravær av NATO-hovedkvarter i den operative kommandostruktur, medfører at deltakelse på denne type øvelser er av stor betydning for oppbygging og vedlikehold av operativ kompetanse i Forsvarets operative ledelse.

Tilrettelegging for utenlandsk trening i Norge har vært et fokusområde i 2003. Det totale antallet tjenestegjørende dager i Norge ble 202 000. Dette er noe over 100 000 tjenestegjørende dager lavere enn for 2002. Nedgangen skyldes i hovedsak at britiske styrker deltok i operasjonen i Irak. Trenden for 2004 er at interessen for å komme til Norge, spesielt blant britiske, nederlandske og franske styrker, fortsatt er høy.

Repetisjonstjeneste

Innenfor planlagt ressursramme gjennomførte vernepliktige mannskaper og befal repetisjonstjeneste under øvelse *Joint Winter 2003*.

Beredskapssystem

For å tilpasse Beredskapssystemet for Forsvaret (BFF) til NATOs krisestyringsverktøy (NCRS) og Sivilt beredskapssystem (SBS) ble en koordinert revisjon av BFF og SBS påbegynt i 2003 i den hensikt å styrke den nasjonale beredskapen ved krisesituasjoner. Målet med revisjonen er i løpet av 2004 å være klar til å fremlegge reviderte utgaver av BFF og SBS for regjeringens godkjenning.

4.5.3 Internasjonalt militært engasjement

De samlede merutgiftene til operasjonsrelaterte merutgifter ifm. norske styrker i utlandet var i 2003 på 1 485 mill. kroner. Til sammen har om lag 2 200

personell tjenestegjort for Norge i disse operasjonene.

Hovedtyngden av Forsvarets innsats i flernasjonale operasjoner har i 2003 vært konsentrert på Balkan, i Afghanistan og i Irak. På Balkan deltok Norge hovedsakelig gjennom bidrag til KFOR, den NATO-ledete styrken i Kosovo. I Afghanistan deltok Forsvaret gjennom bidrag til den internasjonale sikkerhetsstyrken i Kabul (ISAF) og den amerikansklede operasjonen mot internasjonal terrorisme i Afghanistan, *Enduring Freedom*. Norge deltok dessuten i den multinasjonale stabiliseringsstyrken i Irak.

I 2003 har Norge også bidratt i den maritime overvåkingen i Middelhavet samt med marinefartøyer i NATOs stående marinestyrker STANAVFORLANT og MCMFORNORTH.

I den USA-ledete kampanjen mot internasjonal terrorisme, operasjon *Enduring Freedom*, deltok Norge i 2003 med seks F-16 jagerfly (fra oktober 2002 til mars 2003) og spesialstyrker (fra mars til september 2003). I operasjon *Active Endeavour*, som er et viktig bidrag i NATOs innsats mot internasjonal terrorisme, har norske fartøyer bidratt til alliansens overvåking av skipstrafikken i Middelhavet. Norge har i 2003 deltatt med to ubåter i det østlige Middelhavet, og en MTB-skvadron i eskorte- og patruljerings-tjenesten i Gibraltar-stredet.

NATO overtok ledelsen av den FN-mandaterte *International Security Assistance Force* (ISAF)-styrken i Afghanistan 11. august 2003. De norske bidragene til ISAF har i 2003 vært en medisinsk kirurgisk enhet (fra september 2003 til mars 2004), en sivil-militær samarbeidsenhet (fra februar 2003 til februar 2004) og et vakt- og sikringskompani (fra desember 2003). Det norske kompaniet var bl.a. sentralt for å sikre gjennomføringen av den grunnlovsgivende forsamlingen *Loya Jirga* i Kabul ved årsskiftet, og har siden hatt ansvar for sikkerheten i Kabuls politidistrikt 4 og 10.

På bakgrunn av FN's oppfordring i Sikkerhetsrådsresolusjon 1483 og 1511 til internasjonal innsats for å ivareta stabilitet og sikkerhet i Irak, har Norge deltatt i den internasjonale stabiliseringsstyrken i landet med i overkant av 145 personell. Det norske bidraget har vært et ingeniørkompani utvidet med mine- og eksplosivryddere og et mindre antall stabsoffiserer i den britisk- og den polsk-ledete divisjonsledelsen, samt etterretningspersonell.

I forbindelse med operasjon *Enduring Freedom* og Forsvarets deltakelse i ISAF og den internasjonale stabiliseringsstyrken i Irak, har Norge i 2003 hatt liaison- og stabsoffiserer tilknyttet relevante hovedkvarter i USA og Storbritannia. Offiserene er nødvendige kontaktledd mellom de nasjonale enhetene, hovedkvarterene og nasjonale myndig-

heter, og sørger for at nasjonale interesser blir ivaretatt for de norske styrkene som deltar.

Det norske bidraget til *Kosovo Force* (KFOR) ble i juli 2003 omdannet til en utrykningsstyrke (*Norwegian Task Force* – NORTF). NORTF har vært stasjonert i det sentrale Kosovo, og stilt til disposisjon for sjefen for KFOR for innsats i hele provinsen. Styrken har gjennomført søksoperasjoner, grensekontroll, vitnebeskyttelse og etterretningsoperasjoner. Den EU-ledete operasjonen *Concordia* i Makedonia, som avløste NATOs operasjon *Allied Harmony* fra 31. mars 2003, har vært EUs første militære operasjon med bruk av NATO-ressurser iht. det såkalte «Berlin+»-rammeverket. Norge har deltatt med stabsoffiserer og et feltforbindelseslag i denne operasjonen. *Concordia* ble avsluttet 15. desember 2003.

Forsvaret bidro i 2003 med observatører og stabspersonell til FN-operasjoner bl.a. i Midt-Østen (UNTSO), Etiopia/Eritrea (UNMEE), Kosovo (UNMIK) og Øst-Timor (UNTAET). I alt tjenestegjorde opp mot 20 offiserer i FN-operasjoner i 2003. I tillegg deltok norsk personell i *Multinational Force and Observers* i Sinai og i *Joint Military Commission* i Sudan.

4.5.4 Investering

Materiellinvesteringer

I forbindelse med behandlingen av statsbudsjettet for 2003 ble det bevilget 6 763 mill. kroner til materiellinvesteringer (post 45). Det ble overført 312 mill. kroner fra 2002. Bevilgningene ble i løpet av året redusert med netto 139 mill. kroner. Totalt disponibelt beløp for materiellinvesteringer i 2003 ble dermed 6 936 mill. kroner. Regnskapet viser et forbruk på 6 979 mill. kroner i 2003. Dette ga et merforbruk på 43 mill. kroner. De realiserte investeringene på 6 979 mill. kroner utgjorde 23 pst. av de totale midler som var til disposisjon på utgiftssiden i 2003. Bevilgningsreduksjonen på netto 139 mill. kroner ble dekket inn ved utsettelse eller kansellering av en rekke anskaffelser.

Status og fremdrift til de enkelte materiellprosjekter er omtalt under prosjektbeskrivelsen under kapittel 1760, post 45. Det ble i 2003 inngått en rekke mindre kontrakter med norske og utenlandske leverandører.

Materiellinvesteringene i Hæren har som mål å gi økt stridsevne og tilpasning til ny struktur og nye oppgaver, og omfanget og fremdrift tilpasses de økonomiske rammer og ny struktur. De vesentligste leveransene i 2003 var nytt ildledningssystem til artilleriet og at Hærens taktiske trenings-senter på Rena ble tatt i bruk for fullt. Anlegget forventes fremfor alt å styrke kvaliteten på avdelingenes evne til kampoperasjoner. I forbin-

delse med vår deltakelse i operasjonen i Irak ble det gjennomført en rekke ombygginger og tilleggsinvesteringer på materiellet for bedre å kunne operere under de rådende klimatiske og andre forhold. Disse forholdene er på mange måter forskjellige fra operasjoner i Norge, og stiller særlige krav til materiellet.

Den største oppgaven innenfor Sjøforsvarets materiellinvesteringsportefølje var videreføringen av fregattprosjektet. Videre ble det inngått kontrakt for anskaffelse av fem Skjold-klasse missiltorpedobåter, oppgradering av forseriefartøyet KNM Skjold, samt anskaffelse av seks tilhørende våpensystemer. Utviklingen av nytt sjømålsmissil fortsatte med fokus på håndtering av tekniske utfordringer, og vil som omtalt i St.prp. nr. 1 (2003–2004) foregå til og med 2005.

Materiellinvesteringene i Luftforsvaret har som mål å gi økt stridsevne og deployeringsevne. I Luftforsvaret fortsatte fremdriften i enhetshelikopterprosjektet samtidig som kampflyvåpenet ble oppgradert. Anskaffelse av hjelmmontert sikte og nye kortholdsmissiler var under gjennomføring. Arbeidet med forberedelse til anskaffelse av nye kampfly ble videreført.

I Heimevernet var fokus rettet mot bordingskapasitet til Sjøheimevernet og personlig utrustning.

Forsvarets sanitet anskaffet kirurgisk enhet for å gi en mobil kapasitet.

Nasjonalfinansierte EBA-investeringer

I forbindelse med behandlingen av statsbudsjettet for 2003 ble det bevilget 2 505 mill. kroner til bygg- og anlegginvesteringer (post 47). Bevilgningene ble i løpet av året redusert med netto 620 mill. kroner, hvorav 458 mill. kroner var endringer av teknisk art, jf. St.prp. nr. 20 (2003–2004), omgrupperingen, mens det ble overført 144 mill. kroner fra 2002. Totalt disponibelt beløp for bygg- og anleggsinvesteringer i 2002 ble dermed 2 029 mill. kroner. Det ble i 2003 forbrukt 2 002 mill. kroner til bygg- og anleggsinvesteringer. Dette ga et overføringsbeløp på 26 mill. kroner. Gjennomføringskostnader for investeringsprosjektene ble i 2003 belastet post 24.

Basert på investeringsprognosen for 2003 ble det ved omgrupperingen i oktober 2003 overført 174 mill. kroner fra kapittel 1710 Forsvarsbygg post 47 nybygg og nyanlegg, til andre prioriterte oppgaver i Forsvaret. Senere viste det seg at prognosen var satt for lavt. Utbetaling av fakturaer ble stoppet den 16. desember 2003. Dette førte til at fakturaer på til sammen 230 mill. kroner først ble utbetalt i januar 2004, og den planlagte produksjonen i 2004 måtte nedjusteres som følge av dette.

Nye godkjente prosjekter for 750 mill. kroner ble påbegynt i 2003. Dette inkluderer bl.a. et nytt ledelsesbygg for Forsvarsdepartementet og Forsvarets øverste ledelse. Byggestart i regionfelt Østlandet var også en viktig milepæl i året.

Forsvarsbygg hadde stor produksjon i, og ferdigstilling av, prosjekter som er viktige for omstillingen av Forsvaret i kraftsamlingsområdene, slik som i indre Troms, på Rena og på Sessvollmoen. Av viktige ferdigstilte prosjekter kan nevnes bl.a. befalsforlegninger på Rena, flerbruksbygg for Hærens jegerkommando på Rena, bygningene 64 og 66 på Akershus festning og Forsvarets hundeskole. Til sammen ble det overlevert om lag 75 000 kvm nybygg til Forsvaret i 2003. I tillegg ble det modernisert ca. 32 000 kvm.

Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider

Utgifter til gjennomføring av fellesfinansierte investeringsprosjekter i Norge, som over tid dekkes av NATO gjennom tilsvarende inntekter, hadde i sum disponibelt beløp på 192 mill. kroner (post 48). I tillegg hadde de nasjonale utgifter i tilknytning til fellesfinansierte prosjekter (post 44) i sum disponibelt beløp på 150 mill. kroner.

Norge fikk ikke autorisert nye større prosjekter i 2003. Restaureringen av rullebanen og prosjekter relatert til *Forward Operating Location (FOL)* for AWACS på Ørland ble iverksatt. For SINDRE I-prosjektene ble kontrakt på oppgradering av signalbehandlingsenheten undertegnet. På grunn av forsinkelser hos leverandøren var fremdriften i de tre SINDRE II-radarene lav også i 2003. Lav aktivitet og fremdrift førte til både utgifts- og inntektsreduksjon for de fellesfinansierte investeringspostene i omgrupperingen høsten 2003.

4.5.5 Drift og vedlikehold

Det har vært en relativt høy operativ aktivitet i 2003, uten at det har vært en tilsvarende økning i forvaltning og drift av Forsvarets materiell. I tillegg til den rutinemessige driften, har bl.a. vært en betydelig aktivitet ifm. trening og oppsetting av Forsvarets innsatsstyrker, samt internasjonale engasjement flere steder. I et år hvor omstilling har hatt fokus har FLO løst sine oppgaver og aktiviteten vært høy i alle forsvarsgrener for å ivareta Forsvarets forpliktelser nasjonalt og internasjonalt.

I løpet av 2003 ble det nærmere klarlagt hvilke materielltyper og -mengder som skulle videreføres i ny struktur, slik at vedlikehold på artikler som i liten eller mindre grad skulle videreføres, ble redusert til et minimum. Samtidig ble økt lagertæring

av disse artikler prioritert. All avhending av Forsvarets materiell er organisert gjennom et eget avhendingsprosjekt under Forsvarets logistikkorganisasjon.

4.5.6 Personell

I nedbemanningsprosessen er det satt sterk fokus på personellpolitiske virkemidler for å stimulere til frivillig avgang. Virkemidlene ble tatt i bruk fra 1. september 2000. Frem til utgangen av 2003 har 3 260 fått innvilget avgangsstimulerende tiltak. Behovet for å beholde og utvikle kritisk kjernekompetanse må sees i sammenheng med arbeidet med en målrettet og kontrollert nedbemanning.

Fremdriften i reduksjon av antall årsverk har ikke vært iht. plan i 2003. Totalt sett har Forsvaret oppnådd en netto reduksjon på i overkant av 2 200 årsverk pr. januar 2004 ift. september 2000. Se for øvrig tabell 4.3 Status avlønnede personer i FMO, omregnet til årsverk. Den resterende delen av reduksjonen må tas ut i 2004 og 2005, i hovedsak gjennom effektivisering av logistikkorganisasjonen.

Forsvaret har i 2003 videreført arbeidet med å øke kvinneandelen i Forsvaret. Arbeidet har i hovedsak vært rettet mot å rekruttere flere kvinner inn i Forsvaret, samt å få kvinnene i Forsvaret til å bli. Befalsskolene har anledning til å ta opp alle kvinner som tilfredsstillende opptakskravene ved skolene. Forsvaret har i tillegg et eget mentorprogram for kvinnelige topplererkandidater. I 2003 har søkingen til dette programmet vært økende. Forsvaret har opprettholdt målsettingen om å ha minimum to kvinner representert i rådet som behandler tilsetninger i stillinger, samt i rådet som forestår uttak til utdanningsinstitusjoner. En målsetting er at kvinnerepresentasjonen i rådet som disponerer personell til stillinger, skal bidra til at kvinner tilsettes i synlige stillinger med omfattende utadrettet virksomhet.

I 2003 ble forsvarssjefens likestillingspris utdelt for andre året på rad. Prisen deles ut til den personen eller den avdelingen som har utmerket seg i arbeidet for å fremme likestilling mellom kjønnene. Prisen bidrar på en positiv måte til økt fokus på likestillingsarbeidet i Forsvaret.

Det er 2 635 sivilt og militært tilsatte kvinner i Forsvaret. Dette gir en kvinneandel på 16 pst. På sivil side er det 1 943 kvinnelige tilsatte, noe som utgjør 32,5 pst. Av disse er 28 tilsatt i lederstillinger. Dette utgjør 20 pst. av alle sivile lederstillinger. Det er 646 militært tilsatte kvinner. Kvinneandelen blant militært personell har økt fra 5,4 pst. i september 2000 til 6,25 pst. i januar 2004.

Tabell 4.3 Status avlønnede personer i FMO, omregnet til årsverk

Årsverk	01.09.2000			Endring pr. 01.01.2003 ift. sep. 01.09.2000			Reduksjoner pr 31.12.2003 ift. 01.09.2000		
	Sivile	Militære	Sum	Sivile	Militære	Sum	Sivile	Militære	Sum
FMO	8 860	11 897	20 756	-1 076	109	-864	-1 135	-994	-2 129
FB	350	32	382	1478	7	1 496	-50	-35	-85
FTD	450	92	542	-450	-92	-542	-	-	-
FBOT	9	1	10	-9	-1	-10	-	-	-
Totalt årsverk	9 669	12 021	21 689				-1 185	-1 029	-2 214

Endringene er beregnet ift. september 2000. Endringene gjenspeiler de organisasjonsendringene som skjedde 1. januar 2002 ved at FTD og FBOT ble en del av FMO, mens FB ble opprettet og overtok 1 496 årsverk fra FMO. Kapittel 1792 er holdt utenfor.

4.5.7 Kystvakten

Utnyttelsen av tilgjengelige ressurser og evne til oppgaveløsning var med få unntak tilfredsstillende i 2003. Kystvakten har imidlertid vært hemmet av at helikoptrene ikke kan utnyttes fullgodt fra de helikopterbærende fartøyene. Dette har medført en noe lavere effektivitet og mindre kosteffektiv utnyttelse av de helikopterbærende fartøyene enn ønskelig. Kystvaktens tilgjengelighet og tilstedeværelse har i all hovedsak vært gjennomført iht. plan.

Kystvakten hadde meget høy aktivitet gjennom 2003. Utfordringene var knyttet til ressurskontroll, myndighetsutøvelse og jurisdiksjon, miljøberedskap, redningstjeneste, Schengen- og *North East Atlantic Fishing Committee* (NEAFC)-forpliktelsene.

Kystvaktens høyest prioriterte oppgave var overvåking og fiskerikontroll i havområder underlagt norsk jurisdiksjon. Antall gjennomførte inspeksjoner var 2 382 i 2003. Dette er en reduksjon ift. 2002, da antall inspeksjoner var 2 708. Årsaken til denne nedgangen er først og fremst en lavere fiskeriaktivitet i norsk ansvarsområde i 2003. Også i fiskevernsonen ved Svalbard var fiskeriaktiviteten lavere i 2003, noe som har medført færre inspeksjoner i dette området sammenlignet med 2002. Antall reaksjoner utgjør 15 pst. av gjennomførte inspeksjoner, noe som er vesentlig lavere enn i 2002 (22,5 pst.). Overtredelsene innenfor fiskerinæringen har blitt mer komplekse, noe som innebærer at hver inspeksjon tar mer tid. Kystvakten prioriterer i samarbeid med Fiskeridirektoratet kontrollinnsatsen mot de mest sannsynlige problemområdene.

Det ble i 2003 inngått kontrakt om innleie av et nytt havgående fartøy, KV Harstad, som forventes levert i 2005. Som en del av kontrakten inngår KV

Normand Trym i Kystvakten til det nye fartøyet leveres.

Kystvakten yter betydelig støtte til det sivile samfunn på en rekke områder, bl.a. knyttet til søk og redning og kystberedskap. KV Normand Trym har deltatt i den nasjonale slepeberedskapen i Nord-Norge fra oktober 2003. Indre Kystvakt utførte et vesentlig større antall oppdrag på vegne av sivile etater i 2003 ift. i 2002. For sivile etater utføres flest oppdrag på vegne av Politiet, Tollvesenet og Kystverket. Samarbeidet med sivile etater utvikles stadig, og fungerte godt også i 2003.

Kystvakten har et omfattende samarbeid med andre land. Dette inkluderer også forhold under NEAFC-avtalen. Samarbeidet med Russland på fiskerioppsynssiden er regulert i den såkalte «firepartsavtalen», som er en samarbeidsavtale mellom Fiskeridirektoratet, norsk kystvakt, russisk grensevakt og det russiske fiskerioppsynet. Innenfor rammene av «firepartsavtalen» ble det gjennomført utveksling av fiskeriinspektører mellom norsk og russisk kystvakt.

Antall fartøyer i Bruksvakten ble i løpet av 2003 redusert fra seks til fire. Dette ble gjort for å tilpasse strukturen til den budsjettmessige situasjonen, og medførte underproduksjon av patruljedøgn. Sjef Kystvakten har startet et arbeide med å vurdere fremtidig struktur på den kystnære delen av Kystvakten for å effektivisere denne med nye fartøyer.

4.5.8 Forskning og utvikling

FoU-virksomheten har vært innrettet mot understøttelse av beslutninger, herunder spesielt understøttelse av anskaffelsesprosesser på materiell-siden, og gjennomføring av eksperimenter der teknologi anvendes på nye måter.

En vesentlig del av FoU-innsatsen har vært knyttet til pågående og fremtidige materiellanskaffelser. Det ble i 2003 brukt betydelige ressurser på utvikling av nytt sjømålsmissil, samt i konsept- og definisjonsfasen av nye kampfly. FoU-oppdragene innen sektoren gikk i hovedsak til Forsvarets forskningsinstitutt, men også andre forskningsmiljøer og industri ble benyttet. Industrien ble i tillegg tilført ressurser indirekte gjennom utvikling knyttet til materiellanskaffelser.

4.6 Forsvarsbygg

Forsvarsbyggs regnskap for 2003 viser iht. kontantprinsippet et merforbruk på 167 mill. kroner i 2003. Hovedårsaken til resultatsvikten i kontantregnskapet er utestående fordringer, hvorav mesteparten er manglende innbetalt husleie fra FMO.

Forsvarsbygg er delt i tre forretningsområder; Eiendomsforvaltning, Utbygging og Skifte Eiendom. Eiendomsforvaltning har over 90 pst. av Forsvarsbyggs ansatte. I 2003 har fokus vært en målrettet rasjonalisering av virksomheten. Hovedmålet er en konkurransedyktig bedrift som kan levere etterspurte tjenester til markedsriktige priser. Det har i løpet av 2003 vært en bevisst satsing for å oppnå en felles bevissthet omkring dette målet i hele organisasjonen. I Eiendomsforvaltning ble et omfattende forbedringsprogram etablert i mai 2003. Første fase i dette programmet har identifisert betydelige innsparingspotensialer i ulike deler av driften. Innen renholdssektoren og de administrative fellestjenestene er det i løpet av året igangsatt en rekke effektiviseringstiltak. Spesielt har det vært et fokus på stillingsreducerende tiltak. Gevinster fra dette arbeidet vil i hovedsak realiseres i 2004 og 2005. Antall årsverk i Forsvarsbygg totalt ble i løpet av 2003 redusert fra 1 838 til 1 773. Målet i utgangen av 2005 er 1 320 årsverk.

Utbygging har ansvar for planleggings- og utbyggingsoppgavene med fokus på kraftsamlingsområdene for Forsvarets omstilling. Målet er å bidra til at Forsvarets etablissementer blir bedre tilrettelagt for effektiv gjennomføring av Forsvarets virksomhet. Forsvarsbygg gjennomførte i 2003 en stor produksjon og ferdigstilling av omstillingsprosjekter i kraftsamlingsområdene, slik som i Indre Troms, på Rena og på Sessvollmoen. Til sammen ble det overlevert om lag 76 000 kvm nybygg til Forsvaret i 2003, og det ble modernisert ytterligere 32 000 kvm. I 2003 har Forsvarsbygg ferdigstilt prosjektene til avtalt tid og bidratt til at planlagt flytting av virksomhet har gått som planlagt.

Avhending av EBA ga et nettoresultat på 237 mill. kroner. Stortingets budsjettkrav var på 220

mill. kroner. I 2003 ble det totalt avhendet 242 000 kvm, og ved utgangen av 2003 er ytterligere ca. 865 000 kvm tatt ut av bruk (utrangert), og klar til å avhendes.

Ved inngangen til 2003 forvaltet Forsvarsbygg rundt 6 mill. kvm bygningsareal. Ved årsskiftet var tallet redusert til 5,7 mill. kvm.

Med virkning fra 2003 ble det innført full kostnadsdekkende husleie i Forsvaret ved å legge et kapitalelement inn i husleien som brukerne betaler til Forsvarsbygg. Det ble opprettet et nytt kapittel 1710 Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg som reflekterer Forsvarsbyggs drift (nettobudsjettet på post 24 Driftsresultat) og etatens ansvar for gjennomføring av investeringer i eiendom, bygninger og anlegg (post 47 Nybygg og nyanlegg).

4.7 Forsvarets forskningsinstitutt

I tillegg til det ordinære forskningsprogrammet, var virksomheten ved FFI i 2003 preget av fire hovedsaker: Bistand til forsvarssjefens militærfaglige utredning, utredningen av FFIs fremtidige rolle, effektivisering av instituttets administrative støttefunksjoner og styrking av instituttets kommunikasjons- og informasjonsfunksjon.

Departementet ble ved behandling av Innst. S. nr. 232 (2001–2002), jf. St.prp. nr. 55 (2001–2002) gitt i oppdrag å utrede hvilken rolle FFI skal ha i årene fremover. Arbeidet ble påbegynt i 2002 og avsluttet første halvår 2003. Også i 2003 brukte instituttet betydelige ressurser til støtte for dette arbeidet. Både FFIs omfang, innretningen av forskningsvirksomheten og tilknytningsformen til FD ble vurdert, og det ble identifisert mulighet for betydelige kostnadsreduksjoner.

Etter anbefalinger fra Forsvarets forskningspolitiske råd (FFR) for perioden 2003–2006, ble nye prosjekter initiert på forskningsområdene land- eller luftbaserte sensorer og våpensystemer, sjø- eller undervannsbaserte sensorer og våpensystemer. De strategiske programmene utgjør hoveddelen av basisbevilgningen, og fanger opp viktige trekk i den teknologiske utvikling av interesse for forsvarssektoren.

Nye grunnlagsstudier ble også anbefalt av FFR. Disse studiene forventes ikke å gi anvendbare resultater på kort sikt, men skal gi grunnlag for langsiktig vurdering av den teknologiske utvikling, forberedelser til nye oppgaver, kvalitetssikring av instituttets øvrige arbeider, samt utveksling av informasjon med andre lands militære forskningsinstitutter. Grunnlagsstudiene var hovedsakelig innen feltene elektrooptikk, ionosfærefysikk, nevrobiologi og numerisk analyse.

I løpet av året ble 20 prosjekter avsluttet og 27 igangsatt. Ved årsskiftet var 75 prosjekter i arbeid. Instituttets totale omsetning i 2003 var på 520,1 mill. kroner.

FDs basistilskudd til FFI var 152,5 mill. kroner over kapittel 1710 post 51. Dette utgjorde 29,3 pst. av de samlede inntekter.

Innen oppdragsforskningen legger FFI vekt på å imøtekomme behov i forsvarssektoren primært. Mange av prosjektene er tverrfaglige med stor faglig bredde. Det er i hovedsak FD og Forsvarets militære organisasjon står for prioriteringen av de oppdragsfinansierte prosjektene.

Forvaltningsoppdragene i 2003 omfatter deltakelse i internasjonale vitenskapelige og teknologiske fora på myndighetsnivå. Instituttet ivaretar norsk deltakelse i forskningsprogrammene under *Western European Armaments Group* (WEAG) og hovedtyngden av norsk deltakelse i *NATO Research and Technology Organisation* (RTO). Det største forvaltningsoppdraget er imidlertid havbunnskartlegging med forskningsfartøyet H U Sverdrup II. FFI utfører også næringspolitiske vurderinger ifm. materiellanskaffelser, samt kost-/nyttevurderinger av Forsvarets aktivitet.

4.8 Nasjonal sikkerhetsmyndighet

Nasjonal sikkerhetsmyndighets (NSM) virksomhet i 2003 har vært preget av at direktoratet er nyopprettet, særlig gjelder det etablering av støttefunksjoner som tidligere har vært ivarettatt av Forsvarets militære organisasjon. Oppdrag og rapportering ift. det todelte ansvar mellom Forsvarsdepartementet og Justisdepartementet har fungert godt.

NSM har i 2003 arbeidet målbevisst for å etablere seg som møteplass for forebyggende sikkerhet i sivil og militær sektor. Etableringen av Varslingssystem for digital infrastruktur (VDI) under NSM har vært et viktig bidrag til dette.

Tilsynsvirksomhet er et viktig og ressurskrevende område for NSM. For å forbedre ressursbruken på området og gjøre den mer målrettet og resultatorientert, er det satt i gang et arbeid for å se på kriterier for og omfang av inspeksjoner, anvendelse av etats- og egeninspeksjoner, metodekoordinering og verktøy for behandling og analyse av de innkomne data. Effektivisering av personell-sikkerhetstjenesten, samtidig som rettssikkerhet, forutsigbarhet og individuell behandling ivaretas, er gjennomført ved en forsert utplassering av datastøtteutstyr til klareringsmyndighetene.

4.9 Miljørapport

Forsvarsdepartementets reviderte handlingsplan for Forsvarets miljøvernarbeid ble iverksatt i begynnelsen av året. Aktiviteter med grunnlag i forrige handlingsplan ble videreført. I en periode med stor omstilling av Forsvarets organisasjon, er det en utfordring å kunne opprettholde fokus på miljøvernarbeidet. Den organisatoriske plassering av relevant kompetanse og tilgjengelige ressurser for å kunne gjennomføre nødvendige tiltak på tvers av Forsvarets etater, er en del av vurderingene i den pågående omstillingen.

Forsvaret har gjennomført tiltak for å bedre egen miljøprestasjon og for å etterkomme miljøkrav pålagt av miljømyndigheter og gjennom lover og forskrifter. Det er et nært samarbeid med sentrale og lokale miljømyndigheter for koordinering og informasjon, samt for oppfølging av forpliktelser og krav på ulike nivåer innenfor sektoren.

Kartlegging av miljøsituasjonen ved deponier, skyte- og øvingsfelt er videreført for å overvåke situasjonen i den hensikt å kunne avdekke unormale hendelser. Avbøtende tiltak er iverksatt. Kartleggingen har også bidratt til kompetanse innen forebyggende tiltak. Statens forurensningstilsyns pålegg om kartlegging av Forsvarets bruk av ammunisjon som inneholder hvitt fosfor, resulterte i innskjerping av direktiv for bruk av slik ammunisjon, samt at økt kunnskap resulterte i en bedre tilrettelegging av fremtidige nedslagsområder i Regionfelt Østlandet.

I forbindelse med arbeidet med St.meld. nr. 42 (2000–2001) Biologisk mangfold, er sektoransvar og samordning videreført. 48 av Forsvarets eienommer, herunder skyte- og øvingsfelt, er nå kartlagt med hensyn til biologisk mangfold. Forsvaret deltar i Nasjonalt program for kartlegging og overvåking av biologisk mangfold.

Det er igangsatt aktiviteter for forbedring av Forsvarets anskaffelser, bruk og avhending av kjemikalier. Dette er et omfattende arbeid som videreføres. Arbeidet med kildesortering ved alle enheter i Forsvaret går videre, og det er store reduksjoner på mengde avfall til deponi der kildesortering innføres. Retningslinjer for miljøhensyn i materiell-tjenesten er innført og det er etablert plan for oppfølging av denne.

Forsvarets påvirkning på naturmiljøet ved øvelser og under internasjonale oppdrag er synlig, og det gjennomføres tiltak for å redusere denne belastningen. Forsvarsdepartementets miljøvernpris for 2003 ble tildelt miljøvernoffiseren ved Garnisonen i Porsanger for hans langsiktige arbeid med å forebygge og reparere naturskader som følge av militær aktivitet i et sårbart landskap. Til-

tak for å bedre avfallshåndteringen ved militær aktivitet i utlandet er iverksatt. Det arbeides med å øke kompetansen om kulturminner og kulturmiljøer relatert til militære aktiviteter.

Det er lagt til rette for ENØK-teknologi og annen miljøvennlig teknologi ved nyetableringer og rehabiliteringer av eiendom, bygg og anlegg. I tilknytning til avhending av Forsvarets eiendommer er det lagt stor vekt på miljøvurderinger på områder med mulig miljørisiko, og det er gjennomført mange miljøtiltak.

I miljøhandlingsplanen for Forsvaret, er miljøledelse prioritert som en grunnleggende forutsetning for det videre miljøvernarbeid. Det var en mål-

setting at miljøledelse skulle vært innført innen 2004, med sikte på å kombinere økt faglig kompetanse med en mer systematisk håndtering av virksomhetens miljøaspekter. Denne målsettingen ble ikke nådd. Forsvarets miljødatabase er av samme grunn ikke oppdatert. Forsvarets militære organisasjon, Forsvarsbygg og Forsvarets forskningsinstitutt viderefører arbeidet med innføringen av miljøledelse. Opplæringen av miljøledere ble videreført i 2003.

Ved flere virksomheter er miljøvernarbeidet koordinert med HMS-arbeidet, spesielt innen håndtering av helse- og miljøfarlige kjemikalier, avfallshåndtering og støy.

5 Informasjonssaker

5.1 Norsk assosiert medlemskap i Air Transport Air to Air Refuelling and other Exchange of Services (ATARES) og European Airlift Centre (EAC)

Det har over noen tid vært arbeidet for norsk medlemskap i ATARES og EAC (jf. St.prp. nr. 1 (2002–2002)) og etter forhandlinger har Norge nå oppnådd status som assosiert medlem. ATARES-avtalen gir medlemsnasjonene mulighet til å bytte flytjenester innenfor områdene transportfly, luft-til-luft-tanking, elektronisk krigføring og VIP-transport. EAC fungerer som et servicesenter som skal gi medlemsnasjonene driftsinnsparinger og økt fleksibilitet gjennom å effektivisere transportflyvirksomheten innad og blant medlemsnasjonene.

5.2 Norsk formannskap i Western European Armaments Organisation (WEAO)

Norge overtar ved årsskiftet 2004/2005 formannskapet i WEAO. Organisasjonen forvalter en rekke felleseuropeiske forsknings- og teknologiutviklingsprogrammer/-prosjekter. Så snart de juridiske og praktiske sider er avklart, forventes det at WEAOs oppgaver og virksomhet vil bli overført til det nye *European Defence Agency* (se nedenstående informasjonssak). Varigheten av den norske formannskapsperioden, som i utgangspunktet er to år, er dermed usikker. Det påregnes kun mindre administrative utgifter knyttet til ivaretagelsen av formannsvervet.

5.3 European Defence Agency (EDA)

Under toppmøtet i EU den 17.–18. juni 2004 besluttet EU å etablere *European Defence Agency* (EDA). EDA skal arbeide for å harmonisere og styrke det europeiske samarbeidet innen forskning, teknologiutvikling, materiellanskaffelser og kapabilitetsutvikling. Dette omfatter også det materiellsamarbeidet som nå ligger under *Western European Armaments Group* (WEAG), hvor Norge er fullt medlem. Fra norsk side arbeides det aktivt for å få innsyn i og påvirkningsmuligheter overfor arbei-

det som nå vil legges under EDA, jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004). I beslutningen fra EU-toppmøtet heter det at EDA skal opptre med størst mulig åpenhet vis-à-vis ikke-EU WEAG nasjoner (Norge og Tyrkia) med sikte på at disse skal kunne delta i EDAs prosjekter og programmer. De norske tilknytningsformene skal være ferdig fremforhandlet i løpet av høsten 2004.

5.4 Norsk formannskap i Nordic Armaments Co-operation (NORDAC)

Norge overtar ved årsskiftet 2004/2005 formannskapet i NORDAC. Dette er et samarbeid mellom de nordiske land (Danmark, Finland, Sverige og Norge) med fokus på utvikling og kjøp av materiell der to eller flere av landene har sammenfallende behov. Formannskapet har en varighet på to år. Det påregnes kun mindre administrative utgifter knyttet til ivaretagelsen av formannsvervet.

5.5 Befalets stillingsvern

Stortinget besluttet ifm. behandlingen av Innst. S. nr. 234 (2003–2004) og Innst. O. nr. 94 (2003–2004) å endre regjeringens tilråding vedrørende stillingsvernet for offiserer, til en harmonisering med det som gjelder i Staten for øvrig. Dette betyr at alle oppsigelsesreglene i Tjenestemannsloven kan anvendes på offiserer. Tjenestemannsloven gir sterke rettigheter til den ansatte. Oppsigelse er først og fremst aktuelt ifm. omorganisering av Forsvarets virksomhet og ifm. nedbemanning. Over-tallig personell har krav på andre ledige stillinger innenfor virksomheten. Dette innebærer at overtallige offiserer vil kunne konkurrere seg til ledige stillinger innenfor Forsvaret. Først i de tilfeller der man ikke konkurrerer seg til annet arbeid, vil oppsigelse være aktuelt. Oppsagt personell har fortrinnsrett til annet arbeid i Staten. Endringene i stillingsvernet vil gi Forsvaret bedre anledning til å styre nedbemanningsprosessen.

Forsvaret vil fortsatt bruke avgangsstimulerende tiltak som rådgivning, veiledning og ulike økonomiske sluttpakker. I lys av Stortingets påpekning av de uheldige sider ved at Forsvaret innenfor gjeldende regelverk ikke kan likebe-

handle sivilt og militært tilsatte, og av at nedbemanningen er for kostnadskrevende, er det imidlertid naturlig at de økonomiske avgangsordningene innenfor Forsvaret vurderes på nytt, med sikte på en harmonisering. Departementet arbeider med detaljene rundt hvordan det endrede stillingsvernet for offiserer skal praktiseres, gitt offiserenes spesielle tilsetningsforhold og deres beordringsplikt. Departementet vil ha en dialog med arbeidstakerorganisasjonene rundt dette. Det tas sikte på å implementere harmoniseringen senest 1. januar 2005.

5.6 Evaluering av Leveranseprosjekt 1 (LP-1) i Program Golf

Program Golf

Felles integrert forvaltningssystem (FIF) er Forsvarets planlagte fellesløsning for styring og kontroll av personell-, materiell- og økonomifunksjoner. Program Golfs oppdrag er å realisere FIF. For å redusere risikoen og for å gjøre programmet mest mulig håndterlig, er det valgt en innføringsstrategi som består i at programmets samlede leveranseomfang er delt opp i flere separate leveranseprosjekter.

I St.prp. nr. 1 (2003–2004) orienteres Stortinget bl.a. om at det vil bli forelagt en evalueringsrapport for den første fasen som var planlagt avsluttet 1. april 2004.

Hovedmålet med LP-1

Stortinget er orientert om LP-1 ved flere anledninger, bl.a. i St.prp. nr. 1 (2001–2002) og St.prp. nr. 55 (2001–2002).

LP-1 hadde som hovedmål å sette Forsvaret i stand til, innen 1. januar 2004, å tilfredsstille krav til statlige etaters regnskapsføring, økonomistyring og virksomhetsstyring som definert i daværende økonomireglementet for staten (ØR), fastsatt ved kongelig resolusjon 26. januar 1996, jf. Reglement for økonomistyring i staten fastsatt ved kronprinsregentens resolusjon 12. desember 2003. I tillegg skulle gjennomføringen av LP-1 sette Forsvaret i stand til å realisere gevinster, samt å etablere en stabil plattform for et fremtidig FIF for effektiv planlegging, bruk og styring av Forsvarets samlede ressurser.

Gjennomføring av LP-1

Med bakgrunn i erfaringene fra forløperne til Program Golf var det klart at det forelå betydelige utfordringer knyttet til gjennomføringen av LP-1.

Utfordringene var bl.a. knyttet til forankring i organisasjonen og ledelsen, samt til kvaliteten på LP-1s styringsunderlag, herunder mht. kostnadsestimer og fremdriftsplaner. Behovet for å redusere usikkerhet knyttet til disse forholdene var styrende for valg av gjennomføringsmodell for LP-1. Med den valgte gjennomføringsmodellen ble gjennomføringsusikkerheten for LP-1 vurdert som akseptabel. I tillegg til usikkerhetshåndteringen i valg av gjennomføringsmodell ble det gjennomført kontinuerlig usikkerhetshåndtering for å sikre at eventuelt nye usikkerhetsmomenter ble identifisert så tidlig som mulig, og håndtert ved behov, før de fikk konsekvenser for gjennomføringen av prosjektet.

I tillegg til ansvaret for å implementere løsningen gjennom LP-1, hadde programmet også ansvaret for oppfølging av gevinstrealisering.

LP-1 ble gjennomført med en integrert gjennomføringsorganisasjon hvor personell fra både leverandøren og Forsvaret deltok. Dette sikret tilstrekkelig grad av fleksibilitet i styringen av prosjektet, gitt stor grad av usikkerhet knyttet til omstillingen i Forsvaret generelt og løsningsutvikling i denne typen prosjekter spesielt.

Kontraktsmodellen sikret en balansert risikodeling mellom partene. Gjennomføringen av prosjektet gikk iht. intensjonen, og gjennomføringsmodellen videreføres og planlegges gjenbrukt i nye Golfprosjekter.

Program Golf ble tildelt en investeringsramme på 355 mill. kroner for LP-1. Prosjektet ble fullført til en kostnad på 341 mill. kroner, tilsvarende ca. 96 pst. av tildelt budsjettamme. Den etablerte usikkerhetsavsetning ble ikke benyttet. Den tekniske løsningen ble satt i drift høsten 2003, og etter en garantiperiode ble LP-1 erklært avsluttet i april 2004. I forlengelsen av dette ble ansvar og eierskap for Forsvarets lønns- og regnskapsløsning overført fra programorganisasjonen til Forsvarsstaben. Prosjektets resultatmål med hensyn til tid, kostnad og ytelse anses som oppnådd på en god måte.

Løsning

Det er etablert et nytt felles eksterntregnskap i hele Forsvaret gjennom harmoniserte og forbedrede prosesser. Økonomidelen av løsningen berører store deler av Hæren og Heimevernet, samt enkelte deler av Luftforsvaret. I tillegg er det utført nødvendig integrasjon med regnskapssystemer i Sjøforsvaret. Lønnsløsningen omfatter alle personellkategorier i Forsvaret. Som en konsekvens av innføringen av nytt system er Forsvarets lønnsadministrasjon (FLA) etablert i Harstad og Forsvarets regnskapsadministrasjon (FRA) etablert i Bergen.

Den tekniske løsningen fungerer i dag tilfredsstillende, men det vil for Forsvaret, som for enhver organisasjon som implementerer et stort administrativt styringssystem, fortsatt gå noe tid før de nye rutinene og prosessene har modnet og gir full effekt. Det oppstod betydelige overgangsproblemer på områder som avstemming av regnskapet, sporbarhet av oppdrag og utbetaling av lønn. Det er derfor satt i verk tiltak for å støtte og bevisstgjøre organisasjonen på hva den bør fokusere ytterligere på, for å bidra til at de nye lønns- og økonomiprosessene virker så smidig og optimalt som mulig, slik at det fulle potensialet av det nye systemet kommer organisasjonen til gode.

Gevinster som følge av LP-1

Program Golf har i gjennomføringen av LP-1 hatt hovedfokus på oppfyllelsen av krav i ØR, i tråd med LP-1s hovedmål. Dette representerer den største enkeltgevinsten ved gjennomføring av LP-1. I tillegg har man som følge av LP-1, tilrettelagt for kvantitative gevinster i form av reduserte kostnader og bortfall av årsverk. Dette betyr at man har identifisert og konkretisert gevinster i tillegg til oppfyllelsen av krav i ØR, samt etablert en gjennomføringsplan for realisering av disse.

Nettogevinstene som følge av innførte løsninger fra LP-1 er 215 årsverk, tilsvarende 101 mill. kroner pr. år. Dette inkluderer planlagt nedbemanning ifm. innføring av løsning for egenregistrering (ESS) i løpet av høsten 2004. Stillinger tilsvarende 100 årsverk er allerede tatt ut av organisasjonen, og som ledd i den planlagte omstillingen av Forsvaret.

5.7 Styrking av forvaltningskompetansen i Forsvaret

Som et ledd i håndteringen av problemene knyttet til innføringen av nytt lønns- og regnskapssystem, vil det i 2005 være et særlig fokus på å utvikle forvaltningskompetansen i Forsvaret. Det vurderes en ekstern gjennomgang av Forsvarets forvaltningspraksis for å finne forbedringsmuligheter. Det vil i tillegg etableres et eget opplærings- og kontrollteam som skal iverksette og gjennomføre kompetanseutvikling for Forsvarets ansatte. Disse tiltakene vil være sentrale for å etablere et tilstrekkelig kunnskaps- og kompetansenivå. Det er avsatt særskilte midler til dette formålet i 2005.

5.8 Vedrørende Forsvarets flystripe på Kjeller

Departementet viser til Stortingets behandling av Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42

(2003–2004), hvor det ble vedtatt at de deler av FLO/Tungt vedlikeholds virksomhet, samt annen forsvarsvirksomhet som er avhengig av flystripen på Kjeller, flyttes til Gardermoen. Overflødige områder skal avhendes i tråd med retningslinjer for avhending. Forsvarskomiteens flertall uttalte at Forsvaret må ta ut en størst mulig gevinst av avhendingen av områdene, og at tiltaket vil måtte revurderes dersom kommunens reguleringsplaner fører til at avhendingsgevinsten blir redusert ift. det optimale. Da dette får følger for småflyaktiviteten på Kjeller, ba Forsvarskomiteens flertall i Innst. S. nr. 234 (2003–2004) om at Forsvaret bidrar til at flyklubben på Kjeller kan finne alternativ lokalisering.

Departementet har fulgt opp denne anmodningen ved at Luftforsvaret har startet opp et arbeid for å klarlegge muligheten for en økning av den eksisterende småflyaktiviteten på Rygge. Foreløpige vurderinger tilsier at en økning på 10–15 fly er realistisk. Arbeidet videreføres for å bidra til at flyklubben på Kjeller kan finne en helhetlig løsning, og til at alle berørte parter interesser blir ivaretatt på en best mulig måte.

5.9 Ny distriktsstruktur i Heimevernet – navn og nummerering på heimevernsdistriktene

Ved behandlingen av Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004), besluttet Stortinget etablering av en ny distriktsstruktur for Heimevernet. Dette medførte både videreføring, nedleggelse og opprettelse av en rekke distrikter, herunder justeringer av de geografiske grensene. Det vises i denne sammenheng til forslag om etablering av et nytt Heimevernsdistrikt i Vest-Finnmark, jf. kapittel 3.

En rekke kriterier har vært lagt til grunn for den fagmilitære vurderingen og beslutningen om nye navn på HV-distriktene. Eksisterende distriktsnavn og geografisk betegnelse på den delen av landet distriktet dekker, enten som fylke(r) eller som et historisk navn, har vært de viktigste. Det er lagt vekt på å komme frem til identifiserbare navn som klart forteller hvor i Norge distriktet befinner seg, og som gir god mening. Det har vært nødvendig å tillegge de enkelte kriteriene ulik vekt for å komme frem til en helhetsløsning. Den eksisterende nummerordningen videreføres. Imidlertid utelates enkelte distriktsnummer på samme måte som praksis har vært når enkelte regiment er blitt nedlagt. Ordningen innebærer en videreføring av en kjent og akseptert tradisjon i HV. Navn og nummerering på heimevernsdistriktene blir således som følger:

- Oslofjord Heimevernsdistrikt 01
- Oslo og Akershus Heimevernsdistrikt 02
- Telemark og Buskerud Heimevernsdistrikt 03
- Opplandske Heimevernsdistrikt 05
- Agder Heimevernsdistrikt 07
- Rogaland Heimevernsdistrikt 08
- Bergenhus Heimevernsdistrikt 09
- Møre og Fjordane Heimevernsdistrikt 11
- Trøndelag Heimevernsdistrikt 12
- Sør-Hålogaland Heimevernsdistrikt 14
- Nord-Hålogaland Heimevernsdistrikt 16
- Vest-Finnmark Heimevernsdistrikt 17
- Øst-Finnmark Heimevernsdistrikt 18

5.10 Forsvarets salg av Østre Bolærne

I tilknytning til Stortingets behandling av Dok. nr. 8:82 (2003–2004) – Om salg av Østre Bolærne – er Forsvarsdepartementet, på vegne av Regjeringen, bedt om følge opp tre anmodningsvedtak.

Anmodningsvedtak nr. 538 (2003–2004)

Stortinget har bedt regjeringen om å sikre at forhandlinger mellom kjøper av Østre Bolærne, *Brunstad Conference Center A/S* og Vestfold fylkeskommune og Nøtterøy kommune finner sted, og at regjeringen bidrar til at partene kommer frem til en minnelig avtale, som for eksempel makeskifte, som sikrer at Østre Bolærne blir i offentlig eie, og blir benyttet til samfunnsnyttige formål, samt sikrer allmennheten fullverdig og fri adgang.

Umiddelbart etter Stortingets behandling av Østre Bolærne-saken tok Forsvarsbygg initiativ til forhandlinger mellom ovennevnte parter. Flere konstruktive møter ble avholdt før sommerferien, der ulike løsninger ble forelagt *Brunstad Conference Center* og Vestfold fylkeskommune/Nøtterøy kommune. Partene har i løpet av sommeren vurdert de ulike tilbudene uten å ha kommet til endelig enighet. Etter dette har et nærmere samarbeid mellom Statskog og Forsvarsbygg ledet til en foreløpig avtale, som sikter mot at en rekke kystnære eiendommer overføres fra Forsvaret til Statskog. Et alternativ for å sikre fortsatt offentlig eie av Østre Bolærne, er å gjøre denne avtalen gjeldende også for denne eiendommen. Samtidig pågår det forhandlinger med *Brunstad Conference Center* vedrørende erstatningseiendom for Østre Bolærne.

Anmodningsvedtak nr. 539 (2003–2004)

Stortinget har bedt regjeringen om å foreta en gjennomgang av statens eiendommer som skal avhendes, spesielt med tanke på hvilke eiendom-

mer som er interessante i forhold til allmennhetens muligheter til friluftsliv og/eller kulturhistorie, og utarbeider en plan for hvordan allemannsretten og/eller vern av slike eiendommer best ivaretas.

Etter nærmere avklaringer med involverte departementer vil hvert enkelt departement gi en omtale av sin oppfølging av anmodningsvedtaket i respektive fagproposisjoner. Berørte departement viser til Forsvarsdepartementet for en mer fyllestgjørende omtale av hvordan allemannsretten og/eller vern av eiendommer som er interessante i forhold til allmennhetens muligheter til friluftsliv og/eller kulturhistorie, best kan ivaretas.

Forsvarsbygg ved Skifte Eiendom har tidligere foretatt en fullstendig kartlegging av all forsvarseiendom som skal avhendes. Denne kartleggingen ligger til grunn for den spesifikke oversikten som utarbeides over Forsvarets eiendommer der allmennhetens muligheter for friluftsliv og kulturhistorie berøres.

Når det gjelder utarbeidelse av en plan for hvordan allemannsretten og/eller vern av slike eiendommer best ivaretas, vil dette i første rekke ivaretas ved å etablere klarere prosedyrer knyttet til den statlige avklaringen i forkant av en avhendingsprosess. Det vises derfor til omtalen under oppfølging av anmodningsvedtak nr. 540 (2003–2004). Det vises også til Arbeids- og administrasjonsdepartementet, Fiskeridepartementet, Landbruksdepartementet og Miljøverndepartementet sin omtale av ulike tiltak/planer.

Som et selvstendig tiltak jobbes det med den foreløpige avtalen mellom Statskog og Forsvarsbygg som ytterligere skal sikre at eiendom der allmennhetens muligheter for friluftsliv berøres, forblir under offentlig eie.

Anmodningsvedtak nr. 540 (2003–2004)

Stortinget har bedt regjeringen om å klargjøre retningslinjene for salg av Forsvarets eiendommer slik at forholdet og hensynet til allemannsretten, friluftsliv, kulturhistoriske verdier og til lokale og regionale myndigheter blir klarere. I den anledning ble det nedsatt en arbeidsgruppe bestående av representanter fra Arbeids- og administrasjonsdepartementet, Forsvarsdepartementet, Finansdepartementet, Miljøverndepartementet og Forsvarsbygg.

Gjennomgangen av Avhendingsinstruksens bestemmelser, inkludert merknader til de enkelte bestemmelsene, konkluderer med at denne på en tilfredsstillende måte ivaretar avhending av statlig eiendom. Det er i første rekke praktiseringen av bestemmelsene som kan gjøres på en mer helhetlig og fleksibel måte.

Det er derfor i første rekke lagt vekt på å etablere klarere retningslinjer knyttet til den statlige avklaringen som Avhendingsinstruksen foreskriver, herunder forholdet til lokale og regionale myndigheter, i forkant av selve avhendingsprosessen. Henvendelsen der Forsvarsbygg informerer departementene, den aktuelle fylkesmannen og Statsbygg om eiendommen som er planlagt avhendet, vil i fremtiden bli satt opp etter en standard mal som i større grad enn tidligere skal inneholde informasjon om kommunale reguleringer, miljø- og kulturminnevern etc. Det vil gi de statlige aktørene bedre forutsetninger for å foreta en tilfredsstillende statlig avklaring. Øvrige tiltak i den statlige avklaringsrunden vil være:

- Det vil bli lagt til grunn en mer fleksibel tidsfrist som tar høyde for variasjon i type eiendom, bygg og anlegg som skal avhendes, bl.a. at det gis tilstrekkelig tid til interdepartemental koordinering.
- I sin tilbakemelding til Forsvarsbygg skal involverte aktører i den statlige avklaringen tilkjenne hvorvidt de har forslag til ulike klausuleringer i en fremtidig salgskontrakt (friluftsinnteresser, kulturminnevern etc.).
- På bakgrunn av den foreløpige avtalen Statskog og Forsvarsbygg jobber med, vil det i tett samarbeid med miljøvernmyndighetene, bli ivare tatt nødvendig koordinering for eventuell statlig overføring.
- Berørte fylkeskommuner og kommuner skal i fremtiden få kopi av brevet fra Forsvarsbygg. Dette for å sikre at en foreløpig kartlegging av fylkeskommunens/kommunens interesser tidsmessig kan skje parallelt med den statlige avklaringen.

Etter at den statlige avklaringen har funnet sted, kan det legges til rette for at fylkeskommuner og kommuner gis anledning til å kjøpe Forsvarets eiendommer som er interessante i forhold til allmennhetens muligheter til friluftsliv og/eller kulturhistorie til markedspris/takst iht. Avhendingsinstruksens regler om direktesalg. For å sikre at en slik praksis i større grad kan gjennomføres, foreslår Forsvarsdepartementet en tilføyelse i romertallsvedtak vedrørende avhending av fast eiendom i denne proposisjonen.

Gitt at ingen statlige aktører eller fylkeskommune/kommune har meldt sin interesse for salgsobjektet, vil Forsvarsbygg foreta en utlysning i tråd med bestemmelsene i Avhendingsinstruksen. Ved konkrete kontraktsforhandlinger med en privat

aktør skal Forsvarsbygg i så stor grad som mulig ta inn forslag til klausuleringer fremkommet i tilknytning til den statlige avklaringen i forhold til miljøvern- og/eller kulturminneinteresser og allmennhetens muligheter til friluftsliv og/eller kulturhistorie.

5.11 Fremtidig helikoptervirksomhet på Sola

Ved behandlingen av Innst. S. nr. 342 (2000–2001), jf. St.prp. nr. 45 (2000–2001), besluttet Stortinget bl.a. å benytte Sola som base for maritime helikoptre i 330-skvadronen (redningshelikoptertjenesten), 334-skvadronen (fregatt) og 337-skvadronen (kystvakt) ifm. innføring av NH-90 helikoptre. Ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004), ber Stortinget regjeringen lokalisere de nye enhetshelikoptrene for Kystvakten i nord, når disse ikke er på fartøy eller under vedlikehold av leverandør, til Bardufoss. Det vil bli nærmere vurdert om dette har konsekvenser for investeringsbehovet på Sola.

Parallelt med utviklingen av prosjektet som tradisjonell investering og gjennomføring, er det igangsatt utredninger for å oppnå synergieffekter med private aktører gjennom ulike former for offentlig-private løsninger. Gjennom ulike alternativer som bortsetting, partnering eller offentlig-private løsninger, er det mulig det kan oppnås effektiviseringsgevinster og samtidig redusere Forsvarets behov for egne investeringer. For å ivareta fremdriften i prosjektet vil det utover kostnader til prosjektering være nødvendig å foreta en reduksjon av forarbeider på grunnen våren 2005, til en anslått verdi av fem mill. kroner.

5.12 Nasjonal militærmedisinsk poliklinikk

Forsvaret arbeider med etablering av en nasjonal poliklinikk for skadet personell, veteraner og pårørende med tilbud om langtidsoppfølging innenfor helse-, forsikrings- og trykdespørsmål.

5.13 Psykiatrisk/psykosomatisk oppfølging av personell

Forsvaret vil gjennomføre et ett-årig prøveprosjekt med psykiatrisk/psykosomatisk oppfølging av personell som har fått psykiske belastningsskader etter internasjonale operasjoner.

Del II
Budsjettforslag

Programområde 04 Militært forsvar

Programkategori 04.10 Militært forsvar m.v.

Kapitlene i budsjettet

De følgende to tabeller viser nominelle endringer på de forskjellige kapitlene. Det betyr at det i forslaget for 2005 er lagt inn pris- og lønnskompensasjon og virkningen i 2005 av soldatoppkjøret i 2004.

På utgiftssiden er inkludert budsjetterte inntekter iht. etablert praksis. Dersom inntektene blir lavere enn budsjettert, vil forsvarsrammen bli tilsvarende redusert. Om inntektene blir større enn budsjettert, gjelder Forsvarsdepartementets generelle merinntektsfullmakt.

Utgifter fordelt på kapitler

		(i 1 000 kroner)			
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005	Pst. endr. 2004/2005
	Militært forsvar m.v.				
1700	Forsvarsdepartementet (jf. kap. 4700)	214 812	253 187	288 111	13,8
1710	Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg (jf. kap. 4710)	1 498 724	886 341	860 000	-3,0
1719	Fellesutgifter og tilskudd til foretak under Forsvarsdepartementet	364 361	617 769	785 195	27,1
1720	Felles ledelse og kommandoapparat (jf. kap. 4720)	1 339 021	1 202 847	1 278 558	6,3
1723	Nasjonal sikkerhetsmyndighet (jf. kap. 4723)	82 633	94 139	95 970	1,9
1725	Fellesinstitusjoner og -utgifter under Forsvarsstaben (jf. kap. 4725)	2 653 277	2 576 784	2 805 650	8,9
1731	Hæren (jf. kap. 4731) ¹	4 857 635	3 918 825	3 923 633	0,1
1732	Sjøforsvaret (jf. kap. 4732) ¹	3 056 949	2 694 032	2 855 369	6,0
1733	Luftforsvaret (jf. kap. 4733) ¹	3 948 824	3 565 523	3 635 846	2,0
1734	Heimevernet (jf. kap. 4734) ¹	1 117 308	1 106 051	1 108 454	0,2
1735	Etterretningstjenesten	665 477	671 057	691 845	3,1
1740	Forsvarets logistikkorganisasjon (jf. kap. 4740)		1 508 754	1 602 581	6,2
1760	Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg (jf. kap. 4760)	8 137 984	8 515 284	8 674 139	1,9
1790	Kystvakten (jf. kap. 4790)	651 298	693 574	728 499	5,0
1791	Redningshelikoptertjenesten (jf. kap. 4791)	268 256	23 862	33 803	41,7

(i 1 000 kroner)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005	Pst. endr. 2004/2005
1792	Norske styrker i utlandet (jf. kap. 4792)	1 476 721	700 000	800 000	14,3
1795	Kulturelle og allmenntilgittige formål (jf. kap. 4795)	211 892	187 540	231 290	23,3
	Sum kategori 04.10	30 545 172	29 215 569	30 398 943	4,1
	Sum programområde 04	30 545 172	29 215 569	30 398 943	4,1

1 Den markante reduksjonen mellom regnskap 2003 og budsjett 2004 skyldes i hovedsak overføring av deler av det grenvise logistikkansvaret til kap. 1740 Forsvarets logistikkorganisasjon.

Inntekter fordelt på kapitler

(i 1 000 kroner)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005	Pst. endr. 2004/2005
	Militært forsvar m.v.				
4700	Forsvarsdepartementet (jf. kap. 1700)	6 062			
4710	Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg (jf. kap. 1710)		130 000	402 605	209,7
4720	Felles ledelse og kommandoapparat (jf. kap. 1720)	15 286	12 123	32 464	167,8
4723	Nasjonal sikkerhetsmyndighet (jf. kap. 1723)	765	297	303	2,0
4725	Fellesinstitusjoner og -inntekter under Forsvarsstaben (jf. kap. 1725)	141 352	85 639	94 832	10,7
4731	Hæren (jf. kap. 1731)	191 948	69 402	40 792	-41,2
4732	Sjøforsvaret (jf. kap. 1732)	74 343	45 991	16 215	-64,7
4733	Luftforsvaret (jf. kap. 1733)	164 410	107 995	56 161	-48,0
4734	Heimevernet (jf. kap. 1734)	8 935	2 650	2 703	2,0
4740	Forsvarets logistikkorganisasjon (jf. kap. 1740)		21 570	117 082	442,8
4760	Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg (jf. kap. 1760)	376 870	216 638	204 340	-5,7
4790	Kystvakten (jf. kap. 1790)	2 875	352	359	2,0
4791	Redningshelikoptertjenesten (jf. kap. 1791)	24 033			
4792	Norske styrker i utlandet (jf. kap. 1792)	75 517			
4795	Kulturelle og almenntilgittige formål (jf. kap. 1795)	2 586	731	746	2,1
4799	Militære bøter	724	1 000	1 000	0,0
	Sum kategori 04.10	1 085 706	694 388	969 602	39,6
	Sum programområde 04	1 085 706	694 388	969 602	39,6
	Sum inntekter	1 085 706	694 388	969 602	39,6

Kap. 1700 Forsvarsdepartementet (jf. kap. 4700)

(i 1 000 kroner)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsutgifter	208 577	245 474	280 473
73	Forskning og utvikling, <i>kan overføres</i>	6 235	7 713	7 638
	Sum kap. 1700	214 812	253 187	288 111

Korrigert for lønns- og priskompensasjon er Forsvarsdepartementets (FDs) driftsbudsjett økt med 25,8 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2004. Økningen skyldes i det vesentlige tilpasning av budsjettet som følge av økte utgifter til lønn og godtgjørelser etter integrasjonen av FD og Forsvarets øverste ledelse 1. august 2003. I tillegg er det satt av 9 mill. kroner til utgifter ifm. strategisk sjøtransport, jf. nærmere omtale under post 01 Driftsutgifter.

Post 01 Driftsutgifter

Tildelingen på post 01 dekker departementets ordinære driftsutgifter som lønn og godtgjørelser, reiser inn- og utland, representasjon, kompetanseoppbygging, utgifter til husleie og vedlikehold, drift av bygningsmassen, etc. I tillegg belastes alle utgifter til Norges delegasjon til NATO, departementets spesialutsending til den norske ambassaden i Washington, og lønn til en norsk representant i det overordnede organet for ressursplanlegging i NATO (*Chairman Senior Resource Board*) denne posten. Videre er det avsatt midler til strategisk sjøtransport som omfatter utgifter til norsk deltakelse i «multinasjonalt sjøtransportsamarbeid», utgifter knyttet til høynivågruppen for strategisk sjøtransport, inkludert sekretariatsfunksjoner, samt bruk av strategisk sjøtransport gjennom *Sealift Coordination Center* i Eindhoven. Under departementets driftsutgifter er det også avsatt midler til forvaltningsoppdrag i regi av Forsvarets forskningsinstitutt (FFI).

2005 er det fjerde året i planperioden 2002–2005, og samtidig det første året i den nye planperioden 2005–2008. Målet for begge periodene ligger fast: «Å legge grunnlaget for et moderne forsvar med betydelig forbedret operativ evne». En videreføring av det pågående omstillingsarbeidet og gjennomføring av tiltak som ytterligere bidrar til et relevant og tilgjengelig forsvar i tråd med nasjonale og internasjonale behov, danner grunnlaget for departementets virksomhet. Departementet vil derfor i 2005 konsentrere sin styring omkring oppfølgingen av føringene fra Innst. S. nr. 342 (2001–

2002), jf. St.prp. nr. 45 (2000–2001), Innst. S. nr. 232 (2002–2002), jf. St.prp. nr. 55 (2001–2002) og Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004).

Departementet vil fortsette arbeidet med å vedlikeholde og bygge allianser med nærstående land, herunder også bidra til at utviklingen av en europeisk militær evne videreutvikles i harmoni med NATOs rolle og det transatlantiske samarbeidet, slik at NATO og EU utfyller hverandre. Nordsjøstrategien skal også videreutvikles og forsterkes slik at Norge knyttes sterkere til land som er sentrale i utviklingen av EUs sikkerhets- og forsvarspolitik. Et annet viktig satsingsområde er å følge opp NATO-landenes satsing på å transformere sine militære styrker gjennom aktiv deltakelse i felles forsvarsplanlegging, og utvikling av den integrerte militære strukturen.

Det vil i 2005 pågå et kontinuerlig arbeid knyttet til å modernisere departementets interne styringsprosesser. Moderniseringen har til hensikt å styrke forankringen, eierskapet og kvaliteten på departementets prosesser og planverk.

2005 vil bli brukt til å høste erfaringer fra omorganiseringen av FD og de nye arbeidsformene som er iverksatt, for ytterligere å kvalitetssikre prosessene ifm. planleggingen av innflyttingen i nytt ledelsesbygg.

FFI utfører forvaltningsoppdrag etter behov for FD. I 2005 er det satt av 15,26 mill. kroner for å finansiere slike oppdrag over FDs driftsbudsjett, og midlene skal dekke bl.a. representasjon i internasjonale fora og forvaltningsmessige utredninger.

Post 73 Forskning og utvikling

Forsvarsdepartementet yter støtte med midler til forskning og utvikling innenfor sikkerhets- og forsvarspolitik. Formålet er dels å bidra til relevant kompetansebygging i Norge, og økt kunnskap og innsikt i de sikkerhetspolitiske utfordringer og problemstillinger som vårt land står overfor, dels å gi økt kunnskap om bakgrunnsfaktorer for norsk politikk på det forsvars- og sikkerhetspolitiske området. Støtten deles i én del som tilfaller pro-

sjekter etter søknad, én del som finansierer doktorgradsstudenter ved seks utvalgte institutter og et post-doktorstipend som tildeles etter fri konkurranse. Forsvarsdepartementet har også gitt tilsagn

om å bidra økonomisk over tre år for etablering av internasjonal humanitær rett/krigens folkerett som nytt fagområde på Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo.

Kap. 4700 Forsvarsdepartementet (jf. kap. 1700)

		(i 1 000 kroner)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsinntekter	2 323		
16	Refusjon fødselspenger	1 723		
18	Refusjon sykepenger	2 016		
	Sum kap. 4700	6 062		

Kap. 1710 Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg (jf. kap. 4710)

		(i 1 000 kroner)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
24	Driftsresultat	-329 311	-709 000	-489 000
47	Nybygg og nyanlegg, <i>kan overføres</i>	1 828 035	1 595 341	1 349 000
	Sum kap. 1710	1 498 724	886 341	860 000

Post 24 Driftsresultat

Posten viser et overskudd på 489 mill. kroner. Beløpet motsvarer kapitalelementet i husleien som betales av Forsvarets brukere. Kapitalelementet fremstår som lineære avskrivninger over bygnin- genes og anleggenes levetid som normalt settes til 60 år. Dette beløpet og kapitlets totale utgiftsbeløp gir byggebevilgningene på post 47.

Posten er redusert med 220 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2004. 200 mill. kroner av reduksjonen skyldes at utviklingsele- mentet i husleien ikke er medregnet i driftsresulta- tet som tidligere. Utvikling er tiltak som er rettet mot å opprettholde verdien i bygningsmassen og finansieres på post 24 der kostnadene etter sin art hører hjemme. Den totale byggebevilgningen på post 47 reduseres tilsvarende. Reduksjonen er således av teknisk art og representerer ingen end- ringer i aktivitetsnivået. Resterende 20 mill. kroner av reduksjonen er en konsekvens av gjennomførte arealreduksjoner.

Post 47 Nybygg og nyanlegg, kan overføres

Posten omfatter utgifter til oppføring av nybygg og nyanlegg og større moderniseringstiltak, og vil i størst mulig utstrekning rendyrkes til å omfatte til- tak som er rettet mot å øke verdien av det enkelte eiendoms-, bygge- eller anleggsobjekt (EBA- objekt). Tiltak rettet mot å opprettholde verdien av de respektive EBA-objektene vil som hovedregel bli finansiert på post 24.

Posten kan også benyttes til erverv av EBA.

Posten er redusert med ca. 246 mill. kroner ift. saldert budsjett for 2004 hvorav 200 mill. kroner er teknisk bestemt og en konsekvens av endringer i driftsresultatet. De resterende 46 mill. kroner er en reell reduksjon i aktivitetsnivået.

Forsvarsbygg

Forsvarsbygg (FB) er et forvaltningsorgan organi- sert som egen virksomhet og drives etter tilnær- met forretningsmessige prinsipper – med de tilpas- ninger som er nødvendig for å oppfylle Bevil- gningsreglementets prinsipp om kontantregnskap. FB er etablert med eget styre og nettobudsjettert på post 24. FB baserer sin inntjening på husleie og

oppdrag fra sine kunder, hvor Forsvarets militære organisasjon (FMO) er den desidert største.

FB planlegger virksomheten ut fra det oppdragsomfang og de inntekter som etaten kan planlegge å motta fra oppdragsgiverne. Husleieinntektene forutsettes fullt ut å dekke kostnadene ved bruk av EBA, jf. St.prp. nr. 1 (2002–2003) og St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 6 (2002–2003), jf. B.innst. S. nr. 7 (2002–2003). Dette innebærer at husleien også inkluderer et kapitalelement som sammen med de andre kostnadselementene, synliggjør de reelle kostnader ved bruk av EBA.

Forsvarsbygg yter også andre tjenester, bl.a. rådgivning til Forsvaret ifm. identifiseringen av EBA som Forsvaret ikke lenger har behov for. Ved å utrangere overflødig EBA frigjøres ressurser til annen anvendelse innen FMO. I tillegg utfører FB faste oppdrag for Forsvarsdepartementet. For disse oppdragene mottar FB et tilskudd, jf. kapittel 1719 post 01.

FB nettobudsjetteres på post 24 og drives etter forretningsmessige prinsipper. Det er derfor behov for løpende periodisering av inntekter og utgifter fra et budsjettår til et annet i tillegg til de kravene som følger av kontantprinsippet i Bevilgningsreglementet. FB har et reguleringsfond for slik periodisering av årets regnskapsmessige resultat. Fondet ble ifm. regnskapsavslutningen 2003 i sin helhet brukt til å regulere utgiftsnivået. I 2005 vil det således bli tatt høyde for at man reetablerer reguleringsfondet på samme nivå som ved inngangen av 2003, ca. 40 mill. kroner.

I inneværende omstillingsperiode er det en klar målsetting å redusere Forsvarets driftsutgifter betydelig. Et viktig virkemiddel er avhending av Forsvarets eiendommer, bygg og anlegg. Dette er nærmere omtalt i St. prp. nr. 45 (2000–2001) og St. prp. nr. 55 (2001–2002) der det fremgår at målsettingen er å redusere Forsvarets bruk av EBA med to mill. kvm i perioden 2002–2005. FMOs utrangering av EBA tilsier at målsettingen vil nås. Forsvarsbygg står for gjennomføring av EBA-avhendingen og ligger så langt i perioden godt an ift. å få avhendet utrangert EBA. Avhendingsprosessen er imidlertid tidkrevende og avhendingen vil derfor pågå også etter 2005.

Til grunn for avhendingen ligger kravet om optimalisering av inntektene gjennom salg til markedspris. For å være i stand til å oppfylle dette kravet er Forsvaret avhengig av et godt omdømme i markedet. Dette innebærer fokus på god etterbruk i de områdene Forsvaret selger seg ut av gjennom en tett dialog med potensielle kunder og lokale myndigheter.

Som det fremgår av Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004) for den videre

moderniseringen av Forsvaret, skal det også i denne perioden (2005–2008) avhendes et betydelig antall kvm. På samme måte som for inneværende periode, vil nedtrekket i antall kvm bidra sterkt til å redusere fremtidige driftsutgifter. Samtidig vil en vesentlig større andel av den gjenværende EBA-massen Forsvaret skal kvitte seg med i perioden, bestå av objekter med betydelige avhendingskostnader. Selv om målsettingen er å minimalisere disse kostnadene, vil krav ift. miljøvern etc. bidra til å dimensjonere fremtidige utgifter. Nettoinntektene fra avhendingen budsjetteres på kapittel 4710 post 47.

Investeringer i eiendom, bygg og anlegg

Bevilgningen til EBA-prosjekter vil i 2005 i hovedsak gå til å videreføre og ferdigstille pågående prosjekter som i stor grad er en følge av omstillingen som ble igangsatt i 2002. Det er derfor bare planlagt å starte noen få nye prosjekter i 2005. Dette vil i hovedsak være EBA-tiltak som er et resultat av innføring av nye materiellsystemer.

Departementet vil også legge vekt på at det ved planleggingen av nye byggeprosjekter vurderes ulike alternativer for å dekke behovet. Noen steder kan det være egnet med flyttbare eller mobile løsninger. Andre steder kan ulike former for leie eller offentlig-privat partnerskap være det beste alternativet. For byggeprosjektene er det generelt et mål å bygge fleksibelt og kostnadseffektivt og med et minimum av risiko.

Ved behandlingen av St. meld. nr. 40 (2002–2003) ble regjeringen bedt om å lage en handlingsplan for å øke funksjonshemmedes tilgjengelighet til transport, bygg, informasjon og andre viktige samfunnsområder. Som en oppfølging av dette utarbeides Handlingsplan for universell utforming.

Det legges vekt på at intensjonen i Handlingsplanen for universell utforming i best mulig grad følges også ved investeringer i bygg og anlegg i Forsvarssektoren (kapittel 1710, post 47). Byggevirkosomhet i Forsvaret er imidlertid av meget ulik karakter, og spenner fra rent militære, operative installasjoner til bygninger for militær og sivil sambruk. Universell utforming og tilrettelegging må vurderes i det enkelte prosjekt og tilstrebes i den grad det er naturlig og økonomisk forsvarlig. Det må særlig ses ift. hvilke brukergrupper som skal ha adgang til byggene.

Forsvarsdepartementet vil ta initiativ til å innarbeide et punkt om universell utforming i malen for forprosjekter, som benyttes for alle nye byggeprosjekter. Dermed vil dette aspektet bli vurdert i alle Forsvarets nye nybygg og ved rehabilitering eller større ombygging av eksisterende bebyggelse.

Forsvarsbygg vil også bli gitt i oppdrag å informere alle sine prosjektledere om intensjonen i handlingsplanen. Alle nye boliger i Forsvaret som anskaffes eller bygges, skal fortrinnsvis ha livs- løpsstandard.

Nye prosjekter med kostnadsramme over 100 mill. kroner

Setermoen – flerbrukshall

Prosjektet for flerbrukshall på Setermoen skal bidra til en effektiv utdanningsgarnison som skal sette soldater i stand til å løse komplekse og risikofylte oppdrag. Virksomheten drives i dag utendørs og i uegnede bygninger gjennom hele året. I flerbrukshallen vil det foregå utdanning, garasjering og vedlikehold av kjøretøy og materiell. Ved å flytte virksomheten inn i en flerbrukshall kan man oppnå bedre utdanningskvalitet, bedre materielltilgjengelighet og bedre trivsel. I tillegg bidrar prosjektet til at uhensiktsmessig og meget dårlig bygningsmasse kan utrangeres og avhendes. Prosjektet foreslås gjennomført innenfor en kostnadsramme på inntil 139 mill. kroner.

Andre spesielle prosjekter

Haakonsvern – ombygging og utvidelse av tørrdokk

Det vises til Stortingets beslutning om at det skal investeres i ny og utvidet tørrdokk ved Haakonsvern med en samlet kostnad iht. Innst. S. nr. 232 (2001–2002). Arbeidet med prosjektering er satt i gang iht. og innenfor rammene av, Stortingets vedtak. I St.prp. nr. 12 (2003–2004), St.prp. nr. 1 (2003–2004) og i St.prp. nr. 42 (2003–2004) ble det informert om at man parallelt med prosjekteringsarbeidet gjennomførte vurderinger knyttet til bruk av offentlig-privat samarbeid (OPS) for å finne den totaløkonomisk mest fordelaktige anskaffelsen av vedlikeholdskapasiteter for Sjøforsvarets fartøyer.

Ved behandlingen av Innst. S. nr. 234 (2003–2004) vedtok Stortinget at tørrdokken skal bygges primært i offentlig regi, subsidiært ved OPS på Haakonsvern.

Det er utarbeidet en mulighetsstudie med ulike alternativer for etablering av tørrdokk-kapasitet for Sjøforsvarets fartøyer, både i offentlig regi og som

OPS-løsning, innenfor og utenfor Haakonsvern. Mulighetsstudien konkluderer med at etablering av tørrdokk-kapasiteten gjennom en OPS-løsning inne på Haakonsvern vil være totaløkonomisk klart mest fordelaktig for Forsvaret. Som oppfølging av mulighetsstudien er det gjennomført uformelle markeds-sonderinger som viser at det er interesser til stede i det sivile markedet, både når det gjelder investeringer i en ny tørrdokk og når det gjelder opprettelsen av et felles driftsselskap. Ulike finansieringsformer vurderes, men før forpliktende forhandlingsprosesser er gjennomført, er det vanskelig presist å tallfeste Forsvarets kostnadsandel.

Tørrdokken på Haakonsvern eies i dag av staten ved Forsvarsdepartementet, og forvaltes av Forsvarsbygg. Det er FLO/TV/Maritim som betaler leie for tørrdokken og driver skipsteknisk vedlikehold på Sjøforsvarets fartøyer i dokken og ellers på Haakonsvern. Det tas sikte på at FLO/TV snart mulig og senest innen utgangen av perioden blir omorganisert til et statlig/privat eid aksjeselskap, og skilt ut fra Forsvarets organisasjon, jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004). Også dette taler imot bygging i Forsvarets egen regi, for å unngå at Forsvaret senere sitter med en nybygget dokk uten å ha en organisasjon til å drifte den. Det er nødvendig at arbeidet med å utvikle en OPS-løsning ses i sammenheng med utviklingen av ny tilknytningsform for FLO/TV.

Gjennomføring av en OPS-løsning er mer tidkrevende enn en ordinær byggeprosess. Kontraktsinngåelse og byggestart kan skje i august 2005 med ferdigstillelse i august 2007. Forsinkelsen vil ikke medføre problemer for Sjøforsvaret, da det finnes tørrdokk-kapasitet en rekke andre steder i Norge og i Nordsjøområdet som også kan ta de nye fregattene. Alle forhold tyder på at en OPS-løsning vil være både totaløkonomisk lønnsom for Forsvaret og samfunnsøkonomisk mest fordelaktig, og arbeidet med å komme frem til gode OPS-løsninger vil derfor bli videreført. Det legges til grunn at de totale kostnadene for dokken blir som anvist i Innst. S. nr. 232 (2001–2002). Dersom private aktører tar del i investeringene, vil Forsvarets andel reduseres tilsvarende. Eventuelle reduksjoner i forhold til Forsvarets opprinnelige investeringsbehov ifm. tørrdokken, vil bli benyttet til andre prioriterte investeringer i Forsvaret.

Tabell 6.1 Prosjekter over 100 mill. kroner (i mill. kroner)

Sted/prosjektnavn	Ramme	Anslått utbetaling 2005	Anslått til utbetaling senere
Akershus – Forsvarets ledelsesbygg	572	280	176
Bodø – Miljøtiltak	229	45	157
Bodø – Restaurering vann- og avløpsanlegg	109	10	
Gråfjell – Regionfelt Østlandet	2020	380	602
Heggelia – Flerbruksbygg	177	62	2
Hele landet – Bakke til lufradioer	242	49	130
Hele landet – Oppgradering transmisjonsnett FDN	144	20	74
Huseby – Utbedring av byggskaader HMKG	150	31	
Laksevåg – Restaurering og tilbygg sjøkrigsskolen	142	50	14
Madla – Nye mannskapsforlegninger	110	24	
Mauken-Blåtind – Sammenslåing av skytefelt	179	30	131
Rena – Utvidelse Rena tekniske verksted	208	33	
Sessvollmoen – Nytt UV-verksted for teknisk utdanning	151	5	
Setermoen – Fellesprosjekt inkl. varmesentral	283	16	
Setermoen – Flerbrukshall (ny)	139	60	61

I tillegg pågår 22 andre prosjekter som samlet har en kostnadsramme på 1073 mill. kroner, og som i 2005 har anslagsvis 254 mill. kroner i utbetaling.

Kategori 1-prosjekter – Status og fremdrift

Akershus festning – Forsvarets ledelsesbygg

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 7 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 1 (2003–2004). Prosjektet omfatter bygging av nytt ledelsesbygg for Forsvaret i Verkstedgården i den nordøstre delen av ytre område på Akershus festning. Hensikten er bl.a. å samle mer av Forsvarets virksomhet for å unngå leieutgifter andre steder i Oslo. Prosjektet må ses i sammenheng med den pågående salgsprosessen av det tidligere forsvarsbygget på Huseby som vil frigjøre kapital på et tidligere tidspunkt enn hvis bygget fortsatt skulle være i bruk frem til nybygget står ferdig i 2006. Markedet har vist stor interesse for eiendommen, og i tillegg til det forestående salget av bygget, er det nylig solgt en tomt på Huseby-området til USAs ambassade.

Rivearbeidene i eksisterende bygninger som skal inngå i prosjektet, ble igangsatt i 2003. Disse arbeidene er nå avsluttet. Omlegging av eksisterende, samt etablering av ny infrastruktur, ble igangsatt i april 2004 og ferdigstilles i hovedsak i løpet av året. Oslo kommune vedtok en endret reguleringsplan i april 2004. Graving og spreng-

ning av byggegrop er planlagt fullført i desember 2004. Prosjektet planlegges ferdigstilt i 2006.

Prosjektets kostnadsramme (post 47) er 572 mill. kroner.

Regionfelt Østlandet

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 232 (2001–2002), jf. St.prp. nr. 55 (2001–2002). Regionfeltet i Østerdalen vil bli brukt til å øve angrepsoperasjoner med skarpskyting, manøvrering og samvirke mellom enheter fra ulike våpen. De planlagte anleggene omfatter bl.a. skytefeltadministrasjon med infrastruktur, angrepsfelt, område for langdistanseskyting, ammunisjonslager, samt anlegg for strid i bebygd område.

Reguleringsplan for Rena elv og Løpsjøen ble vedtatt av kommunestyret i juni 2004. Dette åpner for militær bruk av elva og sammenbinding av Rødsmoen øvingsområde og Regionfelt Østlandet med bro og oversettingsområde.

Byggearbeider i Regionfelt Østlandet er igangsatt i tråd med godkjente reguleringsplaner. Vesentlige deler av hovedvegene ferdigstilles i september 2004. Arbeidene med angrepsfelt sør er igangsatt, og anlegget for strid i bebygd område går etter planen og overleveres i oktober 2004.

Utslippstillatelse for Regionfelt Østlandet og Rødsmoen øvingsområde ble gitt av SFT 18. mars 2004. Forsvarsbygg arbeider nå med å identifisere

krav, oppgaver og rutiner knyttet til den nye konsepsjonen for Rena leir, Rødsmoen og Regionfelt Østlandet.

Forhandlinger om erstatninger pågår fortløpende. Det er oppnådd avtale om minnelig løsning om oppgjør for om lag halvparten av grunneierne. Erstatningsprosessen for de som ønsker make-skitte som erstatningsform håndteres gjennom den pågående jordskifteprosessen.

Prosjektets kostnadsramme (post 47) er 2 020 mill. kroner.

Bodø-miljøprosjektet

Prosjektet for miljøtiltak i Bodø ble lagt frem i St.prp. nr. 1 (2003–2004) med en kostnadsramme på 223 mill. kroner og en planlagt utbetaling på 130 mill. kroner i 2004. Prosjektets formål er å tilfredsstille kravene etter forskrift om grenseverdi for lokal luftforurensing og støy. Det omfatter støyisolering av boliger og en forlengelse av rullebanen.

Prosjektet har imidlertid fått redusert fremdrift på grunn av likviditetsmessige forhold, og planlagt forbruk i 2004 er nå 9 mill. kroner. FB er i dialog med Statens forurensingstilsyn om utsettelsen.

Bodø kommune er i gang med et prosjekt for ny vannforsyning som vil gi en betydelig mengde løsmasser i 2004. Kommunen ønsker derfor å selge masser relativt rimelig til Forsvaret. Det krever imidlertid at Forsvaret allerede høsten 2004 kjøper og får deponert løsmassene som del av rullebaneforlengelsen, men det er tidligere enn fremdriften i prosjektet forutsetter. Bodø kommune har derfor tilbudt å forskuttere midler for at massene skal kunne deponeres i takt med fremdriften i vannforsyningsprosjektet. Ordningen er ansett som en god løsning både for Bodø kommune og Forsvaret, men er inngått med forbehold om Stortingets samtykke. Fordi saken tilhører budsjettåret 2004, vil den bli lagt frem for Stortinget som egen sak i omgrupperingsproposisjonen høsten 2004.

Kap. 4710 Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg (jf. kap. 1710)

(i 1 000 kroner)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
47	Salg av eiendom		130 000	402 605
	Sum kap. 4710		130 000	402 605

Posten omfatter netto inntekter fra salg av fast eiendom. Korrigert for priskompensasjon er posten økt med 270 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2004. 77,1 mill. kroner av inntekstøkningen omfatter utgifter som tidligere har vært nettoberegnet mot salgsinntektene på kapittel 4710 post 47, men som nå foreslås synliggjort på andre kapitler. Det gjelder 35 mill. kroner til driftsutgifter knyttet til nasjonale festningsverk som nå foreslås synliggjort på kapittel 1795 post 72, og 42,1 mill. kroner til perso-

nell-relaterte kostnader ved Forsvarsbygg/Skifte eiendom knyttet til salg av eiendommer som nå foreslås synliggjort på kapittel 1719 post 01.

Ved behandlingen av endringene på statsbudsjettet i 2004 ifm. Revidert nasjonalbudsjett 2004, ble inntektene fra salg av eiendommer økt til 295 mill. kroner. Det betyr at anslaget for eiendomssalg i 2005 reelt er 27,9 mill. kroner høyere enn det reviderte anslaget for eiendomssalg i 2004.

Kap. 1719 Fellesutgifter og tilskudd til foretak under Forsvarsdepartementet

(i 1 000 kroner)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsutgifter	43 938	257 048	400 743
43	Til disposisjon for Forsvarsdepartementet		20 000	20 000
51	Tilskudd til Forsvarets forskningsinstitutt	152 458	153 604	151 749
71	Overføringer til andre, <i>kan overføres</i>	52 191	55 117	52 703
78	Norges tilskudd til NATOs driftsbudsjett, <i>kan overføres</i>	115 774	132 000	160 000
	Sum kap. 1719	364 361	617 769	785 195

Post 01 Driftsutgifter

Korrigert for lønns- og priskompensasjon er posten økt med 135,1 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2004. Av dette utgjør 42,1 mill. kroner Forsvarsbyggs lønnsrelaterte kostnader knyttet til avhending av eiendom. Dette er en teknisk endring, da kostnadene tidligere ble finansiert direkte fra avhendingsinntektene før nettoresultat ble postert på kapittel 4710 post 47. Reell økning blir således 93 mill. kroner. Økningen skyldes bl.a. økte omstillingskostnader i Forsvarsbygg, økte kostnader ifm. opprettelse av forsvarsattacheer i Madrid og Bucuresti, samt økning knyttet til miljøvern.

Forsvarsattacheene

Forsvarsattacheene er Forsvarsdepartementets militære representanter ved norske utenriksstasjoner. Forsvarsattacheene skal holde seg godt orien-

tert om de rådende sikkerhetspolitiske, forsvarspolitiske og militære forhold der de er akkreditert og i de tilstøtende områder. De skal gi bidrag til beslutningsprosesser og beslutningsgrunnlag i Forsvarsdepartementet og i Forsvaret.

Som representant for Norge skal forsvarsattacheene fremme norske interesser og redegjøre for norske myndigheters syn på aktuelle militære, forsvars- og sikkerhetspolitiske saksfelt. Videre skal attacheene fremme leveranser for norske forsvarslieferandører der det tjener norske interesser. Det skal skje gjennom nær kontakt med Forsvarsdepartementet og ved behov gjennom samråd med de aktuelle instanser i Forsvaret.

I løpet av 2004 har departementet foretatt visse justeringer i plasseringen av attacheer. I løpet av høsten 2004 vil det komme en forsvarsattaché i Spania (Madrid) med sideakkreditering til Portugal, og i 2005 vil det bli utnevnt en forsvarsattaché til Romania (Bucuresti). Denne skal sideakkrediteres til Bulgaria, Kroatia og Serbia-Montenegro.

Tabell 6.2 Forsvarsattachéer ved norske utenriksstasjoner

Misjon	Sideakkreditering	Tidl. lokalisering		Ny lokalisering	
		Attaché	Assist. attaché	Attaché	Ny attaché
Finland (Helsingfors)		1		1	
Frankrike (Paris)	Belgia, Luxembourg	1		1	
Italia (Roma)	Slovenia, Ungarn	1	1	1	
Latvia (Riga)	Estland, Litauen	1	1	1	
Nederland (Haag)	Danmark	1		1	
Polen (Warszawa)	Tsjekkia, Slovakia	1		1	
Russland (Moskva)	Hviterussland, Kirgisistan, Tadsjikistan, Ukraina, Usbekistan, Kasakhstan	1	1	1	1
Romania (Bucuresti)	Bulgaria, Kroatia, Serbia-Montenegro			1	
Spania (Madrid)	Portugal			1	
Storbritannia (London)	Irland	1		1	
Sverige (Stockholm)		1		1	
Tyrkia (Ankara)	Aserbajdsjan	1		1	
Tyskland (Berlin)	Sveits, Østerrike	1		1	
USA (Washington)	Canada	1	2	1	2

Militærmisjonen i Brussel

Militærmisjonen ved NATO-hovedkvarteret i Brussel (MMB) er Norges stedlige representasjon på

militær side i hovedkvarteret og ivaretar norske militære interesser og representasjon i de relevante fora. MMB er «dobbelhattet» og ivaretar samtidig den stedlige militære representasjon og behandling

av saker ift. EU. MMB spiller en sentral rolle ifm. departementets og Forsvarets beslutningsprosesser knyttet til håndtering av militærfaglige spørsmål overfor NATO og EU. Administrativt ivaretar MMB støtten til Forsvarsdepartementets og Forsvarets personell ved NATO-hovedkvarteret og SHAPE.

Militærrådgivere

Forsvarsdepartementet har militærrådgivere ved Norges delegasjoner til FN (to personer) og OSSE (én person). Militærrådgiverne skal holde seg godt orientert om sikkerhetspolitiske, forsvarspolitiske og militære forhold innenfor delegasjonens arbeidsområde, bidra til å ivareta norske interesser og bistå beslutningsprosessen i Forsvarsdepartementet og Forsvaret.

SHIRBRIG

Norge vil i 2005 ha to stabsoffiserer tjenestegjørende ved staben til *Multinational Stand-by High Readiness Brigade for UN Operations* (SHIRBRIG) i Danmark. Videre stiller Forsvaret fire beredskapsstillinger i brigadestabens ikke-permanente del, som øves to til tre ganger årlig.

NORDCAPS

Som en del av det nordiske samarbeidet ble *Nordic Co-ordinated Arrangement for Military Peace Support* (NORDCAPS) etablert i 1998. Norge har en stabsoffiser i det permanente planelementet i Stockholm. NORDCAPS skal kunne sette opp en fellesnordisk styrke på opp til brigadestørrelse i operasjoner ledet av FN, OSSE, EU eller NATO.

Støtte til partnerland

Forsvarsdepartementet forvalter midler for samarbeid med partnerlandene, herunder støtte til kurs og seminarer. For eksempel arrangerer Forsvarsdepartementet, i samarbeid med NATO, medie- og informasjonsseminar med deltakelse fra nye NATO-allierte og øvrige bilaterale partnere på Balkan. Tiltaket er et ledd i Norges støtte til demokratutviklingen. Foruten generelle kurs i tilknytning til *PfP Partnership Work Programme* vil støtten i hovedsak bli prioritert til å finansiere prosjekter i Russland og Baltikum.

Baltikum

Norge har aktivt bidratt til å styrke de baltiske staters suverenitet og sikkerhet gjennom målrettet og omfattende forsvarsrelatert støttevirksomhet. Det

har vært et viktig poeng å imøtekomme de forslag til samarbeid som landene selv har fremmet, men med særlig fokus på tiltak og områder av betydning for deres NATO-medlemskap. Det har også vært et viktig hensyn at all militær støtte til Baltikum koordineres og videreutvikles gjennom det flernasjonale forumet BALTSEA. Under det norske formannskap for styringsgruppen i 2002–2004 ble det etablert nye tiltak for å støtte landenes integrasjon i NATO. Arbeidet i BALTSEA er effektivisert og videreføres nå under estisk formannskap.

I 2005 vil Norge ha utplassert tre faste rådgivere samt to instruktører i regionen. Den bilaterale støtten vil opprettholdes i perioden 2004–2007, og planlegges deretter avviklet.

Norsk støtte til omskolering av russiske offiserer

Hovedmålet med det norske omskoleringsprosjektet er å øke muligheten for at overtallige russiske offiserer kan skaffe seg arbeid på det sivile arbeidsmarkedet. Tiltaket har også som formål å bidra til forsterket tillit og gjensidig forståelse på det forsvarsrelaterte området mellom Norge og Russland. Tatt i betraktning Norges felles grense med Russland, har det vært naturlig å avgrense engasjementet på omskoleringssektoren til Nordvest-Russland.

Arctic Military Environmental Cooperation (AMEC)

AMEC er et militært miljøsamarbeid mellom fire land Norge, USA, Storbritannia og Russland. Formålet med AMEC er å bedre miljøsikkerheten i Arktis gjennom avtalte fellesprosjekt som vil motvirke radioaktiv og konvensjonell forurensningsfare fra militære aktiviteter. I tillegg skal AMEC skape tillit og kontakt mellom de militære myndighetene. AMEC har utviklet et titalls prosjekter som er under gjennomføring med omfattende deltakelse av russiske militære myndigheter.

AMEC kan også medvirke til bedre fysisk sikring av atomanlegg og derigjennom redusere faren for bruk av radioaktivt materiale som terrorvåpen, samt bidra til et tryggere og sikrere livsmiljø i regionen.

Samarbeid med nye allierte

Forsvarsdepartementet har regelmessige og årlige kontakter med Polen og de syv nye NATO-landene Estland, Latvia, Litauen, Slovenia, Slovakia, Romania og Bulgaria. I tillegg gjennomføres embetssamtaler på mer ad hoc basis både med allierte land og NATOs partnerland.

Norsk støtte og samarbeid med de tre baltisk land er omfattende. Støtten videreføres, men vil trappes trinnvis ned frem til 2008/2009. Det forventes at hovedtyngden av ren støttevirksomhet avvikles innen utgangen av 2006 da de fleste større prosjekter er planlagt avsluttet. Samarbeidet med de øvrige fire nye NATO-land har vært konsentrert om en pakke av aktiviteter for å støtte landenes integrasjon til NATO. Disse tiltakene vil bli terminert i løpet av 2005.

Diverse utgifter

Forsvarsdepartementet yter prosjektstøtte/engangstilskudd til sivile organisasjoner, veteranforeninger, forsvarsrelaterte jubileer, bokverk etc. Posten dekker i tillegg uforutsette fellesutgifter.

Tilskudd til Norges hjemmefrontmuseum

Norges hjemmefrontmuseum arbeider med en arkivbasert studie av det britiske *Special Operations Executive* og Norge under den andre verdenskrig. Da mye nytt kildemateriale har blitt avgradert i Storbritannia den senere tid har prosjektet blitt vesentlig mer tidkrevende. Samtidig er det blitt enda mer interessant. Forsvarsdepartementet har støttet prosjektet i 2001–2004 og det foreslås at støtten videreføres med kroner 455 000 i 2005.

Tilskudd til Forsvarsbygg

Samtlige oppgaver knyttet til Forsvarets eiendomsforvaltning er samlet i Forsvarsbygg. Departementet yter et tilskudd til Forsvarsbygg som skal dekke utgifter til faste oppgaver som utføres for Forsvarsdepartementet. Dette er aktiviteter knyttet til utøvelse av myndighetsoppgaver, salg av eiendom, bygninger og anlegg, forskning og utvikling samt opprettholdelse av forsvarsspesifikke kompetansemiljøer.

For 2005 er det satt av ca. 82 mill. kroner til formålet over post 01 som er en økning på ca. 46 mill. kroner ift. saldert budsjett for 2004. Av dette beløpet er ca. 42 mill. kroner Forsvarsbyggs lønnsrelaterte kostnader knyttet til avhending av eiendom. Disse kostnadene ble tidligere finansiert direkte fra avhendingsinntektene før nettoresultatet ble postert på kapittel 4710 post 47. Det er imidlertid ingen reelle endringer i aktivitetsnivået da endringen vil medføre en korresponderende økning i avhendingsinntektene på kapittel 4710 post 47. De resterende 4 mill. kroner representerer en reell økning i omfanget av de tjenestene som Forsvarsbygg utfører for departementet.

Omstillingskostnader Forsvarsbygg

Forsvarsbygg skal redusere antall årsverk i organisasjonen til 1 320 ved utgangen av 2005, noe som innebærer en nedbemanning på ca. 260 årsverk i 2005. For å oppnå målsetningen, vil det være nødvendig å ta i bruk avgangsstimulerende tiltak (AST). Bruken av ordningen skal være målrettet. AST er ingen rettighet, men et virkemiddel som kan benyttes etter at andre muligheter er uttømt. Ordningen skal praktiseres restriktivt innenfor rammen av departementets retningslinjer. For 2005 foreslås det avsatt 79 mill. kroner til formålet.

Post 43 Til disposisjon for Forsvarsdepartementet

Posten videreføres på samme nivå i 2005 som for 2004, og nyttes til finansiering av uforutsette utgifter som trenger rask avklaring.

Post 51 Forsvarets forskningsinstitutt (FFI)

Korrigert for priskompensasjon er posten redusert med 5,6 millioner kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2004. Dette er ett av tiltakene for å nå målet om reduksjon i årlige utgifter til forskning og utvikling i 2008 iht. Stortingets behandling av Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004). Det foreslås at 151,7 mill. kroner gis som basisfinansiering fra Forsvarsdepartementet i 2005. Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) forventer en samlet omsetning på om lag 500 mill. kroner. Basisbevilgningens andel av FFIs omsetning vil med dette bli ca. 30 pst.

FFI er et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter. Styret er instituttets øverste organ, og er ansvarlig overfor departementet for instituttets virksomhet. Instituttet har som formål å drive forskning og utvikling for forsvarssektoren. Et hovedfokus for FFI skal være å gi råd med sikte på å bistå forsvarssektoren, herunder spesielt Forsvarets øverste ledelse, i utviklingen av fremtidig struktur og kostnadseffektiv drift. FFI skal gjennom sin virksomhet bidra til transformasjon av forsvarssektoren. Instituttet skal ha spesielt fokus på den vitenskaplige og teknologiske utvikling som kan påvirke forsvarsplanleggingen, og har ansvar for å viderebringe kunnskap om dette til Forsvarets øverste ledelse. Instituttet skal støtte opp under Forsvarets målsetning om styrket internasjonalt materiellsamarbeide og økt kjøp av hyllevare til erstatning for egenutvikling av teknologi. Det understrekes at FFI fortsatt skal være Forsvarets sentrale forskningsinstitusjon.

FFIs virksomhet finansieres av basisbevilgningen og strategiske oppdrag fra FD, samt oppdragsforskning og forvaltningsoppdrag fra forsvarssektoren og andre. Basisbevilgningen er en viktig forutsetning for instituttets langsiktige kompetanseoppbygging og dets selvstendige rådgivende rolle overfor Forsvarets øverste ledelse.

Etter Stortingets behandling av Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004) er det klart at hovedtrekkene i FFIs virksomhet videreføres i perioden 2005–2008. Videre vil dagens tilknytningsform bli videreført.

Post 71 Overføring til andre

Korrigert for priskompensasjon er posten redusert med 3,7 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2004. Dette skyldes at FN-Veteranenes Landsforbund ble bevilget et ekstraordinært tilskudd på 1,5 mill. kroner i 2004 for å dekke inn et beregnet underskudd for 2003 og 2004 ved krigsinvalidehjemmet Bæreia, samt generelle innsparinger på posten. For øvrig videreføres posten på samme nivå som for 2004.

Forsvarsdepartementet gir støtte til en rekke frivillige organisasjoner for å styrke befolkningens kunnskap og forståelse av norsk forsvars- og sik-

kerhetspolitikk. Forsvarsdepartementet viderefører støtten til disse organisasjonene også i 2005. I forbindelse med moderniseringen av Forsvaret vil Forsvarsdepartementet i 2005 gjennomgå omfanget av og kriteriene for tildelingene til frivillige organisasjoner.

Budsjettposten «Diverse prosjektstøtte» videreføres med 1,59 mill. kroner. Støtte til enkeltprosjekter under posten «Diverse prosjektstøtte» kan gis til så vel enkeltpersoner som organisasjoner. Prosjektstøtten tildeles etter fastlagte kriterier. Aktivitetene skal støtte departementets mål om å fremme kunnskap om, forståelse for og oppslutning om norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk. Videre skal prosjektene ha størst mulig informasjonseffekt og aktualitet.

Forsvarsdepartementet viderefører driftsstøtten til Det frivillige skyttervesen i dets arbeid for å styrke forsvarsviljen, fremme praktisk skytterferdighet blant det norske folk og derved dyktiggjøre landets forsvar.

FN Veteranenes Landsforbund (FNVLF) får 1,7 mill. kroner som tilskudd til drift av organisasjonen. I tillegg får FNVLF 2,5 mill. kroner til å drive kameratstøttearbeid og ulike tiltak for FN-/NATO – soldater og deres familier. Totalt får FNVLF tildelt 4,2 mill. kroner.

Tabell 6.3 Tildeling til sivile organisasjoner

Organisasjon	Fordeling 2005	Organisasjon	Fordeling 2005
Det frivillige skyttervesen	29 730	Norges Forsvarsforening	630
Folk og Forsvar	6 700	Oslo Militære Samfund	175
Den norske Atlanterhavskomiteé	3 800	Norsk militært tidsskrift	100
Norske Reserveoffiserers Forbund	2 200	Diverse prosjektstøtte	1 745
Kvinnens Frivillige Beredskap	2 000		
Norges Lotteforbund	1 423		
FN-Veteranenes Landsforbund	4 200		
Sum			52 703

Post 78 Norges tilskudd til NATOs driftsbudsjett

Korrigert for priskompensasjon er posten økt med 28 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2004. Økningen skyldes i hovedsak høyere driftskostnader for NATOs nye kommandostruktur, økende pensjonsutbetalinger og økte utgifter til NATO-ledede fredsoperasjoner. Posten dekker

Norges bidrag til driftsbudsjettene i NATO som omfatter drift av kommandostrukturen, overvåkings- og kommunikasjonssystemer, øving av NATO-styrker, pensjonsutbetalinger og den fellesfinansierte delen av NATO-ledede fredsoperasjoner. Videre dekker posten Norges tilknytning til materiellsamarbeidet innefor rammen av det forsvarspolitiske samarbeidet i NATO.

Kap. 1720 Felles ledelse og kommandoapparat (jf. kap. 4720)

(i 1 000 kroner)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsutgifter	1 339 021	1 202 847	1 278 558
	Sum kap. 1720	1 339 021	1 202 847	1 278 558

Korrigert for lønns- og priskompensasjon er posten økt med 28,4 mill. kroner sammenlignet

med saldert budsjett for 2004. Følgende endringer av budsjetteknisk karakter er foretatt:

Tabell 6.4 Budsjettekniske endringer

(i mill. kroner)

Endring justert for lønns- og priskompensasjon	28,4
Allierte treningssentra overført fra kapittel 1725 Fellesinstitusjoner og -utgifter under Forsvarsstaben	-48,0
FOL Ørland overført fra kapittel 1733 Luftforsvaret	-20,0
NATO FORACS overført fra kapittel 1732 Sjøforsvaret	-12,1
Overført stillinger fra Hæren og Luftforsvaret til Forsvarets sikkerhetsavdeling	-2,0
Kompensasjon for økt el-avgift	-0,7
Sum budsjettekniske endringer	-82,8
Reell endring av posten	-54,4

Departementet legger vekt på å få dreid mest mulig ressurser over mot den operative siden av Forsvaret, og i den forbindelse skal Fellesoperativt hovedkvarter (FOHK) fortsatt gis en sentral rolle. FOHK er tilført midler til dekning av alle merutgifter ifm. gjennomføring av øvelse Battle Griffin 05. Reduksjonen på kapitlet skyldes i hovedsak etableringen av Forsvarsstaben (FST) på Akershus festning som vil gi reduserte driftsutgifter i 2005.

Generelt

Kapitlet omfatter FST, samt FOHK, inkludert Landsdelskommando Nord (LDKN) på Reitan, Landsdelskommando Sør (LDKS) i Trondheim, Allierte treningssentra og nasjonal andel av aktiviteten ved *Joint Warfare Centre* (JWC). Fra 2005 omfatter kapitlet i tillegg FOL Ørland og NATO FORACS i Stavanger.

Forsvarssjefen er øverste fagmilitære rådgiver i departementet samtidig som han er etatsleder for Forsvarets militære organisasjon (FMO).

Forsvarsstaben

Forsvarsstaben (FST) skal sammen med Forsvarsdepartementet støtte forsvarssjefen i hans rolle som etatssjef for Forsvarets militære organisasjon. Staben har på vegne av forsvarssjefen gjennomførings- og oppfølgingsansvaret for oppdrag gitt av Forsvarsdepartementet. Generalinspektørene for Hæren, Sjøforsvaret, Luftforsvaret og Heimevernet med egne staber, er en del av FST.

Fellesoperativt hovedkvarter

Fellesoperativt hovedkvarter (FOHK) er forsvarssjefens utøvende operative ledd. Sjef FOHK er forsvarssjefens fremste rådgiver i operative spørsmål og skal på vegne av ham utøve operativ kommando over tildelte styrker for å løse pålagte oppdrag.

Sjef FOHK har ansvar for å koordinere øvingsvirksomheten i Forsvaret, herunder et spesielt ansvar ifm. planlegging og gjennomføring av fellesoperative øvelser. Dette ansvaret inkluderer tilrettelegging for utenlandsk øving og trening i Norge som ivaretas gjennom Allierte treningssentra. Sjef FOHK har ansvaret for å etablere Alliert kompetansesenter for operasjoner under vinterforhold

(AKOV) og Senter for militære erfaringer (SME). FOHK er samlokalisert med NATOs *Joint Warfare Center* (JWC), som driver med fremtidsrettet planlegging, utdanning og samtrening av styrker. Samarbeidet med JWC er bygget på foreløpige avtaler. Behovene vil bli videreutviklet i 2005 og innarbeidet i avtalene.

Sjef FOHK har ansvaret for deployering/redeployering av norske styrker til/fra utlandet, samt for utøvelse av nasjonal, operativ kommando og kontroll under pågående operasjoner. Han har også det fulle operative og logistikkmessige ansvaret for norske styrker i internasjonale operasjoner.

Sjef FOHK er nærmeste foresatt for sjefene for Landsdelskommando Sør (LDKS) i Trondheim og Landsdelskommando Nord (LDKN) i Bodø.

Ved nedleggelse av LDKS mister Norge dagens dedikerte kontaktpunkt i relasjon til de amerikanske lagrene i Trøndelag innenfor *Global Prepositioning Program-Norway* (GPP-N) – det tidligere NALMEB-programmet. Det er derfor besluttet at sjef FOHK skal være ansvarlig for programmet, og om nødvendig vil han trekke på kommandørene og stabssjefen som vertskap ved høynivåbesøk. I tillegg vil sjef FOHK delegere til sjefen på Værnes eller Ørland å ha et spesielt medansvar for den lokale oppfølgingen av lagrene. Tjenestestedet for US liaison offiser i programmet er flyttet fra LDKS og til FOHK.

Kap. 4720 Felles ledelse og kommandoapparat (jf. kap. 1720)

(i 1 000 kroner)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsinntekter	8 543	12 123	32 464
16	Refusjon fødselspenger	1 744		
18	Refusjon sykepenger	4 999		
	Sum kap. 4720	15 286	12 123	32 464

Korrigert for priskompensasjon er post 01 økt med 20,1 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2004. Endringen er av budsjetteknisk karakter (jf. kapittel 1720), og skyldes at refusjoner for NATO FORACS på 12,1 mill. kroner flyttes fra

kapittel 4732 Sjøforsvaret, samt at inntekter for FOL Ørland på 7,6 mill. kroner flyttes fra kapittel 4733 Luftforsvaret. I tillegg er inntektskravet for *Combined Air Operation Centre 3* (CAOC 3) på Reitan justert opp med 0,483 mill. kroner.

Kap. 1723 Nasjonal sikkerhetsmyndighet (jf. kap. 4723)

(i 1 000 kroner)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsutgifter	82 633	94 139	95 970
	Sum kap. 1723	82 633	94 139	95 970

Korrigert for lønns- og priskompensasjon videreføres posten uendret sammenlignet med saldert budsjett for 2004. Endringene som er gjort er av teknisk karakter. Posten er tilført 0,6 mill. kroner som er rammeoverført fra Justisdepartementet ifm. overføring av oppgaver fra Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) til Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM), mens 2,1 mill. kroner er trukket ut som følge av at NSM ifm.

budsjettet for 2004 feilaktig fikk tilført midler til Varslingssystem for digital infrastruktur (VDI).

Post 01 Driftsutgifter

NSM er et direktorat administrativt underlagt Forsvarsdepartementet. NSM rapporterer (med faglig ansvarslinje) i militær sektor til Forsvarsdepartementet, og til Justisdepartementet i sivil sektor. Alle opp-

drag til NSM gis av Forsvarsdepartementet som etatsstyrende departement. For å sikre en klar rollefordeling mellom FD og JD er det under utarbeidelse retningslinjer for gjennomføringen av etatsstyringen som ytterligere presiserer innholdet i FDs ansvar.

NSM skal iht. lov av 20. mars 1998 nr. 10 om forebyggende sikkerhetstjeneste (sikkerhetsloven) ha et kontrollerende og koordinerende ansvar for sikkerhetstiltak i tilknytning til forebyggende sikkerhetstjeneste. En forebyggende sikkerhetstjeneste omfatter i Norge alle tiltak for å sikre skjermingsverdig informasjon og objekter mot sik-

kerhetstruende virksomhet. Ansvaret omfatter så vel den offentlige forvaltning som de deler av privat sektor som gjennom sin virksomhet må håndtere sikkerhetsgradert informasjon. VDI ble fra juli 2003 innlemmet som en del av NSMs virksomhet. NSM er i tillegg sertifiseringsmyndighet for sikkerhet i IT-produkter og IT-systemer.

I forbindelse med overføring av oppgaver innen gradert samband fra DSB til NSM, er det rammeoverført 0,648 mill. kroner fra kapittel 451 Justisdepartementet til kapittel 1723 Forsvarsdepartementet for dekning av lønn til én stilling i NSM.

Kap. 4723 Nasjonal sikkerhetsmyndighet (jf. kap. 1723)

(i 1 000 kroner)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsinntekter	99	297	303
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	80		
18	Refusjon av sykepenger	586		
	Sum kap. 4723	765	297	303

Korrigert for priskompensasjon er posten uendret sammenlignet med saldert budsjett for 2004.

Kap. 1725 Fellesinstitusjoner og -utgifter under Forsvarsstaben (jf. kap. 4725)

(i 1 000 kroner)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsutgifter	2 565 794	2 439 129	2 665 652
50	Overføring Statens Pensjonskasse, <i>kan overføres</i>	85 948	127 753	130 871
70	Renter låneordning, <i>kan overføres</i>	1 535	8 885	9 127
90	Lån til private, <i>kan overføres</i>		1 017	
	Sum kap. 1725	2 653 277	2 576 784	2 805 650

Post 01 Driftsutgifter

Korrigert for lønns- og priskompensasjon er post 01 økt med 139,4 mill. kroner sammenlignet med

saldert budsjett for 2004. Følgende tekniske justeringer er foretatt:

Tabell 6.5 Budsjettekniske endringer

	(i mill. kroner)
Endring justert for lønns- og priskompensasjon	139,4
Allierte treningssentra overført til kapittel 1720 Felles ledelse og kommandoapparat	48,0
Kompensasjon for økt el-avgift	-1,9
Sum budsjetteknisk endring	-1,9
Reell endring av posten	185,5

Budsjettendringene fra 2004 skyldes styrking av regnskaps- og økonomifunksjonen i Forsvarets militære organisasjon, økt avsetning av midler til avgangsstimulerende tiltak (AST) ifm. omstillingen i Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO), avsetning av midler til erstatning for psykiske skader etter deltakelse i flernasjonale operasjoner og erstatning etter strikkhoppulykken på Forsvarsmessen i 2001. De to sistnevnte forholdene er omtalt spesielt senere i kapitlet.

Forsvarets sanitet

I løpet av 2003/2004 ble etableringen av Forsvarets sanitet fullført med samling av den delen av sanitets- og veterinærtjenestene som er felles for forsvarsgrenene iht. Stortingets behandling av Innst. S. nr. 122 (2001–2002). Som følge av Stortingets behandling av St.prp. nr. 42, jf. Innst. S. nr. 234 (2003–2004) skal Forsvarets sanitet med Forsvarets samlede sanitetsressurser utvikle og sette opp et modulbasert og oppgavetilpasset sanitetssystem med prioritet på understøttelse av internasjonale operasjoner. Sanitetssystemet skal være en gripbar fellesressurs og ha en reaksjonsevne tilsvarende de styrker som skal støttes iht. internasjonale (NATO, FN) og nasjonale forpliktelser.

Forsvarets skolesenter

Forsvarets skolesenter (FSS) ble opprettet 1. januar 2002 iht. Stortingets vedtak i Innst. S. nr. 342 (2000–2001), jf. St.prp. nr. 45 (2000–2001). Som en følge av nedleggelsen av Forsvarets overkommando og andre omorganiseringer i Forsvaret, er ytterligere funksjoner og avdelinger blitt overført til FSS. Skolesenteret rommer derfor i dag en rekke oppgaver og enheter.

FSS skal utvikles til å bli en nasjonalt og internasjonalt anerkjent institusjon for tidsmessig kompetanse innenfor følgende felter: militærmakt inkludert militær historie og militær tenkning, krigens folkerett, sikkerhets- og forsvarspolitik, samt fellesoperasjoner og militær ledelse. I 2004

blir det foretatt en gjennomgang av virksomheten ved FSS med en streng prioritering av arbeidsområder. Ny organisasjon for FSS skal være etablert senest innen utgangen av 2006.

For å oppnå ambisjonen om forskningsbasert undervisning på militærfaglige områder, skal det foretas en betydelig omorganisering og omprioritering av ressurser. I dette ligger også at forskningsmiljøet ved FSS prioriterer personell med tilstrekkelig kompetanse i et strengt nødvendig antall for å supplere eksisterende forskningskompetanse. Samtidig er det nødvendig å ha en gradvis tilnærming til oppbyggingen av FSS.

FSS har ansvaret for godkjenning av rammeplaner for Forsvarets utdanningsinstitusjoner, og et spesielt ansvar for all akademisk virksomhet i Forsvaret, samt for all fellesutdanning. Sjef FFS har også det overordnede ansvar for kompetanseutvikling i Forsvaret. Som en konsekvens av innføringen av bachelor- og masterutdanning, er FSS gitt ansvaret for at bachelorutdanningen ved krigsskolene oppfyller de formelle vilkårene og at det er sammenheng mellom bachelor- og masterutdanningen.

FSS skal forestå kvalitetssikring av utdanningspakker og kursmoduler som Forsvaret kjøper i det sivile utdanningssystem. Det er et behov for å sentralisere myndigheten til å inngå slike avtaler, og dette må derfor legges til én sentral og overordnet institusjon, for å sørge for at Forsvarets helhetlige behov dekkes på en kvalitetsmessig forsvarlig og kostnadseffektiv måte.

Forsvarets forvaltningsskole (FFS) avdeling Halden, som var en organisatorisk del av Forsvarets skolesenter (FSS) i Oslo, ble vedtatt nedlagt i Innst. S. nr. 234 (2003–2004). Som varslet i St.prp. nr. 42 (2003–2004), er det foretatt en ytterligere gjennomgang av virksomheten ved og organiseringen av Forsvarets skolesenter (FSS), med sikte på ytterligere effektivisering og kvalitetsheving av virksomheten. Forsvaret skal i fremtiden i større grad kjøpe sivile utdanningspakker der tilfredsstillende tilbud eksisterer. På bakgrunn av dette videreføres ikke en egen forvaltningsskole under FSS. Fagområdet etableres som et kompetansemiljø

innenfor Forsvarets stabsskole/FSS, som også skal besitte bestillerkompetanse ift. kjøp av sivile utdanningspakker. FSS gis et helhetlig ansvar for utdanning og kompetanseoppbygging innenfor forvaltning, ressursstyring og logistikk i Forsvaret. Ansvaret for intern kontroll og oppfølging av fastsatte retningslinjer for god forvaltningspraksis, vil tillegges den enkelte driftsenhet.

Forsvarets militærgeografiske tjeneste

Forsvarets militærgeografiske tjeneste skal sørge for at norske og allierte enheter i Norge har kart og militærgeografisk informasjon som øker deres strids-evne og handlefrihet. All informasjon skal tilfreds-stille nasjonale og allierte krav til standardisering.

Velferdstjenesten

Velferdstjenesten er rettet mot alt personell i Forsva-ret, med vernepliktige mannskaper som primær mål-gruppe. Velferdstjenesten skal bidra til å fremme trivsel og sosial trygghet for alt personell, med sikte på økt effektivitet. Ordningen med innføringen av differensierte minimumssatser for velferdstjenesten virker etter sin hensikt og vil bli videreført. Sivilt-militært kultursamarbeid skal videreføres.

Voksenopplæringen

Voksenopplæringens primære oppgave er verne-pliktige mannskaper, vervede og kontrakts-/plikt-tjenestebefal. Virksomheten skal gi de verneplik-tige mannskapene muligheten til å øke sin sivile kompetanse under førstegangstjenesten, og å iva-reta deler av den enkeltes totale utdanningsløp. Det skal gis tilbud om samfunns- og samtidsorien-tering sammen med generell og individuell yrkes-og studieinformasjon. Videre gis det bistand etter behov til jobb- og studiesøkning. Omorganisering i Forsvaret har medført at det er behov for å vurdere en ny og fleksibel organisering av Voksen-opplæringen. Det pågår et arbeid med å vurdere fremtidig organisering og utnyttelse av Voksenopp-læringen. Forslag til ny organisering forutsettes å innebære en totalinnsparing, slik at det blir balanse mellom ressurser og ambisjonsnivå.

Vernepliktsverket

Vernepliktsverket er lokalisert på Hamar og har ansvaret for felles vernepliktsforvaltning for For-svaret. Oppgavene innebærer sesjon, fordeling og innkalling til førstegangstjeneste. Vernepliktsver-ket har også ansvaret for repetisjonstjeneste, rulle-føring og mobilisering i Forsvaret. Lærlingordnin-

gen i forsvarsgrenene og fellesinstitusjonene koor-dineres av Opplæringskontoret for Forsvaret, som nå er tillagt Vernepliktsverket. Ordningen er delvis inntektsfinansiert. Forsvaret vil drive et aktivt rekrutteringsarbeid mot bransjer og bedrifter som utdanner i fag som Forsvaret etterspør. Samarbei-det med enkeltbedrifter, opplæringskontorer og store organisasjoner for utveksling av lærlinger videreføres. Det vil bli satset på utvidelse av fagka-tegoriene tilpasset Forsvarets behov og flere lær-linger på kontrakt og som befalslærlinger.

Forsvarets ressursorganisasjon

Forsvarets ressursorganisasjon (RO) er en pro-sjektorganisasjon for omstilling i Forsvaret. Hen-sikten med RO er å bistå overtallig/berørt perso-nell på en forsvarlig måte til sysselsetting utenfor Forsvaret. I denne prosessen har RO også en viktig rolle for å støtte lokale ledere i omstillingen, både ift. ledernes generelle informasjonsansvar og ansvaret for omstillingssamtaler med den enkelte. Ansvaret for reduksjon og tilpasning av personell-korpset til ny struktur er tillagt linjeorganisasjo-nen. Personellets trygghetsbehov skal imidlertid ivaretas ved at ressursorganisasjonen vil bli truk-ket inn så tidlig som mulig i prosessen for å bidra med støtte og veiledning. Ressursorganisasjonens hovedoppgaver er å yte støtte, både til linjeorgani-sasjonen og den enkelte arbeidstaker gjennom å veilede forventet overtallig personell mot ny karri-ere og forvalte faktisk overtallig personell. Det tas sikte på å vurdere nærmere behov for samordning av ressursene med linjeorganisasjonen og om den kompetansen som ressursorganisasjonen har opp-arbeidet, kan brukes på flere områder.

Forskrift om erstatning for psykiske belastningslidelser

Man har i Forsvaret erfart at en del soldater som tjenestegjør i internasjonale operasjoner påføres psykiske skader som ikke fanges opp av dagens erstatningsrettslige regelverk. For å avhjelpe dette har man funnet det riktig å utarbeide en forskrift som yter en økonomisk kompensasjon til denne gruppen. Erstatningen baseres på medisinsk inva-liditet og er oppad begrenset til seks ganger folke-trygdens grunnbeløp.

Strikkhopp-ulykke

På Forsvarsmessen 2001 kom en soldat til skade ved deltakelse i strikkhopp arrangert av sivil ope-ratør. Ettersom ulykken fant sted under en pause i arbeidet var ikke vilkårene for å innrømme erstat-

ningsansvar tilstede. Av personalpolitiske hensyn og rimelighetshensyn finner departementet det riktig å utbetale erstatning.

Rustningskontroll

Norske interesser innenfor internasjonal rustningskontroll ivaretas ved å pålegge og iverksette tiltak som følge av inngåtte rustningskontrollavtaler. Arbeidet innebærer å gi direktiver og følge opp passive tiltak, informasjonsutveksling, delta i det koordinerende rustningskontrollarbeidet internasjonalt, forvalte en gruppe av kvalifisert ekspertpersonell og inspektører og bidra til at alt personell er kjent med avtalene, samt følge pågående forhandlinger og gi vurderinger mht. fremtidige rustningskontrollavtaler.

Post 50

Korrigert for priskompensasjon videreføres post 50 på samme nivå i 2005 som for 2004. Posten gjelder førtidspensjonering av sivile før Folketrygden overtar ansvaret.

Post 70

Korrigert for priskompensasjon videreføres post 70 på samme nivå i 2005 som for 2004. Posten gjelder utgifter til rentestønad for å dekke differansen mellom utlånsrenten i Befalets låneordning og markedsrenten, samt utbetalinger av garantiansvar.

Kap. 4725 Fellesinstitusjoner og -inntekter under Forsvarsstaben (jf. kap. 1725)

		(i 1 000 kroner)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsinntekter	117 676	78 648	87 701
16	Refusjon fødselspenger	-2 340		
17	Refusjon lærlinger	9 228		
18	Refusjon sykepenger	16 057		
70	Renter låneordning		2 056	2 097
90	Lån til boligformål	731	4 935	5 034
	Sum kap. 4725	141 352	85 639	94 832

Post 01

Korrigert for priskompensasjon er post 01 økt med 7,5 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2004. Økningen skyldes økt inntektskrav for Akershus kommandantskap/Regionalt støtteelement, Oslo (AK/RSF/O).

Post 70

Korrigert for priskompensasjon videreføres post 70 uendret i 2005 sammenlignet med saldert budsjett

for 2004. Posten gjelder renteinntekter fra Forsvarets låneordning og renter fra misligholdte lån.

Post 90

Korrigert for priskompensasjon videreføres post 90 uendret i 2005 sammenlignet med saldert budsjett for 2004. Posten gjelder tilbakebetaling av avdrag for Forsvarets låneordning, samt forskudd og avdrag på regresskrav i Befalets låneordning, der Forsvaret har overtatt lånene fra bankene.

Kap. 1731 Hæren (jf. kap. 4731)

(i 1 000 kroner)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsutgifter	4 857 635	3 918 825	3 923 633
	Sum kap. 1731	4 857 635	3 918 825	3 923 633

Hærens aktivitet i 2005 videreføres på samme nivå som i 2004, inkludert aktiviteten knyttet til grensevakst og vakthold av kongehus. Produksjonen til internasjonale operasjoner og aktiviteten ved Hærens jegerkommando vil bli prioritert og øke iht. den planlagte deltakelsen i flernasjonale operasjoner, samt ambisjonene for Forsvarets spesialstyrker. Den markante reduksjonen i budsjettet fra 2003 til

2004 skyldes i hovedsak overføring av deler av det forsvarsgrenvise logistikkansvaret til kapittel 1740 Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO).

Korrigert for lønns- og priskompensasjon er posten redusert med 144,0 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2004.

Følgende overordnede tekniske justeringer er foretatt:

Tabell 6.6 Budsjettekniske endringer

(i mill. kroner)

Endringer justert for lønns- og priskompensasjon	-144,0
En stilling overført Forsvarets sikkerhetsavdeling	0,5
Kompensasjon for økt el-avgift	-12,3
Sum budsjettekniske endringer	-11,8
Reell endring av posten	-155,8

Budsjettendringene fra 2004 knytter seg til realisering av gevinster ved reduksjon av faste driftskostnader gjennom avhending av eiendom, bygg og anlegg (EBA), reduksjon i årsverk, samt Hærens andel av gevinstrealiseringen som skal finne sted innenfor Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO) og Forsvarsbygg (FB), og dermed gi billigere varer og tjenester i lager- og verkstedorganisasjonen. Hæren vil fortsette transformasjonen også i 2005 gjennom struktur- og effektiviseringstiltak, noe budsjettet gjenspeiler.

Overordnede oppgaver

Hærens hovedoppgave er å produsere til Forsvarets styrkestruktur og operative engasjement, gjennomføre pålagt fredsoperativ virksomhet, samt bidra til å løse oppdrag i fred, krise og krig, både nasjonalt og internasjonalt.

Hæren skal omorganiseres iht. Stortingets vedtak ifm. behandlingen av Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004). Målet med omleggingen er å videreutvikle Hærens strukturelementer slik at de er relevante, gripbare kapasiteter som kan operere sammen med øvrige forsvars-

grener og allierte. Hele strukturen, med unntak av Brig 6, Grensevakten og H M Kongens Garde (HMKG), skal være deployerbare internasjonalt, og skal ha evnen til å operere i høyintensitetskonflikter som del av en alliert styrke. Personell som har gjennomført førstegangstjenesten i HMKG og grensevakten, vil i tillegg være rekrutteringsgrunnlag til flernasjonale operasjoner.

Organisering og styrkestruktur

Hæren skal i 2005 videreutvikles og effektiviseres i tråd med vedtatt struktur og styrkemål. Dette vil blant annet bli gjort ved å samle all utdanning og trening av Hærens operative styrker under en enhet, Hærens styrker (HSTY), samtidig som utvikling av nye strategier, doktriner og konsepter vil bli Hærens transformasjons- og doktrinekommandos (TRADOK) ansvar. Hærens jegerkommando (HJK) videreføres som i dag, direkte underlagt Generalinspektøren for Hæren (GIH).

2005 vil være grunnlagsåret for etableringen av de nye dimensjonerende strukturelementene for langtidsperioden 2005–2008. Telemark bataljon (TMbn) vil være på høy beredskap, og utgjør med

nødvendig støtte, den hurtige reaksjonsstyrken (HRS). Denne vil i første halvdel av 2005 være Norges bidrag til *NATO Response Force 4* (NRF 4), som del av en nederlandsk brigade. Med basis i eksisterende kapasiteter og avdelinger fra Hær, Sjø- og Luftforsvaret vil en felles modulbasert ISTAR-enhet (*Intelligence, Surveillance, Target Acquisition and Reconnaissance*) etableres med initiell kapasitet i løpet av 2005. GIH er gitt koordinerende myndighet for etablering og utvikling av enheten, som organisatorisk vil ligge under Brigade Nord i Hærens styrker. Bataljonen vil ha utstyr som krever lang og god trening for effektiv bruk. Antall vervede i avdelingen vil derfor bli betydelig på sikt. Initiell kapasitet vil også bli etablert for den modulbaserte taktiske mobile landkommandoen (6. divisjonskommando). Den mekaniserte infanteribrigaden, Brigade Nord, skal innen utgangen av 2005 ha hovedtrekkene i organisasjonen på plass, og starte oppbemanningen når ressurser frigis. Den videre kapasitetsoppbyggingen fra 2006 gjennomføres ved tilførsel av avdelingsbefal, vervede og nytt materiell frem til utgangen av 2008.

Personell

Omleggingen vil fortsatt stille store krav til personellet. Ny befalsordning vil bli implementert for å sikre at Hæren besitter rett kompetanse og en hensiktsmessig alders- og gradsstruktur. Strukturen i personellkorpset tar sikte på å balansere Hærens behov over tid. Spesielt vil avdelingsbefalsordningen styrke erfaringsnivået og kompetansen på

lavere nivå i organisasjonen. Iverksetting av avdelingsbefalsordningen vil måtte skje gradvis i perioden 2005–2008. Hæren vil implementere effektivisert befalsskolemodell, der grunnleggende befalsutdanning søkes gjennomført i de operative avdelinger i Hærens styrker, samt ved Hærens befalsskole. Disse endringene og vurderingene vil danne grunnlaget for kapasitetsøkningen som er planlagt senere i langtidsperioden, spesielt med tanke på rekruttering av vervede og avdelingsbefal.

Fokus på personellsiden i 2005 vil være å tilfredsstille kravet til årsverksforbruk i Hæren. I tillegg vil Hæren prioritere virksomheten mot grensevakt og vakthold for Kongehuset, spesialstyrker, personell til NRF 4 og utviklingsoppgavene. Rekruttering av personell i hele strukturspekteret må sikres, ikke minst til avdelinger på høy beredskap som skal deployeres til utlandet, hvor selve grunnlaget for rekruttering og utdanning i all hovedsak tilrettelegges ifm. avdelingsutdannelsen i Nord-Norge.

Utdanning og kompetanse

Hæren vil vurdere grunnleggende befalsutdanning og utdanning på krigsskolenivå i den hensikt å kunne rasjonalisere denne delen av virksomheten. Innholdet i utdanningen skal tilpasses de kravene som GIH stiller til sitt personell, og samtidig ivareta endringer knyttet til alderssammensetning i strukturen. Fokus vil bli rettet mot Hærens primære virksomhet og avdelingens operative evne. Behovet for spesial-/fagkompetanse blir større i ny struktur og må vies spesiell oppmerksomhet.

Tabell 6.7 Utdanning i Hæren

Kategorier	Mål 2004	Mål 2005	Endring 2004–2005
Grunnleggende befalsutdanning ¹	277	250	-27
Krigsskole-/bachelorutdanning ²	80	57	-23
Videregående utdanning for befal ³	146	20	-126
Sum	503	327	-176

¹ Innføring av avdelingsbefalsordningen fører til at det er en viss usikkerhet knyttet til elevkvotene til grunnleggende befalsutdanning i 2005

² Inkluderer militære elevplasser på sivile utdanningsinstitusjoner

³ På grunn av innføring av ny utdanningsordning og bortfall av Krigsskole II-utdanningen er opptakskvotene ikke sammenlignbare med tidligere år. Fordelingen mellom forsvarsgrenene er tentativ og inkluderer videregående utdanning i utlandet.

Drift og vedlikehold

Utgifter til drift og vedlikehold i Hæren vil bli fulgt nøye også i 2005, for å kunne omdisponere frigjorte ressurser til prioritert operativ virksomhet

og materiellinvesteringer. Materiellforvaltningstjenester kjøpes av Forsvarets logistikkorganisasjon gjennom horisontal samhandel. Dette vil i 2005 være en utfordring, da FLO fortsatt omorganiseres og nedbemannes, samtidig som Hæren har store

leveranser. Drift og vedlikehold av materiell som er en del av vedtatt struktur, skal prioriteres.

Øvrig materiell skal i størst mulig grad utfases innen utgangen av året. Bruken av eiendom, bygg

og anlegg (EBA) knyttet til lagring av ulike materiellkategorier gjennomgås slik at EBA-massen ytterligere tilpasses strukturen og målsettingen om areal- og kostnadsreduksjoner nås.

Kap. 4731 Hæren (jf. kap. 1731)

		(i 1 000 kroner)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsinntekter	154 467	69 402	40 792
15	Refusjon fra arbeidsmarkedstiltak	1 911		
16	Refusjon fødselspenger	6 678		
17	Refusjon lærlinger	2 045		
18	Refusjon sykepenger	26 847		
	Sum kap. 4731	191 948	69 402	40 792

Korrigert for priskompensasjon er post 01 redusert med 30,0 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2004. Reduksjonen skyldes hovedsakelig en teknisk flytting av inntekter mellom kapitlene, ved at inntekter som tidligere ble ført på Forsvarets logistikkorganisasjon/Land (FLO/Land, før det igjen Hærens forsyningskommando) er overtatt av FLO på kapittel 1740. I tillegg er organisasjonen redusert, noe som igjen gir

et lavere inntekspotensial. Kapitlet omfatter serveringsavgift ved salg av måltider fra Forsvarets messer, inntekter ved utleie av kvarter-, familie- og tjenesteboliger, refusjon for lønnsutgifter til yrkesvalghemmede, refusjon for lønnsutgifter til lærlinger, og refusjoner til Troms militære sykehus. Videre inneholder kapitlet refusjoner for vedlikehold av forhåndslagret materiell.

Kap. 1732 Sjøforsvaret (jf. kap. 4732)

		(i 1 000 kroner)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsutgifter	3 056 949	2 694 032	2 855 369
	Sum kap. 1732	3 056 949	2 694 032	2 855 369

Korrigert for lønns- og priskompensasjon er posten økt med 56,6 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2004. Dette betyr at Sjøforsvarets aktivitet i 2005 videreføres på samme nivå som i 2004. Operativ aktivitet knyttet til operative seilingsdøgn, og opprettholdelse av seilingsmønsteret med bl.a. tilstedeværelse i Nord-Norge, er skjermet. Aktiviteten ved Marinejegerkomman-

doen øker iht. økte ambisjoner for Forsvarets spesialstyrker.

Den markante reduksjonen i budsjettet fra 2003 til 2004 skyldes i hovedsak overføring av deler av det forsvarsgrenvise logistikkansvaret til kapittel 1740 Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO).

Følgende overordnede tekniske justeringer er foretatt

Tabell 6.8 Budsjettekniske endringer

	(i mill. kroner)
Endring justert for pris- og soldatkompensasjon	56,6
NATO FORACS (Stavanger målestasjon) overføres kapittel 1720	12,1
Overskuddsmateriell overført kapittel 1734 Heimevernet	5,0
Droneaktivitet ved Sjøforsvarets stasjon (SSTN) Vigdel overført kapittel 1733	4,7
Kompensasjon for el-avgift	-4,6
Sum budsjettekniske endringer	17,2
Reell endring av posten	73,8

Økningen relaterer seg til innfasing av Fridtjof Nansen-klasse fregatt som starter høsten 2005. Sjøforsvaret fortsetter med struktur- og effektiviserings tiltak.

Overordnede oppgaver

Sjøforsvarets hovedoppgave er å produsere til Forsvarets styrkestruktur, gjennomføre pålagt freds- virksomhet og bidra til å løse oppdrag i fred, krise og krig både nasjonalt og internasjonalt.

Sjøforsvaret skal bestå av fleksible og mobile styrker med kort reaksjonstid som skal være i stand til å løse oppdrag både nasjonalt og internasjonalt. Sjøforsvaret skal utføre suverenitetshevelse i norsk territorialfarvann, ivareta norske suverene rettigheter gjennom nødvendig myndighetsutøvelse til havs, og støtte de andre forsvarsgrenene, HV og totalforsvaret for øvrig. Styrkeproduksjon og vedlikehold av kapasiteter skal kontinuerlig tilpasses ny struktur.

Organisering og styrkestruktur

Sjøforsvaret skal i 2005 videreutvikles og effektiviseres i tråd med vedtatt struktur og styrkemål. Nyanskaffelse av fem fregatter med maritime helikoptre for anti-ubåtoperasjoner, nye Skjold-klasse MTB-er, nye sjømålsmissiler og mineryddingssystemet Hugin innebærer en vesentlig kapasitetsøkning for Sjøforsvaret. Minedykkekommandoen (MDK) og Kystjegerkommandoen (KJK) på Trondenes videreutvikles. Marinejegerkommandoen (MJK) videreføres som i dag, direkte underlagt Generalinspektøren for Sjøforsvaret (GIS).

Ifm innfasing av nye fregatter er 2005 siste året der en Oslo-klasse fregatt deltar i *Standing Naval Force Atlantic* (SNFL). I tillegg deltar Norge med en undervannsbåt i styrken i en kortere periode. Neste gang Norge sender en fregatt til SNFL, vil det være et nytt og tidsmessig fartøy. Norge stiller med kommandofartøy og styrkesjef for *Mine*

Counter Measure Force North (MCMFORNORTH) frem til mai 2005.

Med basis i eksisterende kapasiteter og avdelinger fra Hæren, Sjø- og Luftforsvaret vil en felles modulbasert ISTAR-enhet (*Intelligence, Surveillance, Target Acquisition and Reconnaissance*) på bataljons størrelse etableres med initiell kapasitet i løpet av 2005. KJK vil utgjøre den maritime komponenten av ISTAR.

Personell

Utfordringen i 2005 vil være å tilpasse personellstrukturen ytterligere til ny organisasjon. Dette innebærer bl.a. omskolering og rekruttering. Personell- og aldersstrukturen vil bli gjenstand for vurderinger, for å sikre en struktur som er balansert over tid med hensyn til antall, kompetanse og alderssammensetning. Disse endringene og vurderingene vil danne grunnlaget for senere i langtidsperioden å øke kapasiteten igjen, spesielt med tanke på rekruttering av vervede og avdelingsbefal.

Det skal sikres en personellstruktur som er balansert over tid, både mht. antall, kompetanse og alderssammensetning med fokus på å tilfredsstille kravet til årsverksforbruk.

Utdanning og kompetanse

De nærmeste årene representerer kompetanseutvikling for, og bemanning av, nye fregatter en stor utfordring for Sjøforsvaret. Befalsutdanningen søkes effektivisert og tilpasset fremtidige behov og justeringene i befalsordningen. Spesielt vil avdelingsbefalsordningen styrke erfaringsnivået og kontinuiteten på lavere nivå i organisasjonen. Avdelingsbefalsordningen vil kunne nyttes i et bredt spekter av stillinger med krav om teknisk kompetanse. Avdelingsbefalsordningen vil måtte skje gradvis. Tilsetting av avdelingsbefal vil starte i 2005. Virksomheten ved Sjøforsvarets skoler vil bli

modernisert og rettet inn mot ny struktur. Behovet for spesial-/fagkompetanse blir større i den nye strukturen, og vies spesiell oppmerksomhet. Økt

bruk av simulatorer og teknologibasert opplæring skal bidra til høyere læringseffekt og bedre utnyttelse av ressursene.

Tabell 6.9 Utdanning i Sjøforsvaret

Utdanning i Sjøforsvaret	Mål 2004	Mål 2005	Endring 2004–2005
Grunnleggende befalsutdanning ¹	311	285	-26
Krigsskole-/bachelorutdanning ²	86	57	-29
Videregående utdanning for befal ³	105	18	-87
Sum	502	360	-142

¹ Innføring av avdelingsbefalsordningen fører til at det er en viss usikkerhet knyttet til elevkvotene til grunnleggende befalsutdanning i 2005

² Inkluderer militære elevplasser på sivile utdanningsinstitusjoner.

³ På grunn av innføring av ny utdanningsordning og bortfall av krigsskole-II utdanningen er opptakskvotene ikke sammenlignbare med tidligere år. Fordelingen mellom forsvarsgrenene er tentativ og inkluderer videregående utdanning for befal i utlandet.

Drift og vedlikehold

Driftsutgiftene i Sjøforsvaret vil bli fulgt nøye også i 2005, for å kunne omdisponere frigjorte ressurser til prioritert operativ virksomhet og materiellinvesteringer. Materiellforvaltningstjenester kjøpes av Forsvarets logistikkorganisasjon gjennom horisontal samhandel. Dette vil i 2005 være en utfordring, da FLO fortsatt omorganiseres og nedbemannes

samtidig som Sjøforsvaret har store leveranser. Drift og vedlikehold av materiell som er en del av vedtatt struktur, skal prioriteres. Øvrig materiell skal i størst mulig grad utfases innen utgangen av året. Bruken av eiendom, bygg og anlegg (EBA) knyttet til lagring av ulike materiellkategorier gjennomgås slik at EBA-massen ytterligere tilpasses strukturen og målsettingen om areal- og kostnadsreduksjoner nås.

Kap. 4732 Sjøforsvaret (jf. kap. 1732)

		(i 1 000 kroner)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsinntekter	46 458	45 991	16 215
15	Refusjon fra arbeidsmarkedstiltak	63		
16	Refusjon fødselspenger	6 569		
17	Refusjon lærlinger	2 717		
18	Refusjon sykepenger	18 536		
	Sum kap. 4732	74 343	45 991	16 215

Korrigert for priskompensasjon er post 01 redusert med 30,7 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2004. Reduksjonen skyldes i all hovedsak en teknisk flytting av inntekter mellom kapitlene. Inntekter som tidligere ble ført på Forsvarets logistikkorganisasjon/Sjø (FLO/SJØ, før det igjen Sjøforsvarets forsyningskommando,

SFK) er overtatt av FLO på kapittel 1740, samt at refusjon for NATO FORACS (12,1 mill. kroner) er overført til kapittel 4720. I tillegg er organisasjonen redusert, noe som gir et lavere inntekstpotensial. Kapitlet omfatter serveringsavgift ved salg av måltider fra Forsvarets messer og inntekter ved utleie av kvarter, familie- og tjenesteboliger.

Kap. 1733 Luftforsvaret (jf. kap. 4733)

(i 1 000 kroner)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert bud- sjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsutgifter	3 948 824	3 565 523	3 635 846
	Sum kap. 1733	3 948 824	3 565 523	3 635 846

Luftforsvarets aktiviteter blir holdt på samme nivå som i 2004, på grunn av billigere tjenester fra støtteorganisasjonene (FB og FLO) og årsverksnedtrekk i organisasjonen. Den markante reduksjonen i budsjettet fra 2003 til 2004 skyldes i hovedsak overføring av deler av det grenvise logistikk-

ansvaret til kapittel 1740 Forsvarets logistikkorganisasjon.

Korrigert for lønns- og priskompensasjon er posten redusert med 56,7 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2004.

Følgende overordnede justeringer er foretatt:

Tabell 6.10 Budsjettekniske endringer

(i mill. kroner)

Endring justert for lønns- og priskompensasjon	-56,7
FOL Ørland overført til kapittel 1720	20,0
Droneaktivitet ved Sjøforsvarets stasjon (SSTN) Vigdel overført fra kapittel 1732	-4,7
Flytting av stillinger til Forsvarets sikkerhetsavdeling	1,5
Kompensasjon for økt el-avgift	-10,9
Sum budsjettekniske endringer	5,9
Reell endring av posten	-50,8

Luftforsvaret fortsetter å gjennomføre omfattende struktur- og effektiviseringstiltak. Fokus i omstillingen ligger på produksjon av operativ evne, bl.a. gjennom å opprettholde en nødvendig og tilstrekkelig aktivitet. Omstilling i organisasjonen rettes mot å effektivisere og rasjonalisere logistikk- og støttetjenester. Innsparingene vil bli benyttet til å forbedre Luftforsvarets operative evne ytterligere. Innsparingene reflekterer tiltak som er iverksatt for å effektivisere og endre strukturen iht. styrende målsettinger, og omfatter reduksjon av faste utgifter, så som reduksjon i bygningsmasse, reduksjon i årsverk, effektivisering i FLO og effektivisering av produksjonen.

Overordnede oppgaver

Luftforsvaret skal i 2005 produsere til Forsvarets styrkestruktur og operative engasjement, gjennomføre pålagt fredsvirksomhet og bidra til å løse oppdrag i fred, krise og krig både nasjonalt og internasjonalt.

Luftforsvaret skal bestå av fleksible og mobile styrker med kort reaksjonstid, som skal være i stand til å løse oppdrag både nasjonalt og interna-

sjonalt. Luftforsvaret skal utføre suverenitetshevdelse i norsk luftterritorium, og støtte de andre forsvargrenene, HV og totalforsvaret for øvrig. Styrkeproduksjon og vedlikehold av kapasiteter skal kontinuerlig tilpasses ny struktur.

Organisering og styrkestruktur

Utviklingen av Luftforsvarets styrkestruktur blir videreført med fortsatt satsing på mobilitet og fleksibilitet for alle operative avdelinger. Dette innebærer et mer modulbasert luftstridskonsept og en mer modulbasert organisering. En viktig utfordring er å iverksette en organisasjon som er tilpasset dette nye operasjonskonseptet, samtidig som det sikres at alle ressurser utnyttes så kostnadseffektivt som mulig. All aktivitet tilknyttet mobiliseringsflyplassene avvikles. Ytterligere rasjonaliseringer av Luftforsvarets struktur vil bli vurdert.

Utdanning og kompetanse

Omleggingen fordrer at Luftforsvarets kompetanseutvikling fortsatt effektiviseres og tilpasses en situasjon med krav til økt kvalitet og redusert per-

sonellstruktur. Kompetanseplanlegging gis prioritet under omleggingen i perioden 2005–2006. Luftforsvaret skal rekruttere og utdanne offiserer og vernepliktige i et omfang som er tilpasset Luftforsvarets struktur. Behovet for spesial-/fagkompetanse blir større i ny struktur og må derfor vies

spesiell oppmerksomhet. Dette behovet vil i stor grad bli dekket gjennom innføringen av avdelingsbefalsordningen, som vil øke muligheten for kontinuitet og spesialisering. Tilsetting av avdelingsbefal vil måtte skje gradvis og vil starte i 2005.

Tabell 6.11 Utdanning i Luftforsvaret

Kategorier	Mål 2004	Mål 2005	Endring 2004–2005
Grunnleggende befalsutdanning ¹	284	260	-24
Krigsskole-/bachelorutdanning ²	60	36	-24
Videregående utdanning for befall ³	100	17	-83
Sum	444	313	-131

¹ Innføring av avdelingsbefalsordningen fører til at det er en viss usikkerhet knyttet til elevkvotene til grunnleggende befalsutdanning i 2005.

² Inkluderer militære elevplasser på sivile utdanningsinstitusjoner.

³ På grunn av innføring av ny utdanningsordning og bortfall av krigsskole II-utdanningen er opptakskvotene ikke sammenliknbare med tidligere år. Fordelingen mellom forsvarsgrenene er tentativ og inkludere videregående utdanning for befall i utlandet.

Personell

Et redusert personellkorps vil være en avgjørende faktor for å redusere Luftforsvarets driftsutgifter. Personell- og aldersstrukturen vil bli gjenstand for vurderinger, og Luftforsvarets behov vil ses i sammenheng med den nye befalsordningen. Det skal sikres en personellstruktur som er balansert over tid, både mht. antall, kompetanse og alderssammensetning.

Drift og vedlikehold

Driftsutgiftene i Luftforsvaret vil bli fulgt nøye også i 2005, for å kunne omdisponere frigjorte ressurser

til prioritert operativ virksomhet og materiellinvesteringer. Materiellforvaltningstjenester kjøpes fra Forsvarets logistikkorganisasjon gjennom horisontal samhandel. Dette vil i 2005 være en utfordring, da FLO fortsatt omorganiseres og nedbemannes samtidig som Luftforsvaret har behov for store leveranser. Drift og vedlikehold av materiell som er en del av vedtatt struktur, skal prioriteres. Øvrig materiell skal i størst mulig grad utfases innen utgangen av året. Bruken av eiendom, bygg og anlegg (EBA) knyttet til lagring av ulike materiellkategorier gjennomgås slik at EBA-massen ytterligere tilpasses strukturen og målsettingen om areal- og kostnadsreduksjoner nås.

Kap. 4733 Luftforsvaret (jf. kap. 1733)

(i 1 000 kroner)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsinntekter	133 185	107 995	56 161
15	Refusjon fra arbeidsmarkedstiltak	243		
16	Refusjon fødselspenger	7 914		
17	Refusjon lærlinger	2 500		
18	Refusjon sykepenger	20 568		
	Sum kap. 4733	164 410	107 995	56 161

Korrigert for priskompensasjon er post 01 redusert med 54,0 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2004. Reduksjonen skyldes teknisk flytting av inntekter mellom kapitlene, ved at 46,438 mill. kroner er flyttet til kapittel 4740 ifm. at inntekter som tidligere tilfalt Luftforsvaret nå tilfal-

ler FLO, samt at inntekter knyttet til AWACS på Ørland på 7,560 mill. kroner er flyttet til kapittel 4720. Kapitlet omfatter inntekter ved utleie av kvarter-, familie- og tjenesteboliger, refusjon fra NATO vedrørende drift av fjernvarslingsstasjoner, samt inntekter fra vedlikeholdsoppdrag.

Kap. 1734 Heimevernet (jf. kap. 4734)

		(i 1 000 kroner)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsutgifter	1 117 308	1 106 051	1 108 454
	Sum kap. 1734	1 117 308	1 106 051	1 108 454

Heimevernets (HVs) aktivitet i 2005 vil holdes på samme nivå som i 2004. Inkludert forventet forbruk av investeringsmidler (150 mill. kroner) vil HV ha en total ramme på 1 265 mill. kroner, noe som viser den økte prioriteringen av HV. Økningen

vil videreføres årlig i langtidsperioden til samlet 1 400 mill. kroner i 2008.

Korrigert for lønns- og priskompensasjon er posten redusert med 43,8 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2004.

Følgende overordnede justeringer er foretatt:

Tabell 6.12 Budsjettekniske endringer

	(i mill. kroner)
Endring justert for lønns- og priskompensasjon	-43,8
Overskuddsmateriell til Sjøheimevernet fra kapittel 1732 Sjøforsvaret	-5,0
Kompensasjon for økt el-avgift	-2,2
Sum budsjettekniske endringer	-7,2
Reell endring av posten	-51,0

Endringene på budsjettet knytter seg til realisering av gevinster ved reduksjoner i faste driftskostnader gjennom avhending av eiendom, bygg og anlegg (EBA), reduksjon i årsverk, samt HVs andel av gevinstrealiseringen som skal finne sted innenfor Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO).

HVs fokus i 2005 vil være gjennomføring av kvalitetsreformen, med tilhørende endring av organisasjon og bemanning. Styrkeproduksjon og operativ virksomhet vil imidlertid opprettholdes på samme nivå som i 2004.

Overordnede oppgaver

Det endrede trusselbildet medfører en endring i Heimevernets oppgaver. Fortsatt skal HV produsere til Forsvarets styrkestruktur og gjennomføre

pålagt fredsvirksomhet. I tillegg vil det moderniserte HV være svært relevant for oppdrag knyttet til suverenitetshevdelse, krisehåndtering og bistand til ivaretagelse av samfunnssikkerheten, bl.a. gjennom forsterkning av annen militær tilstedeværelse i utsatte områder. Spesielt viktig er bistand for å forebygge og bekjempe terroranslag som politiet har primæransvaret for å håndtere.

HV skal bestå av fleksible og mobile styrker, og utgjør det territorielle landforsvaret, herunder sikre totalforsvarets evne til sikring av nasjonale styrker og mottak av allierte forsterkninger, overvåke landområdet gjennom forsterket grensevakt, og annen styrkebeskyttelse. Heimevernsdistriktsjefene er territorielle sjefen i fred, krise og krig, underlagt sjefen for Fellesoperativt hovedkvarter.

Organisering og styrkestruktur

HV vil i 2005 omorganiseres iht. Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004). HV vil fremdeles bli organisert i distrikter, avsnitt og områder, men antall distrikter reduseres fra 18 til 13. Regjeringen foreslår i denne proposisjonen å legge stamkvarteret for Vest-Finnmark HV-distrikt til Porsangmoen, jf. egen omtale i Del I, punkt 3.4.2 Felles.

Som følge av det endrede trusselbildet er det ikke lenger hensiktsmessig å binde opp store ressurser til faste, spesifikke oppdrag, men kunne konsentrere styrker der det måtte være behov. HV vil på bakgrunn av dette i 2005 iverksette kvalitetsreformen og starte utviklingen av en kjerne av styrker på høy beredskap – de såkalte innsatsstyrkene (ca. 5 000 personell). De mer tradisjonelle oppgavene lokalt vil bli ivaretatt av forsterknings- og oppfølgingsstyrker (henholdsvis 20 000 og 25 000 personell). I tillegg skal HV ha en reserve på 33 000 personell. HV vil dermed ha en total mobiliseringsstyrke på 83 000 personell.

Personell

Omleggingen av HV vil fortsatt stille store krav til personellet. Bemanningsstrukturen HV trenger i fremtiden, må være balansert mellom befal og sivile med riktig alderssammensetning, noe som bl.a. oppnås gjennom innføring av ny befalsordning. Strukturen i personellkorpset vil ta sikte på å balansere HVs behov over tid. Gjennomføringen av kvalitetsreformen må i tillegg sikre en god og riktig rekruttering fra alle forsvarsgrenene.

Utdanning og kompetanse

Ressurssituasjonen og omleggingen av HV fordrer at HVs kompetanseutvikling og utdanning effektiviseres og tilpasses en situasjon med krav til økt kvalitet. Det skal innføres nytt treningsmønster for årlige treninger av heimevernsmannskaper basert på operative krav og prioriteter. Årlige treninger gjennomføres etter et differensiert treningsmønster med prioritet til befal og spesialister, samt til prioriterte avdelinger. Dette vil for innsatsstyrkene være 6–30 dagers årlig trening, og for forsterknings- og oppfølgingsstyrkene inntil ni dagers årlig trening for befal og seks dager for mannskapsstyrkene. Årlig trening og utdanning vil bli gjennomført slik at HVs samlede militære kapasitet blir størst mulig.

Førstegangstjenesten i HV skal være på minimum fire måneder, og videreføres i 2005 på Værnes for Landheimevernet. HV mannskapsutdanning på Porsangmoen vil bli planlagt i 2005 og opprettet fra sommeren 2006. I 2005 planlegges det opprettet et eget HV-distrikt i Porsanger. Operative styrker til Sjøheimevernet overføres fra Sjøforsvaret, mens personell til Luftheimevernet overføres primært fra Luftforsvaret. Den grunnleggende befalsutdanningen opprettholdes på Værnes og Porsangmoen i 2005, men tilpasses til de endringer som foretas i grunnleggende befalsutdanning i Forsvaret forøvrig. HVs egen befalsutdanning vil fortsette som før gjennom en rekke, korte målrettede kurs ved Heimevernets skole- og kompetansesenter (HVSKS), og vil komplettere ordningen med overføring av vernepliktig befal fra forsvarsgrenene.

Tabell 6.13 Utdanning i Heimevernet

Kategorier	Endring		
	Mål 2004	Mål 2005	2004–2005
Grunnleggende befalsutdanning ¹	235	210	-25
Sum	235	210	-25

¹ Innføring av avdelingsbefalsordningen fører til at det er en viss usikkerhet knyttet til elevkvotene til grunnleggende befalsutdanning i 2005.

Drift og vedlikehold

HVs materiellbehov vil delvis dekkes av overskuddsmateriell fra forsvarsgrenene. Overskuddsmateriell i HV skal i størst mulig grad utfases innen utgangen av året. Materiellforvaltningstjenester

kjøpes av Forsvarets logistikkorganisasjon gjennom horisontal samhandel. Bruken av eiendom, bygg og anlegg (EBA) knyttet til lagring av ulike materiellkategorier skal gjennomgås slik at EBA-massen tilpasses den nye strukturen, og målsettingen om areal- og kostnadsreduksjoner oppfylles.

Kap. 4734 Heimevernet (jf. kap. 1734)

(i 1 000 kroner)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsinntekter	4 367	2 650	2 703
15	Refusjon fra arbeidsmarkedstiltak	80		
16	Refusjon fødselspenger	914		
17	Refusjon lærlinger	292		
18	Refusjon sykepenges	3 282		
	Sum kap. 4734	8 935	2 650	2 703

Korrigert for priskompensasjon er post 01 reelt videreført fra 2004. Kapitlet omfatter inntekter fra bl.a. serveringsavgift ved salg av måltider fra HVs

messer, inntekter ved utleie av kvarter-, familie- og tjenesteboliger, samt salg av mindre mengder materiell.

Kap. 1735 Etterretningstjenesten

(i 1 000 kroner)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
21	Spesielle driftsutgifter	665 477	671 057	691 845
	Sum kap. 1735	665 477	671 057	691 845

Etterretningstjenesten skal, iht. lov av 20. mars 1998 nr. 11 om Etterretningstjenesten, innhente, bearbeide og analysere informasjon som angår norske interesser ift. fremmede stater, organisasjoner eller individer. På denne bakgrunn skal det utarbeides risikoanalyser og etterretningsvurderinger som kan bidra til å ivareta viktige nasjonale sikkerhetsinteresser.

Etterretningstjenesten skal betjene militære brukere og støtte internasjonale oppdrag der Norge er engasjert. Dette er en ordinær del av E-tjenestens aktivitet, som må prioriteres og i hovedsak dekkes innenfor E-tjenestens budsjett. I tillegg skal tjenesten holde Forsvarsdepartementet og andre berørte departementer orientert om relevante endringer i den militære og politiske situa-

sjon i norsk interesseområde. Bidrag til kampen mot internasjonal terrorisme og spredning av masseødeleggende våpen utgjør en økende del av E-tjenestens aktiviteter.

På områder som tjener nasjonale interesser, skal det etableres og opprettholdes samarbeid og gode forbindelser med tilsvarende tjenester i andre land.

For å ivareta de oppdragene som er tillagt tjenesten, vektlegges høy faglig kompetanse tilpasset det nye trusselbildet og videreutvikling av den tekniske standarden. Dette, kombinert med en svært hurtig og omfattende teknologisk utvikling, gjør det nødvendig å iverksette og videreføre tiltak for å modernisere tjenesten, samt foreta en videre forskyvning av ressurser fra mindre prioriterte til prioriterte oppgaver knyttet til fremtidens forsvar.

Kap. 1740 Forsvarets logistikkorganisasjon (jf. kap. 4740)

(i 1 000 kroner)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsutgifter		1 508 754	1 602 581
	Sum kap. 1740		1 508 754	1 602 581

Post 01 Driftsutgifter

Korrigert for lønns- og priskompensasjon er posten økt med 47,4 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2004.

Følgende overordnede tekniske justering er foretatt:

Tabell 6.14 Budsjettekniske endringer

(i mill. kroner)

Endring justert for lønns- og priskompensasjon	47,4
Kompensasjon for økt el-avgift	-10,0
Sum budsjettekniske endringer	-10,0
Reell endring av posten	37,4

Endringen skyldes i hovedsak økte husleieutgifter ved at Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO), som i løpet av 2004 overtok en rekke distriktslagre fra bl.a. Heimevernet, samt en økning for å dekke de reelle utgiftene til Forsvarets lufttransportsystem. I tillegg er posten tilført midler grunnet redusert takt i omstillingen av FLO, og tilført 4 mill. kroner for kostnader forbundet med strategisk sjøtransport.

Posten skal dekke deler av driftsutgiftene i Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO) for å skille disse fra driftsutgiftene i de enkelte forsvarsgrener, og dekker utgiftene til FLO/Konsernstab, utgifter knyttet til FLOs bygningsmasse, oppdrag knyttet til forvaltning (fagmyndighet) av Forsvarets materiell, utgiftene ved Forsvarets uniformsutvalg og driften av Forsvarets lufttransportsystem som utøves gjennom FLO/Transport.

Driftsutgifter knyttet til leveranser til øvrige deler av Forsvarets militære organisasjon betales av brukerne og inntektsføres på utgiftskapitlet 1740.

Overordnede oppgaver

FLOs hovedoppgave er å utføre fagmyndighet og forvaltningsoppgaver, anskaffe og levere materiell, forsyninger og andre varer på rett sted, til riktig tid og til avtalt pris og kvalitet. FLO skal omorganiseres, virksomhet skal skilles ut og organisasjonen

skal utvikles iht. Stortingets vedtak ifm. behandlingen av Innst. S. nr. 93 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 12 (2003–2004) og Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004). Målet med omleggingen er å effektivisere logistikkfunksjonene, og sørge for en helhetlig ressursutnyttelse – Forsvarets behov sett under ett.

Organisering og styrkestruktur

Omleggingen av FLO er nå inne i en fase som er rettet inn mot å styrke helhetstankegangen ytterligere ved å etablere og videreutvikle en internstruktur basert på prosesser som går på tvers av den tidligere forsvarsgrensvise forvaltningsstrukturen. Nye militære behov, som følge av bl.a. den pågående omstillingsprosessen, kombinert med ambisiøse krav til effektivisering og innsparing i logistikk- og støttevirksomheten, gjør det imidlertid nødvendig å se på FLO med helt nye øyne. Forsvarets operative behov skal i enda større grad være avgjørende for hvilke tjenester og produkter FLO skal være ansvarlig for. Organisasjonen skal effektiviseres og slankes vesentlig. Aktiviteter som også kan drives av andre, skal identifiseres og vurderes. Dette innebærer en utvikling mot nye drifts- og eierformer, styringsprinsipper og konsepter, herunder offentlig-privat partnerskap (OPP).

Med hovedfokus på Forsvarets kjernevirksomhet, skal FLO bidra med logistikkressurser til den

operative virksomhet. Dette innebærer bl.a. en dreining fra en merkantil organisasjonsform mot en gripbar og konsekvensbasert organisasjon der FLO blir en styrkebrønn for logistikkjenester til operative styrker ved øvelser, deployeringer og internasjonale operasjoner.

Personell

Den pågående omstillingen av FLO er utfordrende, også for personellet. Nødvendig tempo i tilpasningene og effektiviseringen, samt påkrevet nedbemanning, er krevende. FLO må organiseres med en personellsammensetning som ivaretar det kompetansebehovet som kreves for å understøtte Forsvarets operative behov og kjernevirksomhet. FLO

må være en dynamisk organisasjon som kontinuerlig kan tilpasse seg kundenes behov og krav. I nytt logistikk- og støttekonsept for Forsvaret skal FLO være en styrkebrønn for logistikkjenester til operative styrker ved øvelser, deployeringer og flernasjonale operasjoner. Dette innebærer at FLO må ha en minimumsbemanning av personell og tjenester som kan rykke ut til operative oppdrag.

Det er iverksatt et arbeid hvor omstillingen av FLO, både i inneværende og neste langtidsperiode, blir sett under ett. En ny helhetlig fredsorganisasjonsplan for FLO planlegges ferdigstilt innen utgangen av 2004. På bakgrunn av dette vil tiden frem til mars 2005 bli brukt til identifisering og innplassering av personell.

Kap. 4740 Forsvarets logistikkorganisasjon (jf. kap. 1740)

(i 1 000 kroner)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsinntekter		21 570	117 082
	Sum kap. 4740		21 570	117 082

Post 01 Driftsinntekter

Korrigert for priskompensasjon er post 01 økt med 95,1 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2004. Økningen skyldes hovedsakelig en

teknisk flytting av inntekter fra de forsvarsgrenvise kapitler til kapittel 4740.

Posten relaterer seg til inntekter ved Forsvarets uniformsutsalg, FLO/Transport og salg av materiell ifm. avhending.

Kap. 1760 Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg (jf. kap. 4760)

(i 1 000 kroner)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 1760, post 45</i>	630 272	709 228	819 410
44	Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, nasjonalfinansiert andel, <i>kan overføres</i>	86 101	66 700	104 728
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	6 979 036	7 399 256	7 435 000
47	Nybygg og nyanlegg, <i>kan overføres</i>	176 315		
48	Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, fellesfinansiert andel, <i>kan overføres</i>	127 249	210 100	181 828
75	Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, Norges tilskudd til NATOs investeringsprogram for sikkerhet, <i>kan overføres, kan nyttes under kap. 1760, post 44</i>	139 011	130 000	133 173
	Sum kap. 1760	8 137 984	8 515 284	8 674 139

Post 01 Driftsutgifter

Korrigert for priskompensasjon er posten økt med 86 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2004. Posten skal dekke gjennomføringskostnader til anskaffelsesprosjekter i Forsvaret. Økningen skyldes at kostnader ifm. prosjektgjennomføring, som tidligere ble belastet de forsvarsgrenvise kapitlene, nå belastes kapittel 1760, post 01.

Post 44 Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, nasjonalfinansiert andel

Korrigert for priskompensasjon er posten økt med 36,4 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2004. Posten skal dekke de nasjonale utgiftene som er knyttet til gjennomføringen av NATOs investeringsprogram for sikkerhet i Norge. Økningen skyldes i vesentlig grad etablering av *Joint Warfare Centre* (JWC) i Stavanger. Posten skal dekke alle nasjonale utgifter i prosjekter som er autorisert for gjennomføring og utgifter til forhåndsfinansierte prosjekter.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold

Korrigert for priskompensasjon er posten redusert med 150 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2004.

Post 48 Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, fellesfinansiert andel

Korrigert for priskompensasjon er posten redusert med 33,4 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2004. Posten dekker utgifter til NATOs investeringsprogram for sikkerhet i Norge. Reduksjon skyldes at flere av de større prosjektene, f.eks. SINDRE II, er i sin avsluttende fase. For autoriserte prosjekter forskutteres utgifter på grunnlag av prognoser for forbruk. I utgangspunktet skal disse utgiftene refunderes av NATO og inntektsføres på kapittel 4760 post 48 samme år som de påløper. I den grad prognosene ikke holder, må innbetalingene justeres i den påfølgende oppgjørsterminen. Utgiftene på kapittel 1760 post 48 er derfor ikke alltid overensstemmende med inntekten på kapittel 4760 post 48 i det enkelte budsjettår. Refusjon fra NATO på prosjekter som er prefinansiert over post 44, vil også bli inntektsført på kapittel 4760 post 48.

Post 75 Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, Norges tilskudd til NATOs investeringsprogram for sikkerhet

Utgiftene vil være på samme nivå som saldert budsjett for 2004. Posten skal dekke Norges bidrag til NATOs investeringsprogram for sikkerhet, og den utgjør ca. to pst. av alliansens utgifter avhengig av hvor mange land som deltar i de enkelte prosjektene.

Materiellinvesteringer – generelt

Hovedutfordringen på investeringssiden i 2005 er å rette investeringene inn mot den struktur som ble vedtatt ved behandlingen av Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004). Samtidig skal de fleste av beslutningene truffet ifm. behandlingen av Innst. S. nr. 342 (2000–2001), jf. St.prp. nr. 45 (2000–2001), og Innst. S. nr. 232 (2001–2002), jf. St.prp. nr. 55 (2001–2002), søkes videreført.

Som omtalt i St.prp. nr. 1 (2003–2004) arbeides det med tilpassing av investeringsporteføljen og utbetalingene til de gjeldende planer for Forsvarets strukturutvikling. Det er forut for 2004 inngått en rekke kontrakter for å sikre leveranser til tidligere besluttede strukturmålsettinger. Dette fører til at det er et meget høyt forpliktelsesnivå i porteføljen. Forsvarsdepartementet gjennomfører tiltak for å tilpasse porteføljen til den besluttede struktur, jf. Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004). I totalporteføljen må derfor mange betalingsplaner endres. Dette kan også innebære avslutning eller reforhandling av eksisterende juridisk bindende forpliktelser. Det er sannsynlig at dette medfører særskilte utgifter som må dekkes innenfor budsjettrammene.

Totalporteføljen (post 45)

Budsjettforslaget for 2005 innebærer en videre satsing på å etablere og modernisere den vedtatte styrkestrukturen. Anskaffelsen av nye fregatter er den største enkeltinvestering i Forsvaret. Dette er hovedårsaken til at den tyngste satsingen finner sted innenfor Sjøforsvarets investeringsportefølje. Videre har anskaffelsen av nye Skjold-klasse missiltorpedobåter betydelig forventet omsetning av Forsvarets investeringsmidler i 2005. Prosjektet for anskaffelse av nye enhetshelikoptre har omtrent tilsvarende forventet utbetaling og står for en stor del av ressursbruken innenfor luftforsvarsstyrker, sammen med flere prosjekter rettet mot kampflyvåpenet. For Hærens del medgår store deler av investeringsmidlene til panservern, pans-

rede kjøretøyer og stridsvogner. En felles satsing mot et nettverksbasert forsvar er representert ved store investeringer i Link-16, et prosjekt for overføring av felles situasjonsbilde mellom feltavdelinger, og opprettholdelse av vår kapasitet til kommunikasjon med norske avdelinger globalt.

Forsvarets totale investeringsportefølje presenteres etter sine formål. De enkelte strukturelementene som skal fremskaffes, er innrettet mot å utføre funksjoner som knytter seg til Forsvarets ulike oppgaver. Planrammen med den forventede utbetaling inneholder både store enkeltprosjekter

og en lang rekke enkeltprosjekter av lavere kategori, som til sammen utgjør totalbeløpet. Totalrammen og den forventede utbetaling fordelt på formål varierer fra år til år fordi prosjekter innenfor formålene blir avsluttet, og nye kommer til.

Kategori 1-prosjektene er listet i en egen tabell og beskrevet i den påfølgende teksten. Etter en gjennomgang av kostnadsrammene i formålstabellen og i tabellen over alle kategori 1-prosjektene, er de i tråd med gjeldende fullmakter blitt justert for årlig priskompensasjon.

Tabell 6.15 Formålstabell

Formål	Kostnadsrammer	Forventet gjenstående pr. 1/1 2005	Kontraktsforpliktet pr. 31/12 2004	Nye kontrakter 2005	Anslått utbetaling 2005	Behov for bestillingsfullmakter
Felles	15 256	9 742	5 044	2 457	1 202	6 298
Hær- og heimevernsstyrker ¹	16 420	8 009	2 290	1 004	1 199	2 095
Sjøforsvarsstyrker	27 364	12 918	9 920	1 410	3 432	7 899
Luftforsvarsstyrker	18 919	10 953	6 816	1 100	1 551	6 366
Spesielle formål	821	143	125	20	51	95
Totalt			24 195	5 992	7 435	22 751

¹ Anskaffelser til Heimevernet ses i sammenheng med Hærens prosjekter, hvor omfanget derfor reflekterer både Hærens og Heimevernets behov. Det er et mål at Heimevernets andel av forventet utbetaling blir ca. 150 mill. kroner.

Kategori 1-prosjekter

Kategori 1-prosjektene, som er Forsvarets største og viktigste investeringer, følges spesielt. Nye prosjekter, prosjekter med endringer i omfang/kostnadsramme og prosjekter som foreslås overført til en lavere kategori eller avsluttet, legges frem for Stortinget til godkjenning. Endringer forårsaket av pris- og valutaendringer (eskalering) krever ikke særskilt godkjenning, jf. Innst. S. nr. 118 (1992–93), Innst. S. nr. 197 (1992–93) og St.meld. nr. 17 (1992–93).

Kostnadsrammene gjelder normalt investeringsutgiftene på post 45. Fra og med St.prp. nr. 1 (2000–2001) ble det i omtalen av noen av prosjektene orientert om følgekostnader, dvs. tilhørende gjennomføringskostnader og eiendoms-, bygg- og anleggskostnader. Denne praksis er ikke videreført i denne proposisjon. Dette er gjort for å sikre best mulig samsvar mellom omtalen av prosjektene og kategori 1-tabellen og investeringsfullmakten, og for at prosjektenes omfang skal være mest mulig sammenlignbare. Videre er følgeutgiftene av en annen art (belastes annen post), og eiendoms-,

bygg- og anleggsinvesteringer er organisert i egne prosjekter.

Enkelte spesielt store og langvarige prosjekter avviker fra det normale mønsteret. For tiden er det to slike prosjekter: Fregattprosjektet har en særskilt ordning for eskalering, jf. B.innst. S. nr. 7 (2001–2002), jf. St.prp. nr. 1 (2001–2002), og kostnadsrammen inkluderer gjennomføringskostnader, jf. Innst. S. nr. 192 (1999–2000), jf. St.prp. nr. 48 (1999–2000). Kostnadsrammen for anskaffelsen av Skjold-klasse MTB omfatter også følgekostnader, jf. Innst. S. nr. 11 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 82 (2002–2003). Det vises til omtalen under det enkelte prosjekt.

I de prosjekter der utviklingsfasen er spesielt omfattende, vil denne fasen defineres som et eget prosjekt. Kostnadsrammen omfatter da normalt bare utviklingsfasen. Det bes ikke om særskilt godkjenning av faseoverganger for prosjekter der utviklingsfasen er en integrert del av prosjektet, eller for andre faseoverføringer. Når hoveddelen av materiellet er anskaffet, blir slike prosjekter normalt foreslått overført til en lavere kategori.

Tabell 6.16 Kategori 1-prosjekter

Evt. endring	Formål/prosjektbetegnelse	Kostnadsramme (post 45)	Forventet gjenstående 1/1 2005	Anslått utbetaling 2005	Bestillings fullmakter (post 45)
	FELLESFORMÅL				
	2765 Link-16	957	857	138	215
	2933 FISBasis	1 338	61	0	0
	5112 Multi-rolle radio (MRR)	2 262	316	23	203
	HÆRSTYRKER				
Endring	5013 Divisjonsartilleri	1 514	591	2	11
	5025 Pansrede spesialkjøretøy på stridsvognchassis	1 306	356	4	1
	5026 Pansrede spesialkjøretøy brukt materiell	1 132	646	79	489
	5036 Panserbekjempelsesvåpen, middels rekkevidde	944	783	323	147
	5060 Brukt Leopard 2 A4	1 375	755	167	179
	5284 Taktisk treningssystem	592	224	136	33
	58xx Program Soldat 2000	455	145	11	70
	SJØFORSVARSSTYRKER				
	6026 Nye sjømålsmissiler – utviklingsfase	1 884	248	122	141
	6081 Ny MTB-struktur – utvikling	1 732	229	0	0
	6088 Nye fregatter U/A/O-fasene	16 480 ¹	7 755	2 334	5 345
	6300 Skjold-klasse MTB	4 872 ²	3 059	692	1 958
	LUFTFORSVARSSTYRKER				
	7102 Nye kortholdsmissiler og hjelmontert sikte	1 375	1 235	43	669
	7512 F-16 EK	870	168	56	29
	7611 NASAMS II	1 021	525	163	263
	7660 Enhetshelikopter	5 522	4 580	743	2 826
				5 039	12 580

¹ Denne rammen inkluderer post 01. Post 45 utgjør 15 803 mill. kroner.² Denne rammen inkluderer post 01 og kapittel 1710 post 47. Post 45 utgjør 4 594 mill. kroner.**Kategori 1-prosjekter**
– Nye prosjekter for godkjenning

Forsvarsdepartementet legger ingen nye kategori 1-prosjekter frem for godkjenning i denne proposisjonen.

Kategori 1-prosjekter – Godkjenning av endring av omfang og kostnadsrammer

Forsvarsdepartementet legger frem endring av omfang og kostnadsramme for ett kategori 1-prosjekt for godkjenning i denne proposisjon.

Hærstyrker, artilleriavdelinger

5013 Divisjonsartilleri

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av B.innst. S. nr. 7 (1994–95), jf. St.prp. nr. 1 (1994–95). Prosjektet skal tilføre Hærens artilleri tilstrekkelig rekkevidde, ildkraft og overlevelsesevne. Anskaffelsen omfatter 12 selvdrevne flerrørs rakettkastere av forbedret utgave (MLRS), navigasjonssystem, logistikkopplegg, verkstedutrustning, beredskapsammunisjon, øvingsammunisjon og dokumentasjon.

Prosjektet skulle også anskaffe to ulike typer bomblet-ammunisjon, langtrekkende og selvøkende panserbrytende ammunisjon og logistikk for våpensystemet. I prosjektet gjenstår bl.a. nå anskaffelse av ammunisjon med selvødeleggesmekanisme. Så langt har dette kravet ikke latt seg oppfylle, og det er derfor ikke anskaffet slik ammunisjon til våpensystemet. Det legges av denne grunn opp til at slik ammunisjonsanskaffelse skal vurderes i fremtiden når kravene evt. lar seg oppfylle, jf. St.prp. nr. 1 (2003–2004). Øvrige leveranser i prosjektet er i hovedsak ferdigstilt. Det foreslås på denne bakgrunn at omfanget av prosjekt 5013 reduseres ved at denne ammunisjonsanskaffelsen tas ut. Dette innebærer reduksjon i kostnadsrammen.

Prosjektets kostnadsramme (post 45) foreslås redusert fra 3 396 mill. kroner til 1 514 mill. kroner.

Kategori 1-prosjekter – Status og fremdrift

Fellesformål

2765 Link-16

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 220 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 54 (2003–2004). Prosjektet omfatter anskaffelse av Taktisk Data-Link-16 til overføringer av felles situasjonsbilde mellom Forsvarets taktiske enheter. Anskaffelsen er helt nødvendig i utviklingen av Forsvaret mot et nettverksbasert forsvar. Anskaffelsen omfatter TDL-16 terminaler til F-16 jagerfly og NASAMS luftvernssystem. Videre anskaffes det et antall mobile og deployerbare kommunikasjonsmoduler med Link-16-kapasitet som kan benyttes av Hærens avdelinger i Norge og Forsvarets avdelinger i internasjonale operasjoner. Det etableres i tillegg et fast Link-16-nettverk i tilknytning til Ørland hovedflystasjon for trening på nettverksbaserte operasjoner, også i samarbeid med allierte. Dermed kan Norge tilby en øvingskapasitet som er etterspurt i NATO.

Anskaffelsen av Link-16-terminaler vil i stor grad gjøres fra amerikanske myndigheter. Kontrakt for integrasjonsarbeidet mot materiell og

kommando-, kontroll-, og informasjonssystemer vil bli fremforhandlet i løpet av 2005. Som en følge av anskaffelsen har Forsvarsdepartementet startet opp arbeidet med gjenkjøpsavtaler mot mulige amerikanske leverandører.

Prosjektets kostnadsramme (post 45) er 957 mill. kroner.

2933 FISBASIS

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av B.innst. S. nr. 7 (2000–2001), jf. St.prp. nr. 1 (2000–2001). Kontrakt for utvikling, realisering samt drift og vedlikeholdstjenester ble inngått i januar 2001. Kontrakten ble reforhandlet for å ivareta endret omfang (inkludering av Sjøforsvaret og Luftforsvaret) i januar 2002. Prosjektets målsettinger er nådd, gjennomført raskere enn opprinnelig planlagt og iht. budsjett, og prosjektet er overført til driftsorganisasjonen i Forsvarets logistikkorganisasjon. Termineringsrapport er under utarbeidelse, og prosjektet planlegges terminert i 2005.

Prosjektets kostnadsramme (post 45) er 1 338 mill. kroner.

5112 Multi-rolle radio

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av B.innst. S. nr. 7 (1993–94), jf. St.prp. nr. 1 (1993–94). Prosjektet omfatter utvikling og anskaffelse av en ny generasjon VHF-radioer til Hæren. I tillegg vil samme radio bli anskaffet til Luftforsvaret samt i begrenset omfang til Sjøforsvaret. Det ble i 1990 inngått en kontrakt og senere utløst opsjoner for en samlet leveranse av 7 000 radioer. Det gjenstår enkelte leveranser, og prosjektet planlegges terminert i 2005.

Prosjektets kostnadsramme (post 45) er 2 262 mill. kroner.

Hærstyrker

5025 Pansrede spesialkjøretøy på stridsvognchassis

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av B.innst. S. nr. 7 (1994–95), jf. St.prp. nr. 1 (1994–95). Prosjektet inkluderer prosjekt 5027 som ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 191 (1994–95), jf. St.prp. nr. 48 (1994–95). Disse to prosjektene ble slått sammen etter vedtak ved Stortingets behandling av B.innst. S. nr. 7 (1995–96), jf. St.prp. nr. 1 (1995–96). Anskaffelsen skal gi mobilitet og beskyttelse for avdelinger og funksjoner som støtter pansrede avdelinger i strid. Dette materiellet vil også være viktig for å støtte avdelinger som deltar i internasjonale operasjoner.

Chassis av Leopard I og brukte bergingspanservogner er anskaffet. Følgende anskaffelser er gjennomført ved utgangen av 2003: Alle ni bropanservogner med broer er levert, 22 ingeniørpanservogner er levert og tre bergingspanservogner er levert med sikkerhetsoppgradert hydraulikk. I 2004 planlegges det med leveranse av syv vogner, og i 2005 planlegges det med leveranse av resterende syv vogner, totalt 17 bergingspanservogner. Arbeidet med gjennombrytingspanservogn for å forsere minefelt blir foreløpig ikke startet opp.

Prosjektet er planlagt terminert i 2010. Dette er ni år senere enn opprinnelig planlagt, noe som hovedsakelig skyldes investeringsrammens utvikling samt at arbeidet med gjennombrytingspanservognen har vært stilt i bero. Hvis denne vogntypen ikke anskaffes, kan prosjektet termineres i 2006.

Prosjektets kostnadsramme (post 45) er 1 306 mill. kroner.

5026 Pansrede spesialkjøretøy – brukt materiell

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av B.innst. S. nr. 7 (1995–96), jf. St.prp. nr.1 (1995–96). Prosjektet skal tilføre Hærens mekaniserte brigader pansrede brukte spesialkjøretøyer innen år 2007 og tilføre FIST-H pansrede brukte spesialkjøretøyer av typen M-113. Det skal bygges om inntil 523 vogner fordelt på 13 forskjellige typer. Hensikten med spesialkjøretøyene er å tilføre støttefunksjoner slik at det dannes et system rundt stridsvognene og stormpanservognene.

Integreringen av støttefunksjonene i M-113 vil gi økte ytelser fordi utstyret kan betjenes innenfra vognen. Ombyggingen vil også bidra til bedret mobilitet og økt beskyttelse. Den tekniske oppgraderingen av vognene vil dessuten øke tilgjengeligheten og redusere driftskostnadene. De senere år er ambisjonsnivået økt for vår deltakelse i flernasjonale operasjoner. Kravene til materiellet er blitt strengere for å ivareta personellets sikkerhet, eksempelvis når det gjelder beskyttelse mot miner og håndvåpen. Det er anskaffet 204 brukte vogner fra utlandet, samt reservedeler og oppgraderingssett til samtlige kjøretøy. De øvrige vognene kommer fra egen beholdning. Innen utgangen av 2004 vil ca. 200 vogner være ferdig ombygget.

Prosjektets kostnadsramme (post 45) er 1 132 mill. kroner.

5036 Panserbekjempelse – middels rekkevidde

Prosjektet ble vedtatt av Stortinget ved behandlingen av B.innst. S. nr. 7 (2001–2002), jf. St.prp. nr. 1 (2001–2002). Panserbekjempelse – middels rekkevidde er et supplement til eksisterende våpensyste-

mer med hhv. kort og lang rekkevidde. Våpensystemet vil bli en viktig del av Hærens manøverkonsept, og det representerer en viktig tilpasning til deltakelse i flernasjonale operasjoner. Det er en forutsetning i manøverkonseptet at manøveravdelingene gis større ildkraft med lengre rekkevidde. I ny struktur skal deler av Hærens avdelinger dimensjoneres til å føre strid etter et indirekte konsept. En av forutsetningene for å oppnå dette, er å gi manøveravdelingene større ildkraft med lengre rekkevidde enn i dag. Dette innebærer vektlegging av offensive operasjoner med dertil egnede våpensystemer som støtter opp om hurtig stridsutvikling og høy mobilitet. Det skal innen år 2007 anskaffes panserbekjempelsesvåpen med nødvendig logistikk, tilleggsutrustning, ammunisjon og utdannings- og treningssystemer. Kontrakt ble inngått desember 2003 med en lavere kostnad enn forventet, og kostnadsrammen ble derfor redusert, jf. Innst. S. nr. 220 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 54 (2003–2004). Prosjektets fremdrift er i tråd med planen.

Prosjektets kostnadsramme (post 45) er 944 mill. kroner.

5060 Brukte Leopard 2 A4

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av B.innst. S. nr. 7 (2000–2001), jf. St.prp. nr.1 (2000–2001). Prosjektet omfatter anskaffelse av 52 moderne stridsvogner av typen Leopard 2 fra Nederland. Vognene har bedre ytelse med hensyn til beskyttelse og ildkraft enn de stridsvogner som Hæren hittil har disponert. Leopard 2 er et viktig system for å oppnå strukturmålene. Av hensyn til nasjonal struktur og logistikk anskaffes to bataljonsenheter, hver med 26 stridsvogner. Avtale ble inngått med Nederland i 2001. Vognene er levert og innføres i perioden 2003–2006. De skal erstatte et tilsvarende antall gamle stridsvogner (Leopard 1). Prosjektet planlegges avsluttet i 2008.

Prosjektets kostnadsramme (post 45) er 1 375 mill. kroner.

5284 Taktisk treningssystem

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av B.innst. S. nr. 7 (1997–98), jf. St.prp. nr. 1 (1997–98). Prosjektet skal anskaffe et system for taktisk trening i et miljø mest mulig likt virkelig strid. Systemet skal gi automatisk tilbakemelding av hendelsesdata for etterfølgende analyser. Prosjektet omfatter materiell til et treningssenter med kapasitet til å gjennomføre tosidige øvelser på kompaninivå med normale støttefunksjoner.

Etableringen av treningssenteret har innebåret en betydelig heving av kvaliteten på utdannelsen til strid på kompaninivå og ned til den enkelte soldat. Treningssenteret er lokalisert til Rena leir. Kontrakt ble inngått i 2001, og leveranser av materiellet startet i 2002. De siste leveranser er gjennomført, og de operative tester ble gjennomført våren 2004. Prosjektet planlegges avsluttet i 2006.

Prosjektets kostnadsramme (post 45) er 592 mill. kroner.

58xx Program Soldat 2000

Programområdet består av fire prosjekter for å gi den enkelte soldat bedre beskyttelse, utholdenhet og mobilitet. De tre første prosjektene i programmet ble vedtatt ved Stortingets behandling av B.innst. S. nr. 7 (1995–96), jf. St.prp. nr. 1 (1995–96), mens det fjerde prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av B.innst. S. nr. 7 (1996–97), jf. St.prp. nr. 1 (1996–97).

Den nye strukturen i Hæren vil etter omstillingen av Forsvaret være betydelig mindre enn den struktur som opprinnelig lå til grunn for programets anskaffelser. Det vil bli gjennomført anskaffelser med sikte på å utruste hele den mobile strukturen med personlig bekledning og utrustning fra Program Soldat 2000. Spesialstyrker vil som tidligere få tildelt spesialutrustning. Programets fremdrift vil bli noe redusert fordi det skal tilpasses den fremtidige strukturen, jf. Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004).

Programets kostnadsramme (post 45) er 455 mill. kroner.

Sjøforsvarsstyrker

6026 Nye sjømålsmissiler

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av B.innst. S. nr. 7 (1994–95), jf. St.prp. nr. 1 (1994–95). Prosjektet omfatter utvikling av et missilsystem for bekjempelse av sjømål og koordineres med fregattprosjektet og anskaffelse av nye MTB-er av Skjold-klassen. Utviklingsfasen vil pågå frem til og med 2005, jf. Innst. S. nr. 220 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 54 (2003–2004).

Prosjektets kostnadsramme (post 45) er 1 884 mill. kroner.

6081 Ny MTB-struktur

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 191 (1994–95), jf. St.prp. nr. 48 (1994–95) og Innst. S. nr. 207 (1998–99), jf. St.prp. nr. 65 (1998–99). Prosjektet ble ved Stortingets behandling av B.innst. S. nr. 7 (1996–97), jf. St.prp.

nr. 1 (1996–97), vedtatt utvidet med oppdatering av Hauk-klasse. Prosjektet omfatter dermed utviklingen av forseriefartøyet for nye MTB-er, KNM Skjold, og oppdateringen av Hauk-klasse MTB-er. Sistnevnte arbeid omfatter bl.a. oppdatering av skipsteknisk utstyr, anskaffelse av ildledningsutstyr, kommando- og våpenkontrollsystemer og nytt øvingssystem. Prosjektet er i termineringsfasen og forventes avsluttet i 2005. Forsvarets fremtidige MTB-struktur ivaretas videre i prosjekt 6300 Skjold-klasse MTB.

Prosjektets kostnadsramme (post 45) er 1 732 mill. kroner.

6088 Nye fregatter

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 207 (1998–99), jf. St.prp. nr. 65 (1998–99). Hovedkontrakt for utvikling, design og levering av fem fartøyer med tilhørende våpensystem og kommando- og kontrollsystem ble inngått med *Empresa Nacional Bazan* (nå Izar). Kjølens til første fartøy ble strukket i april 2003, og i juni 2004 ble fartøyet sjøsatt for videre ferdigstilling ved verftet. Første fartøy planlegges overlevert siste kvartal 2005. Deretter planlegges ett fartøy levert pr. år.

Forsert anskaffelse av Taktisk Datalink 16 (TDL-16) til de nye fregattene, med tilhørende omfang- og rammeøkning for prosjekt 6088, ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 225 (2002–2003), jf. St.prp. nr. 50 (2002–2003). Integrasjon og anskaffelse av TDL-16 til fregattene er nå derfor en integrert del av prosjekt 6088.

Det fremgår av St.prp. nr. 1 (2001–2002) at i tråd med vanlig praksis for større kontrakter der produksjon og leveranser skjer over en lengre periode, er det også for fregattprosjektet avtalt at kontraktsprisen skal omregnes årlig for å gjenspeile den aktuelle utviklingen i lønns- og materialkostnader i leverandørlandet.

Prosjektets kostnadsramme (post 45 og post 01) er 16 480 mill. kroner.

Forsvarsdepartementet orienterte i St.prp. nr. 54 (2003–2004) om status for usikkerhetsbildet i prosjektet. Herunder om den eksterne gjennomgangen av prosjektet som nylig er gjennomført. Etterarbeidet ifm. gjennomgangen er nå avsluttet. Det bekrefter at risikobildet i fregattprosjektet stort sett er uforandret sett ift. det risikobildet som kom frem i rapporten fra Holteprosjekts analyse i januar 2000. Arbeidet viser også at en ikke kan forvente å se større forandringer i risikobildet før en er vel i gang med testprogrammet for første fartøy rundt årsskiftet 2005/2006. Tidligst på dette tidspunkt vil en kunne se klare tendenser på hvorvidt

risikoen i prosjektet avtar, forblir uforandret eller øker. Det er med andre ord tidligst på dette tidspunkt at en vil få nærmere bekreftelse på hvorvidt risikoavsetningen i prosjektet er tilstrekkelig eller ikke.

Som et resultat av det som er fremkommet ifm. gjennomgangen av prosjektet, har Forsvaret iverksatt ulike interne prosjektanalyser. Videre er risikoreduserende tiltak implementert eller planlagt implementert, og risikoen i prosjektet har fått ytterligere oppmerksomhet fra Forsvarets ledelse. Departementet vil i tiden fremover nøye overvåke risikobildet i prosjektet og i samråd med Forsvaret vurdere og eventuelt implementere ytterligere risikoreduserende tiltak.

EU-kommisjonen bekjentgjorde 12. mai 2004 at Izar må tilbakebetale ca. 308 mill. euro som Izar har mottatt i ulovlig statsstøtte/lån i perioden 1999–2000. Kommisjonen slår fast at dette er støtte som er gitt til *Astilleros Espanoles*, holdingselskapet for de sivile verftene som i desember 2000 ble slått sammen med den militære verftsgruppen Bazan til Izar. Kommisjonen har ikke vist til at en har funnet at Bazan har mottatt ulovlig støtte. I etterkant av kommisjonens beslutning har en interdepartemental arbeidsgruppe, nedsatt av den spanske regjering, arbeidet med å ta frem anbefalte løsninger for å etterkomme tilbakebetalingskravet, samtidig som Izars fremtid sikres. Forhandlinger om endelig løsning forventes å finne sted i løpet av høsten 2004.

Den spanske leverandøren har gjort et godt arbeid for å oppfylle de gjenkjøpsforpliktelser denne har iht. den industrielle samarbeidsavtalen, og ligger godt an ift. sine forpliktelser på dette området. Det er i løpet av det siste året arbeidet med å finne norske verft for sammenstilling av fartøy nr. fire og fem iht. opprinnelig gjenkjøpsavtale. Ingen norske verft har villet ta på seg dette oppdraget. Det er siden dette ble kjent, blitt arbeidet med en alternativ løsning som sikrer norske verft arbeid med ytterligere moduler til fartøyene og kompetanseheving som skal gjøre verftene i stand til å være en mulig leverandør av logistikkjenester for Forsvaret i fremtiden. Det foreligger en intensjonsavtale mellom Izar og to norske verft i denne forbindelse. Forsvarsdepartementet anser den alternative løsningen som god for alle parter, for både Forsvaret og industrien.

6300 Skjold-klasse MTB

Prosjektet ble vedtatt av Stortinget ved behandling av Innst. S. nr. 11 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 82 (2002–2003). Prosjektet omfatter anskaffelse av fem nye Skjold-klasse missiltorpedobåter (MTB)

og tilpasning av forseriefartøyet KNM Skjold, samt anskaffelse av våpensystemer og løsninger for logistikk og opplæring. Kontrakt ble undertegnet i november 2003 og fartøyene planlegges levert i perioden 2006–2009, med operativ drift fra 2009. Prosjektets fremdrift er iht. planen.

Prosjektets kostnadsramme for post 45 er 4 594 mill. kroner. Rammen for gjennomføringskostnader, kapittel 1760 post 01, er 131 mill. kroner. Rammen for bygge- og anleggskostnader, kapittel 1760 post 47, er 147 mill. kroner.

Total kostnadsramme for prosjektet er 4 872 mill. kroner.

Luftforsvarsstyrker

7102 Nye kortholdsmissiler og hjelmontert sikte

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av B.innst. S. nr. 7 (2001–2002), jf. St.prp. nr. 1 (2001–2002). Prosjektet skal anskaffe nye kortholdsmissiler og et hjelmbasert siktesystem til F-16. Våren 2003 ble det europeiske missilet IRIS-T valgt. Missilene skal benyttes med et avansert hjelmbasert siktesystem som er en del av prosjektet. Kontrakt på hjelmsikter ble inngått i 2003. Missiler og hjelmsikter er planlagt levert i perioden 2004–2008. Prosjektet er planlagt avsluttet innen 2011.

Prosjektets kostnadsramme over post 45 er 1 375 mill. kroner.

7512 F-16 EK

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av B.innst. S. nr. 7 (1997–98), jf. St.prp. nr. 1 (1997–98). Målet med prosjektet er å anskaffe elektronisk egenbeskyttelsesutstyr til F-16-flyene for økt overlevelsessevne. Prosjektet består av to delprosjekter: Delprosjekt jammepod, som er en enhet som skal gi elektronisk beskyttelse mot bakke-til-luft-våpen, og delprosjekt pylon, som er en enhet som skal gi beskyttelse mot luft-til-luft-trusler. Arbeidet med jammepodene ble avsluttet i 2003, og materiellet er tatt i bruk og fungerer slik det skal. Delprosjekt pylon er i ferd med å bli levert. Det planlegges med å avslutte prosjektet i 2006.

Prosjektets kostnadsramme (post 45) er 870 mill. kroner.

7611 NASAMS II (Norwegian Advanced Surface-to-Air Missile System)

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av B.innst. S. nr. 7 (1999–2000), jf. St.prp. nr. 1 (1999–2000), med en kostnadsramme på 804 mill. kroner. Prosjektet gjennomgikk senere en fornyet

vurdering av omfang og kostnader for å bli tilpasset fremtidig struktur og materiell som blir brukt av våre allierte. Det reviderte prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 232 (2001–2002), jf. St.prp. nr. 55 (2001–2002).

Prosjektet omfatter en systemteknisk oppgradering av NASAMS. Kontrakt ble inngått høsten 2002. For å sikre en best mulig bruk av investeringsmidlene mot de høyest prioriterte kapasitetene, er fremdriften justert slik at avslutningen av prosjektet nå planlegges i 2008.

Prosjektets kostnadsramme (post 45) er 1 021 mill. kroner.

7660 Enhetshelikopter til Forsvaret

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av B.innst. S. nr. 7 (2000–2001), jf. St.prp. nr. 1 (2000–2001). Prosjektet omfatter anskaffelse av seks helikoptre til støtte for Sjøforsvarets nye fregatter og åtte helikoptre til Kystvakten som erstatning for Lynx. Kontrakt ble inngått høsten 2001. Leveranser av kystvakthelikoptre er planlagt i perioden 2005/2006–2007, mens leveranse av fregatt-helikoptre er planlagt i perioden 2006–2008. I 2002 ble det inngått en avtale, sammen med Sverige, om *Interim Contractor Support* med leverandøren. Avtalen forplikter leverandøren til å forsyne forsvaret i Sverige og Norge med deler og å vedlikeholde disse i perioden 2005–2010. Parallelt utreder prosjektet løsninger for trening og logistikk (etter 2010).

I forbindelse med utvikling, anskaffelse og drift av treningsmateriell, er det nødvendig å søke samarbeid både med de NATO-landene som har anskaffet NH-90 og Sverige og Finland. Hensikten er å etablere kostnadsbesparende opplærings- og drifts-/vedlikeholdsløsninger sammen med partnere vi vil operere med.

Prosjektets kostnadsramme (post 45) er 5 522 mill. kroner.

Prosjekter som foreslås avsluttet og /eller overført fra kategori 1 til 2

Forsvarsdepartementet legger ikke frem prosjekter som foreslås avsluttet eller overført fra kategori 1 til kategori 2 i denne proposisjonen.

Øvrige programmer og prosjekter med spesiell omtale

Program Golf

Forsvaret må redusere driftskostnadene for å frigjøre midler til primærvirkningskraften og nye investeringer. Dette gjøres bl.a. ved å effektivisere for-

valtningen og forbedre styringen av Forsvarets fredsverksomhet. Et hovedvirkemiddel for å oppnå dette er å utnytte de muligheter moderne informasjonsteknologi gir til å forbedre prosesser, organisering og styring på en helhetlig, enhetlig og integrert måte. Forsvaret skal innføre et felles integrert forvaltningssystem (FIF) for styring og kontroll av personell-, materiell- og økonomifunksjoner. Program Golfs oppdrag er å realisere FIF.

Program Golf har gjennomført første fase i programmet, dvs. innføring av nytt lønns- og regnskapssystem for Forsvaret, jf. omtale under Del I, 5. Informasjonssaker. Hovedmålet for det planlagte leveranseprosjekt 2 (LP-2) er å innføre felles løsning for styring og kontroll av materiell- og logistikkfunksjoner. Innføringen vil være spesielt rettet mot Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO), ikke minst med tanke på understøttelse av omstillingen der.

LP-2 planlegges lagt frem for Stortinget som et kategori 1-prosjekt for godkjenning så snart de nødvendige beslutningsdokumenter er utarbeidet og har vært gjenstand for ekstern kvalitetssikring. Forutsatt godkjenning kan evt. oppstart av LP-2 finne sted i 2005. Prosjektgjennomføringen av LP-2 planlegges delt inn i tre leveransefaser, og det planlegges med at første leveransefase er avsluttet medio 2006, mens andre leveransefase planlegges startet opp ultimo 2005.

6281 Undervannsbåt (UVB)-redning

Norge deltar sammen med Storbritannia og Frankrike i et fellesprosjekt for utvikling og anskaffelse av et *NATO Submarine Rescue System* (NSRS). NSRS skal benyttes til å berge menneskaper ved undervannsbåtulykker til sjøs, og kan samvirke med redningssystemer operert av andre nasjoners sjøforsvar. Det betyr at NSRS vil kunne støtte andre nasjoner, også utenfor NATO, ved behov. NSRS er også den rimeligste løsningen for å dekke Norges nasjonale behov for UVB-redning. Prosjektet ble etablert med basis i *NATO Project Group 38, NATO Submarine Rescue System* (opprettet i 1994). Frankrike, Italia, Norge, Storbritannia og USA inngikk et *Memorandum of Understanding* (MoU) i 1996 for gjennomføring av en studie- og konseptfase. Italia og USA ønsket å utvikle sitt eget nasjonale redningssystem og trakk seg derfor ut av prosjektarbeidet etter studie- og konseptfasen. Tyrkia sluttet seg senere til MoU-en, men trakk seg ut av samarbeidet i desember 2002. MoU for anskaffelses- og driftsfasen mellom Storbritannia, Frankrike og Norge ble inngått i juni 2003. Kontrakt med leverandører ble tildelt i mai 2004.

Kystvakten – radarer

Dagens radarsystem om bord i flere av Kystvaktens fartøyer fungerer ikke tilfredsstillende, og møter ikke de krav som stilles til sikker kontroll med helikopteroperasjoner under de værforhold Kystvakten normalt opererer under. Saken ble omtalt i St.prp. nr. 1 (2003–2004) og St.prp. nr. 42 (2003–2004). Det er essensielt at Kystvaktens fire helikopterbærende fartøyer er utrustet med tilstrekkelige systemer for helikopterkontroll. En bredt sammensatt ekspertgruppe har vurdert og fremmet anbefaling om aktuelle tiltak. Kortsiktige tiltak, som mindre tilpasninger, har vært vurdert og gjennomført. Anbefalingen er imidlertid at som en endelig løsning, er det nødvendig med en ny lufradar for at det skal oppnås full operativitet for Kystvaktens helikopterbærende fartøyer.

Det er etablert et eget prosjekt for å fremskaffe en permanent løsning for kystvaktfartøyene. Det er satt av 252 mill. kroner i et høyt prioritert prosjekt. Prosjektets fremdriftsplaner legger opp til at første radar kan installeres på første fartøy innen utgangen av 2006. For å kunne forberede for mottak av de nye maritime helikoptrene, er det viktig å få radar-systemet på plass innenfor de tidsrammer som er skissert. Den skisserte fremdriftsplanen er lagt opp med en så rask gjennomføring som mulig, og slik at minimum ett fartøy skal være klart når det første av Kystvaktens nye helikoptre fases inn.

Sikring av mobiliseringsvåpen

Stortinget har samtykket til innføring av strakstiltaket med inndragning av tennstemplene på HVs utleverte våpen, jf. B.innst. S. nr. 7 (2002–2003), jf. St.prp. nr. 1 (2002–2003). Tiltaket har vist seg å være effektivt. HVs utleverte våpen anses inntil videre å være tilstrekkelig sikret. Vedtatte kvalitetsreform og betydelige omstrukturering av HVs operative struktur, planer om innføring av nye våpentyper i deler av HV, vurderingen av HVs lagerstruktur og logistikkonsept, samt eventuell risiko for feilinvestering, medfører at kammerlåsprosjektet utsettes til slutten av planperioden 2005–2008.

Forskning og utvikling

Nær all investering i forskning og utvikling i Forsvaret finansieres over materiellinvesteringsskapitlet. En vesentlig del av dette FoU-beløpet er integrert i materiellinvesteringsprosjekter. De midlene som ikke er integrert i materiellinvesteringsprosjekter, styres i hovedsak direkte av Forsvarsdepartementet. Styringen skjer i dialog mellom Forsvarets militære organisasjon, Forsvarsbygg, Forsvarets forskningsinstitutt, forskningsmiljøer og departementet. Den FoU som følger som en integrert del av Forsvarets materiellinvesteringsprosjekter, bestemmes av de investeringsbeslutninger som treffes.

Tabell 6.17 Potensielle kategori 1-prosjekter i konsept-, definisjons- og utviklingsfasen

Prosjektnavn	Forventet	
	Fase 2005 *	utbetaling 2005
Nye sjømålsmissiler	U	122
Oppgradering Ula-klassen	D	37
Nye kampfly	D	70
<i>Unmanned Aerial Vehicle</i> (UAV)	K	10
* K= Konseptfasen		
D= Definisjonsfasen		
U= Utviklingsfasen		

Fremtidige prosjekter*Taktisk og strategisk lufttransport, lufttankings- og luftbåren bakkeovervåkningskapasitet*

Regjeringen informerte i St.prp. nr. 1 (2003–2004) og St.prp. nr. 42 (2003–2004) om at Forsvaret skal disponere strategisk transport- og tankflykapasitet. I denne sammenheng er det gjennomført utredninger for å få frem alternativer for dekning av Forsva-

rets behov for taktisk transportflykapasitet, både hva gjelder nasjonale og multinasjonale ordninger (spleiseordninger i NATO), interimsløsning og permanent løsning. NATO har i sine operasjoner både behov for transport til operasjonsområdet (strategisk) og inne i operasjonsområdet (taktisk). Begrenset oppdatering av eksisterende taktiske transportfly, lease eller leie av denne kapasiteten eller en tilnærming der en interimsløsning ses i

sammenheng med permanent løsning, er de alternative departementet har vurdert for videreføring av en taktisk transportflykapasitet. Norge har signert en avtale om etablering av felles strategisk lufttransport i NATO. Dette vil gi oss tilgang på strategisk lufttransport fra 2005.

Det er videre identifisert to hovedalternativer for videre fremdrift for å dekke våre nasjonale behov:

- a) En minimumsoppdatering av taktiske transportfly av typen C-130 for å gjøre disse operative frem til omkring 2012, samtidig som vi fortsetter arbeidet med å identifisere muligheter for hvordan vi skal løse vårt behov for taktisk lufttransportkapasitet etter denne perioden. Det er grunn til å tro at det på dette tidspunkt foreligger muligheter eller ordninger, ikke minst innenfor en NATO-paraply, som vil kunne tilfredsstille våre behov. Deltakelse i pool-ordninger eller kjøp fra andre nasjoner kan være slike muligheter. Ved ikke å binde oss til en konkret nyinvestering nå, har vi handlefrihet til å vurdere ulike løsninger som utvikles.
- b) En minimumsoppdatering av taktiske transportfly av typen C-130 for å gjøre disse operative frem til omkring 2012, og beslutning nå om anskaffelse av nye fly fra denne perioden. Det foreligger tilbud, som innebærer at leverandøren tar ansvaret for drift, vedlikehold og nødvendig oppdatering av våre eksisterende fly, mot at vi allerede nå forplikter oss til å anskaffe et antall nye fly. Disse flyene vil vi da få levert, og må betale for, i årene etter 2010.

Alternativ b) nevnt over, ville binde Forsvaret til store utbetalinger i neste langtidsperiode og videre, med tilsvarende redusert finansiell og aktivitetsmessig handlefrihet på lang sikt. Dels ville den i praksis avskjære Norge fra å vurdere eventuelle nye og mer kostnadseffektive investerings- og/eller driftsløsninger som kan avtegne seg på transportflyområdet i det lengre perspektiv – for eksempel innenfor flernasjonalt samarbeid. Forsvarsdepartementet planlegger derfor å ta utgangspunkt i løsning a), eller en variant av denne, for videre fremdrift.

Som et ledd i *Prague Capabilities Commitment* (PCC) deltar Norge i det multilaterale samarbeidet i NATO, for å skaffe alliansen strategisk lufttransportkapasitet, strategisk lufttankingskapasitet (AAR) og luftbåren bakkeovervåkningskapasitet (AGS). Norge har gjennom signeringen av *Memorandum of Understanding* (MoU) om strategisk lufttransportkapasitet fortsatt arbeidet med å finne en interimsløsning, slik at Norge og NATO har sikker tilgang på strategisk transportflykapasitet i

perioden 2005–2012. Norge har også bekreftet sin deltakelse i PCC-arbeidet for å skaffe alliansen og Norge økt tilgang til lufttankingskapasitet ved å signere *Letter of Intent* (LoI). Samtidig forsetter arbeidet med å utvikle en MoU for etableringen av en NATO kjernekapasitet for luftbåren bakkeovervåkning. Omfanget av norsk deltakelse i eventuelle senere drifts- og anskaffelsesfaser må vurderes nærmere i lys av utvikling og fremdrift i det enkelte PCC-tiltak.

Nye kampfly

I gjennomføringsproposisjonen (St.prp. nr. 55 (2001–2002)) orienterte regjeringen om de aktuelle kandidatene og hvilke vurderinger som ville bli gjennomført før det ble fattet en beslutning om deltakelse. Regjeringens vurdering var at Norge burde videreføre deltakelsen i *Joint Strike Fighter* (JSF). Norge undertegnet derfor den 20. juni 2002 en *Memorandum of Understanding* (MoU) for deltakelse i utviklingen av JSF (*JSF System Development and Demonstration* (JSF SDD)).

Ved behandlingen av B.innst. S. nr. 7 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 1 (2003–2004), støttet flertallet regjeringens valg om fortsatt deltakelse i SDD-fasen og uttrykte videre tilfredshet med at det var inngått en industriavtale med Eurofighter. I Innst. S. nr. 234 (2003–2004) mente flertallet at Norge burde fortsette deltakelsen i utviklingen av JSF. Stortinget ba videre om å bli holdt løpende orientert om utviklingen i prosjektet.

Deltakelsen i JSF-utviklingen, samarbeidet med Eurofighter og dialogen med Rafale, vil gi viktige bidrag til det beslutningsgrunnlaget som er nødvendig for å ta stilling til en eventuell fremtidig utskifting og erstatning av dagens kampflyflåte.

Joint Strike Fighter (JSF)

Valget om å gå videre i samarbeidet om utviklingen av JSF, var basert på en helhetlig vurdering av de økonomiske, operative, teknologiske, logistikk-messige og også industrielle aspekter. I denne sammenheng ble det også lagt vekt på de muligheter JSF vil gi for å videreføre et tett operativt og logistikk-messig samarbeid med våre nære allierte, i første rekke Danmark og Nederland. Disse vurderinger ligger fortsatt fast.

Fra Forsvarets side er det viktig at vi deltar i utviklingen av dette flyet, både for å opprettholde et høyt kompetansenivå og for å ha muligheter til å påvirke utviklingsarbeidet. Det er en fordel å få inngående kjennskap til flyets muligheter, kapasiteter og begrensninger. Et slikt komplisert prosjekt er beheftet med utfordringer. Utfordringene

bl.a. knyttet til vekten på flyene, vil kunne medføre noe forsinkelse i fremdriften av prosjektet. Dette har også medført en kostnadsøkning for hele programmet. De norske utgiftene for deltakelsen i utviklingen ligger imidlertid fast.

Forsvarsdepartementet arbeider målrettet for at norsk forsvarsindustri skal kunne konkurrere seg til kontrakter ifm utviklingen av JSF. Slike muligheter er i tråd med de betingelser som er nedfelt i MoU-en med amerikanske myndigheter som ble undertegnet i 2002. Som Stortinget tidligere er blitt informert om, har utfordringene vært spesielt knyttet til behovet for tilstrekkelig teknologisk informasjon og innsikt i flyets tiltenkte systemer og delsystemer. Slik informasjon er nødvendig dersom norsk forsvarsindustri skal være i stand til å utvikle og designe løsninger for flyet. Imidlertid har det foreløpig vist seg vanskelig å få frigitt denne type informasjon fra amerikanske myndigheter. Det er imidlertid avgjørende at ledende norsk forsvarsindustri får muligheter til å levere høyteknologiske løsninger som vurderes som strategisk viktige for den gjeldende bedrift. Forsvarsdepartementet arbeider derfor aktivt mot *Lockheed Martin* (LM) og amerikanske myndigheter for at norske teknologiske løsninger skal kunne inngå som en del av JSFs kapabiliteter. Muligheter innen integrering av løsninger som omfatter våpen, kommunikasjon, interoperabilitet og trening, vil bli vurdert. For å få dette til må det gjennomføres studier hvor den norske leverandøren og LM inngår. Forsvarsdepartementet opprettholder presset både mot LM og amerikanske myndigheter for å gjøre såkalte gjennomførbarhetsstudier for å se hvorvidt norske systemer kan nyttes på JSF.

Parallelt med ovennevnte prosess har flere norske bedrifter fremdeles store muligheter knyttet til JSF, og flere bedrifter har allerede inngått kontrakter eller er i dialog om fremtidige muligheter. Slike kontrakter vil i første rekke kunne gå til små og mellomstore forsvarsrelaterte bedrifter, og vil for disse bedriftene være kontrakter av betydelig størrelse. Det er videre undertegnet en MoU for produksjon av kompositt til JSF. Omfanget av denne avtalen kan være betydelig, avhengig av hvorvidt den norske leverandøren *Kongsberg Defence & Aerospace* møter de nødvendige kvalitets- og priskrav.

Som komiteens flertall bemerket i Innst. S. nr. 234 (2003–2004) undersøker Forsvarsdepartementet muligheten for å knytte industrikontrakter med LM som går ut over leveranser til selve flyet. Departementet har i den forbindelse bidratt til kontakt mellom LM og ledende norske forsvarsbedrifter. Forsvarsdepartementet arbeider aktivt for å videreføre denne prosessen, og vi har allerede

mottatt noen positive signaler som kan få betydning, spesielt for vår maritime sektor.

Oppsummert er situasjonen for norsk industri bedre, med flere konkrete, identifiserte muligheter, enn den var før sommeren 2004. Fortsatt gjenstår imidlertid mye arbeid for å nå regjeringens mål om en tilfredsstillende deltakelse for norsk industri i forbindelse med utviklingen av JSF. For å nå dette målet er det viktig at alle involverte aktører viser tilstrekkelig initiativ, kreativitet og løsningsvilje. Dette gjelder ikke minst LM. Det vil fortsatt bli opprettholdt et konstant trykk på amerikanske myndigheter og industri for å sikre tilfredsstillende norsk industriell deltakelse i både utviklingen og produksjonen av JSF.

Vår deltakelse i utviklingsfasen av JSF-samarbeidet viser at Norge er villig til å inngå konkrete, forpliktende og langsiktige samarbeidsløsninger for fremtidige kapasitetsbehov sammen med våre viktigste allierte. På bakgrunn av den fremdriftsplan som ligger til grunn for JSF-utviklingsfasen, har partnerlandene kommet frem til at det er behov for å starte opp forberedelsene til en fremtidig felles anskaffelsesfase av programmet. Som grunnlag for disse fellesforberedelsene har partnernasjonene slått fast at en eventuell fremtidig felles anskaffelse av JSF forutsetter en separat produksjonsavtale (*JSF Production, Sustainment and Follow-on Development* MoU) mellom partnerne. Denne avtalen vil regulere hvordan en eventuell anskaffelse av JSF skal gjennomføres. Foruten blant annet å beskrive deltakernasjonenes rettigheter og plikter, vil den danne grunnlaget for drift og vedlikehold av JSF-kampflysystemet. Som partnernasjon i utviklingsprosjektet deltar vi i disse samtalenene som tar sikte på at forhandlinger kan starte i løpet av 2005. Holdningen fra norsk side er at produksjonsavtalen må legge forholdene til rette for en felles anskaffelse og understøttelse av JSF og forplikte deltakernasjonene til en forholdsmessig deling av felles oppstartkostnader, og den må være iht. både de ulike nasjonale beslutningsprosesser og de enkelte nasjonale fremdriftsplaner. Det understrekes at arbeidet med denne MoU-en ikke endrer tidspunktet for, eller prosessen knyttet til, norsk valg av fremtidig kampfly.

Eurofighter

Eurofighter er et europeisk utviklings- og anskaffelsesprosjekt med Italia, Spania, Tyskland og Storbritannia som deltakere. På bakgrunn av regjeringens ønske om å følge opp flere alternativer enn JSF, har Norge tidligere undertegnet to myndighetsavtaler med Eurofighter.

Den undertegnede *Letter of Understanding* (LoU) med NATO EF2000 and Tornado development, production and logistics Management Agency (NETMA) gir norske myndigheter tilgang til relevant informasjon om utviklingen av operative og logistiske kapasiteter i Eurofighterprogrammet.

En inngått *Industrial Participation Agreement* (IPA) med Eurofighter Jagdflugzeug GmbH (EF) har gitt norsk industri muligheten til å inngå utviklingskontrakter med Eurofighter. I dag er fem kontrakter inngått innenfor en total ramme på 23,27 mill. euro, hvorav norske myndigheters andel utgjør 50 pst.

Rafale

Det er avholdt møter hvor representanter fra den franske flyprodusenten *Rafale* har informert om fremdriften i sitt prosjekt. Forsvaret har ikke kompetansemessig eller økonomisk kapasitet til å inngå myndighetsavtaler med *Rafale* i tillegg til JSF og Eurofighter. Regjeringen vil imidlertid fortsatt videreføre dialogen med *Rafale* for å bli holdt oppdatert om utviklingen i programmet.

UAV – ubemannede luftfartøyer (Unmanned Aerial Vehicle)

Ubemannede luftfartøyer er en ny type kapasitet som planlegges fremskaffet. I første omgang planlegges det fremskaffet et prøvesystem i form av ubemannede farkoster, men økonomiske hensyn og problematikk tilknyttet luftromskontroll gjør at det alternativt vurderes å operere et bemannet fly av typen Saab Safari med påmonterte sensorer i samme rolle. Hensikten med å fremskaffe et prøvesystem er å utvikle kompetanse og høste erfaring innenfor området, både hva gjelder trening, øving og operasjoner. Det legges opp til konseptuelle troppeprøver med UAV, bl.a. på øvelse *Battle*

Griffin 2005, og det er avsatt ti mill. kroner til troppeprøver i 2005. Ambisjonen er å etablere en taktisk UAV-kapasitet innenfor perioden frem til og med 2008, jf. Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004). En UAV-enhet består av et antall UAV-er med sensorer eller annen nytte- last, og et antall mobile bakkestasjoner med tilknytning til informasjonsinfrastrukturen. Disse er gjennom innhenting av informasjon i nær sann tid en meget hensiktsmessig ressurs for å gi bedre situasjonsforståelse.

UAV benyttes hovedsakelig i situasjoner der bemannede luftfartøyer er lite egnede av hensyn til ressursbruk, utholdenhet, risiko for tap av menneskeliv, og i spesielle situasjoner, som for eksempel i områder forurensset av kjernefysiske, radiologiske, biologiske eller kjemiske kilder. UAV-er vil gi evne til overvåking og informasjonsinnhenting gjennom ubemannede enheter, med redusert risiko og økt effektivitet, spesielt i slike situasjoner. UAV-kapasiteten integreres i ISTAR (*Intelligence, surveillance, target acquisition and reconnaissance*)-enheten, men vil også kunne nyttes utenfor rammen av ISTAR. Prosjektet befinner seg i konseptfasen og planlegges lagt frem for Stortinget på et senere tidspunkt.

Fellesfinansierte eiendoms, bygg- og anleggsprosjekter, postene 44 og 48

NATO-finansiert bygge- og anleggsvirksomhet i Norge vil i 2005 i vesentlig grad bestå i ferdigstillelse og levering av luftvarslingsradarene SINDRE II og etableringen av *Joint Warfare Centre* (JWC) (nytt prosjekt). *Air Command and Control System* (ACCS) for ARS Sørreisa (*Air Control Centre, Recognised Air Picture Centre and Sensor Fusion Post*) er ført opp fordi det under planleggingsfasen allerede påløper enkelte forberedelses-/planleggingskostnader.

Tabell 6.18 Fellesfinansierte prosjekter (postene 44, 48 og 01)

Sted	Prosjektnavn	Kostnads-ramme NATO-finansiert (post 48)	Kostnads-ramme nasjonal andel (post 44)	Forventet utbetaling i 2005 (post 48)	Forventet utbetaling i 2005 (post 44)	Forventet utbetaling i 2005 (post 01)
Sørreisa	ACCS	158,9	25	0,4	0	0
Senja	Luftvarslingsradar Sindre II	394	129	20,6	2,3	0,5
Njunis	Luftvarslingsradar Sindre II	569	160	44,7	7,4	0,5
Honningsvåg	Luftvarslingsradar Sindre II	234	82	14,5	0,5	0,5
Stavanger (ny)	<i>Joint Warfare Centre (JWC)</i>	509	162	64,1	46,3	4,0
Hele landet	Øvrige prosjekter			32,4	46,6	2,6
Totalt				176,7	103,1	8,1

**Stavanger – etablering av Joint Warfare Centre (JWC)
(nytt prosjekt)**

NATO har etablert JWC i Stavanger med en foreløpig begrenset kapasitet. JWC er lokalisert i midlertidige og delvis utrangerte lokaler på Ulsnes og på Jåtta. JWC skal etableres i sin helhet på Jåtta gjennom NATOs investeringsprogram for sikkerhet. Bruk av eksisterende NATO- og nasjonale anlegg samt planlagt nybygging vil gi nødvendig areal til å etablere full kapasitet. Prosjektet har høyt krav til fremdrift og ventes ferdigstilt 2006/2007. Hele prosjektet er kostnadsberegnet til 681 mill. kroner.

Dette er en foreløpig beregning som vil bli behandlet videre i NATO høsten 2004. Av dette beløpet er den nasjonalfinansierte andelen (post 44) 162 mill. kroner. Disse utgiftene skal i hovedsak dekke merverdiavgift til Norge og Norges særlige bidrag på 40 mill. kroner til etablering av kontorbygg for JWC. Som kompensasjon for bidraget til kontorbygget søker departementet å få overført NATOs andel av fjellanlegget. Dette er planlagt tatt i bruk av FOHK når JWCs fasiliteter er ferdigstilt.

Prosjektet legges derfor frem med kostnadsramme (nasjonalfinansiert) for post 44 på 162 mill. kroner.

Kap. 4760 Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg (jf. kap. 1760)

(i 1 000 kroner)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsinntekter	2 667		
16	Refusjon fødselspenger	2 643		
18	Refusjon sykepenger	591		
45	Store nyanskaffelser	18 858		
47	Salg av eiendom	45 000		
48	Fellesfinansierte bygge- og anleggsinntekter	132 111	216 638	204 340
49	Salg av boliger	175 000		
	Sum kap. 4760	376 870	216 638	204 340

Post 48 Fellesfinansierte bygg- og anleggsinntekter

Korrigert for priskompensasjon er post 48 redusert med 16,6 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2004. Posten gjelder refusjoner fra

NATO ifm. NATOs investeringsprogram for sikkerhet i Norge. Reduksjonen skyldes at flere av de større prosjektene, f.eks. SINDRE II, er i sin avsluttende fase. Inntektene blir justert hvert år ift. fremdrift og forbruk i autoriserte prosjekter i Norge.

Kap. 1790 Kystvakten (jf. kap. 4790)

		(i 1 000 kroner)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsutgifter	651 298	693 574	728 499
	Sum kap. 1790	651 298	693 574	728 499

Korrigert for lønns- og priskompensasjon er posten økt med 11,4 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2004. Økningen, fratrullet innsparing ifm. effektiviseringstiltak, knytter seg til merkostnader ved innleie av fartøy med nødvendig slepekapasitet som skal inngå i slepebåtberedskapen i Nord-Norge i 2005. En kostnadsreduksjon på seks mill. kroner er knyttet til husleie og er av budsjetteknisk karakter, da utgiftene er overført til utgiftskapittel 1740 Forsvarets logistikkorganisasjon. Det samme er kompensasjon for el-avgift på 0,35 mill. kroner. Kostnader knyttet til merverdiavgift ved innleie av fartøy er lagt inn i selve budsjettforslaget.

Overordnet oppdrag

Kystvaktens virksomhet har sitt formelle grunnlag i kystvaktloven. Den mest sentrale oppgaven er å hevde norsk suverenitet i norsk sjøterritorium og suverene rettigheter i havområder under norsk jurisdiksjon. Som kyststat har Norge omfattende rettigheter og plikter i den økonomiske sonen, Fiskevernsonen ved Svalbard, Fiskerisonen ved Jan Mayen og på kontinentalsokkelen. Dette gjelder ikke minst innenfor ressurs- og miljøforvaltning, hvor Kystvakten utfører omfattende kontroll- og oppsynsoppgaver. Kystvakten er dessuten en verdifull ressurs i kystberedskapen. Parallelt med de militære oppgavene utfører Kystvakten oppgaver på vegne av andre offentlige etater. På områder hvor andre myndigheter er tillagt primæransvar, skal Kystvaktens kontroll så langt som mulig skje etter anmodning fra vedkommende kontrollmyndighet.

Styrkestruktur og operativ evne

Kystvaktens organisasjon består av to skvadroner, en i nord og en i sør. Fartøysflåten består av innleide og eide fartøyer fordelt på havgående fartøyer og fartøyer for patruljering i kystnære områder. I 2005 foretas en sammenslåing av indre kystvakt og bruksvakten. For å ivareta koordinering ift. bruksvaktoppdragene er det etablert en døgnbemannet bruksvaktssentral ved KV NORD. I Kystvakten inngår også seks Lynx-helikoptre. For øvrig kjøpes årlig et antall flytimer for overvåkning med Orion og to innleide sivile fly. Kystvaktens produkt er tilstedeværelse med egnede enheter og kompetent personell. Virksomheten måler sin produksjon bl.a. i antall patruljedøgn. Et kystvaktfartøy på patrulje dekker normalt et spekter av oppgaver på samme tid som tilstedeværelse, overvåkning, ressurskontroll, myndighetsutøvelse og suverenitetshevdelse, og representerer samtidig også en innsatsberedskap ift havarier, ulykker og miljøforurensning.

Kystvakten er statens primære myndighetsutøver i norske jurisdiksjonsområder til havs, og skal håndtere episoder utenfor territorialfarvannet i fredstid. Dette, kombinert med et stort og vedvarende press på ressursene i havet, gjør tilstedeværelse og kontrollvirksomhet til havs til et prioritert område også i 2005. Aktiviteten planlegges videreført på 2004-nivå, med prioritet til ytre havområdene. I 2005 innføres et nytt innleid fartøy, KV Harstad. Fartøyet erstatter et av de nåværende innleide fartøyene. Den sammenslåtte kystnære strukturen vil bestå av inntil ti nye innleide fartøyer. Fartøyene anskaffes gjennom OPP-løsninger og planlegges innfaset i tilknytning til utløp av gjeldende kontrakter. Strukturen vil i 2005 bestå av

elleve havgående fartøyer og inntil ti fartøyer i kystnære områder.

Regjeringen vil prioritere å styrke slepebåtkapasiteten i Nord-Norge. I denne forbindelse samarbeider Fiskeri- og kystdepartementet og Forsvarsdepartementet for å opprettholde den iverksatte slepebåtberedskapen i Nord-Norge. FD har derfor tilført Kystvakten 18 mill. kroner for 2005 som skal dekke merkostnader ved innleie av fartøy med den nødvendige slepekapasitet. Fartøyet vil sammen med KV Harstad inngå i slepebåtberedskapen for 2005.

Ved beredskap og i krig overføres Kystvaktens ressurser til Kysteskadren.

Utdanning, trening og øvelser

Gjennom kryssende tjeneste mellom Kystvakten og Kysteskadren ønsker man å oppnå optimal utnyttelse av Sjøforsvarets personell for å løse freds-, krise- og krigsoppgavene. Utdanningen fokuserer på å videreutvikle kompetansen med tanke på håndhevelse av norsk jurisdiksjon og løse oppgaver til havs og i indre farvann. Kystvakten gjennomfører jevnlig øvelser for å opprettholde en tilfredsstillende kompetanse i fredstid, kriser og krig.

Kap. 4790 Kystvakten (jf. kap. 1790)

(i 1 000 kroner)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsinntekter	1 255	352	359
16	Refusjon fødselspenger	354		
18	Refusjon sykepenger	1 266		
	Sum kap. 4790	2 875	352	359

Korrigert for priskompensasjon er post 01 videreført uten endringer sammenlignet med saldert

budsjett for 2004. Inntektene gjelder salg av måltider fra befalsmesser.

Kap. 1791 Redningshelikoptertjenesten (jf. kap. 4791)

(i 1 000 kroner)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsutgifter	268 256	23 862	33 803
	Sum kap. 1791	268 256	23 862	33 803

Korrigert for lønns- og priskompensasjon er posten økt med 9,1 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2004. Økningen skyldes en tilpasning innenfor FDs andel av utgifter til Redningshelikoptertjenesten.

Overordnet oppdrag

Forsvaret støtter redningstjenesten i Norge med 330-skvadronen på permanent basis. Faglig og budsjettmessig ansvar for tjenesten tilligger JD som setter krav til beredskap og tilgjengelighet. Hovedoppgaven for 330-skvadronen i fred er å utføre søk- og redningsoppdrag så hurtig og sikkert

som mulig ifm. ulykker til sjøs og til lands, spesielt når det er fare for at menneskeliv kan gå tapt. Det skal utdannes og trenes nødvendige besetninger for å sikre en tilfredsstillende redningshelikoptertjeneste. I tillegg til ivaretagelse av redningstjeneste skal helikoptrene kunne yte transportstøtte ifm. krisehåndtering i norske områder.

Styrkestruktur og operativ evne

Redningshelikoptertjenesten videreføres for 2005 med tolv Sea King-helikoptre organisert i 330-skvadronen. Søk- og redningsoppdrag innenfor norsk

myndighetsområde utføres etter oppdrag fra hovedredningssentralene. Det samme gjelder for luftambulanseoppdrag. Militære oppdrag utføres etter oppdrag fra Fellesoperativt hovedkvarter (FOHK) og koordineres med Hovedredningssentralen (HRS) eller JD.

Organisering av redningshelikoptertjenesten

Det er foretatt en kartlegging av relevante kostnadsfaktorer for Redningshelikoptertjenesten. På dette grunnlaget er det fastlagt en fordelingsnøkkel for kostnader mellom sivile oppdrag som skal belastes JD, og militære oppdrag som skal belastes FD. Denne fordelingsnøkkelen blir løpende vur-

dert. Dette innebærer for 2005 at JD vil dekke i overkant av 90 pst. av de budsjetterte kostnader til operativ og teknisk drift. Forsvaret vil dekke i overkant av ni pst. av de budsjetterte kostnadene og i tillegg kostnader til utdanning av personellet. Justisdepartementet vil inngå avtale med Helsedepartementet om bruk av 330-skvadronen til luftambulansetjenester.

FD vil fakturere JD for de utgifter som påløper. Utgiftskapitlet vil således bli belastet mot tilsvarende inntekter på kapittel 4791.

En etablering av tilstedevakt på redningshelikopterbasene, som vedtatt av Stortinget, planlegges videreført av JD, og er forutsatt finansiert utenfor forsvarsrammen.

Kap. 4791 Redningshelikoptertjenesten (jf. kap. 1791)

(i 1 000 kroner)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsinntekter	23 111		
16	Refusjon fødslespenger	155		
18	Refusjon sykepenger	767		
	Sum kap. 4791	24 033		

De tidligere inntektene på kapitlet tilfaller Justisdepartementet etter overføring av budsjettansvaret til JD.

Kap. 1792 Norske styrker i utlandet (jf. kap. 4792)

(i 1 000 kroner)

Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsutgifter	1 476 721	700 000	800 000
	Sum kap. 1792	1 476 721	700 000	800 000

Korrigert for lønns- og priskompensasjon er posten økt med 73,8 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2004. Økningen gjenspeiler den økte satsingen på flernasjonale operasjoner, og en evne og fleksibilitet til å kunne håndtere endring i eksisterende oppdrag, bl.a. med bakgrunn i kampen mot terrorisme.

Overordnet målsetting

Målsettingen for våre internasjonale engasjement er basert på føringene nedfelt i St.prp. nr. 42 (2003–2004), jf. Innst. S. nr. 234 (2003–2004). Deltakelse i flernasjonale operasjoner utenlands er en prioritert del av norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk og av Forsvarets virksomhet. Gjennom slik deltakelse bidrar Forsvaret til å styrke Norges sikkerhet, understøtte relevansen av internasjonale organisasjoner, herunder NATO, vedlikeholde vårt forhold

til viktige allierte og vedlikeholde og utvikle Forsvarets operative evne.

Balkan

Den generelle utviklingen i det tidligere Jugoslavia er positiv, men samtidig langsom og ujevn. Opptøyene i Kosovo i midten av mars 2004 representerte et tilbakeslag. NATOs ambisjon om å redusere det internasjonale militære nærværet er midlertidig utsatt inntil sikkerhetssituasjonen tillater det. Et fortsatt internasjonalt militært nærvær med KFOR vil være nødvendig, for å støtte internasjonale tiltak som fremmer politisk, økonomisk og humanitær utvikling, og for å hindre ny vold mellom folkegruppene i området. Norge tar sikte på å fortsatt yte bidrag til KFOR i 2005.

EU vil overta NATO-operasjonen i Bosnia-Hercegovina fra årsskiftet 2004/2005. For Norge vil den konkrete praktiseringen av deltakerrettighetene innenfor «Berlin+»-rammeverket være meget viktig. Det tas derfor sikte på å stille et begrenset norsk militært bidrag til denne operasjonen i 2005. En norsk deltakelse er også i norsk interesse ved at vi bidrar til en styrket europeisk krisehåndteringskapasitet.

Norge vil være representert i hovedkvarteret som NATO oppretter i Sarajevo som en oppfølging av SFOR, bl.a. for å ivareta forpliktelsene i Dayton-avtalen.

Afghanistan

NATOs engasjement i Afghanistan gjennom ledelsen av den internasjonale stabiliseringsstyrken ISAF vil ha avgjørende betydning for mulighetene for å skape fred og stabilitet i landet. ISAF, som tidligere har hatt et operasjonsområde begrenset til hovedstaden Kabul, utvides gradvis til også å omfatte andre deler av landet. Operasjonen er alliansens første fredsoperasjon utenfor Europa, og er NATOs hovedprioritet. Norge har som målsetting å bidra til at den blir vellykket. Regjeringen prioriterer den norske militære utenlandsinnsatsen til Afghanistan.

I lys av sikkerhetsutfordringene i landet og behovet for utvidelse av ISAF, vil NATOs engasjement bli både omfattende og langvarig. Dreiningen av Norges innsats fra Balkan til Afghanistan er en praktisk konsekvens av dette. Det vil gjøres vurderinger av en øket norsk militær innsats sett ift. NATOs operative behov, som eksempelvis kan være et utvidet engasjement i tilknytning til *Provincial Reconstruction Teams* (PRT).

Irak

Internasjonalt militært nærvær med bakgrunn i Sikkerhetsrådsresolusjon 1546 vil være nødvendig for å bringe sikkerhet og politisk stabilitet til Irak. Etter irakisk anmodning om assistanse besluttet NATO i juli 2004 å etterkomme anmodningen ved å bidra til opplæring av de nye irakiske sikkerhetsstyrkene. Norge vil bidra til dette med bruk av norsk NATO-personell. Regjeringen er positiv til at NATOs *Joint Warfare Centre* på Jåtta i Stavanger tas i bruk til opplæring av irakiske offiserer innenfor denne rammen. Det tas videre sikte på å fortsatt stille et mindre antall stabsoffiserer i både britisk og polsk sektor i Irak og et mindre antall offiserer til utdanning av irakiske sikkerhetsstyrker under britisk ledelse i Irak eller eventuelt i NATO-regi.

Active Endeavour

NATOs maritime operasjon i Middelhavet vil bli videreført i 2005. Operasjonen har bidratt til økt sikkerhet for skipsfarten og inngår som et viktig ledd i kampen mot internasjonal terrorisme. Det planlegges med et norsk bidrag i 2005, og Norge har tidligere deltatt med MTB-er samt ubåter.

NATO Response Force

Norsk deltakelse i NATOs nye utrykningsstyrke, *NATO Response Force* (NRF), vil være en sentral faktor ift. ivaretagelsen av vår allianseforpliktelse og representerer et viktig bidrag for å ivareta kollektiv sikkerhet.

Norske styrker som er forpliktet til NRF er i prinsippet båndlagt ift. anvendelse i andre operasjoner for en periode. Seks måneder forut for beredskapstiden i NRF vil styrkene ikke være disponible grunnet samtrening og øving.

Det er ikke avsatt midler over kapittel 1792 for deployering av norske NRF-bidrag i eventuelle operasjoner.

Fra norsk side planlegges det med deltakelse i alle NRF-kontingenter. I 2005 vil bl.a. Telemark bataljon med støtteelementer være norsk bidrag til denne styrken.

FN-operasjoner

Samtlige utenlandsoperasjoner og andre oppdrag som Norge planlegger bidrag til i 2005, finner sted under klare mandat fra FNs sikkerhetsråd. Det er en målsetting at Norge aktivt skal bidra til at FN skal kunne være i stand til å løse sine oppgaver på en god måte. Dette innebærer også å stille militære

bidrag til FN-operasjoner. Fra FNs side har det vært ønskelig at regionale organisasjoner som EU og NATO har påtatt seg et større ansvar, og FN har i en rekke tilfeller gitt mandat til operasjoner der medlemsland eller regionale organisasjoner står for den faktiske gjennomføringen. Gjennom en slik arbeidsdeling avlastes FN, og derved styrkes FNs rolle og handlekraft. På denne måten sikres den folkerettslige forankringen, samtidig som FN ikke må stå direkte ansvarlig for ledelse og gjennomføring av operasjoner. Operasjoner som ledes av FN, og operasjoner som gjennomføres med FN-mandat, står ikke i et motsetningsforhold til hverandre. Begge dreier seg om å støtte FNs arbeid for internasjonal fred og sikkerhet. Som Brahimi-rapporten også stadfester, har ikke FN selv ressurser eller kommandostruktur til å gjennomføre alle de fredsoperasjoner som det har vært nødvendig å etablere i arbeidet for internasjonal fred og sikkerhet.

Norge har hatt en ledende rolle i diplomatiet for å legge forholdene til rette for fremforhandling

av en fredsavtale i Sør-Sudan. Norge vil følge opp med militære bidrag til en FN-operasjon så snart en fredsavtale er inngått. For øvrig planlegges det med militære bidrag til FN-operasjoner i 2005 på samme nivå som i 2004.

Endring i oppdragene

De planlagte bidragene til utenlandsoperasjoner vurderes kontinuerlig og kan endres, som følge av utviklingstrekk i operasjonsområdene og av nye og endrede behov. Særlig kampen mot internasjonal terrorisme vil kreve høy grad av fleksibilitet og beredskap. Det vil løpende bli vurdert behov for endring av eksisterende bidrag og deltakelse i nye operasjoner. I denne sammenheng vil man måtte ta hensyn til Forsvarets evne til å støtte engasjement i utlandet parallelt med utførelsen av Forsvarets oppgaver hjemme, bl.a. ut fra gjeldende økonomiske rammer.

Kap. 4792 Norske styrker i utlandet (jf. kap. 1792)

(i 1 000 kroner)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsinntekter	70 513		
15	refusjon arbeidsmarkedstiltak	193		
16	refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	367		
17	refusjon lærlinger	61		
18	Refusjon sykepengen	4 383		
	Sum kap. 4792	75 517		

Kap. 1795 Kulturelle og allmenntilretteleggende formål (jf. kap. 4795)

(i 1 000 kroner)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsutgifter	155 132	143 978	154 583
60	Tilskudd til kommuner, <i>kan overføres</i>	55 750	40 500	40 500
72	Overføringer til andre	1 010	3 062	36 207
	Sum kap. 1795	211 892	187 540	231 290

Post 01 Driftsutgifter

Korrigert for lønns- og priskompensasjon er post 01 økt med 5,4 mill. kroner sammenlignet med sal-

dert budsjett for 2004. Ser en bort fra kompensasjon for økt el-avgift er reell økning på posten 5,2 mill. kroner. Økningen skyldes reparasjon og gjenreisning av frihetsmonumentet i Narvik.

Frihetsmonumentet i Narvik «Trinigon»

Den nasjonale frigjøringskomiteen avholdt i 1993 kunstnerkonkurranse for design av nasjonalt frigjøringsmonument. Monumentet ble plassert i Narvik og avduket ved markering av 50-årsjubileet for frigjøringen. Prosjektet er tidligere omtalt i St.prp. nr. 1 for årene 1998, 1999, 2000, 2001, 2002 og 2003, kapittel 0020 jf. kapittel 3020 post 21.

Etter at monumentet blåste ned og ble ødelagt 7. november 2003, er det besluttet at Forsvarsbygg skal forestå reparasjon og gjenreisning av monumentet, innenfor en samlet ramme på 5,2 mill. kroner. Utover reparasjon og gjenreisning av monumentet, vil det ikke påhvile forsvarssektoren noe videre ansvar for monumentet.

Forsvarets musikk

Forsvarets musikk skal i første rekke dekke behovet for militær musikk i Forsvaret. Dette kan være oppdrag som parader, oppstillinger og avslutningshøytideligheter. Virksomheten rettet mot det sivile samfunn er også en kulturfaktor som bidrar til å styrke Forsvarets posisjon og oppslutning i samfunnet.

Forsvarsmuseet

Forsvarsmuseet skal informere publikum generelt, og skoleelever særskilt, om norsk forsvarshistorie og Forsvarets rolle i dagens samfunn gjennom ulike museale virkemidler og utstilling av Forsvarets materiell. Museet skal gjennom innsamling, registrering, konservering og vitenskapelig arbeid ivareta en viktig kulturarv. For ytterligere å bidra til styrking og profesjonalisering av museumsvirksomheten, er det i ferd med å bli opprette et styre for Forsvarsmuseet.

Post 60 Overføring til andre

Tilskudd til Kommunal- og regionaldepartementet

Omleggingen av Forsvaret fortsetter og medfører betydelige utfordringer på mange områder for

kommunene som blir berørt. Kommunal- og regionaldepartementet (KRD) har i samarbeid med Forsvarsdepartementet (FD) utarbeidet et opplegg for å støtte de kommunene som blir hardest rammet. Til dette formålet ble det for 2004 avsatt 40,5 mill. kroner over Forsvarsdepartementets budsjett. KRD fordeler midlene fylkesvis, bl.a. på bakgrunn av innspill fra FD. Fylkeskommunene har fått delegert myndigheten til å behandle og avgjøre søknader fra de berørte kommunene om omstillingsbistand. Forsvarsdepartementet legger opp til å videreføre støtten til dette arbeidet i 2005 med samme beløp som i 2004.

Post 72 Overføringer til andre

Stiftelsen Akershus Festning for Kunst og Kultur
Stiftelsen gjennomfører hvert år et sommerarrangement med fremføring av bl.a. historiske spill og konserter på Akershus festning. Stiftelsens arbeid bidrar til å levendegjøre festningens historie og bevare den norske kulturarven. Stiftelsen foreslås støttet med i underkant av 0,9 mill. kroner.

Nordland Røde Kors Krigsminnesmuseum i Narvik

Museet formidler historien om kampene rundt Narvik i 1940 og okkupasjonstiden i byen under den annen verdenskrig. Museets lokaler brukes også ved offentlige tilstelninger, og til å avholde foredrag for besøkende. Museet foreslås støttet med 0,3 mill. kroner i ordinær driftsstøtte for 2005.

Nasjonale festningsverk

Tilskudd til nasjonale festningsverk på 35 mill. kroner skal, sammen med leieinntektene fra militære og sivile brukere av festningene, dekke Forsvarsbyggs kostnader knyttet til bygningsmessig drift og vedlikehold av festningsverkene. Dette er en teknisk økning av posten, da kostnadene tidligere ble finansiert direkte fra avhendingsinntektene før nettoresultat ble postert på kapittel 4710 post 47.

Kap. 4795 Kulturelle og allmennyttige formål (jf. kap. 1795)

(i 1 000 kroner)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
01	Driftsinntekter	1 126	731	746
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	95		
16	Refusjon fødselspenger	385		
18	Refusjon sykepenger	980		
	Sum kap. 4795	2 586	731	746

Korrigert for priskompensasjon er post 01 uendret sammenlignet med saldert budsjett for 2004.

Kap. 4799 Militære bøter

(i 1 000 kroner)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2003	Saldert budsjett 2004	Forslag 2005
80	Militære bøter	724	1 000	1 000
	Sum kap. 4799	724	1 000	1 000

Inntektene gjelder militære bøter og er basert på erfaringstall.

Forsvarsdepartementet

tilrår:

1. I St.prp. nr. 1 om statsbudsjettet for år 2005 føres opp de summene som er nevnt i et fremlagt forslag:

a. Sum utgifter under kap. 1700–1795	Kroner	30 398 943 000
b. Sum inntekter under kap. 4700–4799	Kroner	969 602 000

Forslag til vedtak om bevilgning for budsjetterminen 2005, kapitlene 1700–1795, 4700–4799

I Utgifter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner
Alle			
1700	Forsvarsdepartementet (jf. kap. 4700)		
01	Driftsutgifter	280 473 000	
73	Forskning og utvikling, <i>kan overføres</i>	7 638 000	288 111 000
1710	Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg (jf. kap. 4710)		
24	Driftsresultat	-489 000 000	
47	Nybygg og nyanlegg, <i>kan overføres</i>	1 349 000 000	860 000 000
1719	Fellesutgifter og tilskudd til foretak under Forsvarsdepartementet		
01	Driftsutgifter	400 743 000	
43	Til disposisjon for Forsvarsdepartementet	20 000 000	
51	Tilskudd til Forsvarets forskningsinstitutt	151 749 000	
71	Overføringer til andre, <i>kan overføres</i>	52 703 000	
78	Norges tilskudd til NATOs driftsbudsjett, <i>kan overføres</i>	160 000 000	785 195 000
1720	Felles ledelse og kommandoapparat (jf. kap. 4720)		
01	Driftsutgifter	1 278 558 000	1 278 558 000
1723	Nasjonal sikkerhetsmyndighet (jf. kap. 4723)		
01	Driftsutgifter	95 970 000	95 970 000
1725	Fellesinstitusjoner og -utgifter under Forsvarsstaben (jf. kap. 4725)		
01	Driftsutgifter	2 665 652 000	
50	Overføring Statens Pensjonskasse, <i>kan overføres</i>	130 871 000	
70	Renter låneordning, <i>kan overføres</i>	9 127 000	2 805 650 000
1731	Hæren (jf. kap. 4731)		
01	Driftsutgifter	3 923 633 000	3 923 633 000
1732	Sjøforsvaret (jf. kap. 4732)		
01	Driftsutgifter	2 855 369 000	2 855 369 000
1733	Luftforsvaret (jf. kap. 4733)		

Kap.	Post	Kroner	Kroner
	01 Driftsutgifter	3 635 846 000	3 635 846 000
1734	Heimevernet (jf. kap. 4734)		
	01 Driftsutgifter	1 108 454 000	1 108 454 000
1735	Etterretningstjenesten		
	21 Spesielle driftsutgifter	691 845 000	691 845 000
1740	Forsvarets logistikkorganisasjon (jf. kap. 4740)		
	01 Driftsutgifter	1 602 581 000	1 602 581 000
1760	Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg (jf. kap. 4760)		
	01 Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 1760, post 45</i>	819 410 000	
	44 Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, nasjonalfinansiert andel, <i>kan overføres</i>	104 728 000	
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	7 435 000 000	
	48 Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, fellesfinansiert andel, <i>kan overføres</i>	181 828 000	
	75 Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, Norges tilskudd til NATOs investeringsprogram for sikkerhet, <i>kan overføres, kan nyttes under kap. 1760, post 44</i>	133 173 000	8 674 139 000
1790	Kystvakten (jf. kap. 4790)		
	01 Driftsutgifter	728 499 000	728 499 000
1791	Redningshelikoptertjenesten (jf. kap. 4791)		
	01 Driftsutgifter	33 803 000	33 803 000
1792	Norske styrker i utlandet (jf. kap. 4792)		
	01 Driftsutgifter	800 000 000	800 000 000
1795	Kulturelle og allmennyttige formål (jf. kap. 4795)		
	01 Driftsutgifter	154 583 000	
	60 Tilskudd til kommuner, <i>kan overføres</i>	40 500 000	
	72 Overføringer til andre	36 207 000	231 290 000
	Sum alle		30 398 943 000
	Sum departementets utgifter		30 398 943 000

Inntekter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner
Alle:			
4710	Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg (jf. kap. 1710)		
	47 Salg av eiendom	402 605 000	402 605 000
4720	Felles ledelse og kommandoapparat (jf. kap. 1720)		
	01 Driftsinntekter	32 464 000	32 464 000
4723	Nasjonal sikkerhetsmyndighet (jf. kap. 1723)		
	01 Driftsinntekter	303 000	303 000
4725	Fellesinstitusjoner og -inntekter under Forsvarsstaben (jf. kap. 1725)		
	01 Driftsinntekter	87 701 000	
	70 Renter låneordning	2 097 000	
	90 Lån til boligformål	5 034 000	94 832 000
4731	Hæren (jf. kap. 1731)		
	01 Driftsinntekter	40 792 000	40 792 000
4732	Sjøforsvaret (jf. kap. 1732)		
	01 Driftsinntekter	16 215 000	16 215 000
4733	Luftforsvaret (jf. kap. 1733)		
	01 Driftsinntekter	56 161 000	56 161 000
4734	Heimevernet (jf. kap. 1734)		
	01 Driftsinntekter	2 703 000	2 703 000
4740	Forsvarets logistikkorganisasjon (jf. kap. 1740)		
	01 Driftsinntekter	117 082 000	117 082 000
4760	Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg (jf. kap. 1760)		
	48 Fellesfinansierte bygge- og anleggsinntekter	204 340 000	204 340 000
4790	Kystvakten (jf. kap. 1790)		
	01 Driftsinntekter	359 000	359 000
4795	Kulturelle og almennyttige formål (jf. kap. 1795)		
	01 Driftsinntekter	746 000	746 000
4799	Militære bøter		
	80 Militære bøter	1 000 000	1 000 000
	Sum alle		969 602 000
	Sum departementets inntekter		969 602 000

*Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger*II
Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2005 kan benytte alle merinntekter til å overskride enhver utgiftsbevilgning under Forsvarsdepartementet, med følgende unntak:

1. Inntekter fra militære bøter kan ikke benyttes som grunnlag for overskridelse.
2. Inntekter ved salg av større materiell kan benyttes med inntil 75 pst. til overskridelse av bevilgningen under kapittel 1760 Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg, post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold.

*Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger*III
Bestillingsfullmakter

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2005 kan:

1. foreta bestillinger utover gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye bestillinger og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
1725		Fellesinstitusjoner og -utgifter under Forsvarsstaben	
	01	Driftsutgifter	50 mill. kroner
1731		Hæren	
	01	Driftsutgifter	900 mill. kroner
1732		Sjøforsvaret	
	01	Driftsutgifter	800 mill. kroner
1733		Luftforsvaret	
	01	Driftsutgifter	1 600 mill. kroner
1760		Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg	
	01	Driftsutgifter	125 mill. kroner
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold	22 800 mill. kroner
1790		Kystvakten	
	01	Driftsutgifter	46 mill. kroner
1791		Redningshelikoptertjenesten	
	01	Driftsutgifter	90 mill. kroner

2. gi Forsvarets forskningsinstitutt fullmakt til å ha økonomiske forpliktelser på inntil 50 mill. kroner utover det som dekkes av egne avsetninger.

IV
Tilsagnsfullmakter

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2005 kan gi tilsagn om økonomisk støtte utover bevilgningen, men slik at samlet ramme for nye til-

sagn og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
1700		Forsvarsdepartementet	
	73	Forskning og utvikling	5 mill. kroner

*Andre fullmakter*V
Nettobudsjettering av salgsomkostninger

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2005 kan trekke salgsomkostninger ved salg av materiell og fast eiendom fra salgsinntekter før det overskytende inntektsføres under kapittel 4760

Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg, post 45 Store nyanskaffelser og vedlikehold og kapittel 4710 Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg, post 47 Salg av eiendom.

VI
Organisasjon og verneplikt

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2005 kan:

1. fastsette Forsvarets organisasjon slik det går frem av redegjørelsen i St.prp. nr. 1 (2004–2005).
2. fastsette lengden på førstegangstjenesten, repetisjonstjenesten og heimevernstjenesten slik det går frem av St.prp. nr. 1 (2004–2005).

3. gi øvrige bestemmelser slik det går frem av St.prp. nr. 1 (2004–2005).
4. verve personell innenfor rammen av de foreslåtte bevilgninger.
5. etablere Vest-Finnmark Heimevernsdistrikt 17 med distriktsstab på Porsangmoen.

VII
Investeringsfullmakter

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2005 kan:

1. starte opp nye investeringsprosjekter, herunder større bygg- og eiendomsprosjekter, som presentert under Nye prosjekter i foreliggende proposisjon, innenfor de kostnadsrammer som er anført i St.prp. nr. 1 (2004–2005).
2. endre tidligere godkjente prosjekter som anført i St.prp. nr. 1 (2004–2005), herunder endre kostnadsrammer.
3. starte opp og gjennomføre materiellinvesteringer av lavere kategori, samt byggeprosjekter

med en nasjonal andel som ikke overstiger 100 mill. kroner.

4. nytte bevilgningen på den enkelte investeringspost, hhv. post 44, 45, 47 og 48 fritt mellom bygg- og eiendoms kategorier, anskaffelser og prosjekter som presentert i St.prp. nr. 1 (2004–2005).
5. gjennomføre konsept- og definisjonsfasen av planlagte materiellanskaffelser.
6. igangsette prosjektering av byggeprosjekter med en samlet utgift tilsvarende 5 pst. av bevilgningen på de respektive poster.

VIII**Fullmakter vedrørende fast eiendom**

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2005 kan:

1. avhende fast eiendom uansett verdi til markedspris. Når det eventuelt er avklart at ingen statlige virksomheter ønsker å overta en eiendom, skal den berørte fylkeskommune og berørte kommuner gis anledning til å kjøpe eiendom-

men til markedspris dersom den er aktuell for friluftsg- og/eller kulturformål, før eiendommen eventuelt legges ut for salg i markedet.

2. avhende fast eiendom til en verdi av inntil 100 000 kroner vederlagsfritt eller til underpris når særlige grunner foreligger.

IX**Diverse fullmakter**

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2005 kan:

1. utbetale erstatning etter yrkesskadeforsikringsloven til person skadet i strikkehoppulykke den 23. september 2001.

2. fastsette en ordning med erstatning for psykiske belastningsskader som følge av deltakelse i internasjonale operasjoner m.v.

Vedlegg 1

Ordninger i tilknytning til verneplikten

I det etterfølgende gis en oversikt over de bestemmelser som gjøres gjeldende for verneplikten i 2005. Dette er i hovedsak en sammenfatning av tidligere vedtaksposter for ordninger som vil bli videreført uten nevneverdige endringer. For detaljene i vedtaksformuleringene vises det til St.prp. nr. 1 (1989–90) og Innst. S. nr. 7 (1989–90). Senere tids ordninger er anført med budsjettåret i parentes.

Ordninger i tilknytning til førstegangstjenesten

Det forutsettes at tjenestetidsreduksjonene ikke vil få konsekvenser for beredskap eller svekke rekrutteringsgrunnlaget for flernasjonale fredsoperasjoner. Eventuelle utdanningsmessige svakheter skal i størst mulig grad tas hensyn til ved mobiliseringsfordeling av mannskapene, f.eks. ved at de overføres til Heimevernet.

Særordninger

Arbeidsledige har prioritet ved innkalling til førstegangstjeneste. (1990).

Personell med eneomsorg for barn gis utsettelse med førstegangstjenesten så lenge denne status vedvarer og inntil utløpet av det år den vernepliktige fyller 33 år. (1991).

Personell som driver selvstendig husdyrhold gis under særskilte vilkår utsettelse med førstegangstjenesten så lenge denne status vedvarer og inntil utløpet av det år den vernepliktige fyller 33 år. (1998).

Fellesbestemmelser

Til hjelpetjeneste i tilknytning til repetisjonstjeneste og etterutdanningskurs kan det kalles inn vernepliktige, som ikke er mobiliseringsdisponert til militær avdeling eller ved Forsvarets fellesinstitusjoner.

Vernepliktig personell (befal og menige) som er mobiliseringsdisponert ved staber eller avdelinger, og som det er påkrevet å trene eller å øve hvert år, kan kalles inn til kort repetisjonstjeneste/kurs hvert år.

Vernepliktig og utskrevet befal kan innkalles til etterutdanningskurs av inntil tolv dagers varighet. Hæren kan kalle inn vernepliktig og utskrevet befal som sier seg villige til sjefsstillinger og forutbestemte nøkkelstillinger på lavere og midlere nivå, til etterutdanningskurs av inntil fem ukers varighet (1996).

Innkallinger for repetisjonstjeneste/-kurs skal skje innen rammen av det totale antall dager og antall ganger som er fastsatt for slik tjeneste.

Leger, tannleger, veterinærer, farmasøyter, psykologer, teologer og studenter i disse fag som har gjennomført tolv måneders førstegangstjeneste, og som er utskrevet til (rulleført ved) Forsvarets overkommando/sanitetsstaben eller Feltprestkorpsset, kan innkalles til 90 dagers tjeneste ved stab eller avdeling. Leger kan i stedet gjøre tjeneste ved styrker i utlandet hvor Norge deltar. (2000).

Teologer som har gjennomført 15 måneders førstegangstjeneste kan pålegges repetisjonstjeneste tre ganger. (1995).

Vernepliktig personell som gis utsettelse med sin tjeneste, kan kalles inn til avtjening av resttjeneste ved andre avdelinger, uansett rulleførende enhet og om nødvendig i annen budsjettermin.

I tillegg til repetisjonstjenesten kan vernepliktig og utskrevet befal, menige spesialister og spesielle faggrupper for en mindre del av den enkelte avdelings organisasjonsplan i krig gis inntil ti dagers tjeneste. Befal og spesialister i Heimevernet kan gis inntil tre dagers tjeneste.

Felles øvre grense for samlet ordinær tjenesteplikt er 19 måneder.